

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Medya ve Kültürel Çalışmalar

Anabilim Dalı

**KÜLTÜRÜN YENİDEN ÜRETİMİ BAĞLAMINDA HALK
EDEBİYATI METİNLERİNİN KULLANIMI: DEDE KORKUT
ÇİZGİ FİLM ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eda BAŞPINAR

155120056

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kenan DUMAN

İstanbul, 2018

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

**KÜLTÜRÜN YENİDEN ÜRETİMİ BAĞLAMINDA HALK
EDEBİYATI METİNLERİNİN KULLANIMI: DEDE KORKUT
ÇİZGİ FİLM ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Eda BAŞPINAR

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

15/03/2018

Enstitümüz Medya ve Kültürel Çalışmalar Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **155120056** numaralı **Eda BAŞPINAR** “İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “**KÜLTÜRÜN YENİDEN ÜRETİMİ BAĞLAMINDA HALK EDEBİYATI METİNLERİNİN KULLANIMI: DEDE KORKUT ÇİZGİ FİLM ÖRNEĞİ**” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun **06.03.2018** tarih ve **2018/10** sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 39. maddesi gereğince (**60**) dakika süre ile savunmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında **oyçokluğu/oybirliği** ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 1 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğretim Üyesi Kenan DUMAN

ÜYE
Prof. Selahattin GANİZ

ÜYE
Prof. Dr. Sabri ÖZAYDIN

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi/doktora tezi/dönem projesi olarak sunduğum “Kültürün Yeniden Üretimi Bağlamında Halk Edebiyatı Metinlerinin Kullanımı: Dede Korkut Çizgi Film Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Öğrencinin Adı SOYADI

Eda BAŞPINAR

ONAY

Tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumunyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Öğrencinin Adı SOYADI

Eda BAŞPINAR

ÖZET

KÜLTÜRÜN YENİDEN ÜRETİMİ BAĞLAMINDA HALK EDEBİYATI METİNLERİNİN KULLANIMI: DEDE KORKUT ÇİZGİ FİLM ÖRNEĞİ

Eda BAŞPINAR

Yüksek Lisans Tezi, Medya ve Kültürel Çalışmalar

Danışman: Kenan DUMAN

Mart, 2018

Bu çalışma Dede Korku kitabının, çizgi film üzerinden kültürel değerlerimizin çocuklara aktarımını detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Vatikan ve Dresden nüshaları bulunan Dede Korkut anlatıları Türk kültürünün yapı taşı oluşturmaktadır. Eserin içeriğinde günümüze değin etkisini yitirmeyen kültürel değerler ve öğretiler yer almaktadır. Çalışma, bu eserin 2014-2015 yılları arasında Mavi Rüya Film Prodüksiyon tarafından güncellenerek TRT Çocuk kanalına hazırlanan “Dede Korkut Hikayeleri” çizgi filmini ele almaktadır. Bu çizgi filmde kültürün nesiller arası değişimi, yeni araçlarla güncellenmesi, çocuğun gelişim dönemlerine uygun hale getirilirken yaşadığı değişimler, çizgi film vasıflarıyla çocuklara aktarımı, çocuğun bu yolla kişilik kazanımı ve toplumsallaşması adına incelemeler sunmaktadır. İnceleme sonucu çizgi filmlerin çocuk eğitimi üzerindeki etkisinden faydalanarak kültürel değerlerimizin aktarıldığı görülmüştür. Çizgi filmde Dresden nüshasında yer alan cinsellik ve saldırganlık içeren bölümlerin sadeleştirildiği, değiştirildiği yahut işlenmediği gözlemlenmiştir. Çizgi filmde eserden bağımsız olarak nevrüz, Ramazan Bayramı, Ramazan ayı ve oruç, birlik ve beraberliğin önemi gibi mesajlar içeren bölümlerin de yaratıldığı görülmektedir. Bu çalışmayla birlikte yerel çizgi film sektörümüze gerekli destek sağlanarak yabancı kültürlerin yerelleştirilmesinin önlenilebileceği ve Türk kültürü, örfü, âdetini bilen bireyler yetiştirilebileceği kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, çocuk, milli kimlik, gelenek, çizgi film, eğitim.

ABSTRACT

USING THE FOLK LITERATURE IN TERMS OF REPRODUCING THE CULTURE: THE CARTOON OF DEDE KORKUT EXAMPLE

Eda BAŞPINAR

Master Thesis, Media and Cultural Studies

Advisor: Kenan DUMAN

March, 2018

This thesis has been elaborating how the culture is transmitting to the kids by the book of Dede Korkut through cartoons. Dede Korkut which has Vatican and Dresden copies is the main structure of the Turkish culture. Within the work, there are influential cultural values and disciplines. The thesis has worked on the cartoon of Dede Korkut which was updated by “Blue Dream Production” and prepared by TRT Kid channel in between 2014-2015. The thesis presents some examinations in terms of transmitting of the culture, the process children have personality, updating process of the stories and socializations. As a result, it is seen that our culture values and norms were transmitted through the method of children training. It is realized that some sexual and violence scenes which are placed in Dresden copy weren't shown or soften on the TV. In the cartoon, the importance of Nawruz, Ramadan Fest, Fasting, being together were given as independent from the book. Thanks to this thesis, it is reached that getting the foreigner cultures localized can be prevented and it is possible to grow up kids who know their own culture and norms.

Key words: Dede Korkut, children, national identity, tradition, cartoon, education

ÖNSÖZ

Her millet kendi değerler bütünlüğünü yeni nesle aktarmak ve böylece devamlılığını sağlamak ister. Türk töresi, ahlak yapısı, gelenekleri, görenekleri, değerlerini ve dilini en saf haliyle yaşatan Dede Korkut anlatıları yeni nesle ideal bir tipi sunmaktadır. Biz içeriğinde yer alan kahramanlar ve bu kahramanların günlük yaşamları ile yeni nesle olumlu bir model olabileceklerini düşünmekteyiz. Bu sebeple sözlü kültürden yazılı kültüre oradan da gelişen teknolojiye bağlı olarak ikinci sözlü kültür ortamı olan televizyonlara yansıyan Dede Korkut anlatılarındaki güncellemeleri çalışmamızda konu edindik.

Bu noktada sosyal bir varlık olan insanı sadece medya ya da edebiyat alanında değil diğer tüm sosyal bilimlerden de yararlanarak tahlil etme ve böylece daha geniş bir perspektiften olayı çözümleyebilmeyi hedefledik. Bu sebeple çalışmamızı hazırlarken sosyoloji, psikoloji, pedagoji, folklor, antropoloji gibi bilim dallarından yararlanarak disiplinler arası bir bakış açısıyla iletişimin etkilerini değerlendirmeye çalıştık. Çalışmada kullanılan kaynaklar açısından lisansımın da edebiyattan olması dolayısıyla literatür konusunda halk bilgisi (folklor)'nin daha baskın yapısı yadsınamaz.

Bu çalışmada, beni yönlendirip, birikimlerini paylaşan, eğiten; emek verip yönlendiren değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Kenan Duman başta olmak üzere, Halk bilimi literatürü konusunda yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Metin Arıkan'a, teknik konularda yardımlarını esirgemeyen Dr. Taşkın İşgören'e ve düzenleme/editleme ve editörlük kısmında bana bolca sabır gösterip yardımcı olan Yüksek Sosyolog Sedef Korkmaz Doğru'ya sonsuz teşekkür ederim.

İzmir, 2018

Eda BAŞPINAR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	vii

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1. Araştırma Konusu, Kapsamı ve Amacı	3
1.1.1 Araştırma Konusu	3
1.1.2 Araştırma Kapsamı	3
1.1.3 Araştırma Amacı	3
1.2 Araştırma Metodolojisi	3
1.3 Araştırma Soruları	4
1.4 Çalışmanın Yöntemi	4
1.4.1 Veri Toplama, Yöntem ve Aracı	4
1.5 Araştırmanın Varsayımları	4
1.6 Çalışmanın Sınırlılıkları	4

2. BÖLÜM

TOPLUMSAL KÜLTÜRÜN TEKNOLOJİ ile DEĞİŞİMİ

2.1 Teknoloji ve İnsan Bilimi Olarak; Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Pedagoji ve Folklor	5
2.2. Toplum ve Toplumsallaşma kavramı üzerine	13
2.2.1. Değişme Karşısında Toplumsal Kurumlar	14
2.2.2. Toplumsal Kontrolün Davranış Kalıpları Üzerine Etkisi	14
2.2.3. Toplumsal Değişme	14
2.3. Öğrenilen Kültürün Zamanla Değişmesi	15
2.3.1. Kültürün Güncellenmesi ve Güncellemedeki Amaç	17
2.3.2. Güncellemeler Sonucu Oluşan Benzer Yaratmalar	19
2.3.3. Kültürel Aktarım Ürünü Olarak Halk Edebiyatı	20

2.3.4. Teknoloji Vasıtasıyla Gelenek Aktarımı	21
2.3.5. Kültür, Bilinçaltı ve Reklamlar	23
2.4. Sosyal Denetimi Sağlayan Gelenek, Görenek ve Moda	25
2.5. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasları Koruma Sözleşmesi.....	26

3. BÖLÜM

ÇİZGİ FİLM ve ÇOCUK

3.1. İletişim ve Çocuk.....	28
3.2. Bir KIA Olarak Televizyon ve Çocuk.....	30
3.3. Çizgi Filmin Dünyada ve Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	33
3.3.1. Dünyada Gelişimi.....	36
3.3.2. Türkiye’de Gelişimi.....	36
3.4. Çizgi Filmlerin Yapım Tekniği.....	39
3.5. Çocuk Gelişiminde Çizgi Film.....	41
3.5.1. Gelişim Dönemleri	41
3.5.2. Gelişim Kuramları.....	42
3.5.3. Öğrenme Kuramları.....	43
3.5.4. Bilişsel Kuramlar.....	43
3.5.5. Ahlak Gelişimi.....	44
3.6. Çizgi Film ve Çocuk Eğitimi.....	45
3.6.1. Çizgi Filmlerde Verilen Mesajlar.....	47
3.6.2. Kültür Endüstrisi, Popüler Kültür Ürünleri ve Reklamların Çizgi Filmlerde Kullanılması	49
3.6.3. Çizgi Filmler Üzerinde Ailelerin Rolü.....	50
3.7. Toplumsal Bir Birey Olarak Televizyonun Yetiştirdiği Çocuk ve Değerler.....	51
3.8. Yaş Gruplarına Göre Değerlendirme.....	54
3.9. TRT ve TRT Çocuk Kanalı.....	59

4. BÖLÜM

BİR ANLATI ÜRÜNÜ OLARAK DEDE KORKUT’UN TRT ÇOCUK ÇİZGİ FİLMİNE YANSIMASI

4.1. Dede Korkut Anlatmalarının Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi.....	61
4.1.1 Destandan Halk Hikayesine Dede Korkut Anlatıları.....	72
4.1.2. Türk Sözlü Kültüründe Bulunan Ozan-Baksı Dede Korkut Kimliği...	73

4.2. Kitle İletişim Araçlarının Toplum Üzerindeki Etkisi ve Milli İdeolojinin İzleyiciye Aktarımı	75
4.3. TRT Çocuk Çizgi Film Olarak Dede Korkut'un Televizyon Dünyasına Girişi...	77
4.4. Kullanılan Dede Korkut Metinleri ve Bunların Çizgi Filme Yansıtılışındaki Benzerlikler ve Farklılıklar.....	79
4.4.1.Dede Korkut Hikayeleri Çizgi Film İçeriğinin İncelenmesi	79
4.4.2. Gelenekselliğin Çizgi FilmeYansıtılışı.....	144
4.5. Kültürün Oluşumu ve Geleneğin Yeniden İcadı Bağlamında Dede Korkut Anlatıları	161
Sonuç.....	163
Kaynaklar.....	167

KISALTMALAR LİSTESİ

UNESCO	: (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization): Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
MFAD	: Milli Folklor Araştırma Dergisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
KİA	: Kitle iletişim Araçları
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
TV	: Televizyon
vb.	: ve buna benzer/ bunun gibi
vd.	: ve diğerleri
akt.	: aktaran

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Kültürün güncellenmesi, günümüz koşullarında yaşatılabilmesi bir nevi modernleşme ve kimliğini koruyabilmek demektir. Çocukların çevresi ile iletişimi doğumu ile başlar ve gülme, ağlama, sesin geldiği yöne başını çevirme, dokunma, doyduğunu belirtmek için yanağını kaşıktan çevirme ya da kaşığı itme gibi hareketler ile devam eder. İlk bilinçli kabul ve ret tercihleri de ortamdaki uyaranlara karşı verdiği tepkilerle gelişmiştir. Çocuk büyüdükçe çevresindeki uyaranlar da artmaktadır. Özellikle günümüzde televizyonlar bu uyaranların en çok olduğu ve çocukların en çok tükettikleri araçlardır. Canlı renkler, gerçekçi resimler, dinamik müzikler ve hareketlerle sunduğu ışıltılı masası dünyayla, çocuğun hem dikkatini çekmekte hem de ona verdiği mesajları yaptırtabilmektedir. Çünkü çocuk sorgulamadan almaya ve uygulamaya müsait bir canlıdır. Çocukların özellikle tercih ettikleri programlar bol renkli, bol müzikli ve hareketli çizgi filmlerdir. Onlar hayal dünyasına kapılıp adeta izlediği platformda yeniden canlanır. Kendilerine yakın gördükleri, beğendikleri, eğlendikleri kahramanların yerine kendilerini koyarlar. Çizgi filmler olağan durumların olağanüstüleştirilerek aktarıldığı hikâyelerdir. Bu bakımdan masallara, hikâyelere ve destanlara benzemektedir. Bunların hepsi çocukları eğitip güzel vakit geçirmelerini sağlar.

Kültür, devamlı olarak insanlar arasındaki kurulan iletişimle ortak bellekte şekillenen ve iletişim zenginliğine bağlı aktarım özellikleri göstererek gelişen bir kavramdır. Kültür, zamanla değişen ihtiyaçlara yanıt verebilmek amacıyla gelişme ya da değişme gösterebilir. Kimi zaman da toplum tarafından benimsenerek bir norm haline getirilir ve toplumlar tarih sahnesinden yok olmamak için bu normlarını korur ve gelecek nesillere aktarır. Kültür gerek yaşadığı toplum içerisindeki farklı algılayışlarda, gerekse nesiller arası aktarım sırasında değişiklikler gösterebilir. Gündelik hayatta bile sürekli değişim ve gelişim halinde olan bu ritüellerin özünü koruyabilmek ve asimile olup kaybolmasını önlemek amacıyla bazı önlemler alınmalıdır. Türk milletinin dününü, bugününü ve yarınını anlatan Dede Korkut anlatıları, kültürümüzün en saf hali ile korunduğu yapıttır. Fuat Köprülü, bu eserin değerini dile getirirken “*Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkutu öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.*” (Ergin, 2011b: 5) şeklinde ifade eder.

Kitle iletişim araçlarının her geçen gün değerinin artması bizi bu araçlar üzerine önemli araştırmalar yapmaya yöneltmektedir. Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, toplumsallaşma adına zengin bir kaynaktır. Sunulan içeriklere bağlı olarak yerel kültürün aktarılması kadar, yabancı kültürün yayılması ve bu bağlamda toplumdaki yerleşik kültürün değişmesi yine aynı derecede televizyonların olumsuz bir etkisidir. Modern dönemde aile ve okulun yetersiz kaldığı durumlarda kolay erişimin sağlandığı televizyonlar çocuğun öğrenme sürecinde etkilidir. Çocuğa en iyi hitap eden yayınlar kuşkusuz ki çizgi filmlerdir. Günümüzde dahi yabancı kültürlerin etkisi altında olan çizgi filmler ülkemizde sabah kuşağında, hatta uydu bağlantısı ve tematik kanallarla tüm gün tüketilebilmektedir. Yerel medyanın da bu yabancı ürünleri desteklemesiyle yeni tüketim ürünleri piyasaya sunulur ve kültür endüstrisi desteklenir. Çocuklar kendi milli değerlerini öğrenmekten çok, kültür tüketicisi bireylere dönüşür.

Bu çalışma ile sadece kültürümüze ait Dede Korkut Hikâyeleri'nin günümüzde medya aracılığı ile nasıl yaşatıldığı konusunda giriş sayılabilecek düzeyde bir araştırma yapıldı. Çalışma, giriş, konunun değerlendirildiği üç bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın konusu ve içeriği hakkında bilgiler verilip ikinci bölümde disiplinlerarası düzeyde teknolojiyi ve toplumsallaşma ele alındı. Yine bu bölümde kültür ve kültür değişimlerine değinildi. Çalışmanın üçüncü bölümünde kitle iletişim araçlarından televizyonun ve çizgi filmlerin üzerinde duruldu. Sonrasında ise çocuğun gelişim evreleri incelenerek, çizgi film ve eğitim konusundan bahsedildi. Çalışmanın son bölümünü oluşturan dördüncü bölümde, Dede Korkut anlatıları ile Mavi Rüya Film Prodüksiyon'un çalışması olan *Dede Korkut Hikâyeleri* çizgi filmlerin bölümleri incelendi ve karşılaştırıldı. Çizgi film güncellemesindeki benzer ve farklı yönleri ele alındı. Çizgi film bölümlerinin çocuk eğitiminde, kişilik kazanımında ve toplumsallaşmaya yönelik davranış kazanımlarındaki önemini dile getirildi.

Sonuç kısmında, Dede Korkut anlatılarının çoklu medya ortamlarında çocuklara yönelik içeriklerinin üretilmesi gerekliliği dile getirildi. Bunun için de pedagogların, halk bilimcilerin ve maddi yönlerden de devlet desteğinin alınmasının gerekli olduğu görüldü.

1.1 Araştırma Konusu, Kapsamı ve Amacı

1.1.1 Araştırma Konusu

Çalışmanın konusunu kültürün medya temsilciliği ile devamlılığı ilişkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Kültürel edebi bir eserin medya ile alışverişi sonucu güncellenerek çizgi film haline getirilmesi edebiyat-medya ilişkisi içinde disiplinler arası bir çalışmaya yönlendirmektedir. Bu tezde yer alan her bölüm müstakil bir çalışmanın konusunu oluşturabilecek derinliklere sahiptir.

1.1.2 Araştırma Kapsamı

Çalışmamızda Muharrem Ergin'in Dede Korkut anlatılarını günümüz Türkçesine aktardığı "*Dede Korkut Kitabı I*" ve "*Dede Korkut Kitabı*" eserleri Ayrıca Mavi Rüya Film Prodüksiyon'un hazırladığı ve 2014-2015 yıllarında TRT Çocuk kanalında yayınlanan, TRTTV internet adresinden ulaşabilinen 52 bölümlük "*Dede Korkut Hikayeleri*" incelenip karşılaştırılmıştır.

1.1.3 Araştırma Amacı

Bu çalışmada "Kültürün Yeniden Üretimi Bağlamında Halk Edebiyatı Metinlerinin Kullanımı: Dede Korkut Çizgi Film Örneği" konusu ele alınmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, sözlü kültürden yazılı kültüre aktarılan ilk İslami etkilerin de bulunduğu Dede Korkut anlatılarının Türk kültürü ve geleneğinin teknolojiye bağlı olarak gelişen kitle iletişim araçları vasıtasıyla yeniden üretimi bağlamında işlevsel hale gelirken saf yapısında oluşan yahut oluşturulan farklılıklar ve benzerlikleri ortaya koymaktır. Burada önemli olan iki konudan ilki kültürün güncellenmesi bağlamında günümüzde ne gibi değişimlere gereksinim duyduğu kadar ikinci önemli noktası ise yazılı bir halk edebiyatı ürününün elektronik kültür ürününe geçişinde yaşadığı değişimler olmakla birlikte bu iki noktanın çocuk eğitimindeki yeri ve bu sayede Dede Korkut'un gelecek nesillere aktarım şekli tez çalışmasının konu alanını oluşturmaktadır.

1.2 Araştırma Metodolojisi

Teknolojinin diğer insan bilimleri ile olan bağlantısı, toplumsallık kavramı, kültür ve gelenek kavramları, çocuğun gelişim dönemleri ve çocuk-iletişim bağlantısı, televizyonun ilettiği mesajların algılanışı ve Dede Korkut anlatıları gibi birçok kavram açıklanacaktır. TRT Çocuk kanalının internet ortamından elde edilen Dede Korkut çizgi filminin Mavi Rüya Film Prodüksiyon tarafından

hazırlanmış 2014-2015 yılında yayımlanmış tüm bölümleri, orijinal eser olan Dede Korkut anlatmaları okunularak çizgi filmdeki bölümler ile karşılaştırılıp analiz edilecektir.

1.3 Araştırma Soruları

- Teknoloji ile insanı sosyolojik bir varlık olarak inceleyen diğer bilimlerin arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
- Kültür nedir ve toplum içinde neden değişir?
- Toplumsal kontrol nasıl sağlanır?
- İletişim nedir ve çocuk nasıl iletişim kurmaya başlar?
- Çizgi filmler nasıl yaratılmıştır ve dünya ile Türkiye’de nasıl gelişme göstermiştir?
- Çizgi filmler vasıtasıyla kültür çocuklara öğretilbilir mi?
- Dede Korkut Kitabı’nın içeriği çizgi filme nasıl yansıtılmıştır?
- Dede Korkut Kitabı’ndaki çocukları eğitecek mesajlar çizgi filmde kullanılmış mıdır?

1.4 Çalışmanın Yöntemi

1.4.1 Veri Toplama, Yöntem ve Aracı

Çalışmanın veri toplama yöntemi literatür taraması ve TRTTV internet adresinden edinilen çizgi film videolarının deşifre edilmesi olarak belirlenmiş ve uygulanmıştır.

1.5 Araştırmanın Varsayımları

Dede Korku Çizgi filminin, orijinal eserindeki kültürel öğeleri hedef kitlesi olan 3-12 yaş arası algı düzeyine uygun hale getirerek çocuklara kazandırabildiği varsayılmaktadır.

1.6 Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmamızda orijinal eser olarak Muharrem Ergin’in Dede Korkut anlatılarını günümüz Türkçesine aktardığı "*Dede Korkut Kitabı I*" ve "*Dede Korkut Kitabı*" eserlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca Mavi Rüya Film Prodüksiyon tarafından TRT Çocuk kanalına 2014-2015 yıllarında yayınlanmak üzere hazırlanan 52 bölümlük "Dede Korkut Hikayeleri" üzerinden karşılaştırılma yapılmıştır. Çalışma bu bahsedilen ve televizyonda yayınlanmış olan 52 bölümle sınırlı olup,

daha öncesinde ya da sonrasında yayımlanan Dede Korkut ile ilgili çizgi filmler ve diğer televizyon uyarlamalarını değerlendirmeye almamaktadır.

2. BÖLÜM

TOPLUMSAL KÜLTÜRÜN TEKNOLOJİ ile DEĞİŞİMİ

2.1 Teknoloji ve İnsan Bilimi Olarak; Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Pedagoji ve Folklor

Schramm, iletişimin başlı başına bir disiplin olmaktan çok disiplinler arası bir alan olduğundan söz eder (Mutlu, 2016: 58). 1500’lü yıllarda nüfustaki artış, ticari kapitalizmin ortaya çıkışı, iletişim teknolojisinin gelişmesi, ulaşım açısından yollar, kanallar ve vasıtalarla önem verilmesi; bankaların kredi ve para konusundaki düzenlemeleri, 18. yüzyıldaki sanayileşmeye bağlı makina kullanımı vb. (Burke, 1996: 275-276) insanın çevresinde oluşan tüm gelişmeler hangi devirde olursa olsun kültürü etkilemiştir. Çünkü kültür katılaşmış durağan bir yapıdan çok sürekli yapılaşabilen bu yolla da anlam kazanabilen devingen bir özellik gösterir (Çelenk, 2005: 339).

Folklor ya da diğer adıyla halk bilimi; “*toplumbilim, ruhbilim, sosyal ve kültürel antropoloji, edebiyat, dilbilim, dinbilim, tarih, dinler tarihi, sanat tarihi, coğrafya, tıp, hukuk vb.*” birçok bilimle iç içe (Örnek, 1977: 16) bir yapıda bulunur ve birindeki değişim doğal olarak öbürünü de etkiler. Bu durum doğal olarak bilimler arasında silsile şeklinde etkileşime ve de değişime yol açar. Sosyal ve kültürel bir varlık olarak insan, (Oğuz, 2007a: 5) sorunlarını ilk sosyolojiden daha sonra da etnoloji, antropoloji, psikoloji ve halk bilimi gibi birbirini etkileyen disiplinler arası incelemelerden çözebilmektedir (Oğuz, 2007a: 6). Folklor antropologlar için edebiyat, edebiyatçılar için de kültür demektir (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 74).

Bilinçaltının gelenek, inanç, halk yaratmaları ve materyalleri gibi folklorik unsurların üretilmesinde etkili olduğu; Banu Yılmaz’ın Ernest Jones’tan çevirdiği “Psikanaliz ve Folklor” adlı çalışmasında detaylıca incelenmiştir. İnsan zihni doğduğu andan itibaren istemsiz bir şekilde çevreyle etkileşim içine girer ve halk ruhu, iç ve dış ihtiyaçlar, ortak beklentiler, korkular, istekler, kabuller ya da retler karşısında dinamik bir kalıp oluşturur (Yılmaz, 2007: 105).

Davranış dediğimiz olguyu insanın içinden gelen ve bilinçaltındaki kalıplaşmış yargılar şeklinde ifade edilebilir (Yılmaz, 2007: 106). Psikolojik olarak

birey içinde bulunduğu toplumdan etkilenmemesi olanaksız bir durumdur. Bu dış dünyaya yani yaşadığı çevreye ait adet, tören, inanç, bilgi, ürün vb. ne varsa insan zihnini etkiler (Yılmaz, 2007: 109). Hatta bilinçaltı sayesinde eski ve yeni ürünleri anlamlandırmak ve birbiriyle ilişkisini açıklamakta yardımcı olur bu sayede folklörün sürekliliğini sağlar (Yılmaz, 2007: 108).

Psikanalizin bir diğer yönü bilinçaltında bastırılan bazı düşüncelerin başka bir sembolle bağlantı kurulup temsil edilmesidir. Bu semboller birbirini tanıyan insanlar arasında anlam ifade eder ve bilinçaltını fikrini oluşturur (Yılmaz, 2007: 110). Biz bu sembollere folklörde ortak kod ile açıklamaktayız. Ortak bilinçaltında yatan bu sembollere, ortak kodlara örnek olarak Yılmaz, düğünlerde atılan konfetiye göstermiştir. Bu adet eskiden pirinç saçmak şeklinde iken ve pirinç ortak bellekte bereket sembolü olarak yeni evli çift adına saçılırken, günümüzde konfetiye dönmesi hem ortak bilinçaltı hem de kültürün güncellenmesine uyan güzel bir örnektir (Yılmaz, 2007: 110). Ortak bilinçte dilekler, korkular, korunma, iyi-kötü şans, iyi-kötü-ruh, bereket, sağlık vb. folklorik inançlar adına birtakım semboller kullanılır (Yılmaz, 2007: 111).

Çocuğun davranışları çevrenin ona örnek olarak gösterdiği tepkileri kopyalamasıyla gelişir (Yılmaz, 2007: 112). Çocuğun en yakınındaki kişileri rol model olarak seçip onun kalıbına kendisini sokması ve onun gibi olmaya çalışması psikolojinin ve de pedagojinin üzerinde durduğu bir konudur.

Toplumun ortak bilincinde oluşmuş bir sembol örneğin “Bismillah” diyip işe başlamak, inanç yönünden “bir işin rast gitmesi, başarılı olunması, işin çözüme kavuşturulması” gibi sihirli bir söz, hareket ya da bir eşya günlük hayatta kullanılan bir davranışa dönüşür. Bu davranışın yetişkinlerde olduğu gibi çocuklara da benimsetilip gelenek olarak öğretilmesi bu tezin özünü oluşturmaktadır. Bu semboller aile içinde sözlü uyarı ya da eğitim yoluyla öğretilebileceği gibi masallarda, hikâyelerde, çizgi filmlerde vb. gibi çocuk algısına uygun, mesajı kolaylıkla iletebilecek vasıtalarla iletilebilir. Yılmaz, genel olarak çalışmasında çocuğa “Kurbağa Prens, On İki Kardeş ve Yedi Cennet” gibi hayvanlar, ejderhalar yahut aile kavramıyla cinselliğin sembolize edilerek verildiğinden (Yılmaz, 2007: 112-113) bahsetmiş olsa da çalışmada cinsel eğitim yerine kültür aktarımı üzerinde durulacaktır.

İnsanlar toplum içerisinde paylaşımlarını, ilişkilerini, dostluklarını iletişim yoluyla kurmaktadır. İlk zamanlarda insanları toplum içinde sosyal kılan iletişim

sözlü iletişimdi. Zamanla yazı ve resim de iletişim alanına katıldı ve insanlar bu araçlar vasıtasıyla da birbirleriyle haberleşmeye başladılar. Örneğin birbirlerine mektup gönderebildiler, bir duman vasıtasıyla mesaj iletebildiler, gemilerdeki bir bayrak resmi hangi ülkeye ait olduğunun haberini verebildi. Yavaş yavaş gelişen teknoloji ile matbaa, ses ve görüntü şeklinde bilgi zamandan ve mekândan koparıp kaydedilip arşivlenebilen bir ortama taşınabilmiştir. Eski çağlarda bilginin hafızada saklanıp yüz yüze iletişim yoluyla aktarıldığı dönemler *birincil sözlü kültür ortamı*; günümüzde elektronik ortamın sağladığı kayıt ve arşiv olanaklarıyla bilginin aktarılabilirdiği ortama *ikincil sözlü kültür ortamı* denmektedir (Çobanoğlu, 2009a: 5). Ong, bu durumu daha farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Ona göre sadece konuşmanın olduğu, yazı ve matbaanın bilinmediği döneme *birincil sözlü kültür dönemi* denilir. İçinde bulunduğumuz dönemi de kapsayan, teknolojinin gelişmesine bağlı olarak yazı ve metnin “telefon, radyo, televizyon” gibi dijital araçlar sayesinde tekrardan “söz”e dönüştürüldüğü *ikincil sözlü kültür ortamı*ndan bahsedilebileceği iki ayrı sözlü kültür dönemi bulunmaktadır (Ong, 2014: 23-24). Konuşma doğal olarak doğuştan getirdiğimiz bir eylemdir. Oysaki yazı yapaydır ve bir şey üretebilmek için en basit kalem-kâğıt gibi araç gereç lazımdır. Araç gerecin kullanılması sonucu hayatı kolaylaştıran ve anlamlı kılıma yardımcı olan bir şey yaratmak teknolojinin en bilindik tanımıdır. O halde sözlü kültürden sonra ortaya çıkan yazılı kültür ve ikinci sözlü kültür dönemi tamamen teknolojik bir süreç içermektedir. Bunu Ong şu şekilde açıklar; “...matbaa ve bilgisayarı kolaylıkla teknoloji olarak nitelendirdiğimiz halde, yazıyı teknoloji olarak görmekte zorlanıyoruz. Fakat yazı (özellikle alfabeli yazı), bir teknolojidir; araç gereç kullanımını zorunlu kılar: kalem, fırça, özenle işlenmiş kâğıt, hayvan derisi ve tahta gibi yüzeyler, boya, mürekkep vb.” (Ong, 2014: 101). Fakat ikinci sözlü kültürün seslendiği kitle birincil sözlü kültürün kitlesine göre çok ama çok fazladır. Günümüzde siyasi olaylar dahi radyo ve televizyonlar sayesinde yurdun tamamına ortak yapılan yayınla aynı anda mesajı iletip etkileyebilmektedir (Ong, 2014: 161-162). Bu açıdan dahi durumu değerlendirdiğimizde birincil sözlü kültürden, yazılı kültüre ve oradan da günümüzde yaşadığımız ikincil sözlü kültür dönemine geçiş toplumsal, ekonomik, siyasi, dini vb. tüm insanın üzerinde etkili olan faktörlerin tamamını kapsadığı (Ong, 2014: 15) görülmektedir.

Birincil Sözlü Kültür Ortamı'nda bireyler edindikleri bilgileri akılda tutabilmek ve kolayca hatırlayabilmek adına şiir, müzik, ezgi dans ve enstrümandan

faydalananak ritmik tekrarlarlar ezberleme ve hafızayı tazeleme çözümünü üretmişlerdir. Davranış ve öğretileri unutmamak için sıraya sokup kalıplaştırarak bir tür zamanlı tekrara dayalı uygulama olan ritüele çevirme ihtiyacı duymuşlardır. Burada yaptırım gücü olarak inanç kullanılmış ve bu ritüeller zamanları geldiğinde uygulanmadığında, hastalık, bereketsizlik, felaket, yıkım gibi sonuçlar doğuracağı düşünülmüştür (Çobanoğlu, 2009a: 5). Ong sözlü unsurları unutmamak ve uzun süreli bellekte tutmak adına sık kullanılan ifadeler, atasözlerine, sıfatlara, ünlü-ünsüz ses uyumlarına dayalı tekrara ya da bedensel (el-kol-vücut) hareketlere bağlanarak hatırlanmasından söz eder (Ong, 2014: 49-50). Dede Korkut Anlatılarında bulunan tekrarlar ya da şiir kalıbına benzer kalıptaki söyleyişler böylesine bir çabanın sonucu olabilmesi örnek verilebilir. Çizgi filmlerde kelimeler yazılı kültürde olduğundan daha da fazla tekrara gereksinim duyabilir. Geniş bir kitleye ve küçük yaş grubuna hitap eden çizgi filmlerde tekrar etme eğilimi yüz yüze eğitimden daha fazla kullanılır. Akustik sorunlar, yayındaki aksaklıklar, alıcıların eksik verilmesi yahut çocuğun o anki algı düzeyi ve dikkatinin başka bir yöne kayması gibi aksaklıklar göz önüne alınarak aynı kazanım benzer ifadelerle bölüm içerisinde birkaç kez daha tekrarlanır (Ong, 2014: 56).

Toplumlardaki herhangi bir değişim sosyal yaşamı tamamıyla etkilediği kadar, günlük hayatta toplumun benliğine sinmiş ve davranış kalıbına dönüşmüş olan folklorik unsurların; gelenek, görenek, kültür, öğreti vb. pek çok ortak kabülün etkilenip, gelişip, değişmesine neden olur. Bu bağlamda biraz da halk ve halk bilimi kavramlarına değinmekte fayda bulunmaktadır. Çobanoğlu, 16. yüzyıldan sonra Amerika'nın keşfi ile Batı'nın "halk" kavramına yüklediği anlamı, okuması yazması olmayan, düşük ekonomiye sahip, kırsal alanda yaşayan ve sosyo-kültürel değişimlerden pek haberdar olmayan köylü olarak nitelendirdiğini aktarır (Çobanoğlu, 2009a: 8). Dundes ise, halkın en az iki kişiden oluşan ve bazı ortak faktörü paylaşan ve de gönüllü olarak ortak bir geleneğe sahip, aile kadar küçük yahut millet kadar büyük grup olabilme özelliğinden bahseder. Dundes, halkın aile kadar küçük olabileceğini ima ederken aile kavramı anne, baba ve çocuk(lar)dan oluşan bir yapıyı aklımıza getirmektedir. Ailede anne yahut baba rolünü üstlenen bireyler kendi ailelerinden getirdiği gelenek, görenek ve kültürü önce karşılıklı benimserler daha sonra da dünyaya getirdikleri çocuk(larına) bu birleşmeden harmanlanan yeni bir aile folklorünü öğretirler (Dundes 1980; Ekici, 1998: 143). Halk grubu içindeki jest, mimik, argo (Dundes 1980; Ekici, 1998: 143), inanç,

yemek tarifi, her türlü oyunlar (Dundes 1980; Ekici, 1998: 145), fıkra, mit, el-kol hareketleri, kıyafetleri, efsaneleri, müziği (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 74) vb. o gruba özgü anlamlar içerir ve bu sayede *ortak kodlar* yaratılır. Bu kodlar toplumu birleştirme gücüne de sahiptir (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 74).

Çobanoğlu, halk bilmini “*bir ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerini, geleneklerini, törelerini, halk inançlarını, halk müziğini, halk oyunlarını, halk edebiyatını, halk mimarlığını, halk hekimliğini ve benzerlerini inceleyerek, bunların birbirleriyle ilişkilerini ortaya koyan; kaynak, gelişim, etkileşim gibi sorunlarını kendine özgü yöntemlerle çözmeye; sonuç, kural, kuram (nazariye) ve yasaları bulmaya çalışan bir bilim dalıdır.*” şeklinde tanımlar (Çobanoğlu, 2009a: 19). Örnek, ise (halk bilmini), “*bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vardırma amaçlayan bir bilimdir.*” (Örnek, 1977: 15) şeklinde ifade eder.

Dan Ben-Amos’a göre, halk bilgisi; belli bir zamanda yapılan bir şeyleri derlemekten çok, karşılıklı sosyal etkileşim esnasında nakletmedir (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 80). Ve halk bilgisi ürünlerinin temelini sosyal ve kültürel şeyler oluşturmaktadır (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 82). Dundes, bu fikri; toplum içindeki meslek gruplarının, etnik grupların vb. gibi yaşa, cinsiyete, ırka, dine bağlı diğer grupların her birinin kendine has halk bilgilerinin bulunduğunu ve yeni gruplar zaman içinde oluştuğu buna doğru orantılı olarak yeni halk bilgisinin de ortaya çıkmasının kaçınılmaz olacağını söyleyerek destekler (Dundes 1980; Ekici, 1998: 144). Dundes, halkın ortak belleğinde oluşmuş doku, metin ve bağlam ile anlam kazanan belli bir kod ile tanımlanan unsurları halk bilgisi unsurları olarak tanımlar. Halk bilgisi ürünlerinin her aktarım esnasında bazı değişimler yaşanır (Aktulum, 2013: 31). Metinleşen bir ürün (örneğin Nasreddin Hoca Hikâyeleri) ülkeler arası etkileşim sonucu birbirine bağlam değiştirerek geçebilmekte (Aktulum, 2013: 32) hatta metinlerarasılık dahi oluşabilmektedir. Halk biliminin toplumdaki işlevi adına çalışma yapan William Bascom, “*hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme; eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak eğitilmesi; toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma*” şeklinde özetler (Çobanoğlu, 2016: 282).

Oğuz halk bilimini tanımlarken UNESCO’nun yorumundan faydalanır ve “*‘ortakbellek’, ‘paylaşılan deneyim’, ‘toplumsal kimlik’ veya ‘tarihsel*

süreklilik’’’üzerinden gider (Oğuz, 2007a: 6). Çobanoğlu, halk bilimini; günlük yaşamda tecrübe edilen ve kısmen bilimsel olduğu kabul edilen bilgilerin geleneksel bir hal alması bu yolla kulaktan kulağa yahut kuşaktan kuşağa aktararak ezberlenmesi olarak yorumlar. Bu durumda halk biliminin üzerinde incelemede bulunduğu ürün “halk kültürü” kavramı ile ifade edilebilir (Çobanoğlu, 2009a: 7). Halk kültürü ürünleri 18. yüzyılda derlenmeye başlayan masal, destan, hikâye, atasözü, tekerleme vb. gibi halk edebiyatını da oluşturan ürünleridir (Çobanoğlu, 2009a: 8).

Batının iletişim yönü kısıtlı olmasına bağlı sosyo-kültürel değişime daha kapalı köylü olarak tanımladığı halk kavramı 1789’da Fransız İhtilaline bağlı olarak millet kavramına dönüşmüştür (Çobanoğlu, 2009a: 8). Halk bilimi çalışmaları, 1812 yılında Grimm kardeşlerin Almanya masallarını derleyerek oluşturdukları “Ev ve Çocuk Masalları” eserleri ile başlamıştır (Çobanoğlu, 2016: 23). Bu çalışmayı daha sonra Athenaeum dergisinin, 1846 Ağustos ayının, 982. sayısında¹ William John Thoms ilk kez folk (halk) ve lore (bilim) kelimelerini birleştirerek “folklor” yani halk bilimi kelimesini kullanmıştır (Örnek, 1977: 15).

Türkçülük akımı ve milli kültürün korunması adına yapılan çalışmalara kronolojik olarak kısaca bahsetmek gerekirse, 1908 yılında Türk Derneği kurulmuş ve Türk Derneği Mecmuası yayınlanmıştır. 1911’de kurulan Türk Yurdu ve Türk Ocağı, Türk Ocağı derneğinde birleşerek Türk Yurdu mecmuasını çıkarır. Daha sonra edebiyat alanında oluşturulan Genç Kalemler Mecmuası da bu türde çalışmalar yapmış bir yayındır. 1912’den sonra Türkçülük üzerine derin çalışmaları bulunan ve teorisyeni olarak kabul edilen Ziya Gökalp 23 Temmuz 1913’te Halka Doğru dergisinde “*Halk Medeniyeti-I, Başlangıç*” başlıklı yazısında folklor kelimesini tanımladıktan sonra folklor yerine “halkiyat” kelimesini kullanmış (Çobanoğlu, 2016: 50-51) Ve üzerinde çokça durduğu bir kavram olan halk biliminin; toplumbilim, tarih, edebiyat ve kültürle olan yakınlığından çalışmalarında bahsetmiştir (Örnek, 1977: 24). Yakın zamanda folklor kelimesinin “halk bilimi” anlamı dışında farklı manalarda da kullanılması sebebiyle bu terim yerine “folkloristik” kelimesinin kullanımı yaygınlık kazanmaktadır (Çobanoğlu, 2016: 24). Mehmet Fuat Köprülü yazdığı “*Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folklor*” başlıklı yazısının 6

¹ Athenaeum, 22 Ağustos 1846, sayı 982. W.J. Thoms’un biyografisi ve dergide yayımlanan mektubu için bkz: G. Serinikli: “Folklor Sözcüğünün İsim Babası William John Thoms ve Athenaeum’daki Makalesi”, TFAY 1975, Ankara 1975, s.115-121 (Örnek, 1977: 15)

Şubat 1914'te İkdâm Gazetesinde yayınlanmasıyla ilk kez “folklor” kelimesi kullanılır (Çobanoğlu, 2016: 51). Aynı yıl içerisinde Rıza Tevfik Bölükbaşı Peyam Gazetesinin 5 Martta yayınlanan “*Folklor*” başlıklı çalışmasında kelimenin etimolojik kökenini inceler ve bu çalışmayı 31 Martta İkdâm Gazetesindeki “*Destanlarımız*” başlığıyla Mehmet Fuat Köprülü derleme üzerine çalışması takip eder (Çobanoğlu, 2016: 52). Cumhuriyetin kurulmasıyla halk bilgisi konusu üzerine daha çok düşülmüş ve sistemli çalışmalar yapılmıştır. 1920 yılında Milli Eğitim genelgesiyle okullara halk bilimini öğretecek bilgi ve derleme yöntemleri tanıtılmış, 1924 yılında halk bilimini üniversite ortamına taşıyan Türkiyat Enstitüsü kurulmuştur (Çobanoğlu, 2016: 52). 1925'te Etnografya (halk bilim) müzesi açılmış, İlk kez 1927'de folklor derneği olarak Anadolu Halk Bilgisi Derneği (1928'de adı Türk Halk Bilgisi Derneği olmuştur) kurulmuş 1932'ye kadar “*Halk Bilgisi Haberleri*” isimli dergi çıkarmıştır. 1930'larda Atatürk tarafından milli kültürü inşa etme ve korumaya yönelik kurulması istenen kurum ve kuruluşlar halk bilgisi alanında önemli desteği sağlamıştır. 1932'de Türk Dilini Tetkik Cemiyeti ve Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti (günümüzdeki adları sırasıyla Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu olmaktadır)'lerinin tarama-derleme sözlükleri gibi çalışmaları (Çobanoğlu, 2016: 53) ve de 1932'de Halk Evleri'nin açılması bu türden çalışmalardı. 1938'de daha önce sadece İstanbul Üniversitesinde “Türkiyat Enstitüsü” adı altında Fuat Köprülü'nün verdiği halk bilimi dersleri Folklor ve Halk Edebiyatı adı altında Pertev Naili Boratav sayesinde diğer üniversitelerde de yaygınlaştı (Çobanoğlu, 2016: 54). 1932'lerden bu yana bir çok folklor dergisi yaygınlık kazandı. 1961'de Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1966'da Milli Folklor Araştırma Enstitüsü kuruldu (Çobanoğlu, 2016: 55). 1980'lerden sonra da üniversitelerde halk bilimi sadece ders mahiyetinde olmaktan çıkıp, bağımsız lisans bölümü olarak Halk bilimi Anabilim Dalı adı altında açılmaya başlar (Çobanoğlu, 2016: 57).

Halk bilgisi ürünlerimizi korumak adına Örnek, bir halk bilim politikası geliştirmiştir. Bu çalışmasına göre, üniversitelerde halk bilim kürsüsü, bölüm ve enstitü kurulması; bu kürsülerden dereceyle mezun olanların Milli Folklor Araştırma Dergisi (MFAD)'de araştırmacı olması; MFAD'ın idari, çalışan ve de denetleyen departmanlarının düzenlenip modern araçlarla desteklenmesini; ders olarak okullarda halk biliminin müfredata koyulmasını; Türk Halk bilimi Verilerini Derleme Klavuzu'nun hazırlanması ve ülke çapında detaylı derlemelerin yapılması ve bu

derlenen ürünlerin arşivlenerek birleştirilmesi üzerine uzman kişilerin görevlendirilmesi; bu derlenen ürünlerin coğrafi dağılışına bağlı Halk bilim Atlasları ve Haritaları oluşturmak; Yurt dışında halkbilmi ile ilgili çalışmaları yakından takip edip, iletişim halinde kalıp, çalışmaları Türkçeye çevirmek, Uluslar Arası Folklor Kongresini ve ulusal bir halk bilimi kongresini her yıl aksatmadan düzenli bir şekilde gerçekleştirmek; her yıl iki üç sayı çıkarabilecek bilimsel bir dergi ve sözlük-bibliyografya çalışmaları yapmak ayrıca kültürümüzün klasik kaynaklarını çevirmek ya da sadeleştirmek; görüntülü belgelemeye önem vermek; müzeler açmak; Bireylerin elinde bulunan halk bilmi koleksiyonlarını üniversitelerde ya da MFAD'de toplanmasını sağlamak; son olarak üniversitelerde halkbilimi ve halkbilimini tamamlayan diğer disiplinlerden mezun olmuş kişilerin KİA (radyo, TV, basın vb.) ve sosyal-kültürel kuruluşlarda görevlendirilmesi şeklindedir (Örnek, 1977: 28-29). Bu çalışmada yer alan UNESCO kısmında “Somut Olmayan Kültürel Mirasların Korunması” adı altındaki maddelere dayanarak (Oğuz, 2009: 58) günümüzde Örnek'in saydığı bu maddelerin birçoğunu gerçekleştirebildiğimizi görmekteyiz.

Folk ve lore yani halk ve bilim/bilgi manasına gelen terimlerin birleşmesiyle meydana gelen (Aktulum, 2013: 114) halk bilmi kavramını Aktulum açıklarken “bilim” kavramının kişisel görüşlerden çok objektif nesnel sonuçlar manasına geldiğini vurgular (Aktulum, 2013: 107).

Ben-Amos, folkloru üç özellikte nitelendirir. Bunlar; bilgi bütünlüğü, düşünce tarzı son olarak da sanat türüdür (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 76).

Halk bilgisi ürünleri anlatıcı ya da yaratıcılarının belirli bir dinleyici ya da izleyici karşısında, yeni bağlamında icra edilen ortamına bağlı olarak aktarılan kültürel unsurların bazı farklılıklara uğraması onun dinamik/devingen yönünü, metinlerarasılığını² (Aktulum, 2013: 32) ve de güncellenmesini sağlar. Yeniden yaratma eserin ilk yaratmasından tamamen ayrı yeni bir ürün ortaya koymak değildir. İlk yaratmanın ana şekli aynı kalarak nesilden nesle aktarılması ve bu yolla onu günümüzde yaşatabilmemiz demektir (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 78).

² Her metin kendisinden önce yazılmış olan metinlerin içeriğindeki kesitlerden bir miktarını bünyesinde bulundurulur. Bu durum eski gelenekten referans alan yazarın yeni yarattığı şeyi daha önceden halk tarafından kabul görmüş bir yapının üzerine inşaa etmesiyle gerçekleşir. Bu şekilde yeni üretilen metnin açık ya da kapalı bir şekilde kendisinden önce yazılmış başka bir metni anımsatmasına “metinlerarasılık” denir (Gariper ve Küçükcoşkun, 2014: 85).

Halkbilgisi ürünlerinin ve bu bağlamda kültürün de korunması adına evrensel düzeyde birtakım önlemler alınmaya başlanmıştır(Çobanoğlu, 2016: 404).Şüphesiz ki Dede Korkut anlatılarının da günümüzde çizgi film ortamına aktarılması böylesine bir çabanın ürünüdür.

2.2. Toplum ve Toplumsallaşma kavramı üzerine

İçli, toplumun birkaç tanımını değerlendirirken; ortak bir coğrafyada karşılıklı etkileşim ile ortak bir gruba dahil olduğunun bilincinde olan ve yaşam biçimini paylaşan en geniş gruplaşma olarak tanımlandığından bahseder. Hatta Barelson ve Steiner'in toplumun kendi varlığını kendi devam ettiren ve ortak hayat biçimini paylaşan bir topluluk olarak tanımlamalarına ayrıca Kongar'ın kendi kendine devam eden bir insan hayatından uzun varlık gösteren göreceli kararlılığa sahip insanların oluşturduğu grup olarak tanımlamasına değinir. Kendisi ise toplumu bu kişilerin tanımlarının etkisinde yorumlamıştır. Ona göre toplum, insan hayatından uzun bir varlık gösteren, kendi kendine devam edebilen, korunmak, varlığını sürdürmek ve çıkarlarını devam ettirebilmek adına işbirliğinde bulunan insanların, somut bir mekânda göreceli sürekliliği bulunan kurumsallaşmış ilişki şeklidir (İçli, 2012: 42-43).

Toplum benzer düşünüş şekilleri, ortak bir dil, ortak bir kültür, ortak simgelere aynı duyarlılığı gösterme, benzer davranış kalıpları, işbirliği, farklılığa karşı birlikte hareket etme ve gerektiğinde direnme gibi ortak tepkiler sergiler ve geliştirir (İçli, 2012: 44). Toplumsallaşma kavramına değinecek olursak; kısaca bireyin içinde yaşadığı toplum içinde bulunan değer normları öğrenme ve kişilik kazanma sürecidir ve böylece süreklilik sağlanır. Toplumsallaşma araçlarının başında aile, arkadaş grupları, okul ve KİA gelir. Özellikle toplum içinde en yaygın olan ve ucuza tüketilen iletişim aracı televizyondur. İçeriğinde sunduğu rol modeller sayesinde somut bir biçimde toplumda olumlu ya da olumsuz örneklerle bir dünya görüşü, tutum, değer ve yargılar ve davranış modeli sunar (İçli, 2012: 122-123). Buradaki amaç toplumsallaşma sürecinde ortak davranış biçimlerini yeni nesle kazandırmaktır. Bu çalışma da Dede Korkut çizgi filminin toplumlaşma adına bireylerin kişiliklerini biçimlendirme, gelenekleri öğretme ve olumlu davranışları kazandırma işlevini nasıl üstlendiğini incelenecektir.

2.2.1. Değişme Karşısında Toplumsal Kurumlar

İçli'ye göre toplumsal kurumlar sosyolojik manada kültürün bir kısmıdır. Hatta toplumun yapısının ve değerlerinin devamlılığının sağlanması için zorunlu kurallardır. Toplumdaki düşünceler, inançlar, gelenekler, işaretler, semboller gibi maddi ve manevi her şey toplumun içindeki bu kurumlar sayesinde yaşam hakkı bulur. Asıl amacı toplumdaki düzeni sağlamak adına hangi tür davranışların insanlardan beklenildiğini aile, eğitim, din, siyaset ya da ekonomi gibi kurumlar vasıtasıyla içinde yaşanılan kültüre bağlı sürekliliği olan geleneksel davranış kalıplarını kazandırmaktır. Kimisi toplum bilinçaltındaki baskı yaptırımıyla kimisi de yazılı hukuk kanunuyla yaptırım gücünü elde eder (İçli, 2012: 76-77).

Kurumların toplumsal değişim karşısındaki tutumunu ele aldığımızda iki seçenek öne çıkar. Bunlar ya değişimi reddetme ya da onu benimseyip kendine mal etme yoludur (İçli, 2012: 83).

2.2.2. Toplumsal Kontrolün Davranış Kalıpları Üzerine Etkisi

Aynı toplumda yaşayan ve benzer durumlara karşı aynı davranışları sergileyen bireyler bu davranışlarını zamanla içinde yaşadığı toplumdan öğrenmişlerdir. Bu tür birden fazla insan tarafından sergilenen ve öğrenilen ortak davranışlara “davranış kalıbı” denir. Yapılan bir eylemin toplumsal bir davranış kalıbı olup olmadığını öğrenme, tekrarlama, öğretme ve sürekliliğini sağlama özelliğinden ayırt edebiliriz. Böylece birey daha önce kültür ve kurum kavramlarında da bahsettiğimiz gibi hayata karşı tutumunda karşılaştığı zorluklarda teker teker çözüm yolu aramaktansa toplumsallaşırken öğrendiği davranış kalıplarından yararlanır ve bunu kişiliği ile bütünleştirir (İçli, 2012: 125).

Toplumsal kontrol gerek ceza gerek ödül yolu ile ortak yaşamda çıkabilecek sıkıntıları önceden önlemek ve düzeni sağlamak gibi temel işleve sahiptir (İçli, 2012: 131).

2.2.3. Toplumsal Değişme

İnsanlar bir araya geldikleri her ortamda birbirleriyle etkileşim halindedirler. Bu etkileşim onların düşüncelerinde bazı değişimlere ve de yönelimlere sebep olur. Doğru olarak kabul ettiği yargılar değişebilir. Bir zamanda genel kabul görmüş görüşler ve istekleri bir süre sonra anlamını yitirebilir. Her ne kadar değerler aynı

kalsa da onu uygulayış şekilleri değişebilir. İnsan değişen ve her geçen gün gelişen bir varlıktır. İnsanın değişmesi yaşadığı toplumun da değişmesini tetikler.

Bu açıdan bakıldığında toplum ve kültür bitmek tükenmek bilmez bir değişim içindedir. Toplumu oluşturan birey üzerinde kültürel yahut coğrafi alanda yapılan incelemeler sonucu ancak toplumsal değişme saptanabilir (İçli, 2012: 141).

Toplumsal değişme ve kültürel değişme farklı iki kavram gibi görünseler de aynı şeylerdir ve birlikte sosyo-kültürel değişme olarak adlandırılırlar (İçli, 2012: 143). Toplumsal değişmeler de kültür değişmesinde olduğu gibi iç ve dış kaynaklardan etkilenir. Toplumsal değişmelerde rol oynayan faktörler demografik, coğrafi, teknolojik, kültürel ve toplumsal çevre şeklinde sıralayabiliriz (İçli, 2012: 144-145). Burada bizim en çok üzerinde duracağımız kuşkusuz ki teknolojik ve kültürel faktörlerdir. Zira teknolojik gelişmeler büyük çaplı toplumsal değişmeleri tetiklediği gibi teknolojinin özellikle KİA'nın bireylerin davranış, tutum ve düşüncelerinde etkin rol oynaması sonucu kültürel değişmeyi etkiler. Tüm bu zincirleme etkileşim toplumsal değişmeyi tetikler (İçli, 2012: 145).

2.3. Öğrenilen Kültürün Zamanla Değişmesi

Kültür tanımına değinirken İçli, E. Tylor'un "İlkel Kültür" adlı eserinden bahseder ve Tylor'ın kültürü tanımlarken karmaşık bir bütünlükten söz ettiğini aktarır. Bu bütünlük, insanın üyesi olduğu toplumda edindiği bilgi, inanç, gelenek, sanat, hukuk, ahlak, yetenek ve alışkanlıktır. Burada önemli olan noktanın da içinde yaşanan kültürel geleneğinden etkilenecek kazanılan, edinilen bilgiden ve karşılığında kazanılan davranışlar olduğunu vurgular (İçli, 2012: 104). Ergil'e göre kültür, ait olduğu toplumun bir üyesi olan insanların birlikte edindiği bilgi, inanç, ahlak, hukuk, gelenek vb. alışkanlıklardır; Giddens'e göre, toplumdaki insanların giyimi-kuşamı, evlilik ve aile yaşamı, dini uygulamalarıdır. Batuş, hem Ergil'den hem de Giddens'in bu kültür yorumundan yola çıkarak kültürün biyolojik olarak doğuştan değil yaşamla kazanılan bir özellik olduğunu söyler (Batuş, 2004: 819). Burke'un kültüre bakışı ise toplumda paylaşılan an, tutum ve değerlerin dışa vurulduğu yahut herkesçe bilinen bir simge haline geldiği şeklindedir (Burke, 1996: 11). Hall ise kültürü, toplumdaki bireylerin ortak belirlediği "anlamaların üretimi ve değişimi" olarak nitelendirir (Çelenk, 2005: 64).

Kültürü, başlangıçtan günümüze kadar birikimli olarak doğaya eklediğimiz herşey olarak ifade eden Çobanoğlu, insanların ancak doğduğu, büyüdüğü

toplumdaki kültürü benimsediğinden ve de nesilden nesle aktarımın da ancak bu şekilde olduğundan bahseder (Çobanoğlu, 2009a: 3). Kültür ve gelenek ortak bir ana kaynaktan gelse de aynı topluma bağlı bireylerce çok fazla deforme edilmeden farklı farklı algılanıp dönüştürülebilir. Böylece sürekliliği devam eder.

Kültür aktarımı sırasında bireysel katkılar sonucu bazı yaratıcılar maruz kalabilmektedir. Burke, ister profesyonel ister amatör zanaatkâr olsun aktardıkları şarkı ya da öyküyü ezberlemek yerine her sunuşta kendi tercihlerine göre yeniden yarattıklarını söyler (Burke, 1996: 133). Bu düşünceye Ong'da katılmakla birlikte her bir sözlü anlatım esnasında bünyesine ekledikleri ve çıkardıklarıyla ürünün “eklemeli anlatış özelliği”ne sahip olduğundan bahseder (Ong, 2014: 53). Şayet kültürün ve geleneğin taşıyıcı olarak ozanın kattığı şeyler toplum bakımından sevilip benimsenirse taklit edilerek yaygınlaştırılır. Ama tam tersi durumda da unutulup yok olur. Eski dönem eserlerin anonim olması da biraz bu durumun payı vardır (Burke, 1996: 134).

Uzun metinlerin hepsinde ezberlenmesinin güç olacağından kolay hatırlanabilir olması için tıpkı şiirde olduğu gibi bir ezgiye yahut bir dize ölçüsüne gerek duyulmuştur. Hatta bu durum dünya edebiyatında üzerinde en çok konuşulan eserlerden biri olan İlyada ve Odysseia'da da görülmektedir. Ong'da eserinde İlyada ve Odysseia'yı kast ederek “...dize ölçüleri hiç şaşmaz. Kelimesi kelimesine ezberlemediği takdirde bir ozan, bir uzun bir kısa heceli, altı ölçülü binlerce dizeden oluşan bir anlatıyı nasıl söyleyebilir?”(Ong, 2014: 76) şeklinde bu durumu değerlendirmiştir. Bizim çalışmamızda yer alan Dede Korkut kitabında da bu tür dizelerin bulunmaktadır. Ölçülü dize sadece akılda kalıcılığı değil en başta hikâyenin üretilebilirliğini de kolaylaştıran bir özelliktir. “Ozanın altılı ölçüye uyan cümleciklerinden engin bir dağarcığı vardı. Ve bu dağarcığıyla, geleneksel malzemenin dışına çıkmadığı sürece, sonsuza dek ölçüsü şaşmayan dizeler üretilebilirdi.”(Ong, 2014: 76).

İnsanların ilgisini çeken ve akılda kalıcı yönleri anımsayıp başkalarına aktarmalarını Burke, dedikoduya benzetir. Tıpkı dedikoduda olduğu gibi aktarma esnasında hatırlanmayarak kaybolan ya da ağızdan ağıza aktarılırken yeni eklentiler ile değişen kısımların aslını içinde barındıran bir ürün haline gelmesinden bahseder (Burke, 1996: 168). Ong, Burke'un dedikoduya benzettiği bu aktarımı (tıpkı oynunda da olduğu gibi) “kulaktan kulağa” ifadesiyle anlatır. Ve yapılan tüm tekrarların, hazır

kalıplaşmış söylemler ve tutulan ritimler gibi hatırdaki kalıcı özelliğine dikkat çeker (Ong, 2014: 50).

Sosyolojik açıdan değişme, topluma yansıyan iç ve dış etkenler sayesinde gerçekleşir (İçli, 2012: 109). “*Kültürlenme*” diğer adıyla enkültürasyon en basit olarak ata öğretisidir. Yani içinde bulunulan toplumun deneyimlerinden eğitim yoluyla öğrenmedir (İçli, 2012: 116). Çalışma da bunun üzerinde duracaktır. Çünkü çalışmanın amacı toplum içindeki bir değer yargının yeni nesle eğitim yoluyla öğretilmesi ve bu sayede kültürün devamlılığının sağlanması üzerine olacaktır.

2.3.1. Kültürün Güncellenmesi ve Güncellemedeki Amaç

Bir milleti diğerinden ayırt eden şey kültürüdür. Kültürün devamlılığını sağlayan ve ölü yapıtlar arasına girmesini engelleyen şey yeniden kullanımı yani güncellenmesidir. Yeniden üretim esnasında ana metne dayalı alt/eş metinlerin oluşması metnin güncellenmesi demektir. Böylece güncel tutulan kültürel ürünün devamlılığını da sağlar (Gariper ve Küçükcoşkun, 2014: 97). Her yeniden üretim metnin üretici tarafından yeniden yorumlanmasını ve dolayısıyla aslının bir parça değiştirmesini içermektedir. Bu durum sayesinde aynı metnin birden fazla benzer metni doğurmakta ve her doğan yeni kurgu biçimsel, anlamsal ve nihayetinde bağlamsal değişime uğramaktadır (Gariper ve Küçükcoşkun, 2014: 97). Yani güncellenmeden bahsedilen bir yerde metinlerarasılık tan, metinlerarasılığın oldu bir yerde güncellemeden bahsedilebilir. Bunlar birbiri ile doğru orantılı iki unsurdur.

Medya, sözlü geleneğin doğurganlık alanını arttıracak ve onu farklı boyutlara taşıyıp yaşatabilecek ortamlar sunmaktadır. Geleneği toplum için önemli yapan yönü geleceğe yönelik yeniden yaratma, özünü anımsatma ve bu yollarda kendini devam ettirebilmesidir (Özdemir, 2012: 188). Gelenek dediğimiz şey toplumun zihninde sürekli yeniden yaratımlarla tekrarlanarak oluşan kalıplardır. Geçmişteki sabitleşmiş ve güncellenmemiş olgular “geleneksel” terimi ile karşılaşması yanlış bir ifadedir. Zaten güncelde uygulanmadığı ve buna bağlı zamanlarda unutulduğu için bu ürün ve uygulamalar “gelenek” anlamında tüketilmemekte ve yok olmaktadır (Özdemir, 2012: 372). Kültürel bellek toplumların özgünlüklerini koruma ve geçmişten geleceğe milli kimliklerini taşıma önemine sahiptir. Gelenek, imgeler, kimlik, ortak kod/şifreler, ürünler, uygulamalar ancak güncel tutulabilirse kültür geleceğe taşınabilir (Özdemir, 2012: 374).

Kültür her dönemde kaynak olarak kullanılan ve ortamlara göre yeniden yaratılan en kıymetli mirastır. Medya gelenek ile moderniyi yan yana koyarak yeniden yaratır(Özdemir, 2012: 189). Ne gelenek modern olmadan ne de modern gelenek olmadan tek başlarına bir anlam ifade etmez ve çığ kalır.

Geleneğin yeniden kurgulanması ve güncellenmesini doğal bir süreç olarak gören Özdemir bu konuda DursunYıldırım'dan şu aktarmayı yapar: “*‘bir milletin hayatında her ortak kabul, kendini yaşatan bir gelenek yaratır; gelenek, yapı bakımından donuk, statik, ortaya çıktıkları andan itibaren kendini tekrarlayan kalıplar değildir, aksine onlar ait oldukları milletin ihtiyaçlarına uygun biçimde değişen, gelişen, ortadan kalkan, veya parçalanarak yeni geleneklerin doğmasını sağlayan dinamik bir yapıya sahiptir; bilim ve teknolojinin, haberleşme ağının dünyayı küçültmesine rağmen, her iki ortam (yazılı-sözlü kültür ortamları) gelenekleri, yeni durumlar karşısında, milletlerin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte ya değişime ve gelişime gösterirler, yahut yeni ihtiyaçlara uygun yapıda yeni gelenekler yaratırlar.*””(Özdemir, 2012: 190) Gelenek, bu bahsi geçen değişim ve dönüşüm süreçlerine bağlı olarak nesiller arası varlığını korur ve geleceğe aktarılabilir. Sözlü-yazılı-görsel/elektronik/dijital kültür bağlamında yeniden kurulan, yönetilen gelenek geleceğe taşınabilir (Özdemir, 2012: 190).

Folklor ürünleri bir söylemdir ve söylemler diğer söylemlerin içerisinde farkı ve değeri anlaşılabilir. Sözlü ortamdan metin ortamına geçen ürünler kapalı bir yapıya bürünürken, (Aktulum, 2013: 10) gösterge halini alır. Kültürbirim yahut folklorbirim işte bu sözünü ettiğimiz gösterge ile değer kazanır ve ulusal kimliği ait kalıplaşmış bilgileri taşır (Aktulum, 2013: 11).

Bayraktar, güncelleme kavramını elde var olan yaratma yahut icranın zamana, mekâna, sosyo-ekonomik durumca ve kültürel ortama göre uyarlanarak dönemin insanının ihtiyaçlarını karşılar hale getirilmesi şeklinde tanımlar (Bayraktar, 2014:21). Bu bağlamda somut olmayan kültürel miraslarımızdan birisi olan Dede Korkut anlatılarının da sözlü ve yazılı kültür dönemlerini yaşayıp günümüzde de teknolojiye bağlı gelişim gösteren televizyon vasıtasıyla çizgi filme aktarılması tam olarak güncellemeye bir örnek teşkil etmektedir. TRT Çocuk kanalı, milli kültürün korunması ve Türk çizgi film sektörünün gelişmesi adına animasyon şirketlerini desteklemektedir. Üzerinde çalıştığımız “Dede Korkut Hikâyeleri” çizgi filmi de böyle bir teşvik sonucu TRT Çocuk adına 2011-2013 yılları arasında 52 Bölüm

olarak Mavi Rüya Film Prodüksiyon tarafından hazırlanmış ve 2014-2015 yıllarında TRT Çocuk kanalında yayınlanmıştır.

Aktulum, metinlerarası incelemelerde ürünün devamlılığını ön plana alarak tarihsel geçmişinden çok güncellemelerinin önemli olduğunu vurgular (Aktulum, 2013: 56). Dede Korkut gibi kültürümüzün temel yapı taşlarını oluşturan ürünler ana metninden sürekli alıntılanarak güncellenir böylece farklı ortamlara ve de bağlamlara yaşatılarak devingenliği sağlanır. Hatta bu ürünler tıpkı Gılgamış Destanı'nda olduğu gibi dünya folkloruna da mal olabilir (Aktulum, 2013: 58). Metinlerarası inceleme de böylesine ürünleri anlamak ve anlamlandırabilmek adına, benzeyen, benzemeyen yahut eşdeğer olan içerikleri belli bir düzlemde (Aktulum, 2013: 60) zamanın ve de toplumların ihtiyaçlarına göre uğradıkları değişimleri karşılaştırmaya ve de sıralamaya çalışır. Dede Korkut anlatıları ile çizgi filmleri karşılaştırırken de böyle bir metinlerarasılığı yakalamak hedeflenmektedir. Zira kaynak metin olarak belirlediğimiz anlatılar ile aktarımı olan çizgi filmlerin hikâye bütünlüğünü yan yana koyduğumuzda (Aktulum, 2013: 96) güncellemeler doğrultusundaki değişim gözlemlenebilmektedir.

Yazılı metinlerinde unutulma tehlikesine karşılık yeni bağlamda dönüştürülüp güncellenerek televizyon ekranlarına aktarımı ile eski ürünler canlı tutulmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Başka yapıtta kullanılan geleneksel/kültürel ürünler gündeme gelirler ve toplum hafızasına tazelenirler. Burada kültürün kökeninden çok yeniden yaratılması üzerinde durulmaktadır. Gariper ve Küçükcoşkun, modern folklor araştırmalarında da artık bu yöntemin kullanıldığından bahseder. Hatta Aktulum'un eserinde bu konuda Jacobson'dan geleneksel masalların, hikâyelerin, alışkanlıkların, inançların, mitlerin günümüzde bu şekilde yayıldığı konusundaki görüşünden aldığı desteği aktarırlar (Gariper ve Küçükcoşkun, 2014: 96-97).

2.3.2. Güncellemeler Sonucu Oluşan Benzer Yaratmalar

Aktulum, iletişim esnasında alıcı ve verici arasında belli bir an da üretilen sözlü ürünün söylemlerarasılık oluşturduğunu bu ürünlerin yazılı ortama aktarılacak metinlerarasılığa dönüştüğünü söyler (Aktulum, 2013: 21).

Halk bilimi bağlamında üretilen söylem halindeki sözlü ürün ihtiyaç duyulduğunda birileri tarafından güncellenebilir. Daha sonra bu ürün yazılı ortama aktarıldığında yani sözünü ettiğimiz metinlerarasılıkta ihtiyaç halinde yeni bağlamına

uygun olarak (Aktulum, 2013: 23) yeniden güncellenebilir. Böylece ilk bağlamı dışında her yeni güncellemede de kazandığı anlamlar metinlerarasılık sayesinde izlenebilir (Aktulum, 2013: 27). Çünkü kültürel unsurların saf halini doğru tespit edebilmek için versiyonlarının incelenmesi gerekir (Aktulum, 2013: 48).

Bu çalışmada da konu edindiğimiz Dede Kokut anlatılarının da TRT Çocuk kanalında yeniden üretimi ile durağanlaşmasına izin verilmeden yeni nesil adına yeniden işlerlik kazandırıldığını yargısına bu açıklamalara dayanarak varılabilir.

2.3.3. Kültürel Aktarım Ürünü Olarak Halk Edebiyatı

Halk edebiyatı ürünlerinin birikimli olarak ilerleyişi ve de bu bağlamda yeni üretilenin temelini önceki yapıtlardan alması (Aktulum, 2013: 40) hem metinlerarasılık yarattığı gibi hem de kültürel aktarım yoluyla devamlılığı sağlar. Zamanla bilgi aynı kalmakla birlikte aktarım vasıtasında yani bağlamda bazı değişimler yaşanabilir yahut içerik günün şartlarına göre güncellenebilir (Aktulum, 2013: 42). Bilgi toplumun kolayca tüketebileceği ürünler içerisinde en uygun bağlamda aktarıldığında fayda sağlayabilir. Bu bağlamda toplumun önceden benimsediği herhangi bir söylemsel oluşumun içinde (Aktulum, 2013: 43) ya da bizim çalışmamızda olduğu üzere Dede Korkut Hikâyeleri gibi milli kimliğe ait önemli bir eser üzerinden anlatılması olası bir durumdur.

Kültürümüzdeki doğum-ölüm, evlenme gibi tören ritüelleri, meslek öğretileri, toplum içinde yaşam kuralları, halk mutfağı, müzik-dans ürünleri, doğa ve hekimlik öğretileri, inançlar, türkü-mani-hikâye vb. halk edebiyatı ürünleri Dede Korkut anlatıları ile birlikte yazılı kayıda geçmiş ve günümüzde popüler kültür ürünü haline gelerek TRT Çocuk TV kanlında günümüze ulaşan kültürel bir aktarımdır (Eker, 2011: 393-394).

Halk edebiyatı ürünleri; kültürel zenginliklerle beraber birlik ve beraberliği de sağlar. Eker bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir; “*Bu anlamda efsane, destan, masal, hikaye, fıkra türkü gibi halk edebiyatı ürünleri, sahip oldukları gelenek taşıyıcılığı, eğitme, sosyal motivasyon, yararlılık, bütünleştiricilik, dengeleme, bir düşünceyi destekleme, sosyal eleştiri ve denetim mekanizması, dikkat çekme, az sözle çok şey anlatma, son sözü söyleme, kıssadan hisse kapma, gerilimleri yumuşatma, eğlendirme, güldürme ve rahatlama fonksiyonlarıyla sosyal yapının güçlü tutulmasında çok önemli görevler yüklenmektedir.*” (Eker, 2011: 394).

2.3.4. Teknoloji Vasıtasıyla Gelenek Aktarımı

Geleneğin gelecek nesillere aktarımında en etkili yöntem halk edebiyatı ürünleridir. Ortak aktarım ortamlarında eğlenceyle ve sosyalleşmeyele karışık bir şekilde gelenek üstü kapalı ya da alt metin dediğimiz şekilde öğretilir. Dede Korkut anlatılarında da ana hikâyenin içinde bu tarz öğretilerin alt metin dediğimiz yöntemle farkettilmeden verilmesi sayesinde çocuğun hem eğitilmesi hem de kültürün gelecek nesile aktarımı sağlanır. KİA günümüzde kültür taşıyıcılığı görevini üstelemektedir. Gülin Eker halk edebiyatı ürünlerinin fonksiyonlarını; *“Duygu ve düşünceleri aktarma; haberleşme; öğüt verme; eğlendirme, hoş vakit geçirme; bastırılan duyguları dile getirmesiyle rahatlama; gelenek görenekleri canlandırma; aynı toplumun üyesi olan insanları bir arada bulundurma hazzına ulaştırma; millet olma şuurunu kazandırma”* (Eker, 2011: 404) şeklinde sunmaktadır. Bunları Dede Korkut anlatıları için söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Dede Korkut da bir halk edebiyatı ürünüdür.

Küreselleşen dünyada bilginin, bilimin gelişmesi ve teknoloji vasıtasıyla hızlı yayılımı hayatımızın her alanına nüfuz etmektedir (Eker, 2011: 395). Sözlü kültür ürünlerinin çoğu önce yazılı kültüre aktarılıp daha sonra radyo, televizyon ve internet ortamına dönüştürülmüştür (Özdemir, 2012: 302). Hatta son yıllarda sözlü, yazılı, görsel, işitsel, dijital kültür ortamlarının hepsini tüketebilir bir seyirci kimliği ortaya çıktı (Özdemir, 2012: 311).

Türkiye’de televizyon adına ilk çalışmalar Avrupada görüp çalıştığı kurum olan İstanbul Teknik Üniversitesinde geliştirilmesi adına öğrencisi Adnan Ataman’ı görevlendiren Mustafa Santur tarafından başlatılmıştır. Philips firmasının desteği ile ilk yerel yayın 9 Temmuz 1952’de yapılmıştır (Özdemir, 2012: 282). 1963 Yılında yayıncılık konusunda kurumsallaşmaya gidilmiş yayıncı yetiştirmek adına eğitim merkezleri kurulmuştur. 1971’de TRT tüm Türkiye’ye yayın yapar hale gelmiştir. 1984’teki ilk renkli yayından sonra bir diğer büyük gelişme 1986’da TRT sayesinde çok kanallı yayına geçiş ile sağlanmıştır. Sinemadan çok televizyona karşı olan talebin artışı 1990’larda özel şirketlerin yayıncılık alanına yönelmesini sağlamıştır (Özdemir, 2012: 283). 1989 yılında uydu sayesinde yurt dışı özel televizyon yayıncılığının önü açılmış yabancı dizi, yarışma, eğlence ve spor programları izleyiciye sunulmaya başlanmıştır. Uzun süre kamusal alanda gelişen televizyonun yabancı yapımlardan çok kendi yapımını üretip-tüketebilir bir gelişme göstermesi beklenir. Hatta Yeşilçam için film üreten pek çok şirket televizyona programlar

üretmeye yöneldiği bilinmektedir (Özdemir, 2012: 284). Türk izleyicisi televizyon sayesinde yerli ve yabancı moda, müzik, haber, reklam, film, spor, dizi, yarışma, program vb. içerikler tüketmektedir. İçeriklerin toplum yapısına, kültürüne ve ahlakına uygun olarak seçilmesi RTÜK (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) tarafından gerçekleştirilmektedir (Özdemir, 2012: 285). Sinema sektörünün kaynak olarak kullandığı; destan, efsane, menkıbe, halk hikâyesi, anlatılar, gelenek, görenek, töre, türküler, danslar, kırsal yaşam, geleneksel yemekler, kıyafetler, ev tipleri vb. pek çok kültürümüze ait kavram (Özdemir, 2012: 275) televizyon ekranlarında da işlenmektedir.

Werner Faulstich, günümüzde kültürün medya bağı olmadan hiçbir etkisinin bulunmadığını ifade eder. Kültür medyadan medya da kültürden beslenir bir hal almıştır (Özdemir, 2012: 285). Özdemir, çalışmasında haberlerden sonra toplum tarafından en çok izlenen programların kültür programları olduğunu ortaya koyan bir araştırmadan bahseder (Özdemir, 2012: 286). Tüm bu matbaa, gazete, radyo, sinema, televizyon gibi süreçlere baktığımızda, medya, teknolojiye bağlı olarak farklı dönemlerde farklı kültürel bağlamlar yaratmış ve kurgulamıştır. Sözlü kültürden beslenip toplumu yazılı kültüre hazırlayan gazete ve dergiler okur kitlesi yaratırken (Özdemir, 2012: 322), sözlü kültürü aktaran radyolar dinleyici kitlesini, Televizyonlar da sözlü ve yazılı kültürün işitsel, görsel ve yazınsal tüketicisini yaratmıştır. Bir buçuk asır gibi kısa bir sürede KİA Türk kültür ve medeniyet algısını değiştirme ve de dönüştürme gücünü elinde bulundurmuştur (Özdemir, 2012: 323).

Medya bu kültürel içeriklerini toplumdan topluma yayarken bazen kültürel farklılıkları gözetir bazen de kendi özgünlüğünü hiç değiştirmeden ortaya koyabilir. Toplumlar maruz kaldığı bu yabancı kültürel içerikler karşısında bazen olumlu bazen de olumsuz fikri yönelimlerde bulunabilir. Bu açıdan bakıldığında yabancı kültürel içeriklerin yerli kültüre benzetilme çalışmaları ilk akla gelen çözüm yolunu oluşturabilmektedir. Bunun dışında yerli kültür içinde bulunan eğilimlerin de zamanla değişen yaşam şartlarına göre işlevsiz hale geldiği durumlarda kültürün güncellenmesine bağlı olarak yeni eğilimlerin ve farklı işleniş şekillerinin güncel medya içeriklerine de yansıdığı görülmektedir. İşte tüm buna benzer durumlarda kültürel medya içeriklerinin yeni aktarıldığı toplumun kültürüne uygun hale getirilebilmesi için “uyarlama” denilen işleme girmesi gerekmektedir.

Özakman iki çeşit uyarlama olduğundan bahseder. Bunlardan ilki olarak özgün esere bağlı kalınarak yapılan uyarlamada; eserin orijinal yapısına hiç bir

müdahale edilmeden olduğu gibi güncellendiği görülürken, ikinci uyarlama şekli olan serbest uyarlamada; eserin konu ve teması gibi temel yapısına bağlı kalarak fakat yeni kişiler ve olayların eklendiği görülmektedir (Özdemir, 2012: 242). Bu çalışmada incelenen Dede Korkut Hikayeleri çizgi filmi bir serbest uyarlama çalışması ürünüdür. Şayet kitaptaki bazı olaylar ve karakterler kısmen değişikliğe uğramış ve Boğaç, Uruz, Basat çocuk şeklinde çizilmiştir. Bamsı Beyrek, çizgi filmde orijinalinin aksine Uruz'dan büyüktür. Aybüke, Kırac Ata, Yantirik gibi karakterler orijinal eserden bağımsız olarak yaratılmıştır. Bazı olaylar kısmen içeriği değiştirilerek yeniden kurgulanmıştır. Bazı bölümlerin de Dede Korkut anlatılarında bulunmadığı halde çocuklara kazanım olması açısından çizgi filmde kurgulandığı görülmüştür. Kitapta yer alan tüm kötü karakterler, çizgi filmde Şekli Melik'te toplanmıştır. Uyarlamada ³ önemli olan ilk adım kime seslenileceği ve bu seslenilecek toplumsal grubun en çok neyi tükettiğine yönelik ilk kararın verilmesidir. Ondan sonra içerikteki olay-kişi-mekan gibi unsurların ekleme ve çıkarmalarla düzenlenmesi aşamasına geçilir (Özdemir, 2012: 243). Televizyon yazarlığında da teknik ve ekonomik yetersizliklerden dolayı kaynak esere sadık kalınarak bazı azaltmalara ya da değişikliklere gidilerek özgün bir yeniden yaratım yapılabilir (Özdemir, 2012: 288). Dede Korkut çizgi filminde çocuk eğitimi amaç edinildiği için, yaş grupları da göz önünde bulundurularak orijinal eserde yer alan şiddet ve cinsellik içeren sahnelerin çizgi filmde kullanılmadığı ya da daha pasifleştirilerek değiştirildiği ve bu şekilde güncellendiği görülmektedir.

2.3.5. Kültür, Bilinçaltı ve Reklamlar

Kültür birikimli olarak ilerlediğinden ve toplumun bilinçaltına yerleşmiş bir yapıya sahip olduğundan çağrışımlarla onu tetiklemek mümkündür. Bu yargıya en çok satan kitaplar, reklam metinleri, siyasilerin konuşma metinleri, dizi senaryoları hatta ve hatta eğlence sektörü olan türkü barların tercih edilmesinden varmaktayız. Bilinçli bir şekilde halk edebiyatı formatlarına yer veren bu yapılar profesyonel bir şekilde analiz edilen kültürün sosyo-kültürel ortama taşınabilmesi ile toplumda çağrışım yaratır (Eker, 2011: 396). Bir ulusa ait kültür o toplumun tüketme yönündeki eğilimlerini yönlendirmede en etkili araçtır (Özdemir, 2012: 325). Kültür tüketim-kitle ve popüler kültür açısından temel besin kaynağı olarak algılanır.

³Uyarlamalar hakkında daha fazla bilgi için bkz: Özakman, Turgut, 2004 (3.Baskı), Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği Tiyatro, Radyo, Televizyon, Sinema, Bilgi Yay., Ankara.

Yapılan kitle yayınlarında reklam, moda, spor, turizm, tanıtma, cinsiyete ve yaşa göre hazırlanan içerikler, içeriğine ürün yerleştirilmeye müsait diziler vb. alanlarda milli unsurlara yedirilerek sergilenir (Özdemir, 2012: 325).

Büyük şirketlerin (örneğin; Coca Cola'nın 2003 yılının ramazan ayında ramazan pidesi ve minare ışıkları görsellerine yer verip sordum sarı çiçeğe ilahisini kullanması gibi⁴) reklamlarında kültürel kodları kullanması ve bu sayede ürünü almaya ikna etmesi en etkili yöntemdir. Kültürel değerler medya sektörüyle desteklendiğinde reklam sayesinde ekonomiye, aktarım sayesinde yenileşmeye ve güncellenmeye uğrarlar. KİA'nın temel özelliği önceden belirlenen hedef kitlede istenilen etkiyi yaratmaktır. Hedef kitlenin değer ve ön kabulleri belirlendiğinde KİA ile gönderilen mesajların etkisi de artar. Televizyon görsel ve işitsel algıya seslenir (Künüçen ve Temel, 2007). Özellikle çocuklar için görüntü sözden daha etkilidir. Künüçen ve Temel, görüntünün sestən daha fazla ve daha etkili bilgiyi taşıyabildiğinden bahseder (Künüçen ve Temel, 2007). Dede Korkut anlatılarının bu bağlamda televizyon aracılığıyla görsel ortama taşınması çocuk eğitiminde, kültürün gelecek nesillere aktarımında, değer-kurum ve törelere destek vermede, eğlendirmede, sürekliliğinin sağlanmasında etkisi çok büyük olmuştur (Eker, 2011: 396).

KİA'nın en temelde alıcı ve verici arasında iletişim kurmaya yaradığından daha önce bahsedilmiştir. Bu durumda iletilmek istenen mesajın alıcıyı derinden etkileyecek bir yapıda bulunması alıcıyı direk harekete geçirecek ve vericinin amaçladığı sonuca götürecektir. Bu sebeple hedef kitlenin kültürü, yaşam biçimi, arzu-istekleri, beklentileri, inançları, özel gün ve törenleri, bayramları, aile yapısı, örf ve adetleri ve diğer halk edebiyatı ürünleri vericinin iletisini tamamen etkilemektedir (Eker, 2011: 403). Reklamlar kültürden faydalananak kitleleri kültürel formda kurguladıkları “yalancı yemler” ile tüketme yönünde kandırır. Kitleler reklamlarda geleneklerinden, zaaflarından, kişiliklerinden, kültürel kodlarından imgeler yakalar ve ürüne karşı benimseme ve samimi bulma düşüncesini geliştirir. Reklamlardaki samimi içten ifadelerle kendisini ürüne yakın görür ve tüketir (Özdemir, 2012: 380). Çizgi film kahramanlarının reklamlarda kullanılması ve bu kahramanların “haydi dostum”, “sakın kaçırma”, “seni de bekliyoruz” gibi telkinlerde bulunması ya da “XX filminin süper kahramanları artık bu paketlerde” gibi referans verilmesi, ürünlerin

⁴ Daha detaylı bilgi için bkz; (Künüçen ve Temel, 2007)

ambalajlarında resimlerinin, çıkartmalarının, taso ve benzeri oyuncaklarının bulunması durumu çocukların zaaflarından yararlanılmasını sağlar. Çocuk sevdiği ve kendisiyle özdeşleştirdiği kahramana yakın olmak için onun üç boyutlu oyuncaklarına ya da ona ait ekipmanlara sahip olmak ister. Böylece reklamlar dolaylı yoldan çizgi filmlerden de etkilenir ve onları etkiler. Çizgi filmin bir sahnesine yerleştirilen bir ürün çocuğun dikkatini çekebilir ve o ürüne sahip olmak için ailesinden isteyebilir.

2.4. Sosyal Denetimi Sağlayan Gelenek, Görenek ve Moda

Günlük hayatta sosyal denetimi sağlayan örf, adet, töre, gelenek, görenek, kanun vb. sosyal “yaptırım” normları toplum üzerinde kınayıcı, yasaklayıcı, cezalandırıcı ya da özendirici ve ödüllendirici baskılar oluşturur (Örnek, 1977: 121). Bu yaptırımlar; alt grupların gereksinimleriyle şekil alır ve bölgeden bölgeye ya da sınıfsal olarak farklılık gösterebilir (Örnek, 1977: 122).

Özellikle aile, hukuk, din ve politika toplumsal kurumlar üzerinde denetleme ve yaptırım gücü olan “*gelenek*” kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel miras, alışkanlık, ortak bilgi, beceri, davranış gibi ayaklara üzerinden yükselir (Örnek, 1977: 126).

Yaptırım gücü geleneğe oranla daha düşük olan “*Görenek*” dediğimiz kavram ise yöreye ve sınıfa bağlı olarak farklılık gösterebilen önceden belirlenmiş davranış normlarına uyma, gördüğünü yapma, yine aynı yoldan öğreterek aktarma şeklinde tanımlanabilir (Örnek, 1977: 127). Görenek normu; geniş kitlelerce benimsenip toplumsal ve sosyal ilişkileri önceden belirlenmiş davranış kalıpları (hasta ziyareti, tanışma, otobüs kullanımı vb.) sayesinde kolaylaştırma ayrıca gerekli görüldüğünde gelişmelere uygun yenilerinin eklenmesi ve işlevsiz kalanlarının ortadan kalkması gibi özelliklere sahiptir (Örnek, 1977: 127). Doğal olarak gelenek sayesinde halk bilgisi ürünün aktarımı esnasında oluşacak farklılıklar hem gelenekte hem görenekte hem de üründe varyant oluşturma ve değişimle birlikte gelişim yaşayarak gelecek nesle aktarılma özelliği taşıyacaktır.

Moda kavramı geleneğe, göreneğe ve diğer tüm normlara göre daha hızlı yayılıp benimsenebilen ama aynı oranda çabucak eskiyip değişime ihtiyaç duyan “özgünlük” imajıyla ortaya çıkıp küresel bir tip yaratan geçici davranış kalıpları ya da ürünler olarak tanımlayabiliriz (Örnek, 1977: 128). Moda; sinema, televizyon, basın, reklam ticari kurumlar ve teknoloji sayesinde geniş yayılma alanı bulur (Örnek, 1977: 129). Moda cinsiyete, yaşa, sınıfa bağlı farklılık gösterip bilinçli

üretileen ticari ihtiyaçlardır (Örnek, 1977: 129). Moda kavramına burada değinilmesinin sebebi popüler kültürde nesneleri kolay tüketilen bir ürün haline getirmesi ve toplumda kültür endüstrisi yaratabilecek bir güç oluşturabilmesinden ötürüdür.

2.5. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasları Koruma Sözleşmesi

Önceden milli kimliği ön plana çıkarmak için araştırılan kültür, günümüzde küreselleşme bağlantılı üretim ve tüketim endüstrisine ürün çıkartmaya dayalı bir araştırma meselesi olmuş (Oğuz, 2007a: 5) ve de özellikle küreselleşen ve tek tipleşen kültür ortamında ulusların milli kimliklerini ayırt eden önemi anlaşılıp korunmaya alınmaya çalışılmıştır (Oğuz, 2007a: 6). Bu durumda artık kültür küresel ortamda “*kitle kültürü*” (Oğuz, 2007b: 31) diyebileceğimiz tüm dünyada etkili olan tek bir kültürel yapıya doğru ilerlemektedir.

Dede Korkut çizgi filmlerinin TRT kanalına alınıp düzenlenmesi de şüphesiz bu duruma en iyi örnektir. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*’nde halk edebiyatı ürünlerinin belli bir kotayla medya içeriğine hazırlanması tam da üzerinde çalıştığımız konuyla alakalı bir koruma ve gelecek nesillere aktarma uygulamasıdır. Böylece halkın ortak belleğinde üretilmiş olan somut olmayan kültürel miraslarımızdan Dede Korkut anlatıları sözelden yazılı kültüre oradan da ikinci sözlü kültür dönemi olan televizyon kanalına ulaşarak, ortak belleğin dışa vurulması şeklinde yerelden küresele yayılım göstermiştir (Oğuz, 2007a: 7). Küreselleşme ve tek tipleşme sonucu oluşan kitle kültürüne karşı kültürel zenginliğimizi korumak adına bir televizyon kanalı olan TRT Çocuk vasıtasıyla Dede Korkut’un çocuklara aktarılması, geleneksel mekânın yerini televizyon kanalına bırakmasına ve bu yolla kültürün güncellenmesine ve devamlılığına güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Oğuz’un da üzerinde durduğu, UNESCO, kültürün korunmasını amaçlayan sözleşmenin etkisi yadsınamayacak kadar yüksektir.

UNESCO’nun 1989’da kullandığı “*folklor*” kelimesi yerine 2003’te “*somut olmayan kültürel miras*” kavramını kullanmıştır. 2007’de onaylanan “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*”nin ardından 2005’te “*Kültürel Anlatımların Çeşitliliğini Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi*”nin (Oğuz, 2007b: 31) öne sürülmesi kültürün korunup aktarımındaki sorunun önemini gözler önüne sermektedir. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin amacı

teknolojik gelişmeler sonucu medyadaki tek merkezden yayılan ve toplumları etkisi altına alan kitle kültürüne karşı (Oğuz, 2009: 104) sözlü anlatımları, sözlü gelenekleri, gösteri sanatlarını, uygulamalar-ritüeller ve festivalleri, el sanatlarını, halk bilgisi uygulamaları ve evren-doğa ile ilgili uygulamaları korumak ve gelecek nesle aktarılmasına destek ve teşvik sağlamaktır (Oğuz, 2009: 122).

Dil, yıllar içinde deneyim sonucu kalıplaşan kültürel ifadelerdir. Bu dil zenginliği MEB’de kültür eğitim dersleriyle ve de KİA ile çocuklara aktarılmalıdır (Oğuz, 2009: 72). Örneğin, Dirse Han oğlu Boğaç Han hikayesinde “aşık atmak” kavramı geçmektedir. Bu deyim aşık denilen küçük baş hayvanın ayak kemiğinin, tavla zarı gibi atılmasıyla çocuklar arasında binlerce yıldır yaygın olan bir Türk oyunudur (Oğuz, 2009: 73). Fakat günümüzde çocuklar sokaklarda ya da parklarda saklambaç, seksek, beş taş, aşık gibi oyunlar oynamamaktadır (Oğuz, 2009: 74). Bunun yerine teknolojinin gelişmesine bağlı elektronik ortamlarda yaratılan oyunları ve küresel bir rekabeti tercih ettiği gözlemlenmektedir (Oğuz, 2009: 75). Oğuz, bu konuya çare olarak müfredat ve televizyon senaryolarının içeriklerine bu Türk çocuk oyunlarını tanıtacak şekilde pay verilmesi gerektiği tezini savunmaktadır (Oğuz, 2009: 74). Biz bu görüşe katılmakla birlikte dijital çağda gelişmekte olan küresel oyun sektörüne Türk kültür öğelerinde adapte edilerek geliştirilmesinin faydalı olacaktır.İncelenen Dede Korkut çizgi filminde yer yer geleneksel çocuk oyunlarımıza da yer verildiği görülmektedir. Bu oyunlar son bölümde de değerlendirilecek mangala, boynuz, halat çekme, bilek güreşi gibi oyunlardır. Bu tür sahnelerle çocuklara geleneksel oyunlar öğretildiği gibi dijital ortamlarda da Dede Korkut anlatıları gibi geleneksel hikâye bütünlüğüne bağlı oyunların yaratılması eğlenerek öğrenmeyi sağlayacaktır.

Sonuç olarak tüm bu çalışmalar ve alınan önlemler sonucu, somut olmayan kültürel mirası korumak, güncellemek ve aktarmak için materyallerin KİA içeriklerine bilinçli bir şekilde yerleştirilmesi ve güncelleştirilmesi yoluyla kullanmanın, kültürün yaşatılması adına büyük katkıları olacağı öngörülebilir (Oğuz, 2009: 123). Somut olmayan kültürel miraslarımızdan Dede Korkut’un güncellenerek TRT Çocuk kanalında hayat bulması şüphesiz ki böylesine bir çalışmanın ürünüdür. Sözlü kültür ürünlerinin teknolojinin gelişmesine bağlı çizgi filmlerde yer almasıyla küresele karşı gelenekseli koruma, yaşatma ve toplumca bu ürünleri tercih etmesi bu konuda giderek bilinçlendiğimizi bize göstermektedir. Medyanın ana kaynak olarak kullandığı milli kültür içerik hazırlama ve sunma aşamasında bulma, düzenleme,

değiştirme ve güncelleme, geliştirme, yaşatma, tekrar yayınlar sayesinde topluma benimsetme ve arşivleme gibi doğal sürecine bağlı olarak işlevler kazandırır. Sözleşmeye dayalı aktarım, çeşitlendirme ve koruma amaçlı en titiz çalışmalar TRT ve RTÜK tarafından yapıldığı bilinmektedir (Özdemir, 2012: 384). Her kültür geçmişinden beslenerek geleceğe taşınır. Gittikçe küreselleşen dünyada özgünlük ve millilik ancak ulusal ve yöresele ait unsurların yaşatılması ve güncelde tutulmasıyla sağlanabilir (Özdemir, 2012: 385).

3.BÖLÜM

ÇİZGİ FİLM ve ÇOCUK

3.1. İletişim ve Çocuk

“Ses, ancak varlığını yitirirken işitilir.”

(Ong, 2014: 47)

İletişim gönderim ve alım temeline dayalı toplumsal ekonomik, siyasal, kültürel ve tarihsel ortak paylaşımlardır. Bilgi ve haber alışverişidir. Toplumsallaşmaya dayalı bir etkileşimdir. İletişimin tanımı adına çalışmada bulunan C.E. Larson ile E.X. Dance, 1972’de 126 farklı tanım ile karşılaşmışlardır (Mutlu, 1994: 98; akt: Can, 1995). Bu sayı günümüz dünyasında önemi kat ve kat artmasına bağlı olarak daha çok artmıştır. Ong’a göre iletişim medya ya da medyumlar sayesinde kurulabilmektedir ve iletişim dediğimiz yapı “‘bilgi’ denen nesne birimlerini bir yerden başka bir yere aktaran boru hattına benzer.”(Ong, 2014: 206). O halde “İletişim: Bir haber verme, bilgi verme/bilgi gönderme/bilgi yayma, ya da bir yayım eylemidir”(Şenyapılı, 2003: 10; akt: Demir, 2013). İletişim sayesinde haber, eğitim, eğlence, tanıtım, pazarlama, yenilikleri yayma, inandırma, harekete geçirme, kültürü koruma ve geleceğe aktarma, dikkat çekme gibi işlevleri bulunur (Oskay, 1978: 68-69; akt: Can, 1995). Can, Yüksel’den aktardığı kadarıyla iletişim sürecinde “kaynak, ileti, kodlama ve kodaçma, oluk (kanal), alıcı (hedef), iletişimin etkileri ve yansıma (feed-back)” yer alır. Bunların işlevleri şu şekildedir;

* **Kaynak:** İletiyi göndererek iletişim sürecini başlatan kişi, grup, kurum ya da toplumu ifade eder.

* **İleti:** Gönderilen uyarı, düşünce, duygu, haber, bilgi vb. içeriklerdir.

* **Kodlama:** Gönderilen iletinin sözel ve görsel; işaret, sembol, ses, dil, görüntü, yazı, jest, hareket, giyim gibi şifrelerle oluşturulmuş halidir.

* **Kodaçma:** Alıcıya ulaşan “anlamsız” görsel; işaret, sembol, kelime, dil, görüntü, alfabe, jest, hareket, giyim gibi şifrelerin “anlamlı” bir hale gelerek asıl gönderilen uyarı, düşünce, duygu, haber, bilgi vb. içeriğe ulaşılmasıdır.

* **Oluk (Kanal):** Mesajı kaynaktan alıcıya ulaştıran “ses, yazı, resim, fotoğraf, televizyon, radyo, film gazete, video” gibi iletişim araçlarıdır.

* **Alıcı (Hedef):** Mesajı alıp algılayan anlamlandıran ya da anlamlandıramayan etkin (aktif) ya da edilgen (pasif) kişi, grup, toplumdur.

* **İletişimin Etkileri:** Yüksel iletişimin etkilerini alıcıda oluşan bilgi güzeyi, tutum ve davranışlarındaki değişimler olduğunu ifade eder.

* **Yansıma (Feed-Back):** Alıcının mesajı olumlu karşıladığını ve kabul ettiğini, olumsuz karşıladığını ve reddettiğini ya da mesajı anlayamadığını kaynak kişiye bildirmesidir (Yüksel, 1989: 27-39; akt: Can, 1995).

Çocuğun iletişimi bebeklik döneminde şaşkınlık, gülme, sinirlilik gibi jest-mimik hareketleri, ağlama yoluyla emme isteği, çılgılık, el sallamaları ya da uzanıp istediği oyuncakı tutma/alma eğilimi, sevinçten ayaklarını çırpması, su isteğinde biberonunu sallayarak ifade etmesi ile başlar. Dil ve konuşma yetisi kazandıkça yaşadığı toplum kültürünün kelime ve anlam kodlarını da iletişim alanına ekler (Can, 1995). Çocuk dünyayı görerek anlamlandırır ve ilk öğrenmeleri gördüğü şeyleri taklit etmesiyle başlar (Küçük Kurt, 1989: 19; akt: Can, 1995). Bu açıdan söz destekli görüntülü mesajlar sunan televizyon, görme ve duyma organlarına hitap ederek çocukların davranış kazanmasında, seçebilmesinde, otoriteye uymasında ve kişilik kazanmasında etkileri bulunur (Yanık, 1994: 65; akt: Can, 1995). Dünyanın en iyi tüketicisi çocuklardır. Çünkü onların inanmaları ve alma eğilimleri daha fazladır. Şirketler bu yüzden reklam içeriklerini onlara dönük yapılmasını ister. Çocuklar ürünleri, kişiliklerini ve kültürlerini izledikleri programları seçerek benimseme eğilimindedirler. Yaşanılan toplumdaki kültür ve kişilik kimlikleri ile medya araçlarının sunduğu örnekler uyuşmayınca çocukta kişilik ve kültür çatışması gerçekleşir (Güler, 1991: 121-123; akt: Can, 1995). Fakat çocuk henüz bu farkı kavrayamaz ve içeriği sorgulamadan olduğu gibi özümseyerek tekrar eder.

3.2. Bir KİA Olarak Televizyon ve Çocuk

“Bir görüntü, bin kelimeye değer”

(Ong, 2014: 19)

Hareket, ses, renk ve ışığın birden fazla duyuya etki ederek ilgi çekici oluşu, günümüzde televizyonun en etkili kitle iletişim aracı haline gelmesine sebep olmuştur. Bu durum aynı şekilde çocukları da etkilemiştir (Büyükbaykal, 2007: 31-32). Postman, Televizyonların izlenecek filmler, okunacak kitaplar, alınacak kaset ve dergiler, dinlenecek radyolar dahil birçok konuda toplumu şekillendirdiğini öne sürmektedir. Tüm bunlara baktığımızda televizyonu; önceden belli amaçlar doğrultusunda hazırlanmış içeriklerin eğlendirirken eğiten (Büyükbaykal, 2007: 33) teknolojik iletişim araçları olarak tanımlamak pek de yanlış olmaz. Televizyon aileyle, arkadaşlarla ya da bir grup halinde sosyal mekânlarda (kahvehane, hastane, kafe vb.) izlenme ortamı yaratabilmektedir. Yarattığı bu ortamlar sayesinde televizyon toplumsal ilişkiler kurmakta (Hacıbektaşoğlu, 2014) ve bireye aidiyetlik duygusu kazandırmaktadır. Toplumu ilgilendiren; politika, haber, eğitim, din bilim, spor vb. tüm günlük olaylar televizyonlar sayesinde geniş kitlelere aktarılmaktadır (Büyükbaykal, 2007: 32). Bu yüzden gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Raymond Williams’a göre toplumu analiz etmek istiyorsak medyayı incelemeliyiz. Çünkü teknoloji kültürü şekillendirecek bir güce sahiptir. Bu görüşe göre televizyon teknolojik bir araç olduğu kadar kültürün üretildiği ve aktarıldığı ve de tüketildiği bir yapıya sahiptir. Bu doğrultuda televizyonun işlevlerine “kültürü aktarma” işlevini de ekleyebilmekteyiz (Hacıbektaşoğlu, 2014). Gerbner, diğer KİA’na göre televizyonun verdiği mesajlar ve yaydığı imgeler bakımından daha etkili bir iletişim kurma vasıtası olduğunu savunur (Hacıbektaşoğlu, 2014). Bu doğrultuda Ulusal, bölgesel özel kanallarla birlikte devlet kanalı olarak TRT’nin de psikolog, pedagog ve psikiyatristlerle birlikte uzman halk bilimcilerden ve sosyologlardan da yararlanarak ve de gelişmiş ülkelerdeki çocuk eğitim programları analiz edilip sürekli takip ederek eğitici, (Büyükbaykal, 2007: 43) geliştirici, kültürümüzü, toplumumuzu ve milli değerlerimizi aktaran çocuk programları hazırlanmalıdır.

Eğitimli bireyler yetiştirmek adına küçük yaş gruplarına inip temelden eğitim vermeyi amaçlayan ülkeler henüz okuma-yazması bulunmayan çocuklar için görsel-işitsel duyularla desteklenen çizgi filmleri ele almış ve onlar üzerine norm ve

değerlerini yansıtmışlardır. Teknolojinin yönettiği dünyaya doğan çocuk ilk önce kullanımı daha kolay olan televizyonla tanışır ve ilerki yaşlarında daha interaktif ortamlara yönelerek dünyayı keşfetmeye başlar (Can-Yaşar vd., 2012; Vorkapić ve Milovanović, 2014; Wu vd., 2014; akt: Koçak, 2016). Bu açıdan bakıldığında çocuklar televizyon içeriklerinden en çok çizgi filmleri tercih etmektedirler (Habib ve Soliman, 2015; akt: Koçak, 2016).

Çocukların en çok televizyon başında geçirdiği saatler ve televizyon programları incelenerek yapılan araştırmalarda varılan ortak kanılar görselleştirilen mesajın daha kolay kavrandığı, içselleştirildiği, kullanılabildiği, dil ve bilişsel zekayı geliştirdiği, çok fazla bilgiyi çok kısa sürede aktardığı, bilgilendirici, eğitici ve öğretmenlerin destek aldığı yardımcı olduğu bir araç haline geldiği yönündedir (Barak, Ashkar, ve Dori, 2011; Banchonhattakit vd., 2015; Chan, 2015; Ling, 2003; akt: Koçak, 2016). *“Çünkü her ne kadar olumsuz etkileri olabilse de, bazı araştırmalarda televizyon izlemenin çocukların akademik başarılarına katkı sağladığı, dil gelişimini olumlu yönde etkilediği sonuçları da elde edilmiştir”* (Ünal ve Durualp, 2012; Wright vd., 2001)”(Koçak, 2016).

Büyükbaykal’ın Ertürk ve Gül’den aktardığı kadarıyla çocuk bir organizmadır ve zamanla biyolojik (iç), çevresel (dış) etkenlere bağlı ilerlemeci bir gelişim gösterir. Televizyon da çevresel etkenler içinde yer almaktadır ve çocuğun gelişim sürecinde ona toplumsal deneyimleri, tutumları ve davranışları aktarır. Çocuk 0-2 yaş aralığında bebeklik dönemi, 3-6 yaş aralığında ilk çocukluk dönemi, 7-11 yaş aralığında son çocukluk dönemini ve 12-18 yaş aralığında ergenlik dönemini yaşar (Büyükbaykal, 2007: 34). Bu bağlamda çocuğu; toplumda yaşayan 0-18 yaş arasındaki bireyler şeklinde tanımlayabiliriz (Büyükbaykal, 2007: 33). Çalışma, TRT kanalının hedef aldığı 3-12 yaş aralığındaki çocukları göz önünde bulundurmaktadır. Daha bebekken rengârenk ışıklarıyla, sürekli hareket eden dinamizm sunan ve ses çıkaran televizyonu büyük bir heyecanla karşılayan çocuklar, yaşa bağlı anlam düzeyleri arttıkça dikkat ve öğrenme düzeyleri de gelişir. Çizgi film, çizimin ve renklerin kullanıldığı bir resim, bir olayı anlatması ve abartılı-keskin hatlı çizimleri yönünden karikatür, üç boyutlu hale gelmesiyle kuklaya benzer. Bütün bunların ses ve görüntü eklenerek uzak mesafelere ve geniş kitlelere ulaştırılmasına olanak tanır. Türk Dil Kurumu’nun yayımladığı Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü’nde çizgi film; *“tek tek resimleri ya da devinimsiz nesneleri gösterim*

sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi”(Hacıbektaşoğlu, 2014: 25)olarak tanımlanmaktadır.

Belirlenen karakterin etrafında oluşan hareket, çevre, ifade vb. tüm fiziksel değişimlerde tek tek kareler çizilmekte, aynı çizgiler defalarca sayfalara kopyalanmakta ve bu kareler anlık geçişlerle sanki hareket ediyormuş gibi ard arda koyulmasıyla çizgi filmler oluşmaktadır. Art arda koyulan bu resimler sayesinde hikâye bütünlüğü oluşturularak mesaj verilmektedir (Hacıbektaşoğlu, 2014). Karikatürün abartma, biçimi bozma gibi amaçları vardır. Varlığın birebir gerçekliğinden çok güzelin-çirkinin, abartının-eksikliğin, orantının-orantısızlığın, uyumun-uyumsuzluğun harmanlanarak karakterize edilmesi sonucu ortaya çıkar (Baudelaire, 1997: 28-29). Karikatür ilk başlarda toplumca tanınmış kişilerin yüzlerinin bozularak, “*grotesk*” dediğimiz; keskin hatlar, orantısız kemik çıkıntıları verilerek, kalın burunlar, kepçe kulaklar, geniş ağızlar, kocaman dudaklar gibi dikkat çeken abartılı biçimsiz çizimler olarak ortaya çıkmış ve bu çizgide devam etmiştir (Baudelaire, 1997: 33).

Çocuk, gelişimine bağlı olarak çizgi film içeriklerinden gözlemlene, tasnif etme, zihinsel şema açma ya da birleştirme, canlı-cansız ayırımı yapabilme, olayları çözümleyebilme, kültürünün farkına varma, kişisel zevkini farketme ve el becerisini geliştirme, düşünceyi geliştirme, deneyim kazanma, simgesel ifadelerin netleşmesi, dil kullanımındaki gelişme, biçim-renk-zaman farkına varabilme, taklit etme, soyut kavramları çözebilme gibi kazanımlar elde edilebilir (Can, 1995). Türkiye’de eğitim içerikli çizgi filmler genel olarak yakın zamana kadar yurt dışından alınmıştır. Ayrıca çizgi filmlerin içeriklerinin algılama düzeyine bağlı olarak farklı yaş gruplarına göre sınıflandırılmıştır. 0-6, 6-9 ve 10-12 yaş arası çocukların farklı tarz çizilmiş karakterleri zihinlerinde kendileriyle özdeşleştirirler (Andrea Bielli, 1997: 1-2; akt: Demir, 2013). Fakat ülkemizde genel olarak bu yaş grupları göz ardı edilerek her çizgi filmi çocuklarımıza uygun bulmaktayız. Oysaki okul öncesi çocuklar kısa, yalın ve tek bölümlük içerikleri anlamlandırabilirken daha uzun ve birbiriyle bağlantılı bölümleri olan çizgi filmleri ancak ve ancak ilköğretim döneminde kavrayabilmektedirler (Can, 1995). Çocuk gelişiminin üstünde bir içerikle karşılaştığında yanlış yorumlayıp yanlış davranışı edinebilir ya da

⁵Daha fazla bilgi için bkz. Akalın, L. Sami. (1972) *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. 3. Baskı. İstanbul: Varlık Yayınevi. S.80

anlamlandıramayıp korku ve endişe duyabilir (Oktay, 1986: 116; akt: Can, 1995). Bu yüzden konunun anlaşılabilir bir şekilde işlenmesi ve belirlenen yaş gruplarınca tüketilmesi çok önemlidir (Can, 1995).

Televizyon kanalları şirketlerin duyduğu kaygılara bağlı olarak davranışsal ve gelişimsel yönden toplumu kötü etkileyecek dayatmaları, başka kültürlere ya da yaşam tarzlarına özendirecek içerikleri yayınlatabilir (Doğan ve Göker, 2012; Öztürk Samur vd., 2014; Arya, 2004; Zimmerman vd., 2012; akt: Koçak, 2016). Günümüzde televizyon çocukların yatak odalarına kadar girmiş ve müstakil bir şekilde kullanımına sunulmuştur. Bu gibi aile ortamına izlenen program yerini “aileden bağımsız seyirciye” bırakmıştır (Mutlu, 2016: 187). Aileler çocuklarının yaşlarına ve gelişimlerine uygun çizgi filmleri belirli bir süre aralığında bazen birlikte bazen çocuğun hayalleri ile özgür bırakarak denetlemelidir (Ünal ve Durualp, 2012; akt: Koçak, 2016). Televizyonun olumsuz etkilerinden çocukları korumak için Amerika’da 1991’de “Çocuk Televizyon Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasa içeriğinde televizyonun çocuk eğitime odaklı içerikleri sunması ve 12 yaşın altına hazırlanan reklamların sınırlandırılması gibi maddeler yer alıyormuş (Mutlu, 2016: 182-183). Ayrıca sadece bu yasayla kalmayıp 1996’da “Telekomünikasyon Rekabet ve Deregülasyon Yasası” ile istenilen televizyon alıcılarına yüklenen bir programla çocuklara yönelik olumsuz içeriklere ulaşım engellendi ve televizyon yapımcıları yayınladıkları içeriklerdeki olumsuz ve şiddet sahnelerini değerlendirerek ebeveynlere içerik hakkında fikir verecek puanlama çizelgesi hazırlayacaktı (Mutlu, 2016: 184). Potter ve Warren, ebeveynlerin bu konuda kendilerini eğitmeleri gerektiğini ve bu doğrultuda seçici olmaları gerektiğini ifade etmektedirler. Böylece eğitilmiş aileler kanallardan zengin içerikli çocukları için faydalı yeni yayınlar isteyebilirler (Mutlu, 2016: 185-186).

3.3. Çizgi Filmin Dünyada ve Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Çizgi film, şekiller ve renkler cümbüşünün oluşturduğu hareketli resimler olarak zihinlerimizde canlanmaktadır. Çizgi ve yer yer yazının yer aldığı çizgi filmler, karikatüre, çizgi öyküye ya da çizgi romana benzemektedir. Tıpkı karikatür gibi keskin hatları bulunması ikisi arasında bir ön-art ya da akrabalık ilişkisi olup olamayacağını akıllara getirmektedir. Ünver Oral, dünyadaki ilk karikatürün Karagöz ile ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bedri Rahmi Eyüboğlu da tıpkı Ünver Oral gibi Karagöz ile karikatür üzerinde durmuş ve ikisi arasında arkadaşlıktan çok akrabalık

bulunduğunu belirtmiştir. Hatta geleneğimizde resimden çok karikatürün daha yaygın ve gelişmiş olmasını buna bağlar. Halk daha önceden tanıdığı Karagöz ile karikatürü daha kolay anlamlandırmış ve de benimsemiş ama resmi yorumlama ve anlamlandırmada zorlanmıştır (Özdemir, 2012: 105). Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar karikatür çizmek kelimesi yerine karagöz çizmek terimi sıkça kullanılmıştır (Özdemir, 2012: 106).

Karikatür dışında çizgilerle uğraşan bir diğer alan ise çizgi romanlardır. Çizgi öykülerin gelişimi ile ortaya çıkan çizgi romanlar ilk Mısır hiyeroglifleri ve Leonardo da Vinci'nin notlarından ortaya çıktığı söylenmekle birlikte asıl ismini karşılayan anlamını 19. yüzyılda Amerika'da kazanmıştır. "*The World*" gazetesinde Richard Outcault'ın çizdiği Yellow Kid (16 Şubat 1896) ile başlayan bu serüven gazetelerin okur kitlesini arttırmak için dağıttı hafta sonu eklerinde yayılma imkanı bulmuştur (Özdemir, 2012: 112). Daha sonra günlük gazetelerin sayfasında hatta müstakil dergilerde, kitaplarda bir süre yer almış ve nihayetinde sinema sektörüne taşınmıştır. Karikatür temelli çizgilerin ve de konuşma balonlarının yer aldığı bu eserler başta sadece çocuklara yönelik üretilmiştir (Özdemir, 2012: 112-113). 1960'larda Stan Lee, Marvel Comics'de çizdiği karakterlerle çocuklara açılan bu dünyanın kapılarını yetişkinlere de açmış ve bu sektör giderek ticari bir metaya dönüşmüştür (Özdemir, 2012: 114). Türkiye'de 1940 yılında çeviri eser, Kara Maske ile tanınan ve ilk yerli çizgi romanımız Köroğlu olan bu tür 2000'li yıllarda gazetelerde ve ücretsiz ekleriyle birlikte yaygınlaşmıştır (Özdemir, 2012: 114-115). 1962'de Suat Yalaz'ın çizdiği Karaoğlu, 1965'de Ayhan Başoğlu'nun çizdiği Malkoçoğlu, 1967'de Sezgin Burak'ın çizdiği Tarkan, 1971'de Rahmi Turan'ın yarattığı Kara Murat birer çizgi romanken önce yerel gazetelerde tefrika edilmiş daha sonra sinemaya uyarlanmış bazıları da müstakil dergi/fasikül ya da kitap şeklinde basılmıştır (Özdemir, 2012: 257-258). Çılgın Bediş ve Sıdika gibi çizgi romanlarda Türk kültüründe diziye uyarlanarak topluma sunulmuştur. Burada anlatmak istenen Özdemir'in de ifade ettiği üzere KİA gelişmesine bağlı olarak toplumun bilgilenmek için kitaplara nazaran medyatik ortalandaki uyarlamalarını tercih ettiği okumak yerine duymayı ve görmeyi seçmeleridir (Özdemir, 2012: 258).

Türk kültürüne karşı yabancı popüler kültürün gelişimi çizgi roman gibi çocukların çokça seveceği ithal ürünlerle yayılmaya başladı (Özdemir, 2012: 117). Buna önlem olarak Amerikan tarihi ve kültürünü yansıtan Kit, Tom, Bill, Teks, Rodeo, Teksas, Kovboy, Kızıldereli, Komançi, Oklahoma'ya karşı yerel ve de

geleneksel tipler olan Tarkan, Kara Murat, Malkoçoğlu yaratılmıştır. Konular Türk tarihi, kültürü, mitleri, destanları ve efsanelerinden alınmış, İslamiyet öncesi kısmı Türkçülük kavramı ile bağdaştırılmış ve güncele taşınmıştır (Özdemir, 2012: 118). Türk kültüründe kahramanların yiğitlikleri, korkusuzlukları ve cesaretleri ile ön plana alındığı ve de “kara” sıfatı ile seslenildiği görülmektedir. Özellikle bunun örneklerini Dede Korkut’taki Kara Güne, Kara Budak, Kara Tekür gibi isimlerde görmekteyiz. Bu yüzden yabancı kaynaklı eserlerde de Kara Maske, Kara Korksan, Kara Bela gibi isimlerde de görmekteyiz. Bu tür bir benzerlik Türk kültüründe çizgi romanları daha kabul edilebilir benimsenebilir kılmaktadır (Özdemir, 2012: 121). En az batılılar kadar Uzak-Doğulular da Türk tüketici toplumu üzerinde etkili olmuştur. Bu konuda kendini geliştirmiş ve özellikle çocuklar ve de gençler üzerine yoğunlaşan Asyalılar tarihi süreçte çizgi roman ile başladıkları bu serüvene karate filmleri, çizgi filmler ve de elektronik oyunlar ile devam etmişlerdir (Özdemir, 2012: 119). Sözlü kültürden temel alan çizgi romanların yazılı kültürde güncellenerek diğer medya ortamlarına da taşındığı gözlemlenmektedir (Özdemir, 2012: 121). Örneğin Red Kit gibi çizgi filme ya da Marvel gibi sinemaya uyarlanan eserler mevcuttur.

1960’ların sonlarına doğru İtalyan kültüründe üretilen western çizgi romanları Anadolu western furyasını başlatmıştır (Özdemir, 2012: 254). Maskeli Süvari- Tom Miks gibi yabancı kültüre ait çizgi romanlar zamanla çizgi filme, televizyona hatta sinemaya uyarlanmıştır. Günümüzde güncel kültür ekonomisi ürünü olarak sayabileceğimiz 1920’lerden beri popüler olan Zorro efsanesi, 1968 yapımı Kızıl Maske, 1971 yapımı Tarzan aynı şekilde Red Kit, Superman, Batman, Tiger Woman ve son dönemlerde Örümcek Adam gibi çizgi roman sayfalarından çıkan kahramanların, sinemaya, birbirini izleyen dizi filmlere, dizilere ve de çizgi filmlere uyarlandıkları görülmektedir (Özdemir, 2012: 255). Burada şuna da değinmek gerekir çizgi romanlar Türk toplumu içerisinde pek çok alanda popüler kültür ürünü yarattılar. Örneğin; erkek çocuklar için kovboy kıyafetleri, şapkaları satıldı, kovboy silahları, Kızıldereli oku ve minyatür tip ve çadırlar gibi oyuncaklar rağbet gördü, okul gösterileri ve rontlarda dansları yapıldı, sigara tüketimi arttırıldı (Özdemir, 2012: 120). Örneğin Walt Disney çizgi roman olarak başladığı bu sektörde çizgi film ve sinema çizgisinde gelişme göstermiş, turizimsel işleyen park ve ürünlerle ekonomik kazanç elde etmiştir (Özdemir, 2012: 121). Benzer şekilde Marvel lisanslı giysi/kostüm, maske, oyuncak, çanta, nevresim, ev eşyası, parti malzemeleri, kırtasiye vb. pek çok alanda çocuk ürünlerini piyasaya sürdü. Hem bu

ürünlerden hem çizgi romanlardan hem de sinema sektöründen para kazanır duruma geldi.

3.3.1. Dünyada Gelişimi

Athanasius Kircher sinema projektörünün ilk basamağı olan "magic lantern" (Sihirli Fener)'i icat etmiş daha sonra aynı temel prensipten yararlanıp, 1646'de slayt makinasının temelini oluşturan "Ars Magna Lucis et Umbrae" (Büyük Işık ve Gölge Sanatı)'nı tasarlamıştır (Foster, 2008; Fisher, 2008: 2; akt: Demir, 2013). 1928'de *Walt Disney* kendi şirketinde ilk sesli çizgi film *Steamboat Willie*'yi (Can, 1995) ve Mickey Mouse (Miki Fare) karakterini yaratmış ve sesle görüntüyü birleştirdiği çalışmalarıyla sektörde gittikçe yükselmiştir. Bu çalışmaları "Donald Duck" (Vakvak kardeşler) ve "Sley Symphang" (Saçma Senfoni) takip etmiş ve uzun metrajlı "*Show white and the seven Dwarfs* (Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler), *Cinderella* (Kül kedisi), *Peter Pan*, *101 Dalmatians* (Yüzbir Dalmaçyalı), *Lady and The Tramp* (Leydinin Aşkı), ve *Alice in Wonderland* (Alice harikalar diyarında)" gibi çizgi filmler çekilmiştir (Atan, 1995: 20; akt: Ebren, 2015). O, Amerika gündeminde olan önemli olayları çizgi filmlerinde kullanarak eğlendirirken eğitmeyi amaçlamıştır. Örneğin; sigara ve içki içmenin zararları, hiçbir kötü alışkanlığı bulunmayan dürüst Miki Fare üzerinden verilmiştir (Hacıbektaşoğlu, 2014).

1990'larda bilgisayar teknolojilerinin animasyon sektöründeki gelişmesi ile Disney ve Pixar stüdyoları devleşen şirketler olmuştur. Steve Jobs, tarafından satın alınan George Lucas'ın şirketi "Pixar" ismi ile (Kaba, 1992: 17; akt: Demir, 2013) "Oyuncak Hikayesi I-II-III" (Toy Story I-II-III - 1995-1999-2010), "Böcek Hikayesi" (A Bugs Life), "Sevimli Canavarlar" (Monsters Inc.) ve "Kayıp Balık Nemo" (Finding Nemo - 2003) gibi başarılı animasyonların altına imza atmıştır. En İyi Canlandırma Filmi Dalında Oscar Ödülü alan "Oyuncak Hikayesi III" (Toy Story III) ve "Kayıp Balık Nemo" (Finding Nemo)'nun yanı sıra 1996'da bilgisayar teknolojilerini kullanarak "Oyuncak Hikayesi"nin yönetmen koltuğunda oturan John Lasseter'a Oscar ve (uzun metrajlı bilgisayar canlandırması adına yaptığı çalışmalar için) Oscar Akademisi'nin "Özel Başarı Ödülü" verilmiştir (Demir, 2013).

3.3.2. Türkiye'de Gelişimi

Mısır'dan 16. yüzyılda öğrendiğimiz gölge oyunu tarihi seyrinde Türk gölge oyunu Karagöz'ü yaratmış ve günümüze kadar bu manevi değer yaşamaya devam etmiştir. Türk minyatür sanatının temelinde bulunan "resimli öykü" hareketliliği de

bu açıdan çokça beğenilmiş ve korunmuş değerlerimizdendir (Hünerli, 2005: 57; akt: Demir, 2013).

1930’larda Disney ve benzerleri tarafından çizgilerden yaratılmış filmlerin sinema salonlarını doldurması Türk karikatür sanatçıları sinemaya yöneltmiştir (Hünerli, 2005: 58; akt: www.bilisimdergisi.org, 2012: 107). Fakat yine de Türkiye’de ki genel durum batıdan alınan ürünlerin tüketilmesine yönelik olmuştur. İlk yerli deneyimimiz “Amca Bey” karakteri ile Cemal Nadir Güler tarafından hayal perdesine yansıtılmadan son bulmuştur (Hacıbektaşoğlu, 2014).

1990’larda Türkiye de genel manada tüm yayın içerikleri yerleşmeye başlamıştır (Çelenk, 2005: 17). Çizgi canlandırma adına çalışmaları ve eserleri bulunan Mehmet Naci Dedeal, Canlandırmacılar Meslek Birliği’ni kurmuştur (Türker, 2011: 237; akt: Demir, 2013). Bu dönemde bilgisayar canlandırmasıyla Mehmet Naci Dedeal “Sincap”ı, Levent Elpen “Yeşil Kedi: Zaman Gezgini”ni çizmiştir. Özel televizyonların bu dönemde çizgi filmlere olan düşkünlüğü artmıştır (Demir, 2013). 1993 Yılında gerçekleşen bir diğer önemli gelişme ise TRT’nin desteğinden sonra Kültür Bakanlığı’nın sekiz yerli çizgi filme, 3 milyar liralık bir bütçe ayırması olmuştur (Can, 1995). Bu yıllarda kültürümüzün ve ülkemizin tanıtımı adına devlet çok sayıda film yapım şirketlerine teşvikte bulunmuştur. Bu açıdan yine böylesine bir çalışma Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından Tele-Çizgi animasyon şirketine “Kelile ve Dimne – Beydaba’dan Masallar” gibi 10’ar dakikalık uzun metrajlı çizgi filmler yaptırıldı. Yine buna benzer 1998’de Cumhuriyetin 75. yılına özel olarak Cartoon Animasyon Stüdyosu’nun akademik alt yapısıyla hazırladığı 28 dakikalık Kurtuluş Savaşı’nı anlatan “Efe” projesi TRT ve diğer tüm kanallarda gösterilmiştir. Milli kültürümüze ait “Dedem Korkut, Manas Destanı ve Ak Tay” çizgi filmleri hazırlandı (Atan, 1995: 33; akt: Ebre, 2015). Yine bu dönemde animasyon adına daha da bilinç arttığından eğitimli animatörler yetiştirilmek üzere Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksek Okulunda⁶, dört yıllık eğitim veren Animasyon (canlandırma) Bölümü oluşturuldu. 1991’de bu bölüm Güzel Sanatlar Fakültesi olarak eğitim vermeye devam etti (Uçarcan, 2010). 2005’te Maltepe Üniversitesi ve 2006’da Kütahya Üniversitesi de çizgi film adına animasyon bölümleri açtı

⁶ Okullar hakkında daha detaylı bilgi için bkz: (www.bilisimdergisi.org, 2012: 94) (17.09.2017)

(www.bilisimdergisi.org, 2012: akt: Ebren, 2015⁷). 1993'te yerli çizgi film animatörlerini bir araya getirip çizgi film adına güncel haberleri paylaşmak, sektörü geliştirmek, etkinliklerle bu dünyanın nabzını tutmak ve kültürümüzü çizgi filmlerle yeni nesile aktarabilmek adına Çizgi Filmciler Derneği oluşturuldu (www.bilisimdergisi.org, 2012: 109). 2011 yılına gelindiğinde ise çocuklar nüfusumuzun neredeyse üçte birini oluşturmaktaydı ve buna paralel olarak çizgi film dünyası üzerine yoğunlaşıldı. Bu dönemde yerli çizgi filmlerin artması ve gelişmesi adına Çizgi Film Yapımcıları Derneği toplandı (www.bilisimdergisi.org, 2012: 112).

Çizgi filmlerin çocukların gelişimi ve iletişimi açısından etkilerini inceleyen Can, günümüzde çizgi film sektöründe kaliteli eser veren animatörlerden Erim Gözen, Ateş Benice, Tahsin Özgür, Meral Erez, Derviş Pasin, Cemal Erez, Orhan Büyükdoğan ve Ali Murat Erkorkmaz gibi isimleri ele almış ve yaptıkları çalışmalardan bahsetmiştir (Can, 1995). Bu noktada günümüzde yurt dışında çalışıp Türkiye'ye dönen ve animasyon sektörünü Türkiye'de de dünya standartlarını yakalamasını hedefleyen Çoşku Özdemir⁸, Arslan Elver ve Onur Yeldan'a değinmek gerekmektedir.

Çizgi dizilerin en fazla izlendiği saatlerde (prime-time) yayın akışına dahil olması ile 1960'ta televizyonlarda yerleşik bir düzene oturmuştur. Artık çizgi filmler adına ticari, eğitim, kamu spotu, şiddet, çocuk gelişimi, toplumsallaşma, kültürün yayılması ve korunması, yabancılaşma gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır (Demir, 2013). Devletin çizgi film sektörü konusundaki farkındalığı, TRT, Kültür Bakanlığı ve özel sektörün bu alana önem vermesi, yarışma ve festivallerinin düzenlenmesi, yurt dışına pazarlanabilmesi Türk çizgi film sektörünü ve kültürünün yaşatılıp yayılması adına değerli adımlardır (Can, 1995). 1950'lerde Nasreddin Hoca, Keloğlan gibi kültürümüze ait kahramanlar çizgi filmlere yansıtılmış, 60'lı yıllarda alanda başarılı çalışmalar yapılmıştır. Gamma Medya ve Umut Sanatın da Türkiye'de çizgi film yapan şirketler olmasının yanında son yıllarda Filma Limited Şirketi de Türkiye'ye çizgi film getirmektedir. Son zamanlarda milli kimliğimize ve kültürümüze TRT tarafından destek verilmekte ve Pepee, (Hacıbektaşoğlu, 2014)

⁷<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147>Erişim Tarihi: 13.03.2015' den akt: Ebren, 2015

⁸ Daha fazla bilgi için bkz: <http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> 'dan Erişim Tarihi: 17.09.2017

Nasreddin Hoca, Keloğlan gibi Türk kahramanları kültürümüzü yansıtabilmektedir. Bu çalışmanın konusu olan Dede Korkut Hikâyeleri de böylesine bir çalışmanın ürünüdür.

Sektöre en büyük destek veren TRT Çocuk'tan sonra günümüzde yavaş yavaş Yumurcak TV gibi tematik kanallar açılmakta ve yeni kurulan animasyon şirketleri ile çizgi film gelişen, rekabete giren ve kalite arttıran bir sektör haline gelmektedir. (Hacıbektaşoğlu, 2014). Gün geçtikçe de artan kültürel alt yapıyla hazırlanmış eğitici konuların işlendiği yerli çizgi filmlerimizin televizyon kanallarında tüketilmesi kültürümüzü yeni nesillerimizde yaşatmamızı sağlayacaktır.

3.4. Çizgi Filmlerin Yapım Tekniği

Yapım aşamasında animatör, senaryo, kullanılan obje, yöntem, renkler, müzik, arz ve talep dengesi, tüketici yaş/beğeni/ihtiyaçları gibi pek çok nokta bulunur (Dedeal, 1999: 25; akt: Demir, 2013). Öncelikle amaç ve yaş grubu belirlenip konuya uygun (Demir, 2013) mizahi üsluplu senaryo üretilirken sürekli pedagoğlarla danışma ve düzeltmeler yapılır (www.bilisimdergisi.org, 2012: 115)⁹. Senaryodan yola çıkılarak ekonomi, eldeki teknik imkanlar, hedef kitlesi ve ilgi düzeyine göre canlandırma tarzı seçilir. Daha sonra teknik çizimlere geçilir. Karakter yaratımı storyboard süreci karakterin sosyal, psikolojik, fiziki analizi ile başlar (Aksoy, 2002: 12; akt: Demir, 2013). Sahne (hikâyemekanları) ve karaktere ait ön çizimler “Storyboardlar” ile hikayenin baştan sona bir taslağı çıkar ve ileride karşılaşılabilecek aksaklıklar giderilir (Demir, 2013). Bu aşamada Storyboard sanatçısı ile senarist sürekli birlikte çalışır ve senaristin kafasındaki her sahne tek tek resimlendirilir. Sahneler üzerindeki hareketlerin sırası oklarla ve çizgilerle belirlenir (www.bilisimdergisi.org, 2012: 115)¹⁰. Modellemeler karakterlerin dış görüntüsüne ait farklı ortamlarda/sahnelerdeki duruş şekillerinin çizimleri olarak tanımlanabilmekle birlikte duruş açılarının yanlarına karakter hakkında bilgiler yazılarak oluşturulur.¹¹ Gerek mimik ve hareketleri, gerekse taşıdığı aksesuarlar ve hareket kabiliyetleri hepsi bir örnek olması bu sayede sağlanır (Demir, 2013). Oluşturulan bu karakter sayfalarında mizacına ait mutlu, şaşkın, öfkeli gibi duygularını yansıtan mimik hareketlerinin yanında karakterin ön, arka, sağ, sol ve üst

⁹<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> Erişim Tarihi: 17.09.2017

¹⁰<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> Erişim Tarihi: 17.09.2017

¹¹ Modelleme üzerine bir örnek olarak Daffy Duck bkzn. (Demir, 2013 S.90)

gibi farklı açılardan çizimi gerçekleştirir (Can, 1995). Bu aşamaya model sheet denir (www.cizgifilmci.com, 2008; akt: Uçarcan, 2010).

Tasarım esnasında çizgi filmi gerçeğe en yakın algı oluşturabilmesi adına renk, ışık, gölge değerleri ve doku, objelerin çizimleri gerçekleştirilir (Demir, 2013). Layout aşamasında storyboardtaki kaba çizimler daha da detaylandırılır, Hareketin ilk başı ve son noktası çizilir. Uç resimler bittikten sonra bu hareketin şeklinin tam anlaşılması için ardaki hareketler tamamlanır (Arıkan, 2001; akt: Koçak, 2016). Uç resimler ile ana çizimler karakter hareket anatomisi, akışı, kadraj gibi çizgi testine yani line-teste gider. Kontroller baş çizer tarafından sağlandıktan sonra hiçbir hata yoksa clean-up aşamasına yani çizgi temizlemeye geçilir. Tek çizgiye indirgenmiş resimler ile arka plan arasında bütünlük sağlanıp sağlanmadığı son defa kontrol edilir. Böylece tekrardan çizgi testinden geçmiş olan sahne daha önceden belirlenmiş renk ve karakter eşleştirmeleriyle paint yani boyama aşamasına gider (www.cizgifilmci.com, 2008;akt: Uçarcan, 2010). Mekânlar arası geçişler arka planda kalmakla birlikte hikâyeyi bütünleyici bir unsur yaratmaktadır. Tasarlanan arka plan; simetri, asimetri ve perspektif açısından dengelenir. Böylece hareketin nerede olacağı derinlik, ışık ve sese (müzik) göre planlanır. Bunlara bağlı el ve bilgisayarla çizimler kadar önemli olan bir diğer konu da ses, müzik, diyalog, obje hareketleri ve efektlerin uç ve ara resimler üzerine düzgün yerleştirilmesidir. Müzik sahnenin uzunluğuna ve duygu yoğunluğuna bağlı olarak çizgi filmde verilmek istenen mesajı bu şekilde destekler bir yapıdadır (Demir, 2013). En başta belirlenen yaş grubuna öğretilmek istene bilgiler müziğin ritmine göre şarkıya oturtulup daha eğlenceli ve bol tekrarlı bir şekilde aktarılabilir. Bu müzik seçimi çocuğun dikkatini çekerek eğlenceli bir halde şarkıyı dinlerken tekrar etmesini ve bilgiyi daha kolay ezberlemesine yardımcı olabilir. Gün içinde de hatırasına geldikçe şarkıyı yani bilgiyi tekrarlayabilir ve böylece içselleştirebilir (www.bilisimdergisi.org, 2012: 119)¹². Montajlama yani “composite” aşamasından sonra görsel efektlerle dolu bir hayal dünyası seyircisine ulaşmak için hazırdır (www.cizgifilmci.com, 2008; akt: Uçarcan, 2010). Kullanılan malzeme, bilgisayar programları, her bir sahne için çizilen resim sayısı, kamera kullanım şekilleri, harcanan zaman gibi farklılıklarla birden fazla çizgi film yapım tekniği vardır. Bunlar Çizgi Canlandırma (Cell Animation), Duran Kare Canlandırma (Stop-Motion Animation), Üç Boyutlu

¹²<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?savi=147> Erişim Tarihi: 17.09.2017

Canlandırma (3D Animation), Eksik Kare Canlandırma (Cat-Out Animation)¹³ şeklinde sıralanabilir (Uçarcan, 2010). Durağan özellikteki 24 kare çizim art arda seyirciye sunulduğunda beyin zarı bu resimleri hareket eden bir video gibi algılar. Böylece hayvanlar, insanlar ve olağanüstü kahramanlar grafik ve çizimlerle hayat bulurlar (Abdüsselam, 2013; akt: Koçak, 2016).

Senaryo aşamasında toplumsal, kültürel, tarihi olaylar, destanlar kaynak olarak kullanılmakla birlikte nesiller boyunca korunması ve aktarılmasında; canlı tutulmak, yeniden yorumlamak, anlamının daha da derinlerini görebilmek, sorunları çözmeye deneyimlenmiş bir örnek sunmak, gibi amaçlar edinilebilir (Kırmızı, 1990: 1; akt: Demir, 2013).

3.5. Çocuk Gelişiminde Çizgi Film

Kültür çocuğun içinde bulunduğu çevreye bağlı olarak psikolojik gelişiminde de etkili bir faktörü oluşturur (Demir, 2013). Bu bağlamda çalışmanın bu kısmında çocuğun fiziksel ve bilişsel gelişimini incelenecektir. Bu gelişim kurlarından elde edilen bilgilerden hem yaş gruplarını değerlendirirken hem de Dede Korkut çizgi filmini analiz ederken faydalanılacaktır.

3.5.1. Gelişim Dönemleri

Döllenmeden başlayarak ölüm anına kadar devam eden biyolojik (genetik), bilişsel (dil, zekâ, düşünce vb.) ve sosyal (diğer insanlarla iletişim) kazanımlar gelişim sürecini kapsar. Yaşam döngüsü açısından döllenme ile başlayan süreç kalıtsal özellikler taşıırken (Yavuzer, 1995: 32; akt: Demir, 2013) doğumla birlikte bebeklik (0-2 yaş), ilk çocukluk (3-5 yaş), orta çocukluk (6-11 yaş), ilk ergenlik (12-14 yaş) ve geç ergenlikle (15-19 yaş), genç yetişkinlik (19-40 yaş), orta yetişkinlik (40-60 yaş) ve ileri yetişkinlik (60+) gibi evrelere ayrılır (Demir, 2013). Gelişim içten dışarı, baştan ayağa doğru oluşur (Can, 1995). Anne karnında bebeğin önce iç organları, kemik yapısı daha sonra kulak, parmak gibi uzuvları oluşmaya başlar. Bebek ilk doğduğunda başı kocamandır ve kaldıramaz. Elleri ve ayakları başına göre daha küçüktür.

Toplumsal değerler, örf, adet, gelenek ve kültürel miras çocukta gelişim dönemlerine göre anlamlı bir hal alır. Özellikle çocuğun dünyayı tanımaya başladığı

¹³ Animasyon yapım teknikleri ile ilgili daha fazla bilgi için bkz: (Uçarcan, 2010)

bebeklik (0-2 yaş) ile geç ergenlikle (15-19 yaş) dönemleri arasında kazanılır. Çalışma, çizgi film izleyen çocuk seyirci üzerinden bu değerlerin öğrenimini incelediğinden TRT'nin belirttiği 3-12 yaş grubuna kadar dönem ile sınırlandırılmaktadır.

Kritik Dönem, "öğrenmenin en avantajlı olduğu, çevresel uyarıcıların bireyde en güçlü etkiyi yaratacağı dönem, kritik dönem olarak tanımlanmaktadır" (Aydın, 2005: 26; akt: Demir, 2013)

Gelişim, "döllenmeden ölüme kadar insan bünyesinde meydana gelen karakteristik değişikliklerdir" (Aydın, 2005: 29; akt: Demir, 2013). Büyüme, olgunlaşma, öğrenme ve hazır bulunuşluk içerdiği temel kavramlarıdır (Demir, 2013). Kalıtım ve çevre gelişim adına önemli faktörlerdir. Doğumdan sonra gelişim devinimsel (beden hareketleri), bilişsel (zihinsel) ve duygusal-toplumsal (sosyal) olarak üç alanda gerçekleşir (Can, 1995).

Büyüme, "bireyin fiziksel yapısında zamanla meydana gelen niceliksel değişikliklerdir" (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011: 59; akt: Demir, 2013). Yani boy ve kilo gibi sayısal artışı temsil eder (Can, 1995).

Olgunlaşma, "çocuklarda biyolojik yapı ve donanımın etkisi ile gözlenen davranış değişiklikleri, organizmadan beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için gerekli olan fizyolojik güce ulaşmasıdır" (Aydın, 2005: 25; akt: Demir, 2013).

Öğrenme, "öğrenme, yaşantı yoluyla meydana gelen kalıcı davranış değişiklikleridir" (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011: 60; akt: Demir, 2013).

Hazır bulunuşluk, "bir öğrenme ortamında, okuma-yazma öğretiminde olduğu gibi bireyin önceden sahip olduğu özelliklerdir" (Aydın, 2005: 25; akt: Demir, 2013).

3.5.2. Gelişim Kuramları

Sigmund Freud'a göre, bireylerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları olaylar ve bilinçdışı dürtüleri ileriki zamanlarda bilinçdışı oluşan dürtülerle davranışa dönüşür (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011: 39; akt: Demir, 2013). Bu kurama "*Psikanalitik Kuram*" denir ve kişilik id, ego ve süperegodan kazanılır. Gelişim ise oral, anal (1,5-3), fallik (3-6), latant/gizil (6-ergelik) ve genital (ergenlik-yetişkinlik) gibi yaş aralıklarına bağlı dönemlere ayrılır (Demir, 2013).

Erik Erikson ise bireylerin davranış gelişiminde cinsellikten çok psiko-sosyal güdüler ve ihtiyaçlar olduğunu ileri sürdüğü "Psikososyal Kuram"ı geliştirmiştir. Bu

kurama göre güvene karşı güvensizlik (0-1,5 yaş), özerkliğe karşı utanç ve kuşku (1-2 yaş), girişimciliğe karşı suçluluk (3-6 yaş), çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu (6-11 yaş), kimliğe karşı kimlik karmaşası (12-19 yaş), yakınlığa karşı yalıtılmışlık (20-30 yaş), üretkenliğe karşı durgunluk (40-50 yaş) ve bütünlüğe karşı umutsuzluk (60+ yaş) gibi yaşa bağlı gelişim dönemleri bulunur (Demir, 2013).

3.5.3. Öğrenme Kuramları

Öğrenme kuramlarının tamamı çevresel etkilerin rolü üzerinde durmuş ve pekiştireçlerin önemini vurgulamıştır. Bunlar, Ivan Pavlov'un "*Klasik Koşullanma*", Burrhus Frederic Skinner'ın "*Edimsel Koşullanma*", Albert Bandura ve Walter Mischel'in "*Sosyal Öğrenme Kuramı*" temel öğrenme kuramlarıdır. Bu çalışmaya yardımcı olacak en yakın öğrenme kuramını Albert Bandura ve Walter Mischel'in öncüsü olduğu Sosyal Öğrenme Kuramı karşılamaktadır (Demir, 2013).

Dünyaya gelir gelmez önce ailesi daha sonra genişleyen çevresiyle iletişime geçen bebek fiziksel, bilişsel, duygusal ve dil gelişiminde etkilenir. Kişiler, gruplar, gazete, magazin, internet, televizyon gibi araçlar bireye içinde yaşadığı toplumun benimsediği değerleri ve kültürü aşılar (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011: 187; akt: Demir, 2013).

Sosyal Öğrenme Kuramına göre yaşam içerisinde bireyler toplumdaki diğer bireyleri izleyerek model alır ve onların davranışlarını tekrarlar (Akt: Ağır, 2005: 235; akt: Demir, 2013). Aile, okul, arkadaş çevresi ve KİA çevreyi oluşturan elemanlar olmakla birlikte çocuğun üzerinde etki oluşturdıkları davranışlar bazen hareketlere dökülebilir bazen de pasif öğrenme olarak kalabilir (Ertürk ve Gül, 2006: 26; akt: Demir, 2013). Çevreden alınan ödül ve ceza ile davranış kazanımı pekiştirilebilir (Demir, 2013).

3.5.4. Bilişsel Kuramlar

Jean Piaget'e göre 2, 7 ve 11 yaş dönemleri bireylerin düşünce süreçleri açısından kritik dönemleri ifade etmektedir. Çocuk yeni gördüğü bir nesneyi anlamlandırmak için daha önceden kazandığı şemaları kullanarak benzer nesnelerle örgütleme yapmaktadır. Bu kuramda "Özümleme", "Uyum" ve "Dengeleme" gibi bilişsel süreçlerden geçirilen kazanımlar yeni bir "Şema" açılarak çocuğa kazandırılır. Jean Piaget'te bilişsel gelişim dönemlerini yaşlara göre 0-2 yaş arası duyuşsal motor, 2-7 yaş arası işlem öncesi, 7-11 yaş arası somut işlemler, 11 yaş ve üstü soyut işlemler dönemi şeklinde ayırmıştır (Demir, 2013). Duyu organlarıyla

çevresindeki uyaranlarla algıladığı yeni kavramlar zihninde önceden kazanılmış bilgilerle örüntülenir (Aral, 2006; Tepebaş ve Haktanır, 2013; akt: Koçak, 2016). Böylece yeni görülen kavram da içselleştirir ve daha sonra davranışa yansıtılarak ya da sadece hatırlanarak bilgi geri getirilir.

3.5.5. Ahlak Gelişimi

Ahlak kavramı bireyin dış çevresinin belirlediği doğru davranışların olumlandığı, kural dışı davranışların da yanlış görülüp cezalandırıldığı ortak kabul, dayatma ve yargılardır. Toplumda yaşayan bireyler ve taşıdığımız kültürel miras düşünce ve davranışlarımız üzerinde etkilidir (Akt: Edwards, Ramsey ve Kohlberg, 1986: 6; akt: Demir, 2013). Tüm ahlak kuramlarının ortak noktası belirlenen ahlak kurallarını çocuklar tarafından benimsenmesinin sağlanmasına yöneliktir (Edwards, Ramsey ve Kohlberg, 1986: 160; akt: Demir, 2013).

Jean Piaget, 0-7 yaş arası çocukların akranlarından öğrendiği oyunları kuralları çerçevesinde sorgulamadan tekrar ettikleri gözlemlemiştir. 7-10 Yaş arasının ise kuralları net bir biçimde uyguladığı ama 10 yaşından sonra bazı durumlarda kuralların değiştirilebileceği yönünde eğilimlerinin geliştiğini belirtmiştir. Hatta 10 yaşından sonra eğer ortamda denetleyecek bir erişkin yoksa kurallar konusunda daha serbest bir tavır bile sergilemektedirler. Bu açıdan ahlak gelişimi 0-10 yaş grubu çocuklar “*Dışa Bağlı Dönem*”, 11+ yaş grubu “*Özerk Dönem*” olmak üzere iki gruba ayrılır. Dışa bağlı dönemde çocuk bakış açısından kurallar otorite tarafından koyulur ve asla değiştirilemez. En fazla zararı veren suçludur (Yapıcı ve Yapıcı, 2005: 121; akt: Demir, 2013). Ceza mutlaka verilmelidir. Özerk dönemde ise kurallar gerektiği zaman değiştirilebilir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005: 121; akt: Demir, 2013). Cezalar hafifletici nedenlere bağlı olarak neden-sonuç çerçevesinde değerlendirilip affedilebilir (Erden ve Akman, 2005: 115; akt: Demir, 2013).

Kohlberg ise ahlak gelişimini; “*Gelenek Öncesi Düzey*” (3-9 yaş), “*Geleneksel Düzey*” (9-14 yaş) ve “*Gelenek Sonrası Düzey*” (14+) şeklinde 3 grupta inceler. Gelenek öncesi düzeyde çocuk daha ben merkezli hareket eder. “İtaat ve Ceza Eğilimi” ve “Saf Çıkarıcı Eğilim” aşamalarını gerçekleştirir. Geleneksel düzeyde empati yeteneği gelişmiştir. “İyi Çocuk Eğilimi” ve “Toplum Kurallarına ve Yasalara Uyma” eğilimindedir. Toplumun kabul gördüğü davranışlar, toplumsal düzen, yasalar bu dönemde çocuk tarafından içselleştirilir. Gelenek sonrası düzey

bizim incelediğimiz yaş grubunun üstünde bir grubu karşılamakla birlikte “Toplumsal Anlaşmalar/Çıkarlar ve İnsan Hakları” dönemini karşılar (Demir, 2013).

3.6. Çizgi Film ve Çocuk Eğitimi

Bir bebeğin zihni tıpkı John Locke’ın da dediği gibi boş bir levhaya benzer. Zamanla çevresel faktörler, ailesi, edindiği bilgiler ve deneyimler çocukta yeni şemaların açılmasına ve sürekli öğrenerek dünyayı her geçen gün daha da anlamlı kılmasını sebep olur. Walt Disney çocuğun zihnini boş bir deftere benzetir ve yaşamın ilk yıllarında edinilen bilgilerin çocuğun ileriki hayatını da şekillendirdiğini söyler. Türkmen, Muratoğlu’ndan aktardığı bu bilgiye ek olarak yaşamın ilk yıllarında çocuğun kültür kavramını öğrenmesi ile geçtiğini ve bu durumu hem çizgi filmlerinin kurucusu Walt Disney’in hem de batılı yapımcıların kullandığını ifade eder (Türkmen, 2012:144).

Büyükbaykal, çocukların günde 3-4 saatini televizyon önünde geçirdiğini öne sürerek yılda 900 saatin okul ile 1500 saatin de televizyon ile doldurulduğundan sözeder (Büyükbaykal, 2007: 40).

Avrupa’da yapılan araştırmalar sonucu çocukların 2 yaşında televizyonu açmayı öğrenip, 3 yaşında da izleyici oldukları ortaya koyulmuştur. Özellikle Psikolog Aslı Akkan, 2,5 yaş grubunun televizyonda gördüğünü taklit ettiğini ama 3-6 yaş arasının ise içeriğindeki anlamı çözümlemeye yönelik izlediğini söylemektedir. Altı yaşından sonra da çocuk kahramanların gerçekte var olmayan ve birileri tarafından yaratılan bir karakter olduğunun bilincine varabilir. Bu bağlamda yaklaşık 2 yaşında başlanan çizgi film serüveni 6 yaşında televizyon izleme alışkanlığına dönüşmüş olur. Doğumdan sonraki ilk altı yaş gelişimin en hızlı olduğu süreçtir ve yeni-tertemiz zihin her türlü uyarıcıya açıktır (Hacıbektaşoğlu, 2014). Dünyayı keşfeden meraklı çocuk her gördüğü şeyin ne olduğunu çevresinden yardım alarak öğrenip zihnindeki diğer şemalarla birleştirerek ona anlam kazandırır ve içselleştirir. Yeri geldiğinde de öğrendiklerini gündelik hayatına yansıtır.

Çocuk seyirci dediğimiz kitle 3-13 yaş aralığındaki okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukları karşılamaktadır. Tematik televizyon kanallarının da artışıyla çocukların programdan çok kanala yönlendikleri görülmektedir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra artan akşam haberleri saatine kadar ya da günün tamamını kapsayacak şekilde çocuklara yönelik içerik sunan tematik çocuk kanalları, aileler açısından da güvenli görülüp tercih edilmektedir (Hacıbektaşoğlu, 2014). Çalışmada

incelenen TRT Çocuk kanalı da bu tarz bir tematik çocuk kanalı olma özelliği göstermektedir.

Dr. Martyn Barret, dört yaşındaki çocukların izledikleri kahramanların gerçek hayattan mı yoksa hayal ürünü mü olduğunu kavrayamadığını ama yedi yaşındaki çocuğun bunu ayırt edebildiğini söyler (Hacıbektaşoğlu, 2014). Çizgi filmlerde mesaj anlatılan öykü içerisinde sunulur. Bu iletiler hoşgörü, yardımlaşma, sevgi vb. soyut kavramların sevilen karakterlerin kişiliklerinde somutlaştırılır. Bu kahramanlar çizgi filmlerini sevdirebilir ve izlettirir. Çocuk ne kadar eğlenir ne kadar kahramanla kendisini bağdaştırır ve duygularını özümserse çizgi filme o kadar yakınlık gösterir (Hacıbektaşoğlu, 2014).

Büyükbaykal, “Teknolojinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri”ni incelediği çalışmasında, televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu yahut olumsuz etkileri ele alıp verdiği referanslarla karşılaştırmıştır. (Büyükbaykal, 2007: 34).

Son yıllarda Türk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin eğitsel yönüne önem verilmesi sonucu kreşe başlamadan önce evde ilk eğitimini alan çocuğun kavram algısı, kelime dağarcığı, hayal gücü, bilişsel gelişim, empati yeteneği ve yaratıcılığın geliştiği gözlemlenmektedir. Bu konuda Haktanır, Friedrich, Stein ve Coates vd.’nin araştırmalarındaki bulgulardan yola çıkarak televizyondan doğru eğitimi alan çocukların anaokullarında uyumlu, oyun kurallarını kolay benimseyen ve sosyal iletişimi yüksek olduğunu söyler (Hacıbektaşoğlu, 2014). Çizgi filmlerin doğru ve etkin kullanımı sonucu çocuklarda olumlu değerlerin, sosyal davranışların, dürüstlüğü, paylaşımcılığın, sevginin, saygının, geleneksel dilin, inançların, geleneksel mutfağın, önemli günlerin ve diğer kültürel değerlerin öğretilmesine ortam hazırlar.

Kısaca çizgi filmler görsel ve işitsel olarak beş duyudan ikisine hitab eden karmaşık olanı basitleştiren, hayalde kalan bilgiyi somut bir şekilde aktarabilen, kısa, öz ve yoğun bilgi aktarma aracı olarak görülmüştür. Gerçekçi bir sunum ya da karikatürüze eder gerek ciddi gerek mizahi yollarla akılda kalacak şekilde “toplumsallaşma, eğitim, bilim, iletişim, kişilik” gibi kazanımlar sağlanır (Can, 1995).

3.6.1. Çizgi Filmlerde Verilen Mesajlar

“Görme konuşmadan önce gelmiştir.”¹⁴

(Berger, 1988:7; akt:Bilis, 2011)

Televizyon kullanımı çocuğun toplumsal ve sosyal manada çevresinden etkilenecek gelişimini sağlamaktadır (Ertürk ve Gül, 2006: 20; akt: Demir, 2013). Dünyada ve ülkemizde başta ebeveynler olmak üzere eğitimcilerin, iletişimcilerin, aydın kesimin ve gazetecilerin televizyonların çocuklar üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri üzerinde çokça durmuştur ve uzun yıllar boyunca tartışılmıştır. Yakın zamana kadar Türkiye’deki çizgi filmlerin çoğunluğunun yurt dışı menşeli olduğunu düşünürsek yabancı bir kültür ve içerikler çocuklara sunulmuştur (Can, 1995). Gelişmiş ülkeler eğitilmiş bireylere sahip olmak ister ve yatırımını çocuklar üzerinden gerçekleştirir. Böylece KİA’nı pedagojik alt yapı ile inceleyip eğitime ve gelişime yönelik düzenler (Can, 1995).

George Gerbner’in öncülüğünü yaptığı “*Ekme (Cultivation) Kuramı*” temelde televizyon içeriklerinin psikolojik, sosyal, kültürel ve kimi zaman da ideolojik mesajı seyircide ilk bilincini oluşturup zamanla bu fikri besleyerek (empoze ederek) büyütmesi ve toplumda kabul edilen bir değer haline getirmesi tezini öne sürer (Erdoğan, 1998; akt: Demir, 2013). “*Örneğin, çocuk programları, çizgi filmler, diziler, bir yandan çocukları eğlendirmeyi amaçlarlar; ama öte yandan da çocukları eğlendirirken bir dünya görüşünü, değerler dizgesini çocuklara empoze edecek, pekiştirecek ikna edici yöntemlere başvururlar (Akbulut ve Kartopu, 2005: 257)*” (akt: Demir, 2013). Mutlu, bu noktada Gerbner’den destek alarak televizyonun kültürleyici etkisinden bahseder. Gerçek dünyanın monotonluğu ve sıkıcılığı izleyici tarafından televizyondaki ticari ürünler sayesinde giderilmektedir. Çok fazla bu haz dolu ve gerçeklerle çarpıtılmış büyülü dünyada kalan insanlarda bu etki daha büyük yaşanmaktadır. Hatta bu tür bireyler televizyondaki kurgulanmış dünyanın gerçek olduğuna o kadar inanır ki gerçek dünyadan bir haber olur. Bu durum televizyondaki sunulan yabancı içeriklere bağlı olarak uzun vadede “kültürlendirme” etkisi yaratmaktadır (Mutlu, 2016: 123-124-125). Fiske ve Jay Blumler’a göre “*Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı*”nda izleyici televizyonun ilettiği mesajlar karşısında savunmasız değildir. Kendi ihtiyaçları doğrultusunda kanalları dolaşarak

¹⁴BERGER, John (1988): Görme Biçimleri, Çev:Yurdanur Salman, Metis Yayınları, İstanbul’dan aktaran (Bilis, 2011)

beğendiği kanalı seçebilmekte ve tüketmektedir. Böylece bireyin gereksinimleri tatmin olur ve doyuma ulaşır. Televizyon karşısında birey (kısa bir süre dahi olsa) geçici bir eğlence ve hayal dünyası edinir(Şeker, 2009: 115; akt: Demir, 2013).

Çizgi filmlerin gerçekte hayal dünyası arasındaki farkını ayırt edemeyen çocuk, kontrolsüz ve bilinçsiz içerikleri tüketmesi sonucu birçok yanlış davranışı kazanabilmektedir. Örneğin yakın zamana kadar Pokemon kahramanı gibi uçmak isteyen çocukların pencerelerden atlayıp yaralanmaları¹⁵ ve daha kötü sonuçlarla karşılaşılmasına sebep olmuş, savaş içerikli çizgi filmler yüzünden şiddet ve argo davranışlarına yansımış; ayrıca aşırı televizyona maruz kalınması sonucu pasifleşmiş çocukların iletişim kurmakta zorluk yaşamış, geleneksel dil kayıpları ile içeriklerde sunulan yabancı kelimelere aşına kalınmış (Büyükbaykal, 2007: 37-38); fiziksel ağrılara ve de sağlık sorunlarına yol açabilecek obeziteye varan sorunlar ortaya çıkmıştır. Tüm bu sebeplerle içeriklerin bilinçli bir şekilde üretilip yine ailelerin denetiminde yahut bilinçli kimselerin denetiminde çocuklara ayrılacak birkaç saatlik zaman diliminde tüketilmesi sağlanmalıdır.

Kültür aktarımı için de kullanım alanı yaratabilen çizgi filmlere Türkmen, örnek olarak Ninja Kaplumbağlar'ı vermiştir. Bu çizgi film hem Japon ninja kültürünü tanıtmakta hem kahramanları sayesinde Rönesans'ın ünlü ressamlarının ismini öğretmekte hem de batı mutfağına ait *pizza*'yı popüler kültür ürünü haline getirebilmektedir. Tüm bu batıya ait kültür birikimi dolaylı yoldan yerli/yabancı kültür ayırımını yapma yetisi henüz oluşmamış çocuğa aktarılmaktadır (Türkmen, 2012:142). 1970-80 lerde ülkemizi çokça etkisi altına alan Amerikan yapımı çizgi filmlerde; kültür endüstrisi ürünler olmaları hariç özellikle 80'lerde çok sayıda korku, şiddet, cinsellik içerdiği görülmektedir. Örneğin Tom ve Jerry, Ninja Kaplumbağlar, Voltron, Power Rangers gibi birbirlerine karşı bedensel saldırı yönünde şiddete başvurmaktadırlar. Şiddetin boyutuna değinecek olursak, Gerbner'in yaptığı "TV ve Kültürel Göstergeler" adlı çalışmasından faydalanmak gerekmektedir. O, televizyonlardaki şiddetin gerçek hayatta yapılanından on kat fazla gösterildiğini söyler (Büyükbaykal, 2007: 40). Bu konuda tecrübe edilmiş bir olay olarak Power Rangers'ın Brezilya'da yayından kaldırılmasının sebebi olan

¹⁵Pokemon Delşetine Örnek olarak: 30 Ekim 2000'de Mersin'in Mezitli Beldesi'nde 4 yaşındaki Ferhat Ağırbaş, çizgi film kahramanı Pokemonlara özenerek kendisini 7. kattaki evlerinin penceresinden aşağı atmıştı. Hastaneden neden aşağıya düştüğü sorulunca, Ağırbaş, "Ben Pokemon'um ve Pokemon gibi uçtum." demişti.

çocukların şiddette başvurarak sorunlarını çözmeye çalışmalarını gösterebiliriz (Büyükbaykal, 2007: 40-41).

3.6.2. Kültür Endüstrisi, Popüler Kültür Ürünleri ve Reklamların Çizgi Filmlerde Kullanılması

“Çizgi filmler, tüketime yönelik kullanılabilen sanatsal ve kültürel ürünlerdir.”

(Demir, 2013)

Medya “Kim Milyoner olmak İster?, Biri Bizi Gözetliyor, Survivor, Oscar, ses ve yetenek yarışmaları ve diğer realite şovlar” gibi uluslar üstü yayınları; McDonald’s, Coca Cola vb. ürün reklamları ile yeni ihtiyaçlar edinen yeni bir kültüre sahip sosyal düzen kurar (Kellner, 2013: 70). Bu düzen içerisinde medya ve kültür ilişkisi bireye dünyayı nasıl anlamlandırması gerektiğini açıklar. Böylece birey için mutluluğun anlamı, iyi bir yemek tercihi olan büyük menü Fast-food siparişi vermek ve serinletici soğuk etkisi için kolasını eğlenceli televizyon programı karşısında tüketmek, olabilir. Kapitalizm gerçeği saklar ve sömürür. Örneğin, şans yarışmaları ile kitleyi umuda ve hayale yönlendirirler böylece sıkıntılarını unutan bireyler kısa süreli de olsa kazandığını düşleyerek zevk ve mutluluk duyar (Maignet, 2014: 88-89). Mullan, televizyondaki kışkırtıcı hayatın bireyler tarafından arzulandığını ve ticari yollarla “vekaleten” istenilen role bürünüldüğünden bahseder. Böylece model alınan ünlü çeşitli magazinsel haberleri ve -mesleği gereği- dizilerinin haftalık bölümleri, programları, konserleri vb. takip edilir. Seyirci gündelik hayatta yaşayamadığı ve kültürüne uymayan durumları bu ünlü sayesinde vekaleten yaşar. Çünkü bu yıldızı parlanmış insanların, ulaşım, faturalar, çocukların ihtiyaçları, mutfak masrafları, kira, iş bulma, ev geçindirme gibi sıkıntıları bulunmamaktadır. Böylece bireyler bu sorunsuz hayatlar karşısında hayallere dalarak bir müddet kendi dertlerinden kurtulurlar (Çelenk, 2005: 325-327).

Ülkemizde yayınlanan çizgi filmlerin ve lisanslı ürünlerinin hemen hemen hepsi dışarıdan tek merkezden gelmektedir (Hacıbektaşoğlu, 2014). 1990’lardan sonra Türk medya sektörüne de sıçrayan “küresel medya endüstrisi” pek çok yerli aile şirketinin yerini holdinglere bırakmasına sebep olmuştur. Küresel yayınların yerele daha kolay yayılabilmesi adına tıpkı 1999’da Doğan Grubu, Time Warner ile yaptığı anlaşma sonucu CNN Türk ve CNBC-E kanallarını açılması gibi yerli ve yabancı sermayeye dayalı ortaklıklar kurulmuştur. Bu ticari ortaklıklar gelişen teknolojiye bağlı farklı araçlara da yansımıştır (Çelenk, 2005: 248-249). Böylece çok

uluslu holdingler ve şirketler Türkiye’de de boy göstermeye başladı. Küreselleşmenin etkileri gün geçtikçe Türk medyasına da yansımış kanal sahiplerinin yayım organları olan gazeteler alışveriş kuponlarından bedava ürün dağıtımına kadar yeni tüketim alışkanlığı yaratırken, alışveriş marketleri de kuponlarını dağıtan gazeteleri müşterilerine ücretsiz vermiştir (Çelenk, 2005: 250).

Çalışmada incelenen TRT Çocuk kanalında yayınlanan “Dede Korkut Hikâyeleri” böylesine ticari bir amaç güdülmeden yaratılmış bir çizgi filmidir. TRT’nin bizzat isteği üzerine Mavi Rüya Film Prodüksiyona kültürün yeniden yaşatılması adına hazırlanmıştır. Özellikle karakterlerin çizimleri, giysileri, davranış şekilleri, yeme-içme alışkanlıkları, kullandıkları kelimeler hep kültürümüze ait bize ait özellikler taşır. Bu manada kültürün güncellenmesi bağlamında bu çizgi filmi ele alabilmekteyiz. Milli kültürümüzü korumak ve çocuklarımıza aktarabilmek adına kültürümüze ait tasarımlar, renkler, çizgiler bulunan milli kahramanlarımızın hikâyelerini anlatıp, yerel ve mahalli oyuncaklara dönmeliyiz. Bu açıdan TRT çocuklara yönelik tematik bir kanal açarak, yerel unsurlarımızı yayınlarında değerlendirmekte ve RTÜK’te ekran kapatma ve yayın kesme gibi cezai uygulamalarla (Mutlu, 2016: 296) ve kurallar sayesinde yerel unsurları yayınlarda kullanılmasını etkin hale getirmektedir.

3.6.3. Çizgi Filmler Üzerinde Ailelerin Rolü

Günümüz modern çağında özellikle çalışan anne kimliği kadınların toplum üzerindeki rolünün değişmesine sebep olmuştur. Kadın gün içerisinde çalışarak ekonomik özgürlüğünü kazanmış, akşamları ev işlerini yetiştirip kalan zamanında ailesiyle ve çocuklarıyla zaman geçiren bir tipe bürünmüştür. Aile çocuğun ilk toplumsal deneyimlerini kazandığı yerken (Büyükbaykal, 2007: 34) bu görevi zamanla *kreş*, *anaokulu* ve *özel okullar* üstlenmiştir. Fakat bu kurumlarda da kültür aktarımı konusunda bilinçli ve başarılı çalışmalar yapamayarak üstlendikleri bu görevi başarısızlıkla sonuçlandırmışlardır (Türkmen, 2012: 144). Bu bağlamda çocuklara kültürü ne aile ne de okul öncesi kurumlar aktaramamıştır. Hacıbektaşoğlu’nun günümüz *dadısı* olarak nitelendirdiği TV’ler çocuklara yönelik içerikler üreterek çocukların; tüketim toplumunun bireyi olması, cinsel kimliklerin oluşması, anne-baba ilişkilerinin korunması, şiddet eğilimine etkisi, okuma-düşünme-problem çözme konusunda yetkinlikleri, yerel dile ve kültüre ait bilincin

gelişmesi (Büyükbaykal, 2007: 35) vb. pek çok konuda ideolojilerin istediği şekilde olumlu ya da olumsuz içerikler sunup eğitebilmektedir.

Çocuğun televizyon sayesinde yakın çevresinden farklı insanların, ülkelerin ve kültürlerin var olduğunu öğrenmesi, yeni kavram ve sözcüklerle karşılaşması onun adına zor bir süreçtir. Ebeveynler bu süreçte çocuklarıyla birlikte onlara uygun çizgi filmleri seçerek, birlikte izleyerek, konuşarak ve anlaşılmayan yerleri açıklayarak çocuklarının yeni öğrendiği kelimeleri, anlamları, kavramları içselleştirmesinde yardımcı olabilirler. Bu sayede çocuk yeni öğrendiği bilgileri kolaylıkla kullanabilir (Can, 1995). Aileler kısıtlı bir zaman dahi olsa çocukları ile birlikte geçirecekleri ortak zaman yaratıp onların ilgi dünyaları, hayranlıkları ya da niçin o çizgi filmi izlemeyi tercih ettiklerini paylaşmaları gerekmektedir. Böylece birlikte izlenen çizgi filmin aileyle birlikte yorumlanmasıyla çocuklarda daha kolay bir çözümleme ve bu yolla da içeriğin aile tarafında kontrolü sağlanmış olur. Günümüzde bilinçli aileler sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına bağlı olarak çocuklarıyla birlikte bu tür deneyimleri paylaşmaktadırlar. Fakat bu programları neye göre kısıtlayacaklarını net bir şekilde ifade edememektedirler. David Walsh, ailelerin çocuklar için seçeceği programların; çocuğun ilgisini çekecek, kavramları açık ve net şekilde aktaran, hayal gücüne etki eden ve deneyimleyip hayata geçirebileceği bilgileri içermesi gerektiğini söyler (Hacıbektaşoğlu, 2014).

3.7. Toplumsal Bir Birey Olarak Televizyonun Yetiştirdiği Çocuk ve Değerler

“Toplumsallaşma; İnsanın içinde bulunduğu, topluma uyması, birlikte yaşadığı insanlarla geçinmeyi öğrenmesidir”(Baymur, 1972: 295; akt: Demir, 2013). Yaşanılan topluma uygun hareket etme, onu benimseme ve devam ettirebilme şeklinde de tanımlanabilir. Değer diye ifade ettiğimiz kavram ise toplumun “varlığı, birliği, işleyişi ve devamlılığı için” o toplumda yaşayan insanların kabul ettiği, uyguladığı ve devalılığını getirdiği ilkeler olarak tanımlanabilir (Bilis, 2011).

Çocuklar toplumsal değerleri “aile, arkadaş grubu, okul, televizyon, internet, bilgisayar oyunları” gibi ortamlardan öğrenmekte ve bu ortamlar sayesinde kendi kişiliğini geliştirebilmektedir (Akıncı, 2013). Çocuk yaşadığı toplumun kültürü ve yargılarıyla dünyaya bakar ve böylelikle dünyadaki nesnelerin hangilerinin değerli hangilerinin değersiz olacağına karar verir. Davranışları ve zihinsel ifadelerini yansıttığı dil yetisi böylece gelişir. Örneğin toplumdaki atasözleri, masallar, destanlar, hikâyeler, müzik anlayışı vb. gibi anlatıların hepsi kültürün ve

toplumsallaşmanın gereği öğrenilir ve öğretilir (Bilis, 2011). Çevre sayesinde çocukluk döneminde kazanılan; arkadaş grubuna dahil olabilmek, beğenilmek, kabul edilme, popüler olma ileriye dönük atılım ve kendine güven duygusu; kişilik gelişimi açısından dışa dönük, enerjik, eğlenceli, çevresi tarafından çekici bulunan, sempatik, ikna edici birey olmasını sağlar. Fakat çocuk arkadaş çevresi tarafından reddedilir, dışlanır ve bir gruba dahil olamazsa saldırganlık, uyumsuzluk, kendini kabul ettirememek, kendini savunamama, ikna edememe, dengesiz ve suça eğilimli davranışlar, kaygı, umursamazlık, korku ve toplumdan kaçma gibi kişilik kazanabilir (Demir, 2013). *"Televizyon çocukların zihinsel ve dil gelişimine olumlu katkılar sağladığı gibi, ekranda gördüğü şeyleri düşünüp yorumlamasına dolayısıyla sosyalleşme sürecine yardımcı olmaktadır"*(Kaya ve Tuna, 2008: 163; akt: Demir, 2013). Etkin ve doğru kullanıldığında sosyalleşme, toplumsallaşma ve deneyimlenmiş davranışları kazandırma açısından televizyon çocuklar adına fayda sağlamaktadır. Çocuklar izledikleri çizgi filmleri birbirleri ile konuşurken ortak paylaşım alanları yaratmakta ve sosyalleşmektedir. Yanlış ve doğru adına görüşleri gelişmektedir (Arkonaç, 2003: 352; akt: Demir, 2013). *"...ailelerin, çocuklar ile televizyon ilişkisini denetleme ve önlem alma çabaları göstermeleri veya durumu daha fazla önemsemeleri gereğine vurgu yapılmaktadır. Toplumsal bilinç sayesinde, sosyal değerlerin korunarak geleceğe aktarılması ve çocukların sosyal gelişimlerini sağlıklı sürdürmelerinin büyük ölçüde ebeveynlerinin iradesine bağlı olduğu belirtilmektedir"*(Doğan ve Kandemir, 2005: 107; akt: Demir, 2013). Her ne kadar televizyonun kontrolsüz kullanımına bağlı olumsuz sonuçları bulunsada eğitim amaçlı bilinçli birimlerce hazırlanan içeriklerin görsel sunumları olumlu davranışları, toplumsal kazanımları, kişiliği, ahlakı, kültürü vb. değerleri güçlendireceği ve de belli zaman aralıkları ile yapılan tekrarlarla unutulmadan pekiştireceği unutulmamalıdır. *"Çocuk programları bu özellikleri dikkate alarak gerçekleştirilmeli ve çocuğu bencillikten kurtarıp işbirliğine yöneltebilmelidir"* (Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, 1995: 236; akt: Demir, 2013).

Günümüzde televizyon bakıcılığında büyümüş çocukların kişiliğine kazandırılan yabancı kültürel kodlarla, yerel/geleneksel kültürel kodlarımız uyuşmamakta ve bu durum öncelikle çocukta ikilem yaşama, seçememe, bulanım ve depresyona sebep olmakla birlikte, daha büyük pencereden baktığımızda yakın çevreden uzaklaşma ile birlikte toplumsallaşma, ait olma, milli birliğin devamı gibi temel yapı taşlarına zarar verebilmektedir. Oysa ki televizyon, geçmişini ve kültürel

değerlerini bilen, eğitilmiş, ahlaklı, sosyal ve geleceğe milli birlik, beraberlik içinde yön verebilecek aktiflikte bireyler yetiştirmelidir. Kişiliğin gelişimi açısından kritik bir dönem olan 3-12 yaş aralığında televizyon programlarının içeriklerinin titizlikle oluşturulması ve bilinçli kişilerce denetlenmesi gerekir.

Değerler, kültür, topluluk, normlar, davranış ve zaman kavramları birbirleri ile geliştiğinden sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi disiplinler arası çalışır. Piaget değerlerin çocuklar üzerindeki gelişimini *üç dönemde* işlenmektedir. Bunlardan ilki 4-7 yaş arasını oluşturan gruptur. Bu yaş grubu birinci dereceden kendine yakın bulunduğu kişilerden değer ve yargıları edinirken ikinci grubu oluşturan 7-12 yaş grubunda çocuğun artık kendi değerlerini hiç kimsenin tesiri altında kalmadan karar verip uygulayabildiğini ifade eder (Piaget 1954; akt: Bilis, 2011).

Toplumsal değişme değerlerin de değişmesi demektir. O halde tarım toplumundan sanayi toplumuna oradan da bilgi toplumuna doğru oluşan tarihi süreçteki değişim ihtiyaçlar, eğitim, aile, bina, giyim, ekonomi, iş gücü, arz-talep, bilgi, iletişim gibi alanlarda toplumsal bir dönüşümü sağlar (Bilis, 2011). Örneğin Modernlik kelimesi “bireyselleşme, sekülerleşme, endüstrileşme, kültürel farklılaşma, maddeleşme (metalaşma), kentleşme, bürokratikleşme ve rasyonelleşme” (Avcı, 2007:75; akt: Bilis, 2011) kelimeleri ile ifade olmakla birlikte modern toplumlarda modern yapılar ve kentleşme, mahalle kavramını yıkar ve bireyselleşen yaşam felsefesini olumlar. Değerler tarihsel süreçte farklılık gösterebilir ya da değişebilir de varlıkları ve değerleri korunmaktadır. KİA’daki bir değişim toplumsal değerlerin değişimini tetiklediği gibi, toplumsal değerlerdeki değişim de KİA’daki değişimi tetikler (Bilis, 2011). Toplumda ortaklaşa kullanılan bir takım norm ve değerler, bireylerce benimsenir ve kabul edilir. Böylece kültür, genetik miras, kurallar, öğretiler işbirliği ve uyum içinde korunur. Toplumda genel kabul görmüş kültür ve o kültürün diğer kültürlerle olan ilişkisi toplumsallaşmada önemli bir etkeni oluşturduğu kadar bir diğer etken de bireyin içinde yaşadığı topluma göre uygun ve tutarlı hareket etmesidir (Yavuzer, 1995: 50; akt: Demir, 2013).

Toplumsallaşma çocuklarda olumlu davranışları, yardımseverlik, işbirliği, paylaşma gibi değer ve davranışları süper egoya kazandırmasıyla gelişir. Süperego çocukta ilk otorite olan ebeveynlerin koyduğu kurallar, ikazlar ve yasakların kabul edilmesi ile gelişir. Böylece çocuk hangi davranışın iyi ve ödüllendirici hangi davranışın kötü ve cezalandırıcı olacağını öğrenir. Çocukta suçlanmak, yalnız bırakılmak ve dışlanmak korkusu onu kurallara uyan toplumca kabul edilen ve

sevilen birey olmaya yöneltir (Hogan ve Emler: 207; akt: Demir, 2013). Böylece çocuk kendi kendine özgü değerler ve kurallar geliştirebilir (Aydın, 2005: 144; akt: Demir, 2013).

3.8. Yaş Gruplarına Göre Değerlendirme

“Çünkü çocuk, insanlığın temeli ve özü olduğu gibi, aynı zamanda insanlığın sürekliliği ve geleceğidir.”¹⁶
(Can, 1995)

- 0-2 Yaş

Gelişim dönemleri açısından bu yaş aralığı “bebeklik” dönemini kapsamaktadır. Fiziksel, psiko-motor, sosyal ve bilişsel (dil) gelişimi hızlıdır. 5. ayına giren bebek etrafına saçtığı gülücüklerle toplumsallaşma adına ilk deneyimlerini yaşar (İnanç, Bilgin ve Atıcı 2011: 190; akt: Demir, 2013). Oyuncaklarını çevresindekilerle paylaşan ya da paylaşmayı istemeyen ve hırçınlaşıp etrafa atan çocuk davranışı sosyal açıdan verdiği tepki olarak kabul edilebilir. İlgi çekmeye yönelik davranışları, otoriteye karşı duyduğu güven ve korku, arkadaşlarıyla girdiği rekabet, rol model olarak gördüğü ve özendiği kişileri taklit etmesi, işbirliği ve de karşı gelme davranışları sosyal davranış örnekleridir (Yavuzer, 1995: 85; akt: Demir, 2013).

Sigmund Freud’un Psikanalitik kuramına göre oral (0-1,5 yaş) ve anal (1,5-3 yaş) dönemlerin yaşandığı yaş aralığıdır. Oral dönemde ağızla ilgili “emme, yeme ve ısırma” davranışlarından haz alır. Anal dönemde bebeğe tuvalet eğitiminin verildiği dönemdir. Tüm ilgi anal bölgededir (Demir, 2013).

Erik Erikson’ın psiko-sosyal kuramına göre güvene karşı güvensizlik (0-1,5 yaş) ve özerkliğe karşı utanç ve kuşku(1-2 yaş) dönemleri bu yaş aralığını kapsar. Güvene karşı güvensizlik döneminde çocuk temel ihtiyaçlarının zamanında karşılanmasını ister. Eğer karşılanmazsa ebeveynlerine karşı güvensizlik başlar. Özerkliğe karşı utanç ve kuşku döneminde çocuk tuvaletini tutma ve yürüme eğitimini alır. Bu dönemde çocuk özgür olmak ister. Kısıtlamalar ileriki dönemlerde topluma karşı kuşku ve utanç duygusunu pekiştirir (Aydın, 2005: 10; akt: Demir, 2013).

¹⁶ Can Aytekin, (1995) Okulöncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo- Televizyon Anabilim Dalı. s.24

Jean Piaget'in Bilişsel gelişim kuramında duyuşsal motor dönemini kapsayan bu yaş aralığında bebek ses-ışık gibi uyarıcılara karşı tepki vermeye başlar (İnanç, Bilgin ve Atıcı 2011: 117; akt: Demir, 2013). Yatağının üzerine asılan çingiraklı oyuncaklar ve televizyon reklamları bebeğin dikkatini çeker. İlk başlarda nesnelerin yok olduğunu düşünen bebek 2 yaşına doğru nesnelerin sürekliliğini kazanır. Böylece yemek yedirmek için annesinin arkasına sakladığı oyuncağının evrende kaybolmadığını annesinin arkasında olduğunu bilmektedir. Ayrıca dönemin sonuna doğru hayali oyunlar kurabilir ve sebep sonuç ilişkisi kurabilir. Sembolik düşünmenin başladığı bu dönemde zaman-mekân kavramı gelişir (Aydın, 2005: 57; akt: Demir, 2013). Böylece çocuk güneş doğduğunda horozun ötmesi ve uyanmayı, akşam hava karardığında da pijamaları giyme ve uyuma kavramlarını eşleştirebilir.

Toplumsallaşma adına bebek 3. ayında insanlarla nesneleri ayırmayı 5. ayında gülümseme hareketi ile ilk toplumsal davranışını gerçekleştirir. Yaklaşık 10-12 aylıkken aynadaki yansımasına karşı ilgi duyar ve dokunma, oynama, öpme eğilimlerinde bulunur (Yavuzer, 1995: 84-85; akt: Demir, 2013). Bu bebeğin diğer insanlarla olan ilişkilerine ait ilk davranışlarıdır. 2 yaşına geldiğinde ben merkezli olan çocuk, oyun arkadaşlarıyla kısıtlı da olsa iletişime geçer. Kendi cinsiyetine ait ilk bilgiler, beğeniler ve model almalar, arkadaşına duyulan ihtiyaç ve sevgi toplumsallaşma adına bu dönemde gelişen davranışlardır (Lamb M. E., 1978: 41; akt: Demir, 2013). Kurulan bu iletişim sayesinde motor becerileri ve dil gelişimi sağlanır.

Daha 8-9 aylıkken konuşma seslerini birbirinden ayırıp, davranış ve jestleri taklit edebilen çocuk bu dönemde televizyondaki renklere ve hareketlere odaklanabilir (Yavuzer, 1995: 85; akt: Demir, 2013). Sürekli televizyona maruz kalan çocuklarda geç konuşma, duygusal bağ eksikliği, başkalarıyla iletişim kuramama, ortama uyum sağlayamama, jest ve mimik eksiklikleri, sıkılma ve dikkat eksikliği davranışları gözlemlenebilir (Tümkan: 69; akt: Demir, 2013). Ayrıca televizyon karşısında uyuyup kalan ve reklamlar sonucu zararlı besinleri tüketen çocuk ilerleyen dönemlerde uyku ve yeme bozuklukları da yaşayabilir (Ertürk ve Gül, 2006: 28; akt: Demir, 2013).

- 3-6 Yaş

Gelişim dönemleri açısından bu yaş aralığı İlk Çocukluk dönemini kapsar. Yürümeye başlayan bebek artık kendi iradesi ile hareket eder. Motor davranışları geliştiği için tek başına kolay işlerini halledebilir (Aydın, 2005: 32; akt: Demir, 2013). Yaşlıtlarıyla oyun oynadığı ve sosyalleştiği yaş aralığıdır (Fein, 1978: 76; akt:

Demir, 2013). Çocuk tutma, kavrama ve objeleri elinde taşıyabilme özelliğini kazanmış olur. Duygu, düşünce ve istediklerini kelimelere dökebilir. Ailesi ile alışverişe merkezine gittiğinde annesinin elini tutmak istemez. Bağımsızlık güdüsü bu dönemde gözlemlenir. Dünyayı tanımaya yönelik soru sorma alışkanlığı 4 yaşında zirveye ulaşır. Derin uyku, başkasının oyuncağını alma, aşırı hareket ya da tembellik, kararsızlık, itiraz ve eskiyi aşırı benimseyip kopamama bu dönemin karakteristik özelliğidir (Demir, 2013). Dönemin sonlarına doğru bu davranışlar farklı bir seyir alır. 5 Yaş ve sonrası kesin kararlar verip dikkat çekici, saygılı, sosyal, uyumlu, kibar davranışlar gösterir (Yavuzer, 1995: 113; akt: Demir, 2013). 2 yaşında beyinsel gelişimi %75 tamamlanmış olan çocuk 5 yaşında doğru yetişkin birey beynin ağırlığının %90'ına ulaşır. Bu dönemde beyinsel gelişim hızlanırken bedensel gelişim ergenlik dönemine kadar yavaşlar. Kelime ile kavram arasında bağlantı kurabilir. Parkta gördüğü bir köpeği akşam aklına gelip “hav hav” ifadeleri ve taklit yoluyla babasına anlatabilir (Can, 1995).

Sigmund Freud'un Psikanalitik kuramına göre fallik dönem içerisinde olan çocuk kendi ve karşı cinsin cinsel anatomi farklılıklarını fark eder ve merak sürecine girer (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011: 41; akt: Demir, 2013).

Erik Erikson'un psiko-sosyal kuramına göre girişimciliğe karşı suçluluk dönemi bu yaş aralığında görülür. Çocuk gördüğü her şeyi merak eder ve girişimci edasıyla sorgular. Bu dönem ebeveynlerin sabırlı davranışları ile başarılı geçebileceği gibi aksi durumlarda çocukta suçluluk hissini oluşturur (Demir, 2013).

Jean Piaget'in Bilişsel gelişim kuramında duyuşsal motor dönemini kapsayan bu yaş aralığında dil ve sembolik düşünme gelişmektedir. Yaşlıları ve büyüklerle karşılıklı iletişime geçebilir (Yavuzer, 1995: 88; akt: Demir, 2013). Ben merkezli düşünce sistemi gelişir. Bu sebeple dışarıdan grupça oynuyormuş gibi görünseler de birbirlerinin sözlerine dikkat etmez ve kendi müstakil oyunlarını grup içinde devam ettirirler (Demir, 2013). Artık nesneler sadece üretildikleri amaca hizmet etmezler. Tahta yemek kaşığı mikrofona olabileceği gibi bir süpürgeyi at gibi hayal edip onunla oynayabilir (Koçak, 2016). Anne-baba-bebek, çizgi film kahramanı ya da sevilen bir yıldızın rollerine girebilir. Bu yaş grubu çocukta akranlarıyla birlikte sevilen yetişkin kimseler taklit edilerek evcilik gibi toplumsallaşmaya yönelik oyunlar kurulabilir. Hayali arkadaşlar yaratılıp birlikte oyun oynanabilir (Can, 1995). Mantıksal olarak iyi ve kötü olanı tam çözemeyebilirler bu yüzden nesnelerin görünüşleri onları çok etkiler. Nesneleri çağrışım yoluyla diğer nesnelerle birleştirebilirler. Çocuklara

yönelik satılan ürünlerin jelâtinlerinde parlak, ışıltılı ve sevdiği karakterlerle donatılması bu yüzdendir. Genel özellikleri ile nesneleri sınıflandırabilir. Kıyaslama yerine genelleme yapabilir. Bir işlemi iki farklı yönden gidilerek aynı sonuca ulaşılabilceğini kavrayamazlar. Bu yüzden her şeyin en doğrusunu onlar bilmektedir. Bu bir bakıma benmerkezciliği de besler (Demir, 2013). Çocuk 4. ve 5. yaşında ailesinden çok arkadaş çevresi ile zaman geçirmek ister. Empati kurma, karşı tarafı dinleme, grup kurabilme ve grup içerisinde en yakın arkadaşını seçebilme, uyum ve saldırganlık (kavga etme), rekabet, küsme ve barışma, sorunlar yaşama ve çözümler üretme, kurallar koyma, kurallara uyma gibi sosyal davranışları gelişir (Yavuzer, 1995: 108; akt: Demir, 2013). Okul öncesi eğitimi alan çocuklarda direk sosyal çevreye maruz kaldıklarından dolayı bu tarz davranışlar daha hızlı pekişmektedir.

Henüz bu dönemde soyut düşünce gelişemediğinden televizyonda ona sunulan tüm içerikler gerçek olarak algılanır (Tümkan: 70; akt: Demir, 2013). Bu yüzden bu yaş grubunda kendisiyle özdeşleştirdiği çizgi film kahramanlarının hareketlerini yapar ve aynı sonucu beklerler. Hayal ve gerçek iç içedir. Sıradışılık ve olağanüstülük bu dönem çocukları için kavranabilmesi kolay terimler değildir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011: 122; akt: Demir, 2013). Hatta sevilen kahramanlar dahi olağan üstü güçte olan sevdiklerini koruyan ve kurtaran kimselerdir. Büyü ve süper kahramanların güçleri gerçek hayatta olanaksız değildir. Çevresindeki güçlü gördüğü kişiler ve bu kahramanlar onlar için rol modeldir. Bilişsel gelişim, farklı düşünce tarzları ve hayal dünyasının gelişmesi, problemlere karşı basit çözümler üretebilmesi için bir bakıma bu dünya çocukların bilişsel zekâsını da geliştirmektedir. Televizyon programlarında çocukların anlayış düzeylerine uygun basitlikte içerikler, kelimeler, deyim kalıpları ve kavramlar görsellikle biçimlendirilip tekrarlanmaktadır (İrkin, 2012: 42; akt: Demir, 2013). Bu yaş grubunun dikkat ve algı süresi kısa olduğundan sürekli bir reaksiyon aranır. Dikkat yeniden çizgi filme çekilir ve aşırıya kaçan uyarılma ile mesajlar yoğun bir şekilde kısa sürede çocuğa verilir. Çizgi filmlerin sürelerinin yetişkin dizi-film sürelerine göre kısa olmasının sebebi de budur. Bu dönemde çocuklar için her bölüm birbirinden bağımsız bir anlam bütünlülüğü içerir. Bölümler ard arda izlendiğinde dahi genel hikâyeye bütünlülüğü oluşturulamaz (Noble, 1976: 62; akt: Demir, 2013).

- 6-12 Yaş

Gelişim dönemleri açısından bu yaş aralığı “orta çocukluk” dönemini karşılamaktadır. Fiziksel gelişimden çok bilişsel gelişimin hızlandığı dönemdir. Düşünme, okuma-yazma, hesaplama gibi kazanımlar gerçekleşir. Kişiliğin yavaş yavaş kendini gösterdiği dönemde kurallara bağlılık, vicdan ve değerler kazanılır. Cinsiyete bağlı rollerin kabulü görülür. Çocuk okul çağındadır ve artık yetişkinler kadar alet ve araç kullanabilir. Deneyimlerinden tecrübe kazanır ve ders çıkarır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011: 194; akt: Demir, 2013). Sorumluluk alıp, emek verip, uğraştıkları şeylerin kusursuz olmasını ve takdir edilmesini isterler. Hemcinsleriyle daha yakın arkadaşlık kurup birbirlerinden etkilenirler. Bu yaş ilköğretim çocuklarında gruplaşmalar ve gruplar arası rekabet gözlemlenir. Ev işlerinde sorumluluk alma, toplumsal cinsiyet kalıplarına uyma, özgür kararlar verip uygulama eğilimindedirler. Döneme asi, isyankâr ve uyumsuz giren çocuk 10 yaşından sonra uyumlu, bilinçli ve öğrendiklerini mantık çerçevesinde uygulayabilen bir bireye dönüşür (Demir, 2013). 2-5 Yaş arasında yavaşlayan boy-kilo artışı bu dönemde de yavaş bir seyir halindedir. Çocuğun kuvvetinde artış gözlemlenir. Beden, denge ve hareket kontrolü güçlüdür. Bisiklet ve paten sürmeye eğilimlidir (Can, 1995).

Sigmund Freud’un Psikanalitik kuramına göre latant/gizil dönem içerisinde olan çocuk cinsel merakı yerine sosyalleşme, beceri ve öğrenme adına merak sürecine girer (Aydın, 2005: 9; akt: Demir, 2013).

Erik Erikson’un Psikososyal kuramına göre çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu bu dönemi kapsar. Çocukta başarılı olma ve çevresi tarafından takdir görme eğilimi oluşur. Aile ve öğretmen çocuğu olumlayıcı, “aferin, çok güzel olmuş, en iyisini sen yaparsın” gibi kelimelerle cesaretlendirmelidir. Aksi durumlarda çocukta aşağılık ve yetersizlik hissi oluşur (Aydın, 2005: 11; akt: Demir, 2013).

Jean Piaget’in Bilişsel gelişim kuramında somut işlemler dönemini kapsayan bu yaş aralığında duyu organları, algılama ve mantıksal düşünme gelişmiştir. Somut nesneleri kullanarak (abaküs, elma, parmak) matematiksel işlemler, uzaklık ve ağırlık ölçümlerini yapabilirler (Yavuzer, 1995: 115; akt: Demir, 2013). Nesneleri çok yönlü sınıflayabilir. Yedi yaşından sonra nesne korunumu gelişir. Artık bir bar çikolatayı ortadan ikiye kırıp önüne koyduğumuzda daha fazla çikolata yediğini düşünmez. Bütün-parça, parça-parça, parça-bütün ilişkisini kavrayabilir (İnanç, Bilgin ve Atıcı 2011: 126; akt: Demir, 2013). Olayları tersine çevirebilir (Aydın, 2005: 65; akt: Demir, 2013). Evden bakkala-bakkaldan eve dönebilir. En önemli

kazanım arkadaş grubu içerisinde kişiliğini geliştirmesi ve kendi yeteneklerinin bilincine varabilmesidir (Yavuzer, 2009: 65; akt: Demir, 2013). Dönemin sonlarına doğru mecazi anlamlar ve konu/ana fikir-tema bağlantısını çözebilir (Aydın, 2005: 66; akt: Demir, 2013).

Ailesini güven merkezi, babasını otorite merkezi olarak görür (Demir, 2013). Bu yaş grubu çocuklar ödev yapma, kitap okuma gibi sorumluluklarının bilincindedir ve kantinden istediği bir şeyi net olarak sipariş edebilme gibi toplumsallaşmaya ait bir kazanım olan insanlarla ilişki kurup iletişime geçmeleri güçlenir. Bu yaş grubu çocuklarda mantıksal düşünme geliştiğinden televizyondaki içeriklerin hangilerinin gerçek hangilerinin hayal olduğunu ayırt edebilirler. Empati, cinsel roller ve gerçek ile ayırt edebilmeyi destekler (İrkin, 2012: 45; akt: Demir, 2013). Bu dönemde çocuklar birbirini takip eden bölümleri bir bütün halinde görerek genel hikâyeyi kavrayabilir (Noble, 1976: 62; akt: Demir, 2013). *"Çizgi filmlerde görülen şiddet sahneleri çocuklar tarafından gerçek dışı algılanmakta ve defalarca ölüp dirilen çizgi film kahramanları, havada uçuşan bombalar, patlamalar alışkanlık oluşturarak sıradanlaşmakta, hatta çocuğa eğlenceli gelebilmektedir"* (Ertürk ve Gül, 2006: 41; akt: Demir, 2013). Televizyondaki vahşet çocuk tarafından algılandıktan sonra toplumsal şiddete karşı olan tavrı sıradanlaşabilir hatta şiddet davranışına eğilimi artabilir.

3.9. TRT ve TRT Çocuk Kanalı

1968'de ilk deneme yayınını yapan (Çelenk, 2005: 359) TRT kanalı kamu yayıncısı bir kanal olması ve varlığını devam ettirebilmek adına hiçbir reklam gelirlerine ihtiyaç duymamasıyla birlikte misyon olarak, 1964'de kabul ettiği Türk Radyo Televizyon Kanunu'nda yer alan toplumsal hayata ve ihtiyaçlara bağlı eğitim ve kültür aktarım ortamı olmayı benimsemiştir (Çelenk, 2005: 129-130). 1990'larda özel kanalların ortaya çıkmasına kadar yayın yapan tek kurum olan TRT, 1972'de reklamlar yayınlamaya başlamış, 1981 yılının yılbaşı gecesi ilk renkli yayına geçen programı olmuştur (Çelenk, 2005: 129-132).

TRT'nin 2006 Yayın Planında "Özel Dinleyici-Seyirci Kitlelerine Yönelik Programlar" bölümünün alt başlığı olan; Çocuklara Yönelik Programlar kısmında yer alan 3. maddede, *"Millî sembol ve değerlerimiz (bayrağımız, yurdumuz, dilimiz, bayramlarımız, Türk büyükleri, millî destanlarımız, atasözlerimiz ve kültürümüzün çocukları ilgilendiren unsurları), Türk halk kahramanlarını anlatan çizgi*

filmler,”¹⁷(TRT Yayın Planı, 2006)ifadeleri yer almaktadır. TRT’nin 2006 Yayın Planında “Kültür Programlarında Öncelikle İşlenecek Konular”; Dil ve Edebiyat Programları kısmında yer alan 2. maddede, “*Destanlar devrinden başlayarak, önemli Türk dili yâdigarları (Oğuz Kaan, Ergenekon ve Manas destanları ile Göktürk Âbideleri, Kutadgu Bilig, Divan ü Lügat-it Türk, Garipnâme vb.) geçmişten günümüze edebî türler, (şiir, roman, hikâye, tiyatro, gezi, hatıra, mektup)*” (TRT Yayın Planı, 2006)ifadeleri yer almaktadır. Yine TRT’nin 2006 Yayın Planında Halk Bilgisi (Folklor) Programları, kısmında geçmişten günümüze miras kalan kültürümüzden ve bu kültür unsurlarımızın değişmesinde nelerin etkili olduğu, bölgelere göre değişen örf, gelenek ve göreneklerden, dil, sanat ve eğlence şekilleri, toplumun birlikteliğini sağlayan kurumlardan, aşure günü, hıdrellez, nevruz gibi Türk dünyasına ait kutlamalardan, Küreselleşme sonucu kültürümüzde oluşan değişimlerden, kültürümüzün önemli fikir, ilim ve inanç insanlarından ve yaptıkları çalışmalardan, hekimlik, kültürel giyim, ev, han, ibadethane, saray gibi kültürel mimarimiz ve ev eşyaları, mutfağımız, Ergenekon, Göç, Manas gibi milli destanlarımızdan, “gelenek, görenek ve doğumdan ölüme kadar her türlü törenler ve inançlar”¹⁸dan bahsedilmiştir.

TRT Çocuk Kanalı oyun ve eğlence temeline dayalı içeriklerini, fiziksel, bilişsel, ahlaksal, ruhsal ve kültürel açıdan bireyleri geliştirmek ve toplumumuza kazandırmak amacıyla normlarını pedagojik, çağdaş ve teknolojik alt yapıya uygun hazırladığı görülmektedir (Ebren, 2015). TRT Çocuk kanalının koordinatörlüğü tarafından hazırlanan “Hakkımızda”¹⁹ kısmında kanal hakkında genel bir fikir edinebilmekteyiz. Bu kısma göre milli eğitimin amaçlarını da gözeterek, 3-12 yaş arası çocukların fiziksel ve bilişsel gelişimini destekleyici eğlenceli eğitsel içeriklerin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Her çocuğun farklı ihtiyaçlarını gözetken ve bu doğrultuda çoklu zekâ kuramına uygun kaliteli yayınlar yapmaktadır. Dokuzuncu yılında %80 yerli çizgi filmlerin yayınlanmasını sağlayarak hem

¹⁷Diğer maddeler ve daha ayrıntılı içerik için bkz: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Yayın Planı. (2006). (https://www.google.com.tr/search?q=TRT+YAYIN+PLANI&oq=TRT+YAYIN+PLANI&aqs=chrome..69i57j0.2788j0j7&sourceid=chrome&espv=210&es_sm=93&ie=UTF-8#es_sm=93&espv=210&q=TRT+YAYIN+PLANI+2006) (Erişim Tarihi: 11.09.2017)

¹⁸ Daha ayrıntılı içerik için bkz: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Yayın Planı. (2006). (https://www.google.com.tr/search?q=TRT+YAYIN+PLANI&oq=TRT+YAYIN+PLANI&aqs=chrome..69i57j0.2788j0j7&sourceid=chrome&espv=210&es_sm=93&ie=UTF-8#es_sm=93&espv=210&q=TRT+YAYIN+PLANI+2006) Erişim Tarihi: 11.09.2017

¹⁹Daha ayrıntılı içerik için bkz: (<http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/hakkimizda>)Erişim Tarihi: 11.09.2017

ülkemizde bu sektörün gelişmesinde büyük rol oynamış hem de Türk çocuk yayıncılığını evrensel standarda oturtabilmiştir (<http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/hakkimizda>). TRT Çocuk kanalı sitesinde yayınladığı “Yayın İlkeleri ve Standartları”²⁰ kısmında da kanalın çocuklara yönelik ne tür kazanımları hedeflediği belirtilmiştir. Bu kısma göre kamu yararını gözetken ve çocuk endeksli tematik bir kanal özelliği göstermektedir(<http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/trt-cocuk-yayin-ilkeleri-standartlari>).

4. BÖLÜM

BİR ANLATI ÜRÜNÜ OLARAK DEDE KORKUT’UN TRT ÇOCUK ÇİZGİ FİLMİNE YANSIMASI

4.1. Dede Korkut Anlatmalarının Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi

Bir ön söz ve oniki hikâyeden meydana gelmiş olan Dede Korkut kitabı; kültürümüzü ve törelerimizi yansıtan, ahlak, inanç, aile yaşamı, savaş-barış durumları, yiğitlik, düğün, kardeşlik ilişkileri, ev düzeni, ad koyma, günlük yaşam, doğaüstü olayları, kutlamaları, gelenek-görenekleri, zenginlikleri vb. öz değerlerimizi yansıtan bir eserdir (Örnek, 1977: 33)(Çevik, 2014). Her ne kadar Vatikan nüshasında Dede Korkut ismi bulunmasa da, Dresden nüshasının üzerinde “Kitâb-i Dedem Korkut” olduğunu belirten Ergin, eserde yalnızca 4 kez “Korkut Ata” geçmesine rağmen 18 kez “Dede”, 29 kez “Dede Korkut”, 21 kez “Dedem Korkut” kelimesinin tekrar edildiğini aktarır (Ergin, 2011a: 2). Bu durumda eseri bizlere aktaran kişi olarak Korkut Ata yerine Dede Korkut isminin sıkça kullanılması ve kültürümüzde daha çok bu isimle bilinmesi kaçınılmaz bir durumdur.

Bir giriş ve on iki hikâyeden oluşan Dresden nüshasının dışında, bir giriş ve altı hikâyeden oluşan Vatikan nüshası bulunan Dede Korkut Anlatılarının giriş kısımlarında Dede Korkut tanıtılır ve devamında Dede Korkut’un vecizeleri-öğütleri bulunur (Ergin, 2011a: 3). Kitabın içeriğine baktığımızda giriş kısmındaki Dede Korkutun taktim edildiği kısmı Ergin şu şekilde ifade eder; “*Besmeleden sonra hemen başlayan bu kısımda Peygamber zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata adında bir erin ortaya çıktığı, bu Korkut Ata’nın Oğuz kavminin müşküllerini çözen*

²⁰ Daha ayrıntılı içerik için bkz: (<http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/trt-cocuk-yayin-ilkeleri-standartlari>).Erişim Tarihi: 11.09.2017

ve gaipten türlü haberler veren bir kimse olduğu bildiriliyor ve onun hanlığın, somunda Kayılara geçeceğini söylemiş olduğuna işaret edilerek Korkut Ata'nın bununla şimdi hüküm sürmekte olan Osmanlıları kasdetmiş olduğu belirtiliyor.”(Ergin, 2011a: 3). Bu açıdan bakıldığında Dede Korkut örnek alınan, bilgeliğine danışılan, problem çözen, ilahi güçleri bulunan, gaipten haber taşıyan, ermiş, ad koyan, saygı gösterilen, lider olan, ölümsüzlüğüne inanılan, kopuzu icat eden, savaşta danışman, ozan, şifacı, siyasetçi, din adamı ve edebiyatçıdır (Çevik, 2014). Bahsettiğimiz bu giriş kısmından sonra Dede Korkut'un kadınlar hakkında sözlerinin bulunduğu kısım yer almaktadır. Daha sonra da anlatılara geçildiği görülür.

Dresden nüshasını bulan H. O. Fleischer, eski Doğu Türkçesi ve Oğuz şivesi ile karışık bir dilde yazılmış olan bu eserin tam adının, “Kitab-i Dedem Korkut alâ lisan-i tâife-i Oğuzan” olduğunu belirtir. Kitabın isminde anılacak kadar Oğuzlar arasında saygı gören ve de Peygamber döneminde yaşamış olan Dede Korkut'un İç ve Taş Oğuzların yaşamlarını destanlaştırdığından bahsettiğini söyler (Ergin, 2011a: 64).

“Giriş;

1. *Dirse Han oğlu Buğaç Han boyı*
2. *Salur Kazanun ivi yağmalandığı boy*
3. *Kam Püreniün oğlu Bamsı Beyrek boyı*
4. *Kazan oğlu Uruz Bigün tutsak olduğu boy*
5. *Duha Koca oğlu Delü Dumrul boyı*
6. *Kaıhlı Koca oğlu Kan Turalı boyı*
7. *Kazlık Koca oğlu Yigenek boyı*
8. *Basat Depegözi öldürdüğü boy*
9. *Begil oğlu Emren boyı*
10. *Uşun Koca oğlu Segrek boyı*
11. *Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy*
12. *İç Oğuza Taş Oğuz âsi olup Beyrek öldüğü boy”*

şeklindedir (Ergin, 2011a: 65). “Hikâyet-i Oğuznâme-i Kazan Beg ve gayri” ismini taşıyan Vatikan nüshasının son iki sayfası kopmuş olduğundan içeriğindeki ancak beş hikâyeye tamdır (Ergin, 2011a: 3). Bu hikâyeler;

“Giriş;

1. *Hikâyet-i Han oğlu Buğaç Han*

2. *Hikâyet-i Bamsı Beryik Boz atlu*
3. *Hikâyet-i Salur Kazamın evi yağmalandığıdır*
4. *Hikâyet-i Kazan Begün oğlu Uruz Han dutsak olduğuur*
5. *Hikâyet-i Kazlık Koca oğlu Yegenek Beg*
6. *Hikâyet-i Taş Oğuz İç Oğuz aşı olup Beryek vefatı”*

şeklindedir (Ergin, 2011a: 66).

Hikâyelerin hemen hemen hepsinin sonunda Dede Korkut gelir destanını söyler ve dünyanın geçiciliğini anlatan ozan duasını eder. Çalışmamızın bu kısmında biraz da bu anlatılara değinmekte fayda var. Dresden nüshasındaki sırayı takip ederek bu anlatıların konuları kısaca şöyle olmakta;

1. *Dirse Han oğlu Buğaç Han destanı:*

Her yıl olduğu gibi Bayındır Han, kendine bağlı Oğuz beylerini ziyafetine davet eder. Ziyafette üç otağ kurdurtur; ak otağa oğlu olanın, kızıl otağa kızı olanın, kara otağa da ne kızı ne de oğlu olmayanın oturmasını ister. Hiç çocuk sahibi olmayan Dirse Han bu duruma çok alınır ve karısı ile bu üzüntüsünü paylaşır. Karısının önerisiyle büyük bir ziyafet düzenleyip, fakirlere yardım ettikten sonra bir erkek çocuğa sahip olur. Çocuk bir gün arkadaşlarıyla aşık oynarken Bayındır Han'ın boğasının kaçtığını öğrenir. Çocukların oyun oynadıkları yere gelen kızgın boğayla Dirse Han'ın oğlu boğuşur ve boğayı yere serer. Dede Korkut gelip “Buğaç” adını verip babasından taht ve beylik ister. Babasının kırk yiğidi, Buğaç'tan aynı ilgiyi görmeyince kıskanır ve babasının aklına fesatlık sokar. Babası oğlunu öldürmek adına yiğitlerini de yanına alarak birlikte büyük bir ava çıkar. Buğaç, babasını onurlandırmak için avcılık yeteneklerini göstermeye çalışırken babasının kırk namerti; oğlun seni öldürmeden sen onu öldür, diyerek Dirse Han'ı kışkırtırlar. İlk avından dönecek oğlu adına büyük bir ziyafet hazırlayan annesi, Buğaç'ın dönmediğini görünce kimseye inanmaz ve oğlunu aramak adına kırk ince belli kızı ile yola koyulur. Buğaç kanlar içindeyken Hızır gelir ve ona annesinin sütü ile dağ çiçeğinin merheminin sağlığını geri getireceğinin haberini verir. Annesi, Buğaç'ı bulur ve Hızır'ın Buğaç'a söylediği merhemi kırk gün sürerek gizlice oğlunu iyileştirir. Kırk namert Buğaç'ın yaşadığını öğrenince fesatlıkları ortaya çıkmasın ve de canlarından olmasınlar diye Dirse Han'ı tutsak edip düşmanlara vermek adına yola koyulur. Buğaç, anasının dileğini yerine getirir ve kırk namerdi yener. Babasını kurtarınca Bayındır Han, ona taht ve beylik verir. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 4-5).

2. *Salur Kazan'ın evinin yağmalanması destanı:*

Salur Kazan verdiği ziyafette sarhoş olunca, davet ettiği diğer Oğuz beylerine ava çıkmayı teklif eder. Bu teklifi kabul olur. Kâfir Şökli Melik, Salur Kanan'ın yurdunda sadece üç yüz yiğidi ve oğlu Uruz'un kaldığını öğrenince baskın yapar. Yurdu yağmalayıp, Uruz'u, annesi Burla Hatun'u ve üç yüz yiğidi kaçıır. Karaçuk Çoban'ının koyunlarını da yağmalamaya çalışırken bozguna uğrar. O gece Salur Kazan, kâbus görür ve bu kâbusunu kardeşi Kara Göne'ye anlatır. Kardeşinin önerisi üzerine yurduna geri döner ve vaziyeti görür. Ailesini kurtarmak adına yollara düşer. Karaçuk Çoban'ının köpeğini görünce onu takip eder ve Karaçuk Çoban'a ulaşır. Karaçuk Çoban, ona olanları anlatır. Kazan yola çıkarken çoban da kendisiyle gelmek ister. Kazan, çobanı ağaca bağlar fakat çoban ağacı koparıp Kazan'ı takip eder. Bu sırada Şökli Melik zafer ve ganimetler adına ziyafet vermektedir. Burla Hatun'dan kötü isteklerde bulunur. Burla Hatun, bunu duyunca oğlu Uruz'u uyarır. Uruz, annesinin kâfir karşısında kötü duruma düşmektense kendisinin kurban edilmesini kabul ettiğini ve etinin de kırk ince belli kızla beraber annesinin de yemesini ister. Uruz, tam Şökli Melik tarafından kurban edilecekken Kazan ile Karaçuk Çoban yetişir ve savaş başlar. Diğer Oğuz beyleri de yetişir ve Şökli Melik, Kara Tüken Melik ve Buğaçuk Melik öldürülür. Salur Kazan, malını geri alıp ülkesine geri döner ve şenlik düzenler. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 6-7).

3. *Kam Türe oğlu Bamsı Beyrek destanı:*

Bayındır Han'ın dış ve iç Oğuzları çağırdığı büyük ziyafete Pay Büre'de katılır. Pay Büre hiç çocuk sahibi olmadığı için genç yiğitlere bakar, özenir ve ağlar. Diğer Beyler, Pay Büre'nin bu müşkil durumdan kurtulması ve çocuk sahibi olması için dua eder. Bu sırada Pay Bicen'de kızı olması için Allah'a el açmalarını ister. Eğer duaları kabul olursa Pay Büre'nin oğluyubeşik kertmesi olacağını söyler. Dualar kabul olur ikisi de çocuk sahibi olur. Pay Büre, oğlu için bezirgânlarına sipariş verir. Pay Büre'nin oğlu ava çıktığında dönüş yolunda bezirgânların, kâfirler tarafından saldırıya uğradığını görür ve bezirgânlara yardım eder. Mallarını kurtarır. Dede Korkut çocuğun bu yiğitliği üzerine ona Bamsı Beyrek adını koyar. Bunun üzerine bir ziyafet verilir. Beyrek, nişanlısı Banu Çiçek'le tanışmak ister ve ona bu ziyafetten et ayırıp yola düşer. Banu Çiçek, Bamsı Beyrek'le ok atma, at binme ve güreş tutma yarışına girer. Tüm yarışları kız kazanınca bunun Banu Çiçek olduğunu anlar ve nişan yüzüğü takar. Beyrek, Banu Çiçek'in kardeşi Delü Karçar'ın, kız

kardeşiyle evlenmek isteyene karşı yaptığı fenalıkları öğrenince, Dede Korkut'tan yardım ister. Dede Korkut, kızı Delü Karçar'dan ister. Delü Karçar, Dede Korkut'a fenalık yapmak ister. Dede Korkut'un bedduasıyla kılıç tutan eli havada taş kesilir. Delü Karçar, elinin düzelmesi şartıyla Banu Çiçek'i vereceğini söyleyince, Dede Korkut elini iyileştirir. Fakat düğün hediyesi olarak her birinden biner adet olacak şekilde deve, at, koç, köpek ve pire gibi çok zor isteklerde bulunur. Dede Korkut bu istekleri Delü Karçar'a teslim ederken ona pirelerle ders verir. Düğünün olduğu gece Bayburt hisarının kâfirleri düğünü basar. Hazırlıksız yakalanan Beyrek ve yiğitleri esir alınır. On altı sene sonra Delü Karçar, Beyrek'in yaşadığı haberini illete ne armağanlar, ölüsünün haberini illete ne de kardeşini vereceğini açıklar. Yalancı oğlu Yaltacuk, geçmişte Beyrek'ten aldığı gömleği kana bular ve Delü Karçar'a verir. Bunun üzerine düğün hazırlıkları başlar. Beyrek bu düğünü haber alır. Bayburt beyinin kâfir kızı Beyrek'e sevdalanmıştır ve Beyrek'in kaçması için yardım eder. Yolda bir ozandan atına karşılık kopuzunu alır ve düğüne deli ozan olarak katılır. Düğündeki ok atma yarışında güveyi yerince Yaltacuk, ona meydan okur. Beyrek, Yaltacuk'un yayını çekmesiyle yayın ikiye parçalanması bir olur. Kendi okuyla güveyinin yüzüğünü parçalayınca kendisine Kazan Bey tarafından bir günlük beylik verilir. Kendisini yıllar sonra tanıyamayan Banu Çiçeğe kendisini hatırlatır. Yaltacuk sazlığa kaçar ve af diler. Evlat acısı ile günlerce ağlayıp üzüntüsünden kör olan Babasının gözleri, Beyrek'in bir damla kanıyla şifa bulur. Bayburt hisarına gidip savaşı ve otuz dokuz yiğidini kurtarır. Banu Çiçekle geçte olsa düğünleri yapılır. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 7-10).

4. Kazan Bey'in oğlu Uruz Bey'in esir düştüğü destan:

Salur Kazan, verdiği büyük ziyafette oğlu Uruz'a bakar ve on altı yaşında olmasına rağmen hiç bir yiğitlik gösteremediği için ağlamaya başlar. Uruz, bu durumdan çok üzülür ve babasından kendisine yiğitliği öğretmesini ister. Babası, oğlu ve üç yüz yiğidiyle ava çıkar. On altı bin kâfir bu durumu öğrenince savaşılmaya yola çıkar. Kazan, uzaktan kâfirlerin geldiğini görünce Uruz'dan yüksek bir tepeye çıkmasını ve savaşı seyretmesini ister. Uruz daha fazla dayanamayıp kırk yiğidiyle birlikte tepeden savaş alanına iner ve esir düşer. Babası savaş alanında oğlunu görmez ve kâfirleri yendiği sevinciyle evine döner. Oğlu Uruz'un ilk avını kutlamak isteyen Burla Hatun, görkemli bir ziyafet hazırlatmıştır. Kazan, oğlunun evine gelmediğini görünce esir alındığını anlar. Geri dönüp kâfirlerle savaşı ama yorgun düşüp yenilir. Hemen arkasından eşi Burla Hatun ve Oğuz beyleri yetişir. Büyük

savaş olur. Kâfirler yenilir. Kazan Bey şenlik yapar. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 10-11).

5. *Duha Koca oğlu Deli Dumrul destanı:*

Yiğitliği, kabadayılık ve zorbalıkla kazanılan güç gösterisi sanan Deli Dumrul'un kurumuş bir çayın üzerinde köprüsübulunur. Köprüsünü kullandıktan otuz üç, kullanmayandıöverek kullanmak zorunda bırakıp kırk akçe alır. Günün birinde köprüsünün yakınlarında kurulu olan obadaki ağlayış ve yakarışları duyup obaya gider. Obadaki yakarışların nedenini yiğit bir delikanlının ölmesinden dolayı olduğunu öğrenince, onu öldürenin kim olduğunu sorar. Allah tarafından gönderilen Azrail olduğunu öğrenince ona meydan okur. Allah bu duruma kızar ve Azrail'i bu delinin canını alması için gönderir. Kırk yiğidi ile yemek yerken Azrail, Deli Dumrul'a görünür. Deli Dumrul, Azrail'den korksa da ona kılıç savurur. Azrail, güvercin olup kaçınca onu korkuttuğunu düşünür ve peşine düşer. Azrail, atının gözüne görününce at korkar ve kaçır. Deli Dumrul, Azrail karşısında savunmasız kalır ve af diler. Azrail, affı Allah'tan dilemesini söyler. Allah canına karşılık can bulabilirse ancak affedeceğini söyler. Deli Dumrul önce babasından sonra anasından can ister. İkisi de canını vermez. Ailesiyle vedalaşmak için evine döner. Karısına başına gelenleri anlatır. Karısı kendi canını bağışlar. Azrail, karısının canını almaya geldiğinde Deli Dumrul bu sevgi karşısında kayıtsız kalamaz ve kendisinin de canını almasını ister. Allah bu cömertliğe karşı anasıyla babasının canını alır. Karısı ve Deli Dumrul'a yüz kırk yıl daha süre verir. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 11-12).

6. *Kanlı Koca oğlu Kan Turalı destanı:*

Kanlı Koca'nın evlenme çağına gelmiş oğlu Kan Turalı, ancak kendisi gibi yiğit bir kız olursa evleneceğini söyler. Bunun üzerine babasıyla tüm yurdu gezer ama hiçbir Oğuz kızını kendisi gibi yiğit bulamaz. Tam istediği gibi bir kız olan Trabzon kâfirinin kızı Selcen Hatun'u görür. Kız ile evlenebilmesi için babasının şart koştuğu ve otuz iki kâfir beyinin oğlunun ölümüne sebep olan aslan, kara boğa ve erkek deveyi yenmesi gerekmektedir. Kanlı Koca, gördüklerini korkuyla oğluna anlatıp onu vaz geçirmeye çalışsa da, oğlu bu canavarları öldürmek için yola koyulur. Canavarları öldürüp kızı alarak yurduna dönmeye yola çıkar. Kan Turalı düğün hazırlıkları önceden başlasın diye kırk yiğidini haberci olarak önden gönderir. Yolda dinlenirken Selcen Hatun nöbet tutar. Trabzon kâfiri pişman olur ve kızını geri almak için yola koyulur. Selcen Hatun babasının atlı yüz kâfirini görünce Kan

Turalı'nı uyandırır ve er meydanında savaşa tutuşurlar. Selcen Hatun düşmanı yendiklerini düşünür ve Kan Turalı'nın anası ile babasının yanına varır. Kan Turalı'nın daha dönmediğini ve savaş meydanında olduğunu anlayınca geri döner. Kan Turalı'nı köşeye sıkıştırmış kâfirlere kılıcını gösterir ve kendisini tanımayan Kan Turalı'na kendisini tanıtır. Birlikte savaşrlar ve düşmanı yenerler. Kan Turalı güçsüz kalınca Selcen Hatun, onu atının arkasını alır. Kan Turalı, Selcen Hatun'un atının arkasında gidince gücenir ve savaşta Selcen Hatun'un kendisinden daha yiğit olduğunu böbürlenerek anlatacağını düşünüp onunla dövüşmek ister. Selcen Hatun bu fikirden Kan Turalı'nı vaz geçiremeyince ona ucu olmayan bir ok atar. Kan Turalı sevgisinin bu kadar güçlü olduğu bir kadına kıyamayacağını anlar ve birlikte yurda dönüp evlenirler. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 13-14).

7. *Kazlık Koca oğlu Yigenek destanı:*

Bayındır Han'ın verdiği ziyafette sarhoş olan Kazlık Koca, Bayındır Han'dan izin isteyerek Karadeniz'de bulunan Direk Tekür'ün Düzmürd Kalesi'ne saldırır. Savaş esnasında Kazlık Koca esir olur. On altı yıl sonra oğlu Yigenek, on beş yaşına girer ve babasının aslında ölmediğini tutsak edildiğini öğrenir. Bayındır Han'dan savaş izni ister. O, gece Yigenek, rüyasında dayısı Emen'i görür. Emen, kaleyi kuşatmaya gitmemesi için onu ikan etmeye çalışır. Ama yine de kaleyi kuşatıp alır ve babasını kurtarır. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 14-15)

8. *Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destan:*

Kâfirin Oğuz'a yaptığı saldırıdan tedirgin olan kavim göç eder. Bu esnada Aruz Koca'nın oğlu yolda düşer ve bir aslan tarafından bulup büyütülür. Kavim bir süre sonra yurduna geri döndüğünde bu yabani çocuk ile karşılaşır. Dede Korkut aslan tarafından büyütülen yabani çocukla konuşur ve Basat adını verir. Onun Aruz'un oğlu ve Kıyan Selçük'un de kardeşi olduğunu açıklayıp, artık insanlarla birlikte yaşaması gerektiğine ikna eder. Aruz'un çobanlarından birisi olan Konur Koca Saru, su pınarının yakınlarındaki bir su perisini yakalar ve ona kötülük eder. Peri bir sene sonra çobana bebeğini verir ve Oğuz adına bedduada bulunur. Çoban korkup kaçınca bebeği yoldan geçen Bayındır Han ve beyleri bulur. Tepesinde tek gözü bulunan bu bebeği Basat ile birlikte büyümesi için Aruz'a verir. Zamanla bu tek gözlü bebek büyür ve bir çekişte sütünü içtiği dadılarını öldürür. Tek başına içtiği bir kazan süt onu doyurmaz. Oyun oynadığı yaşlılarının kulaklarını ve burunlarını yer.

Aruz, Oğuz'a felaket yaratan bu canavarı yurdundan atar. Tepegözün peri annesi onu her türlü kötülükten koruyacak sihirli bir yüzük verir. Tepegöz dağda yaşamaya başlar. Önce yoldan geçenleri, sonra da Oğuz yurdundakileri kaçırıp yemeye başlar. Kimse onu öldürmeyi ve bu zulmü durdurmayı başaramaz. Dede Korkut ile günde iki adam, beş yüz koyun yiyeceği ve yemeğini de obadaki iki kişi tarafından hazırlanacağı üzerine sözleşirler. Bu durumda Tepegöz, Oğuz yurduna saldırmayacaktır. Basat, sefer dönüşü ilk oğlunu çok önceden Tepegöz'e kurban eden şimdi de son oğlu istenen Kapak Kan'ın karısı ile karşılaşır. Ve bu duruma dur demek için Tepegözle karşılaşmak ister. Sihirli yüzüğü takılı olan Tepegöz'ü uyurken bulur. Ona okunu atar yara açamaz ve Tepegöz tarafından yakalanır. Tepegöz uykusuna devam ederken Basat kaçmayı başarır ve kılıcını ateşte kızdırıp Tepegöz'ün gözünü kör eder. Tepegöz, Basat'ın peşine düşer ve onu mağarasında kısıtır. Mağaradaki tüm koyunları eliyle yoklar. Basat koçun birinin derisine sarınır ve mağaradan kaçmayı başarır. Tepegöz'ün yüzüğünü alır. Tepegöz, Basat'ı hazinesi ve kılıcı ile kandırmaya çalışsa da başarılı olamaz ve Basat, Tepegöz'ü öldürür. Bunun üzerine yurtta şenlik yapılır. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 15-17).

9. *Begil oğlu Emren'in destanı:*

Bayındır Han verdiği ziyafet esnasında Gürcistan haracı olarak birer tane at, kılıç ve çomak gelir. Bu durumu Dede Korkut ile paylaşır. Dede Korkut hepsinin Begil adındaki yiğide verilip onun Gürcistan'daki karakol olması gerektiğini söyler. Söylenen yapılır ve her yıl Begil'de divana katılır. Begil'in av avlamaktaki üstün gücü Bayındır Han tarafından aşağılanınca alınır. Evine dönünce karısı onu keyfi yerine gelsin diye ava gönderir. Av sırasında uyluk kemiği kırılır ve eve döner. Uzun bir süre karısından bile saklar bu durumu. Bir müddet sonra bu durumu karısına açıklarken birden haber her yere yayılır. Kâfirler bu haberi alınca durumdan istifade etmek ister. Yurda saldırılacağı haberi alınınca Begil'in oğlu Emren, babasının atı ve kıyafetiyle düşmanın karşısına çıkar. Düşman ilkin neye uğradığını şaşırda da bunun Begil olmadığını anlar. Begil yenileceğini anlayınca Allah'tan yardım ister ve Allah ona kırk er gücü verir. Savaşı kazanan bu yiğit için şenlik düzenlenir ve Bayındır Han'a tanıtılır. Bayındır Han ona kıyafet ve divanında yer verir. Dede Korkut gelip şadlık çalarak destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 17-18).

10. Uşun Koca oğlu Segrek'in destanı:

Uşun Koca, Segrek ve Egrek isminde çocuklarasahiptir. Egrek teklifsizce hem Bayındır Han'ın hem de Kazan'ın divanına katılmakta ve Beylerin önüne geçip oturmaktadır. Bir gün beylerden biri yiğitlik yapmayan, aç doyurmayan çıplak giydirmeyenin bu divanda işi olmadığını söylemesi üzerine alınır ve Kazan'dan savaş izni ister. Bir müddet yağma sonucu ganimet kazansa da sonunda kâfir Kara Tekür tarafından tuzağa düşürülüp Alınca kalesinde esir edilir. Tüm bu olanlardan habersiz büyüyen Segrek bir gün öksüz bir çocuktan, kardeşinin kalede tutsak edildiğini öğrenir. Kardeşini kurtarmak adına onu durdurmaya çalışan anasını ve babasını dinlemeden yola çıkmak ister. Kazan Bey onu durdurmanın yolunu evlendirmekte bulur fakat Segrek gerdek gecesi kızıdan izin alıp kardeşini kurtarmaya gider. Kız bu durumu Segrek'in annesi ve babasına duyurur. Segrek, çoktan yola çıkmış ve savaşmaya başlamıştır. Yorgun düşüp uyuduğunda bileğine bağladığı atı onu uyandırıp düşmanın geldiğini haber verir. Kâfirler Segrek'i bir türlü alt edemeyince kardeşi kardeşe kırdırmayı planlar. Egrek'e eğer bu düşmanlarını yenerse özgür kalacağını söylerler. Egrek uykuda olan Segrek'i kopuzuyla uyandırır ve ikisi de kardeş olduklarını anlarlar. Kâfirleri yenip yurtlarına geri dönerler. Şenkik düzenlenip Uşun Koca, büyük oğlunu da evlendirir. Dede Korkut gelip destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 18-20).

11. Salur Kazan'ı oğlu Uruz'un tutsaklıktan çıkardığı destan:

Beylerbeyi Salur Kazan bir av sırasında çok yorgun düşer ve yedi gün hiç uyanmadan uyudukları küçük ölüm dalar. Kâfirler bunu öğrenince uykudaki yiğitleri öldürüp Salur Kazan'ı kaçıran ve Tuman kalesindeki kuyuda esir eder. Kuyunun ağzını da değirmen taşı ile örterler. Bir gün Tekrür'ün karısı, Salur Kazan'ı merak eder ve kuyuda onunla konuşur. Salur Kazan, yaptığı bir oyunla onu kandırır. Kadın, kocasına gidip Kazan'ın kuyuda ölmüş kızlarının ruhunun üzerine at gibi bindiğini söyleyerek onu kuyudan çıkarmasını ister. Tekrür, Salur Kazan'ı ancak düşman olarak kendisine saldırmayacağı ve kâfiri övüp Oğuz'u kötülemesi şartı ile serbest bırakacağını ifade eder. Kazan saldırmama yeminini eder ancak, yeryüzünde kimseyi yermeyeceğini açıklar. Çözüm olarak ancak kâfirlerden birinin üzerine çıkarsa yemin edeceğini açıklar. İsteği gerçekleştirilir fakat yemin etmek için üzerine çıktığı adam ezilir ve ölür. Kopuz çalarak, kendisini öldürseler bile asla Oğuz'u kötülemeyeceğini söyler. Bu durum üzerine Kazan'ı yeniden kuyuya kapatırlar. Bu sırada oğlu Uruz, büyür ve babası olarak bildiği Bayındır Han'ın aslında dedesi

olduğunu öğrenir. Amcası Kara Göne'yi de yanına alarak babasını kurtarmayı planlar. Kâfirin ayasofyasını elinden alınca kâfir baba-oğlu karşı karşıya getirme planı kurar. Salur Kazan'a düşmanlarını yenerse özgür kalacağını ve kendisine haraç vereceklerini söylerler. Savaş meydanında Salur Kazan, bir bir Oğuz'u korkutup kaçıır. En sonunda oğlu olduğunu bilmediği Uruz ile karşı karşıya kalır. Uruz, babasını kılıçla yaralarsa da Salur Kazan bu yiğidin oğlu olduğunu anlar. Uruz, yeniden kılıcını babasına vuracakken Salur Kazan, oğluna gerçeği açıklar. Birlikte kâfire saldırıp yenerler. Yurda geri dönüp şenlik yapılır. Dede Korkut gelip kopuz çalarak destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 20-21).

12. İç Oğuz Taş Oğuz âsi olup Beyrek'in öldüğü destan:

Salur Kazan, her yıl evini İç ve Taş Oğuzla yağmalatırdı. Bir yağma gününde yağmaya sadece İç Oğuz katılınca Taş Oğuzlardan Aruz, Emen ve diğerleri Kazan'a düşman kesilir. Tüm bu olanlardan habersiz Kazan, durumu anlamak için Kılbaşını elçi olarak Aruz'a gönderir ve başının dertte olduğunu düşmana karşı savaşması için dayısı Aruz'dan yardım istediğini iletir. Aruz, Kazan'a düşman olduğunu bildirerek durumu reddeder. Kılbaşı sinirlenir ve Kazan'ın böyle bir adaletsizlik yapmayacağını söyleyip Aruz için yaptığı fedakârlıkları hatırlatarak gelme nedeninin de gerçekten bir düşmana karşı karşıya kalınan bir durumdan kaynaklanmadığını açıklar. Aruz, Taş Oğuzların en büyüğüdür ve tüm beylerini toplayıp ziyafet verir ve bu esnada hepsinden Kazana karşı düşmanlık sözü alır. Aruz, Beyrek'e mektup gönderir ve mektubunda Kazanla barışmak istediğini, Beyrek'in bunda aracılık etmesini istediğini açıklar. Beyrek bu teklife karşılık Aruz'un misafiri olur ve bu sırada Aruz asıl maksadının Kazan ile barışmak değil Berek'in de Kazan'a karşı düşman olmaya söz vermesi olduğunu açıklar. Beyrek bu teklifi reddedince Aruz, onun sağ uyluğuna ölümcül bir yara açarak evine gönderir. Beyrek, ölmeden önce olup biteni Kazan'a yetiştirir ve kanının yerde kalmamasını ister. Kazan, Beyrek için yas tutup divana çıkmaz. Bu durum, kardeşi Kara Göne ve Kılbaşı'nı endişelendirir. Kazan ile konuşma kararı alırlar ve Begrek'in öcünü almasını isterler. Kazan, Taş Oğuzlara karşı savaş açar. Dayısı Aruz'u er meydanında yere yıkar ve başını kardeşi Kara Göne'ye vurdurur. Bunu gören diğer Taş Oğuz beyleri Kazan'dan af diler. Kazan affedip Aruz'un her şeyini yağmalatır ve şenlik düzenler. Dede Korkut gelip şadlık çalarak destanını söyleyip duasını eder (Ergin, 2011a: 21-22).

Dede Korkut, keramet sahibi, Muhammed Peygamber zamanından gelen, Oğuzların hükümdarlarının bile saygı duyduğu, akıl aldığı, din değiştirip Müslüman

olduğu, istemeye gittiği kadın ile evlendiği, çocuğuna ad koyduğu, tahttan el çektirip yerine uygun gördüğünü getirebilen, sözü geçebilen bir kimsedir (Ergin, 2011a: 35). Aynı zamanda sözleri atasözü değerinde ve kehanetleri (Ergin, 2011a: 38) ile gaipten haber veren ozan (Ergin, 2011a: 39) olarak da bilinmektedir. Evliya olduğu düşünülen Korkut hakkında Kazaklar arasında yaygın olan bir inanış vardır. Bu inanışa göre halk şiirini, kopuzu ve tamburayı icat edip (Ergin, 2011a: 48) çalmayı bildiğini ve bu vesileyle boyların ve ozanların çalmayı öğrendiği düşünülebilmektedir. Ölüm tarihi ve yeri hakkında türlü rivayetler²¹ bulunur.

Eserde, Oğuzların yaşayış şekilleri, dünya görüşleri, bütün hayatı, kültürü, düşüncesi, töresi örnek olarak seçilmiş kahraman üzerinden anlatılır. Bu yüzden her hikâye kendi içinde kuvvetli bir olay örgüsü ile sunulmaktadır(Ergin, 2011a: 25).

İslamiyet'e geçiş ürünü durumunda olan Dede Korkut hikâyelerinin içeriğine baktığımızda ne tam bir Müslümanlıktan ne de tam bir Şamanlıktan bahsedilebilir. Tam bir melez yapıda bir inanış örneğini bizlere sunmaktadır. Savaşların hiçbirini dini yaymak amaçlı değildir. Aksine kahramanlar yiğitliklerini gösterip Oğuz'un devamlılığını sağlamak amaçlı savaştıkları gibi at eti yiyip, şarap ve kımız içerler. Kahramanlar alp tipini temsil ederler. Azrail'e hesap sordukları ve kâfir kızlarını saki olarak kullandıkları hatta onlarla cinsel birliktelik yaşadıkları bile bilinmektedir (Ergin, 2011a: 27). Kahramanların isimleri tıpkı Kam Türe oğlu Bamsı Beyrek'te olduğu gibi Şamanlıktan kalma "kam" yahut Oğuz boylarından gelir. Ama Müslümanlığa ait isimler henüz görülmemektedir (Ergin, 2011a: 55).

Dede Korkut'ta aile kavramı ön planda tutulur. Kitabın hem giriş kısmında hem de hikâyelerinde kadınlara verilen değer, ideal eş kavramı, Beylerin onlara akıl danışmaları, karılarına duydukları derin sevgi ve saygı, cesur Oğuz kadını motifiyle işlenmektedir. Çocuk sahibi olma ve çocuğun milleti için hayırlı bir yiğit olması durumları, ailenin birbirine olan düşkünlükleri ve kötü durumlarda birbirlerine yardım etmeleri çokça işlenen konulardır (Ergin, 2011a: 27). Ahlaka ve dürüstlük en önemli erdemdir. Yaşam tarzları atlı göçebe bozkır hayatıdır. Büyük çadırlar ve zenginlik-güç belirtisi at, deve, koyun gibi hayvanlara sahiptirler. Zaferlerini ziyafetler ve şölenlerde eğlenerek, kopuz çalarak kutlarlar. Düğün nişan gibi ailevi kutsal ritüelleri bulunur. Yedi gün yedi gece ya da kırk gün kırk gece süren düğünler, nişanlar ve ad koyma merasimleri Dede Korkut tarafından kutsanır. Ad koyma ve

²¹ Daha fazla bilgi için bkz: (Ergin, 2011a: 47)

Beyliğin babadan oğula geçmesi bir yiğitlik ve baş kesip kan dökme ile kazanılan ataerkil bir düzen içinde sunulur. Normal insansı yeme, içme, uyuma gibi ihtiyaçları ve savaşma gibi davranışları destansı olağanüstülükte aktarılır. Göçebe hayatın gereği en önem verilen şey at, av ve tabiattır. Su, dağ, çimenler, ağaçlar (Ergin, 2011a: 28) yol gösterici, haber verici canlılıkta sunulurken, at kahramanın dostu, arkadaşı, akıl danıştığı ve savaş esnasında kendisini düşmandan uyaran (tıpkı Uşun Koca oğlu Segrek'in destanında olduğu gibi) can yoldaşdır. Tarımcılık yerine avcılığın ön planda olduğu görülür. Hatta haftalar boyu süren av dönemlerinde (Ergin, 2011a: 29) hünerlerini gösterirler.

Eser Doğu Anadolu ve Azeri alanından yayılarak farklı devirlerde önemini korumuş ve Türk coğrafyasının çeşitli bölgelerinde ozanlarda ve ağızlarda canlı olarak günümüze kadar yaşatılmıştır (Ergin, 2011a: 47). Anadolu'da Beyrek, Deli Dumrul ve Tepegözün bilindiği tespit edilmiş ve varyantlar sonucu çok fazla değişikliğe uğradığı hatta masalsi bir yapıya büründüğü görülmüştür (Ergin, 2011a: 49).

4.1.1 Destandan Halk Hikâyesine Dede Korkut Anlatıları

Dede Korkut anlatıları destandan halk hikâyesine geçiş özelliği göstermektedir. Bu açıdan önce destandan daha sonra da halk hikâyesinden bahsedilecektir.

Çobanoğlu'nu destanı “...toplumlarını çoğunlukla dış düşmanlara ve felaketlere karşı koruyan olağanüstü özelliklere de sahip kahramanların hayatını ve kahramanlıklarını anlatan uzun ve çoğunlukla manzum veya manzum-mensur karışık anlatılardır”(Çobanoğlu, 2009a: 141) şeklinde tanımlar. Destanlar içeriğinde aile, soy, boy, kader, üzüntü, sevinç, yoksunluk, kahramanlık, kazanma, kültür, töre, tören, gelenek, inanç, davranışlar, sosyalleşme, kural ve normaler, millilik, millet olma ruhu gibi insana ait unsurları yine tahmini bir tarihte ve gerçeğe yakın bir mekânda olmuş ya da olması muhtemel olaylarla aktarırlar. Birincil sözlü kültür ortamında yüz yüze aktarıma sahip olan bu tarihi olaylar bireyler arası aktarım esnasında değişmelere uğrar. Her ne kadar kahraman isimleri, olaylar, mekânlar ve zaman gerçekçi de olsa hepsi birer yaratmadır (Çobanoğlu, 2009a: 142). Destanlar sözlü kültür ortamında sürekli icra edildiğinden varyantları da giderek artmaktadır. Yazılı kültüre aktarıldıktan sonra da destanlar da durağan sabit bir yapıya bürünmezler (Çobanoğlu, 2009a: 145). Okunduğu, yazılı olarak kopyalandığı,

renklendirildiği, resimlendirildiği, tiyatrolaştırıldığı ya da televizyonlara yansıtıldığı her bağlamda değişime ve de gelişime açıktır. Destanlar toplumda “biz” algısı ve bütünlüğü yaratan ve örnek kişiliklerin kahramanlar üzerinden sunulduğu uzun olay örgüleridir (Çobanoğlu, 2009a: 144).

Hikâyeler gerçekten yaşanmış ya da yaşandığı kabul edilen bir “*doğuş serüveni*”nden yola çıkılarak ozanlar tarafından varyantları üretilir. Sözlü gelenekteki bu anonim yaratmalar yazılı kültür döneminde derlenip cönklerde ve mecmualarda kayıt altına alınmıştır (Çobanoğlu, 2009a: 174). Kahramanın av avlamak-kuş kuşlamak denilen çocukluk eğitimi halk hikâyelerinde asıl konunun işlendiği bölümde aktarılmaktadır (Çobanoğlu, 2009a: 172).

Destandan halk hikâyesine geçiş ürünü olan Dede Korkut anlatılarının tam olarak hangi türe ait olduğu kesin çizgilerle ifade edilememektedir. Kurgunun destansı olarak verildiği fakat şekil itibari ile manzum-mensur karışık hikâye türüne benzemesi (Ergin, 2011a: 30) bakımından hangi türde değerlendirileceği hep bir sorun teşkil etmiştir. Çalışma bu tür bir karışıklığa mahal vermemek adına “anlatı” kelimesini kullanmayı uygun görmektedir.

4.1.2. Türk Sözlü Kültüründe Bulunan Ozan-Baksı Dede Korkut Kimliği

“Dede Korkut dilinden ozan aydır”

(Ergin, 2011a: 76)

Türk edebiyatında Şamanizm yahut Kamlık olarak bilinen inanış döneminde kopuz adı verilen telli enstrümanları ile koşuk, sagu, destan, hikâye, atasözü vb.türlerde eser veren “Ozan-Baksı”lar bulunmaktaydı (Çobanoğlu, 2009a: 9). Kamlar; dini ayinler yapmak, hekimlik, av dönemini bereketlendirecek büyüler yapmak gibi görevleri olan ve de alkış/dua ile ruhlarla iletişime geçen olağanüstü kimselerdir (Çobanoğlu, 2009a: 242). İlk Türk devletleri atlı göçebe bozkır hayatı yaşayan toplayıcılık ve avcılıkla geçinen otağlarını ve hayvanlarını korumak adına hem doğaya hemde diğer düşmanlara karşı yaşam savaşı veren kamların liderlik ettiği topluluklar şeklindedir (Çobanoğlu, 2009a: 242). Kamların toplum içinde farklı farklı görevleri ve uzmanlaştıkları alanları bulunmaktadır. Uzmanlık alanlarından bazıları otacı (doktor), emçi (eczacı), sınıkçı (ortopedisyen), sıgıtçı (cenazelerde ağıt yakan), bakıcı (kayıp olanı bulan ve fal bakan), büyücü ve ozanadır.

Ozanlar ve kamlar Tanrı tarafından seçilmiş kişilerdi ve gördükleri rüyalardan sonra kendilerine şiir söyleme, kopuz çalma ve diğer mistik güçlerin

verildiğine inanılır (Çobanoğlu, 2009a: 242). Ozanlar sayesinde hikâyelerde kahramanın başına gelen olaylar, engeller, mitolojik unsurlar, kahramanlıklar, Allah’a dua ve yalvarışlar dinleyiciye aktarılır (Çobanoğlu, 2009a: 173).

Destandan halk hikayesine geçiş ürünü olan Dede Korkut anlatılarını halk hikayesinin en eski örneği olduğunu söyleyen Çobanoğlu, Dede Korkut Anlatılarının icracılarına “ozan”, Anadolu-Rumeli bölgesinde “aşık” diğer bölgelerde “destançı, desançı, hekatçı, akın ve de bahşı” olarak isimlendirildiğini belirtir. İcra sırasında dombıra, kopuz, bağlama vb. telli enstrümanları kullanarak müzikli aktarım sağlanır (Çobanoğlu, 2009a: 170). Bunun dışında Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filmde de olduğu gibi Türk anlatı ve gösteri geleneğinin kökeninde anlatım üçüncü tekil şahıs ağzı ile yapılmakla birlikte bazı kısımlarda kahramanın bakış açısına dönüldüğü zamanlar ve yeniden üçüncü tekil şahıs ağzına dönüldüğü kısımlar bulunmaktadır (Özdemir, 2012: 209). Bazen anlatıcı da anlatıcı kimliğinden çıkıp birden kahramanın ağzından olayları anlattığı görülebilir. Anlatıcı hikâyenin kurgusuna kendini öyle kaptırır, kahramanla öyle özdeşleşir. Hikâye, birden üçüncü tekil şahıstan kurtulup birincil tekil şahsa kayar. Bu durum dinleyen grubu gerçek dünyadan alıp destan dünyasının içine sokar (Ong, 2014: 63). Dede Korkut’ta da böylesine bölümler bulunmaktadır.

Günümüzün “hikâye anlatıcıları” yani ozanları şüphesiz ki televizyonlardır. Yaşanılan dönemdeki toplumun “redleri, kabulleri, beklentileri, korkuları yahut umutları” gibi geçmişinden beslenen ama geleceğini yönlendiren alt yapı hikâyeleştirilerek seyirciye aktarılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde toplumsallık ve kültür televizyonun temel malzemesini oluşturur (Çelenk, 2005: 14-15). Çizgi filmlerde de grotesk çizimler hikâye bütünlüğünü destekler ve anlatıcı Dede Korkut çocuklara hikâyeyi anlatır. Aynı hikâye bir seferde televizyon vasıtasıyla aynı anda milyonlarca evde izlenir. Böylece farklı mesafelerdeki bireyler aynı anda aynı noktadan -aynı anlatıcıdan- edindiği etkileşimle sosyal bir ortam yaratır. Çocuk akranlarıyla mahallede yahut okulda sosyalleşirken ortak izlediği çizgi film programından konuşarak ortak bir iletişim kurabilir. İşte tam da bu sebepten ötürü çalışmamızı olabildiğince sosyal ve beşeri unsurlara devindirerek açıklamaya çalışmaktayız.

4.2. Kitle İletişim Araçlarının Toplum Üzerindeki Etkisi ve Milli İdeolojinin İzleyiciye Aktarımı

Başlarda aynı ortam paylaşan insanların yüz yüze kurduğu iletişim, zamanla ve icatlara bağlı olarak zaman ve mekân bağıllığını yıkan bir gelişme göstermiş ve nihayetinde 19. yüzyıl sonunda hızla gelişen teknolojiye bağlı KİA vasıtasıyla en fazla bilginin en hızlı şekilde tüketilebildiği, kontrol edilebilir bir hale gelmiştir. Günümüzde televizyonlar, telefonlar, internet vb. evlerin demirbaş eşyası haline gelmiştir. KİA vasıtasıyla sunulan medya içerikleri tek bir konudan belirlenen mesajları ses ve görüntü şeklinde topluma iletmektedir. KİA sayesinde her an ulaşılabilir duruma gelen haberin ve de eğlencenin zamanı ve mekânı önemsiz hale getirmesi yoğun tempoda yaşayan insanlar için hayatı kolaylaştıran bu yüzden de çok tüketilen bir ürün haline getirmesini sağlamıştır. 19. yüzyılda sermayeleşmiş endüstri ve tekelci kapitalizm KİA üzerinde etkili bir güç oluşturmuştur (Yaylagül, 2016: 15). İletişim alanında kamu kurumları kadar özel sermayeler de etkin rol oynar hale gelmiştir. Özel kuruluşların bu sektöre para kazanmak amaçlı yaptığı yatırımlar, kitlelere amaçladığı davranış kalıplarına yönlendirmek ve kitleleri kontrol edebilmek amacıyla ürettiği ve de dağıttığı içeriklerin ve reklamların (Yaylagül, 2016: 16) günden güne geliştirilmesi de bu yüzdendir.

Küreselleşme²² ve kitle kültürü yayılımı açısından KİA'yı kullanır. Bu tekelden çıkan yabancı kültürün yayılması, küresel pazarda üretimin ve tüketimin artması bir yönden kültürün ve de insanın sömürülmesine sebep olabilir (Yaylagül, 2016: 193). Toplum bu küresel kültürden etkilenip onu tüketmeye başlayınca yerel, orijinal, özgün, milli ve sınıfsal kültürüne yabancı kalır (Yaylagül, 2016: 202).

Halk bilimi ürünlerinin icra bağlamı iletişim odaklı; yüz yüze ve kaydedilmiş gösterimler ("*elektronik kültür ortamı*" ve "*yazılı kültür ortamı*") olarak ikiye ayrılır (Çobanoğlu, 2016: 370). *Sözlü kültürde* konuşulup dinlenerek edinilen bilgiler akılda kalıcı olabilmesi için basit, dikkat çekici ve tekrarlanır olması gerekmektedir (Batuş, 2004: 821). *El yazmalarının* zahmetli ve vakit alan üretimi aynı oradanda bilgiye ulaşmanın pahalı ve yakın çevrede yayılabilmesi gibi sonuçlara yol açmasına sebep olmuştur. Rönesans döneminde (15. yüzyılın ikinci yarısı) Almanya'da matbaanın yayılması teknoloji ve iletişimin birlikte kazandığı zaferdi. Böylece bilgi daha kısa sürede ve çok sayıda kişiye ulaşmaktaydı (Batuş, 2004: 821). İngiltere'de başlayan

²²Küreselleşme ve iletişim hakkında daha fazla bilgi için bkz. (Yaylagül, 2016: 193)

Sanayi Devrimi akabinde gelişen kapitalizm ve 18. yüzyılda teknolojinin gelişmesine bağlı küreselleşme ile geleneksel yollarla öğrenilen kültürün yerini büyük sermayelerin ve güçlü kimselerin dayattığı kültür olan “*kitle kültürü*” almıştır. Bu kültür, endüstrileşmiş kültürdür (Batuş, 2004: 823). Althusser’in görüşü olan KİA’nı devletin ideolojilerini yaymak için kullandıklarını aktaran Batuş, tıpkı radyoda olduğu gibi Televizyonlarda propaganda yapmak amaçlı uluslararası yayın yaptığını söyler (Batuş, 2004: 823). 1990’larda kapitalist ideolojinin medya sektöründeki baskın yapısı küresel bir; gelenek, kültür, aile, din ve değerlerin oluşturulmasıyla, tüketici olarak görülen topluluk üzerine televizyonlar vasıtasıyla iletilmiştir. Yaratılan popüler kültür de iktidarın gölgesinde ona hizmet etmiştir. İnsanlar arasındaki iletişim sürekli yeni teknolojik vasıtalar yaratılmasına sebep olduysa (telgraf, telefon, radyo, televizyon vb.) Batuş’a göre bu değişimler kültürün de oluşmasında ve de değişmesinde etkili olmuştur (Batuş, 2004: 824).

TRT’nin son zamanlarda kültür ve edebiyata yönelik çalışmaları ve bu doğrultuda yayın içeriklerini topluma sunması dikkat çekmektedir. 2007 yılından bu yana kültür programları adına milli düşünce, hayat tarzı, inanç, bilgi, pratikler gibi geleneğe ait uygulamaların korunması ve yaygınlaşmasını amaç edinilmiştir. Özdemir, bu çalışma altında “Türk çocuk edebiyatını tanıtıcı” içeriklerin de düzenlendiğini belirtir. Dil, edebiyat, sanat, milli kültür, halk hikâyeleri, destanlar, atasözleri, deyimler, temel eserler, mizah, karagöz, ortaoyunu, meddah, köyseyirlik oyunu, yöresel danslar, masal vb. bize ait olan özlerimiz ve yazar, şair, ozan gibi kültürel kimliklerimiz yeni kuşak gençlerin ve çocukların ilgisini çekecek şekilde düzenlenmiştir (Özdemir, 2012: 293). Hatta TRT 1989 yılında müstakil olarak milli değerlerimizi ortaya koyacak kültür, edebiyat ve sanat alanında yayın yapacak TRT 2 kanalını da yayın hayatına sokmuştur (Özdemir, 2012: 298). Çok defa milli bir değerimiz olan Dede Korkut’u kanalına taşımıştır. Örneğin; 1988’de yayınlanan Dede Korkut çizgi filmi, 2007’de Dede Korkut dizisi ve üzerinde çalıştığımız 2014 yapımı Dede Korkut çizgi filmi gibi (Özdemir, 2012: 299). Bir bakıma tarihsel süreçte Dede Korkut’un aynı kanal tarafından bile birkaç kez ele alınması geleneğin yeniden güncellenmesi ile halk muhayyeline canlı tutulduğunu ve de nesilden nesle aktarıldığını bizlere somut bir şekilde göstermektedir.

4.3. TRT Çocuk Çizgi Film Olarak Dede Korkut'un Televizyon Dünyasına

Girişi

Dede Korkut anlatıları sözlü kültürdeki hali ile söylemler-arasılık oluşturmakta yazıya geçtiğinde metinlerarasılığa dönüşmekte ve de günümüz koşullarında görüntülü ortama aktarılmasıyla göstergeler-arasılık kavramına ulaşabilmektedir.

Üç boyutlu olarak tasarlanmış çizgi filmin şekil ve yapı özelliklerine değinecek olursak; 40 saniyelik jeneriğinde girişi bir şahinin obaya doğru uçuşu, Şökli Melik'in adamlarıyla obaya saldırmayı, çocuk formunda sırasıyla Boğaç, Uruz, Aybüke, Basat ve yetişkin formunda Bamsı Beyrek'in tanıtımı yapılmakta, tıpkı sözlü kültürümüzdeki hikayelerde de olduğu gibi Dede Korkut son anda sahneye çıkmakta ve sırtı dönük bir şekilde obasına bakarken jenerik bitmektedir. Jenerik, hikayenin anlatıldığı kısım ve yapım ekibinin isminin geçtiği 'cast' dahil toplamda 13 dakikalık bölümlerden oluşan çizgi filmin 52 bölümü bulunmaktadır. Çizgi film; Boğaç, Uruz, Aybüke, Basat, Bamsı Beyrek, Yartacuk ve Tepegöz'den oluşan sekiz temel karaktere sahiptir. Bunların dışında Dede Korkut, Banu Çiçek, Şökli Melik, Keskingöz ve aslan gibi çok sık karşılaştığımız karakterler de yer alır.

Mavi Rüya Film Prodüksiyon'un Genel Müdürü ve de Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filminin yapımcı Rakim Karakaş, bilişim dergisine verdiği röportajında günümüzde animasyonun sinema, oyun, mimari, reklam, eğitim simülörleri ve askeri alanlar da kullanıldığından bahsetmiştir. Röportajın devamında yurtdışında üretilen çizgi filmleri ülkemizde çocuklarımıza izlettirerek kendi kültüründen yoksun ve şiddet dolu bireyler yetiştireceğimize dikkat çekmekle birlikte bu alana en çok destek veren ve bu konuyu önemseyen kanalın TRT Çocuk olduğunu ifade eder (www.bilisimdergisi.org, 2012: 122-123)²³. Eserin önemini "dünya mirasında 7 (yedi) dev eserden biri olarak kabul edildi" şeklinde vurgularken, tek zorlandığı kısmın şiddet içerikli kısımları olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda gerekli önlemleri alarak pedagoglarla çalıştığını ve böylece senaryonun oluşturulduğunu ifade etmiştir. Proje TRT'nin de dikkatini çekince çalışmalar ilerletilmiş ve karakterler yaratılmıştır. Bu aşamanın zorluğunu anlatırken hali hazırda bulunan çizgi filmlere baktıklarında dünya milletlerine ait birçok karakter bulunduğunu ama örnek alabilecek öz bir Türk milletine ait karakterin yok denecek

²³<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> Erişim Tarihi: 17.09.2017

kadar az olduğunu belirtmiştir. Mekân tasarımında da o dönemin havasını yansıtacak çizgilerin kolay oluşturulmadığını çünkü daha önceden böylesine bir çalışmanın yapılmadığını ilk “Orta-Asya Türklerini ve dönem yaşamını” anlatan animasyonu oluşturduklarını ifade eder (www.bilisimdergisi.org, 2012: 124-125)²⁴.

TRT Çocuk kanalının hedef kitlesinin 3-12 yaş arası olduğu düşünülürse Boğaç, Uruz, Aybüke ve Basat’ın çocuk formunda verilmesi bilinçli bir tercihtir. Böylece çocuklar karakterleri daha kolay özümseyebilmektedirler. Bu durum hikâyelerdeki karakterlerinin yaşının çizgi filmde güncellenmesine örnektir. Ayrıca çocuk karakterlerin büyüklerle bazen de Tepegöz gibi devlerle verdikleri mücadelede üstün gelmeleri iyiliklerin her zaman kazandığı ve kötülüklerin de kaybettiği mesajı verilir. Ayrıca mesajın doğru iletilmesi adına Türkmen, iyilerin görünüşünün güzel fakat kötülerin ona keza sevimsiz ve çirkin olduğunu ve çocuklarca da bu kötü karakterlere karşı hiç bir türlü sempati yaratamadığını ifade etmektedir (Türkmen, 2012 :142). Dede Korkut Hikayeleri çizgi filminin kötü karakteri Şekli Melik’in de çatık kaşları, yüzüne oranla büyük ve sivri olan çenesi, uzun siyah bıyıkları, kapkara başlığıyla sevimsiz bir tipte somutlaştırılmıştır.

Çocuklar çizgi filmlerdeki canavarların ya da mitolojik karakterli kahramanların kendilerine zarar veremeyeceklerine inanmakta ve karakterin korkutucu yönünün kahraman tarafından alt edileceğinin farkındadır. Nihayetinde çizgi filmlerde kötüler hep kaybeden tarafı oluşturur ve çizerler korkunç yaratıkların başların hep komik olaylar getirir.

Sözlü kültürde de olduğu gibi çizgi filmde de *Dede Korkut* doğruluğu ve yardımlaşmayı savunan, yaşlı, tecrübeli, bilge, obanın yardıma ihtiyacı olduğunda ilk danışılan fikri alınan kişi, sözüne güvenilen ve itimat edilen, kutsallığı bulunan ve bilinmeyenden haber taşıdığına inanılan manevi bir lider, ozan tipidir. Son dönemlerde çizgi filmlerde yaşlı bilgin kişi tipinin yaygınlaştığı görülmektedir (Bayraktar, 2014: 40-41).

Saadet Badar’ın geleneğimize ait motifleri medya üzerinden incelediği eserinde²⁵ çocuksuzluk, gerçekte görmeden aşık olma, beşik kертmesi, sürgünde bulunma, zindanda esir olunma, gurbet özlemi, sevgiliye aşık olan bir başka rakip, kavuşamayan aşıklar, sevgilinin başkasıyla düğünün yapılması, aşığın düğünü

²⁴<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> Erişim Tarihi: 17.09.2017

²⁵ Baydar, Saadet, 1997, Türk Halk Hikayelerinden Sinemamıza Geçen Motifler, H.Ü. Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Lisans Tezi, Ankara (Yayımlanmamış)

basması, büyü/büyücülük/sihir, kahramana yardım edenler, kötülerin kaybetmesi ve cezalanması, 3-7-40 gibi formülatif sayılar vb. ele almış ve bunların Yeşilçam'da da yaşatıldığını vurgulamıştır (Özdemir, 2012: 245). Kültürümüzü en saf haliyle bize yansıtan Dede Korkut'ta da bu tür motiflere yer verildiği görülmektedir.

4.4. Kullanılan Dede Korkut Kitabı Metinleri ve Bunların Çizgi Filme Yansıtılışındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

“Her metin, bir ön metin (pretext) üzerine kurulur.”

(Ong, 2014: 190)

Çalışmasında masalların geçmişe ait kültürü taşıyan bir vasıta olabileceğini (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 84) ifade eden Ben-Amos, kültürün aktarımında önemli bir etken olarak aktarıcı ve anlatıcının birbirlerine doğrudan hitap ettikleri ortamın da sağlanabilmesinden bahseder (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 83). Bir KİA olarak televizyon, hem içeriğine geçmişe ait kültürü yedirebilmesi hem de böylesine karşılıklı bir etkileşim yaratabilmesi ve kültürün nakledilmesi adına uygun bir araçtır. Bu bağlamda Dede Korkut anlatıları ile çizgi filminin arasında oluşan farklar ve bu farkların hangi aksiyonlarla ifade edildiği incelenecektir.

4.4.1. Dede Korkut Hikayeleri Çizgi Film İçeriğinin İncelenmesi

2014-2015 yılları arasında TRT Çocuk kanalında yayımlanmış 52 Bölümden oluşan çizgi filmde, orijinal eserde yer alan; Dirse Han oğlu Buğaç Han boyı, Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı, Duha Koca oğlu Delü Dumrul boyı, Basat Depegözi öldürdüğü boyı hikâyeleri kısmen işlenmekle birlikte Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy'da final vermiştir. Kitaptaki bazı hikâyelerin çizgi filmde değiştirildiği ve örneğin Ramazan ayını konu edinen 16. Bölüm (Dede Korkut'a Süprizi), 19. Bölüm (Yalanın Ortaya Çıkması) ve 21. Bölüm (Obada Bayram Var) gibi kitaptan bağımsız farklı konuların ele alındığı bölümlerin kurgulandığı gözlemlenmiştir. Ana kaynak olarak değerlendirilen kitaptaki bazı hikâyelerin de çizgi filmde sadeleştirildiği ya da hiç bahsinin geçmediği görülmektedir.

Dede Korkut 1.Bölüm- Boğaç'ın Kahramanlığı (Yayın Tarihi: 2014)

Çizgi filmde, Aruz'un oğlu, Şekli Melik'in obaya yaptığı baskın sırasında kaybolur. Bir aslan tarafından büyütülür. Bayındır Han'ın verdiği ziyafette, Pay Bican obasına, Oğuz boyuna ve Uğur boyuna üç ayrı masa hazırlanmıştır. Aruz ve

hiç çocuğu olmayan Dirse Han aynı masaya oturup çocuk özlemi çekerler. Dirse Han, Dede Korkut'un müjdesiyle iyilik yapıp fakir sevindirip çocuk sahibi olur. On iki yıl sonrasına gidilir. Dirse Han, Aruz'la konuşurken oğlunun yiğitlik yapıp isim almasını istediğini söyler. Bu sırada Uruz ve Dirse Han'ın oğlu, ok atıp pratik yapmaktadır. Bayındır Han'ın boğası iplerinden kurtulur ve obanın altını üstüne getirir. Herkes korkar ve saklanır. Dirse Han'ın oğlu, bir yumruğuyla boğayı sakinleştirmeyi başarır. Dede Korkut ortaya çıkarak *"Tabanı nasırlı kızıl bir deve verile bu oğlana, yük hayvanı olsun, hünerlidir. Altın tuğlu büyük ev ver bu oğlana gölge olsun, erdemlidir. Sırmalı cübbe ve elbise ver bu oğlana kaftan olsun... Bayındır Han'ın hak meydanında bir boğayla mücadele ederek onu yendin. Bunun için senin adın Boğaç olsun. Adını ben verdim, yaşını allah versin"* sözleriyle ona ismini verir. Obaya Aruz'un oğlunu büyüten aslan ziyaret eder ve artık orman çocuğunun ortaya çıkması an meselesidir (<http://www.trt.tv/izle/243769/dede-korkut-1-bolum-bogac-in-kahramanligi>).

Orijinal eserde yer alan Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda düşmanın saldırısından kaçarken Aruz'un oğlu düşer ve onu bir aslan yetiştirir (Ergin, 2011a: 206). Çizgi filmde bu düşman Şekli Melik ile özleştirilmiş ve onun yaptığı bir baskın olarak aktarılmıştır. Kitaptakine benzer bir şekilde de Aruz'un oğlu kaybolmuş ve de aslan tarafından büyütülmüştür. Dirse Han oğlu Buğaç Han Destanı'nda tertip edilen ziyafette kızı olanı kızıl otağa, oğlu olanı ak otağ, evladı olmayanı kara otağa oturtulmaktadır. Çünkü Oğuzlara göre Tanrı bedduası almış kimselerin soyları devam etmemesi için evlat sahibi olamamaktadırlar. Bu gibi kimseleri Tanrı kabul etmiyorken Oğuzlar da kabul etmemektedir (Ergin, 2011b: 22). Çizgi filmde ayrımcılık gibi yanlış bir mesajın verilmesi adına böyle bir sahneye yer verilmediği görülmektedir. Aksine çizgi filmde Bayındır Han, bütün beylerini ziyafette görmekten memnun olduğunu belirtir. Kitapta, Dirse Han'ın üzüntüsünü eşiyle paylaşıp onun tavsiyesiyle hareket etmiş ve çocuk sahibi olmuşlardır. Bir gün Bayındır Han'ın boğası ve erkek devesi güreştirilir (Ergin, 2011b: 24). Çocuklar aşık oynarken boğa iplerinden kurtulur ve çocuklara doğru koşar. Dirse Han'ın oğlu hariç herkes kaçır. Oğlan bıçağıyla boğanın başını gövdesinden ayırır. Dede Korkut ortaya çıkarak *"Hey Dirse Han Beylik ver bu oğlana Taht ver erdemlidir Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana Biner olsun hünerlidir Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana Etlik olsun hünerlidir Develerden kızıl deve ver bu oğlana Yük taşıyıcısı olsun hünerlidir Altın başlı otağ ver bu oğlana Gölge olsun erdemlidir Omuzu kuşlu cübbe*

elbise ver bu oğlana Giyer olsun hünerlidir” (Ergin, 2011b: 25-26) deyip ad koyar. Bu kısma baktığımızda hemen hemen orijinal eserdeki hali ile çizgi filmdeki hali birbirini ile benzerlikler taşır. Fakat kitapta Dirse Han, eşine danışırken çizgi filmde Dede Korkut’un ona tavsiyelerde bulunduğu görülür. Ayrıca çizgi filmde isim verilirken Dede Korkut’un sözleri biraz daha çocukların dil ve anlama kapasitelerine uygun halde sadeleştirilmiş ve değişime uğradığı gözlemlenir. Ayrıca incelediğimiz çizgi filmde, kitapta yer alan kan ve vahşet sahneleri bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili kitaptaki gibi deve ile boğanın er meydanında karşılaştırıldığı bir sahne bulunmamaktadır. Ayrıca Boğaç’ın kitapta boğayı yumruğuyla yere sermesi ve bıçağıyla başını kesmesi, çizgi filmde sadece yumruğuyla ittirip boğayı sakinleştirerek alt etmesi şeklinde daha yumuşak içerikli sunulmuştur. Kitapta Dirse Han oğlu Buğaç Han destanının devamı bulunmaktadır. Hikâyenin devamı kitapta şu şekilde geçer; Dirse Han’ın yiğitleri onu oğluna karşı kışkırtarak namert olarak anılır (Ergin, 2011b: 27). Hatta bu namertler beyleri Dirse Han’ı esir dahi alır (Ergin, 2011b: 33). Hikâye sonunda, Boğaç tarafından bozguna uğratılır (Ergin, 2011b: 36). Ama çizgi filmin hiçbir bölümünde bu kısım işlenmediği görülmektedir. Çizgi filmin temelinde çocuklara birlik ve beraberlik gibi temel kavramlar öğretilirken grup içindeki hainlik olgusu istenmeyen bir mesaj içermektedir. Karakterlerin çizgi filmin başından sonuna kadar tek tipte verilmesi, iyilerin hep iyi kötülerin de hep kötü olması bu yüzdendir. Bu yaş grubu çocuklar için orijinalinde yer alan Boğaç’ın namertleri kılıcından geçirmesi fazla vahşi şiddet sahneleri yaratacaktır. Bu yüzden orijinal hikâyenin sadeleştirilmesi bilinçli bir seçim olabilmektedir. Yiğit güçlü bir er kavramı çizgi filmde de önemli bir temayı oluşturur. Çocukların sürekli talim yapması, ok atması, ata binmeleri ve ileriki bölümlerde öğretmenleri Bamsı Beyrek ile çalışmaları bu mesajı çocuklara iletir. Çizgi filmin sonunda aslanın görünmesi çocuklara çizgi filmin başındaki hikâyeyi hatırlatmakta ve gelecek bölüm hakkında ipucu vermektedir. Kitapta yer alan Basat’ın Depegöz’ü öldürdüğü destanda aslanın tasviri ve obayı ziyaretinden bahsedilmez. Aksine Basat, ormanda yaşayan insana benzeyen aslan davranışlı vahşi ve yabani bir canlı (Ergin, 2011a: 207) olarak tarif edilir. Ve bir habercinin bu vahşi yarattığı yani Basat’ı ormanda gördüğü aktarılır.

Dede Korkut 2.Bölüm- Bamsı Beyrek'in Cesareti (Yayın Tarihi: 2014)

Çizgi filmde, Boğaç ve Uruz, ormanda aslan ile orman çocuğunun izini sürer. Kahramanlarımız tam aslanların saldırısına uğrayacakken Aruz, elindeki benin aynısının orman çocuğunda da olduğunu görür. Böylece oğlunun yaşadığını ve bu

vahşi orman çocuğu olduğunu anlar. Şökli Melik’e haraç vermek istemeyen Bamsı Beyrek, akın izni için Dede Korkut’a danışır. Beyrek’in beyleri topladığı toplantıyı gizlice dinleyen Yartacuk, obadakilerin baş kaldırdıklarını Şökli Melik’e yetiştirir. Boğaç ve Uruz’un oyunlarına katmadıkları Aybüke, obanın yakınlarında orman çocuğu ile karşılaşır. Kurtların saldırısına uğrayan kahramanlarımız, orman çocuğu ve arslan tarafından kurtarılınca Boğaç ve Uruz’da orman çocuğuyla tanışır. Aybüke orman çocuğunu obaya davet etse de onun evi ormandır. Gelecek bölümde Bamsı Beyrek’in başı derde girecektir (<http://www.trt.tv/izle/243770/dede-korkut-2-bolum-bamsi-beyrek-in-cesareti>).

Yine kitapta yer alan bir başka anlatı olan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Bamsı Beyrek’in babası bezirgânlarını oğluna armağan almak için Rum eline gönderir. Beyrek armağanların kendisine ait olduğunu bilmediği halde bezirgânların yağmalanan mallarını kurtarmak üzerine kırk yiğidiyle birlikte Evnük Kalesi’nin beşyüz kâfirini kılıçtan geçirir (Ergin, 2011a: 118-119). Çizgi filmde bu durum anlatılmamakla birlikte kitaptan bağımsız farklı bir hikâye bütünlüğü yaratılmıştır. Oğuzlarda bulunan Dede Korkut’tan akın izni almak geleneği eklenerek, yağmalanan mal, haraç olarak nitelendirilmiş ve Şökli Melik üzerinden yeniden kurgulanmıştır. Kitapta hem böylesine bir hikâye bulunmamakta hem de Yartacuk’la Şökli Melik hiç bir hikâyede bir araya gelmemekte ve anlaşma içine girmemektedir. Ama çizgi filmde Oğuzlara ihanet ettiği gösterilmekte ve hain kötü kahraman olarak aktarılmaktadır. Daha sonraki bölümlerde tüm obanın ona inanmaması ve Dede Korkut’un obadan uzaklaştırması ile tıpkı Tepegöz gibi, o da keskin hatlarıyla kötü karakter olarak izleyiciye aktarılacaktır. Böylece ikiyüzlülük kavramının çocuklarca yanlış bir mesaj olarak algılanmasının önü tamamen kapanacaktır. Ayrıca burada verilen bir diğer mesaj da Oğuzların kimseden korkmadığı ve kimsenin boyunduruğu altında yaşamayacağı mesajını içermesidir. Bu da geçmişimizden beri benliğimize işleyen bağımsızlık ve hürriyet temelini toplumsallaşmaya başlayan çocuklarımıza aşılacaktır. Kitapta, Basat’ın Depegöz’ü öldürdüğü destanda at çobanın getirdiği haberle çocuğunun yaşadığını öğrenen Aruz, aslan yuvasından oğlunu kaçırarak obaya getirip ziyafet düzenler (Ergin, 2011a: 207). Çizgi filmde Aruz, minik kahramanlarımız sayesinde oğluna kavuşur. Elindeki beni görerek oğlu olduğuna şüphesi kalmaz. Oysa kitapta böylesine bir benden söz edilmemektedir. Aybüke karakteri yer almamakla birlikte çizgi filmde kız çocuklarının da örnek alabilecekleri bir rol model olması adına böyle

bir karakterin yaratıldığı söylenebilir. 6-12 yaş arası çocuklarda cinsel rollerin gelişmektedir. Bu yaş grubu çocuklar hemcinsleriyle gruplaşıp oyunlar oynamaktadır. En yakın arkadaşlarını genel olarak hemcinslerinden seçmektedir. Çizgi filmde de böylesine bir sahne yaşanmaktadır. Uruz ve Boğaç, Aybüke'yi aralarına almak istemezler. Aybüke'nin Basat ile karşılaşması ve kahramanlarımızın, Basat, sayesinde kurtulması, böylece tanışmaları gibi bir hikâyeye kitapta yer almamaktadır. Hatta kitapta Uruz ve Boğaç aynı hikâyede buluşmayan farklı destanların kahramanlarıdır. Çizgi filmde hem kahramanlarımızın bir arkadaş grubu oluşturabilmeleri hem de çocuklarda dostluk gibi soyut bir kavramın somutlaştırılabilmesi adına böyle bir sahneye gerek duyulmuş olabilir.

Dede Korkut 3.Bölüm- Tepegöz'ün Doğuşu (Yayın Tarihi: 2014)

Çizgi filmde, oba çobanın köpeği Karabaştan korkan su perisi yumurtasını suya düşürür ve kaybeder. Küçük kahramanlarımız orman çocuğuna ok atmayı öğretir. Dede Korkut, Aruz'a müjdeli haberi verir. Artık oğlu, obanın bir parçası olmaya başlamıştır. Ona geleneklerin öğretilmesi, büyüğe saygı gösterip küçükleri koruması gerektiğini öğretmesi gerektiğini söyler. Böylece yaman ve yiğit bir er olabilecektir. Şekli Melik, bir su perisi yakalama peşindedir. Küçük kahramanlarımız orman çocuğuna ok atma pratikleri yaptırırken göl kenarında su perisine ait yumurtayla karşılaşır. Orman çocuğu, bu parlayan dev yumurtadan korkup kaçır. Aybüke yay, ok ve at kelimelerini, orman çocuğuna öğretmeye çalışır. Orman çocuğunun ağzından çıkan ilk kelime “gözüm üzerinde” olur. Kahramanlarımızın Uruz'un evine sakladığı yumurtadan Tepegöz çıkar. Tepegöz, Uruz'u ısırır ve evden kaçır obayı altına üstüne getirir. Dede Korkut, Aruz'a sığınan bebek Tepegöz'ü görünce onun doğaya ait olduğunu ve insanlaştıramayacağını söyler. Aruz'un isteği üzerine bir süre obada büyüebilmesine izin verecektir (<http://www.trt.tv/izle/243771/dede-korkut-3-bolum-tepegoz-un-dogusu>).

Kitapta, Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü anlatıdaKonur Koca Sarı Çoban, Uzun Pınar'ın yakınlarında koyunlarını otlatırken bir peri kızına rızası dışında fenalıkta bulunur. Peri kızı bu duruma karşılık Oğuzlara felaket getirecek bir emanetini bir yıl sonra almasını söyler. Bir yıl sonra çoban yine aynı pından geçerken peri kızından parlayan kütle emanetini alır ama korkup kaçır (Ergin, 2011a: 207-208). Çizgi filmde, bu cinsel şiddet sahnesi çocuklarda ciddi bir tramvaya yol açmaması için gösterilmemiştir. Bunun yerine özellikle 3-6 yaş grubunun çokça sevdiği peri, cin, dev gibi olağanüstü kahramanın, olağanüstü bir

nesnesi yoluyla bu durum aktarılmıştır. Hem çizgi filmde hem kitapta Tepegöz parlayan etrafına ışık saçan bir yumurtadan ortaya çıkar. Kitapta peri kızı, çobandan öcünü almak için bir yıl sonra Oğuz'a felaket getirecek bir felaketin geleceğinden bahseder. Bu bedduaya benzer öç alma şekli de çizgi filmde çocuklara yansıtılmamıştır. Çünkü çocuk bunu, bize kötülük yapana biz de kötülük yapmalıyız şeklinde algılayabilir. Çizgi filmde bu gibi yanlış bir algı oluşturulmaktan kaçınıldığı gözlemlenmektedir. Çizgi filmde 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için görsel içeriklerde sunulan yay, ok ve at gibi kelime tekrarları ve kelime-kavram bağlantıları Aybüke'nin Basat'a öğrettiği kelimelerle sağlanmaktadır. İzleyici olan çocuklar Basat üzerinden kişileştirilerek yeni kavramlar öğrenir. Dede Korkut tarafından geleneklerin öğretilmesi, büyüğe saygı gösterip küçükleri koruması gibi temel kültürel normların Basat'a öğretilmesinin gerektiğini vurgulaması yine izleyici çocukların Basat üzerinden toplumsallaştırılması ve de sosyalleştirilmesine örnektir. Ayrıca Basat'ın "gözüm üzerinde" deyimini kullanması, hem gelecek bölümlerde Tepegöze karşı göstereceği bir yiğitliğin habercisi hem de dil gelişimini destekleyici bir ifadeyi karşılamaktadır. Çizgi film boyunca bu tür sahnelerin yaratılması hem dil gelişimi hem de kültürel bir birikim yaratılması açısından bilinçli bir tercihtir. Yiğitlik, iyi bir er olma, güçlü bir savaşçı kimliği en az kitaptaki kadar çizgi filme de yansıtılmıştır. Çizgi filmde kahramanlarımız, fırsat buldukça at binip, ok atmakta ve pratikler yapmaktadır. Kitapta pek çok kötü karakter bulunmaktadır. Konur Koca Sarı Çoban'da bu kötü karakterlerden biridir. Fakat çizgi filmde daha önce de bahsettiğimiz üzere tüm kötü karakterlerin hemen hemen hepsi Şökli Melik karakterinde toplanmıştır. Bunun sebebi algı yanılgılarını ve zorlukları ortadan kaldırmak içindir. 3-6 yaş grubu çocuklar her bölüm birbirinden bağımsız tek bir film gibi algılanmaktadır. Sırayla izlense dahi bir bütünün parçası gibi algılanamaz. Durum böyle olunca bir de her bölüm birden fazla kötü kahraman kitapta olduğu gibi aktarılmaya kalkılırsa verilmek istenen mesajın algılanması durumu, yerini bu karmaşıklığı çözme çabasına bırakır. Bu sebepten ötürü çizgi filmde Şökli Melik kitaptaki hemen hemen tüm kötü karakterlerin somut bir vücut bulmuş halidir. O, kitaptaki çoban yerine geçerek -cinsel manada olmasa da- su perisinden faydalanmak ister. Yine kitapta yer alan Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda kütleyi Bayındır Han bulur ve kütle çatlayınca içinden tepesinde bir gözü olan bir çocuk çıkar. Aruz onu orada sahiplenip obaya götürür ve Basat'la birlikte büyütür (Ergin, 2011a: 208). Kitapta çobanın sakladığı sırrı, çizgi filmde çocuklar saklamakta ve yumurtayı obaya

getirmektedir. Bu noktada da kitaptaki hikâyeden ayrılır. Çizgi filmde ormanda adamları gezen Bayındır Han değil Şökli Meliktir. Kitapta yumurta ormanda kırılır ve Aruz, Tepegöz'ü orada sahiplenir. Çizgi filmde kahramanlarımız sayesinde obada doğan Tepegöz, ortalığı birbirine katar ve Aruz'un bacağına sığınca evlat edinilir. Sahnenin bu şekilde uyarlanması kahramanlarımızın çizgi film boyunca ana kahraman ve izleyici için de rol model olmalarından dolayı bu şekilde değiştirildiği söylenebilir. Çünkü ön planda olan ve başından türlü olaylar geçen kişiler hikâye bütünlüğünde daha kolay hatırlanıp benimsenebilir.

Dede Korkut 4.Bölüm- Obadaki Kayıplar (Yayın Tarihi: 2014)

Çizgi filmde, obadaki hayvanların kaybolması ve yiyeceklerin tükenmesiyle Tepegöz'ün göbeği aynı hızda büyümektedir. Orman çocuğu otağ, mangala, kopuz, kazan, kepçe kelimesini Aybüke'den öğrenirken aynı zamanda, Dede Korkut'un mangala oyunu izlemekte ve obadaki insanların davranışlarını taklit ederek öğrenmektedir. Orman çocuğu obadaki kıtlık sebebinin Tepegöz olduğunu anlar ve onu obaya kadar kovalar. Orman çocuğu Aybüke'nin yardımıyla Aruz'a baba der ve sarılır. Şökli Melik'in adamları aradıkları şeyi Bayındır Han'ın obasında bulmuşlardır. Dede Korkut, Basat'ın obaya, Tepegöz'ün doğaya ait olduğunu belirterek zamanı geldiğinde doğanın kendi yasasını koruyacağını vurgular(<http://www.trt.tv/izle/243775/dede-korkut-4-bolum-obadaki-kayıplar>).

Kitapta, Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda Tepegöz, dadılarının sütünü, kanını ve canını emer. Biraz büyüüp yürümeye başlayınca çocukları ısırma ve uzuvlarını yemeye başlar. Aruz bu durumla baş edemeyince obadan kovar (Ergin, 2011a: 208). Böylesine bir vahşet ve yamyamlık çocukların psikolojik açıdan zarar göreceği gerçeği ile çizgi filme yansıtılmamıştır. Bunun yerine Tepegöz, aç gözlülüğü ve doymak bilmeyen koca göbeği ile sevimli, saf bir profilde canlandırılmıştır. Çizgi filmde 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için görsel içeriklerde sunulan otağ, mangala, kopuz, kazan, kepçe gibi kelime tekrarları ve kelime-kavram bağlantıları Aybüke'nin Basat'a öğrettiği kelimelerle sağlanmaktadır. İzleyici olan çocuklar Basat üzerinden kişileştirilerek yeni kavramlar öğrenirler. Bu durum çocukların toplumsallaşması ve kültürlenmesi adına önemlidir. Ayrıca kişilik kazanımında izleyici ve rol modeli taklit edici davranışlar da çocuklara Basat üzerinden somutlaştırılmıştır. Böylece çocuk aile üyelerinden kendisine rol model aldığı kişiyi taklit etmesi gerektiğini ve bu sayede toplumun istediği role bürünebileceğini dolaylı yoldan öğrenebilir. Bu bölümde ana-ata sevgisinin de

işlendiği görülmektedir. Basat ilk kez Aruz'a, baba diyerek seslenmiştir. Kültürümüzde aile kavramı çok önemli bir yere sahiptir. Aile çocuğa, çocukta aileye bağlıdır ve karşılıklı saf güven duygusu paylaşılır. Kültürümüzde doğaya saygı ve zarar vermeme algısı bulunmaktadır. Tepegöz'ün doğaya, Basat'ın ise obaya ait oluşuyla, bir doğa kanunu olarak bu durum çizgi filmde işlenmiştir. Kitapta da doğaya saygı duyulduğu, canlı, yaşayan bir varlık gibi algılandığı bilinmektedir. Hem çizgi filmde hem de kitapta doğaya böylesine bir değer verilmesi benzer bir yön yaratmaktadır.

Dede Korkut 5.Bölüm - Tepegöz'ün Obadan Kovulması (Yayın Tarihi: 2014)

Çizgi filmde, küçük kahramanlarımız obadaki kayıpların nedeninin Tepegöz olduğu hakkında şüphelenirler. Orman çocuğu, bu konuda Aruz'u uyarmak isterken Tepegöz durumu anlar ve obada dikkatleri üzerine çekerek orman çocuğunun planını suya düşürür. Şökli Melik, Tepegöz'ün gücü sayesinde tüm boylara hakim olmayı planlamaktadır. Bu yüzden onu ele geçirebilmek için Bayındır Han'ın obasına akın düzenleme hazırlıklarına başlar. Kahramanlarımız orman çocuğunu takip ederek Tepegöz'ün yiyeceklerini sakladığı yere giderler ve obaya zarar verenin o olduğunu görürler. Bu konuda kahramanlarımız Dede Korkut'a danışır. Dede Korkut bu durum karşısında *"Bundan binlerce yıl önce kara insanları deniz perilerine saldırmış. Aralarındaki kötülükten kendisinden korkulan tek gözlü bir yaratık türemiş. Orman hayatı bu yaratığın vahşetiyle sarsılmış. Göl halkından gelen bu yaratık suda ve karada yaşayan halkların hepsini etkilemiş. Dengeler bozulunca bir anlaşma yapılmış. Artık karadakiler suyun derinliklerine inmeyecek, karşılığında da sudakiler karada yaşamayacakmış. Fakat bin yılda bir su perilerinin sultanı kıyıya çıkar. Bu sadece ona verilmiş bir haktır. Üstelik bilinmedik güçlere de sahip olduğu söylenir. Bu gücün ne olduğunu öğrenmek ve onu ele geçirmek isteyenler aralarında ölümcül savaşlar yapmışlardır. ...Periler sultanını ele geçirenler büyük bir gücün de sahibi olacaktır."* açıklamasında bulunur. Böyle bir güce Şökli Melik'in de sahip olmak isteyeceğini anlatan Dede Korkut önlem almaya yönelik çareler üretmiştir. Böylece obanın güvenliği ve zararın azalması için Tepegöz'ün obadan uzaklaştırılmasına ve annesinin onu bulabilmesi için göl kenarına bırakılmasına karar verir (<http://www.trt.tv/izle/243777/dede-korkut-5-bolum-tepegoz-un-obadan-kovulmasi>).

Kitapta yer alan Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü destanı çizgi filmde kısmen Dede Korkut'un ağzından dinlemektedir. Kitaptaki olayları daha yumuşatarak ve

olağanüstülükler katarak değişik bir şekilde aktarmaktadır. Çobanın peri kızına yaptığı cinsel istismarı kara insanlarının deniz perilerine saldırısı şeklinde yorumlamıştır. Yaşanılan kıtlığı da yaratığın yarattığı vahşet olarak tanımlamıştır. Kitapta bağdaşmayan kısmı ise alınan kararlar ve yapılan anlaşma üzerinedir. Kuşkusuz ki bu hikâyeyi çocukların psikolojik ve cinsel kimliklerini etkilemeyecek şekilde revize ederek Tepegöz'ü simgeleyecek olan gizemi ve kötülüğü olağanüstü bir üslupla masallaştırılmasına şahit olmaktayız. Ayrıca kitapla çizgi filmin uyuşmayan yönü, orijinalinde Basat'ı, Tepegöz'ün Oğuz'a verdiği zarardan haberdar eden kişi Kapak Kan'ın eşi (Ergin, 2011a: 209) dir. Oysa çizgi filmde Basat, en başından beri herşeyin farkında olan ilk kişidir ve tüm obayı uyarmaya çalışır. Kitapta herşeyden en son kahramanın haberinin olması beklendik bir şeydir. Çünkü bir çocuğun yiğitlik yapabilmesi için belli bir gelişimi tamamlaması, belli bir savaş yeterliliğine ulaşması beklenir. Ama çizgi filmde zaten 3-12 yaş grubu çocuklara daha iyi hitap edebilmek ve öğretileri daha kolay kavratılabilmek adına kahramanlarımız çocuk şeklinde çizilmiştir. İzleyici ekranda kendisi gibi bir kahraman görünce daha kolay onu benimseyebilmekte ve model olarak alabilmektedir. Bu durumda Basat'ın tıpkı orijinalinde olduğu gibi büyümesi beklenmemiş ve çizgi filmde her şeyi en son öğrenen kişi olması durumu değiştirilerek yeniden kurgulanmıştır. Tepegöz kötü bir karakter olarak yaratılsa da vahşi ve acımasızlığı törpülenmiştir. Kitapta, Dede Korkut'un dahi söz geçiremediği yabanilikte ve canilikte olan bu karakter çizgi filmdeki obur, saf ve beceriksiz tipiyle güncellenmiştir. Bu da çocuklarda korku yerine gülme ve rahatlama reaksiyonu yaratmıştır. Özellikle 3-6 yaş grubu çocuklar televizyondaki karakterlerin gerçek dünyada var olduğuna inanmaları açısından bu durum biraz daha yumuşak bir etki yaratmaktadır. Çizgi filmde Tepegöz'ün sürekli basit hatalara düşmesi ve bu durumun komiklik yaratmasıyla birlikte, Tepegöz'e ait tüm kötülüğün Şökli Melik'e yüklenmesi de bir güncellemedir. Yapılan bu güncelleme ile çocukların korku ve güvensizlik hissi aşılmıştır. Çizgi filmde Şökli Melik, Tepegöz'ü kandırmakta, bir askeri gibi kullanmaktadır. Hatta ilerleyen bölümlerde Tepegöz'ün, Şökli Melik'e efendimiz ve baba dediği de görülmektedir. Basat'ın Aruza'a, Tepegöz'ün Şökli Melik'e baba diye hitap etmesi çocuklarda iyi-kötü karakter çatışmasını da yerleştirmektedir. Çünkü Tepegöz iyiliği simgeleyen Oğuz obasına doğup Aruz tarafından büyütülen bir çocuk olmuşken, hiçbir zaman Aruz'u babası olarak kabul etmemiş ve ilk kez Şökli Melik'e baba diye seslenmiştir. Bu durumda Aruz ve oğlu

Basat, iyiliği temsil ederken, Tepegöz ve Şökli Melik kötülüğü temsil etmektedir. Kitapta Şökli Melik ile Tepegöz karakterleri aynı hikâyede yer almamaktadır. Fakat çizgi filmde aynı kalede dahi yaşamışlar, Tepegöz, Şökli Melik'ten emirler dahi almıştır. Kitapta Tepegöz'ün yaşadığı Salahana Kayasına (Ergin, 2011a: 211) Basat tek giderken, çizgi filmde kahramanlarımız onu yalnız bırakmamaktadır. Kitapta Tepegözü verdiği zararlardan dolayı dövüp, sövüp obadan atan Aruz'dur (Ergin, 2011a: 208). Bu durum çizgi filmde Dede Korkut üzerinden daha sakin ve şiddet içermeyen bir şekilde aktarılmıştır. Çünkü işlediği suç her ne olursa olsun, bu yaş grubu için ev gibi güvenli bir ortamdan aile üyesi tarafından atılmak, terkedilmek ve dayak yemek durumu aşağılık hissi, yetersizlik kompleksi ve de kişilik bozukluğu gibi travmalar yaratabilir. Özellikle 3-6 yaş grubunda izlenilen şiddet olgusu doğru bir davranış olarak kabul edilip, toplumsal alanda çocuğun davranışlarına yansıyabilir. 6-12 yaş grubunda aile güven merkezi olarak görülmekte, baba otorite olarak bilinmektedir. Çocuklar davranışlarıyla iyi bir evlat olma girişiminde bulunmakta ve takdir görmek istemektedir. Bu olgular da değerlendirildiğinde böylesine bir güncellemeye gidilmesi hikâyenin aktarılmasında daha olumlu bir etki yaratmıştır.

Dede Korkut 6.Bölüm- Bamsı Beyrek'in Kahramanlığı (Yayın Tarihi: 2014)

Çizgi filmde, kahramanlarımız Tepegöz'ü annesinin bulabilmesi için göl kenarına getirir. Peri annesi ona “ok batmaz, kılıç kesmez, hiçbir güç işlemez” özelliği bulunan sihirli bir yüzük verir. Tam bu esnada Şökli Melik ve adamları Tepegöz'ü ele geçirir. Bamsı Beyrek, çıktığı geyik avında Banu Çiçek'le tesadüfen tanışır ve ona aşık olur. Aybüke, at binme ile ilgili eyer, gem, deh kelimelerini ve işlevlerini orman çocuğuna öğretmeye çalışır. Orman çocuğu, artık sıralı cümle kurabilmektedir. Bu sırada kahramanlarımız Bamsı Beyrek ile karşılaşır. Şökli Melik, Tepegöz'ün biran önce büyümesi için ona kazanlar dolusu yemek hazırlatmaktadır. Kendi obasının yiyecekleri tükenmemesi için Banu Çiçek'in obasının basılmasını ve Tepegöz'e hizmet edecek iki esirin alınmasını emreder. Bamsı Beyrek atış dersleri için çocuklarla birlikte Banu Çiçek'in obasına yakın bir yere gitmektedirler (<http://www.trt.tv/izle/243779/dede-korkut-6-bolum-bamsi-beyrek-in-kahramanligi>).

Kitapta yer alan Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü destanda Aruz tarafından Tepegöz obadan kovulunca peri annesiyle buluşur. Peri annesi ona ok batmaz kılıç kesmez özellikler kazandıran bir yüzük verir. Tenine hiçbir maddenin zarar

veremediği Tepegöz, bir dağa çıkıp, yol kesip, adam öldürüp, koyunları yağmalamaya başlar (Ergin, 2011a: 208). Bu kısım çizgi filmde kahramanlarımızın iyi niyetli bize kötülük edene biz yine de iyilik etmeliyiz mesajıyla aktarılır. Doğaya ait olan yine doğaya teslim edilmek istenir. Böylece çocuk kin gütmektense yapıcı olumlu davranışlar sergilemesi gerektiğini öğrenebilir. Kitapta yer alan Tepegöz'ü kimse boyunduruğu altına almaz. Acımasız ve cani bir yaratık olarak tasvir edilir. Çizgi filmde Tepegöz için saf tipli ve yemekten başka bir şeyi düşünmeyen bir tip çizilmiştir. Çünkü eserdeki vahşet 3-12 yaş grubu çocuklar için bir travma yaratabilecek düzeydedir. Bu durumu daha önce de açıkladığımız gibi Şökli Melik tüm hikâye boyunca acımasızlık ve vahşilik göstergesi olduğu için kötülüğün dozu onunla artırılmıştır. Kitapta Tepegöz artık halka daha fazla zulüm etmesin diye Dede Korkut aracılığıyla anlaşılmaya gidilmek istenir. Tepegöz, Dede Korkut'tan her gün yiyeceği iki adam, beş yüz koyun ve yemeği pişirecek iki insan ister (Ergin, 2011a: 209). Çizgi filmde yine bu durum Şökli Melik üzerinden aktarılmış ve onun yağmalamaları ile Tepegöz'ün doyurulacağı, yemeğinin de Pay Piçen obasından iki esirin pişireceği bilgisi aktarılmıştır. Bu durumun güncellenerek Banu Çiçek ve dolayısıyla Bamsı Beyrek hikâyesine yansıtıldığı gözlemlenmektedir. Özellikle 3-6 yaş grubunda az kahraman çok öğüt denklemi önemlidir. Burada da bu düşünceyle hareket edildiği gözlemlenmektedir. Kitapta, yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyu hikâyesinde obaya geyik sürüsü saldırır. Bamsı Beyrek, geyiklerden birini kovalarken bilmeden beşik kertmesi Banu Çiçek'in bulunduğu obaya yaklaşmıştır. Banu Çiçek, kendi obası yakınlarında avlanan bu eri tanımaz ve avdan pay ister. Beyrek tüm avı onlara hediye edince, Banu Çiçek bunun beşik kertmesi olduğundan şüphelenir ve Beyrek'le tanışır (Ergin, 2011a: 121-122). Ama Bamsı Beyrek'in beşik kertmesini görmeye geldiğini öğrenince kendisini Banu Çiçek'in dadısı olarak tanıtır (Ergin, 2011a: 122-123). Henüz Beyrek, sevgilisinin karşısındaki kadın olduğunu bilmez. Çizgi filmde beşik kertmesi kısmı hiçbir bölümde işlenmemektedir. Doğal olarak da hem Bamsı Beyrek, hem de Banu Çiçek birbirlerinin beşik kertmeleri olduklarını bilmez. Bu durumun da etkisiyle av kısmı çizgi filme aktarılırken güncellenmiştir. Hayvanları seven, koruyan ve onlara zarar vermekten kaçınan bir Banu Çiçek karakteri çizilmiştir. Bu durumda av avlanmaz ve Banu Çiçek'e hediye edilmez. Böylece 3-12 yaş arası çocuklarda hem hayvan sevgisini aşılamış hem de şiddet sahnesi söndürmüştür. Banu Çiçek'le, Bamsı Beyrek'in yakınlaşması av hediyesi üzerinden sağlanamayınca hikâye bütünlüğünü

korumak adına çizgi filmde yeni bir kurguya gidilmiş ve Şökli Melik'in, Tepegöz'ü doyurmak adına Banu Çiçek'in obasından esir alınması planlanmıştır. Çizgi filmde 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi ve at binme kavramının gelişimi ile ilgili eyer, gem, deh kelimelerin tekrarları, kelime-kavram bağlantıları Basat üzerinden çocuklara öğretilir. Bu durum çocukların toplumsallaşması ve kültürlenmesi adına önemlidir.

Dede Korkut 7.Bölüm- Kahramanlık Yarışı (Yayın Tarihi: 2014)

Şökli Melik'in adamları Pay Piçen'in ve adamlarının ava çıkmasını fırsat bilerek obasına baskın düzenlerler. Obadaki atları, koyunları ve kızı Banu Çiçek'i kaçırmaya çalışırken Bamsı Beyrek ve kahramanlarımız çıkagelir. Orman çocuğu ve aslanının da yardımıyla Şökli Melik'in adamları elleri boş obadan ayrılır. Şökli Melik'in Kuzgun adındaki adamı ile Bamsı Beyrek güreşe tutulur. Ve bu sırada ne kahramanlarımızın ne de Banu Çiçek'in yardımını kabul etmez. Tek başına eşkıyayı yenip esir alır. Banu Çiçek yardımları karşılığında kahramanlarımızı babası avdan gelene kadar obasında misafir eder. Ertesi sabah Banu Çiçek, Bamsı Beyrek'i ormanda gezintiye çıkarır ve abisi Deli Karçar'ın bölgesine götürür. Daha sonra güçlerini kıyaslayabilmek adına burada bir yarışa girerler (<http://www.trt.tv/izle/243780/dede-korkut-7-bolum-kahramanlik-yarisi>).

Çizgi filmde 6. bölümde de belirttiğimiz üzere Banu Çiçekle, Bamsı Beyrek'in yaklaşması için yeniden kurgulanan kısım aynı zamanda Oğuz'un gücünü, korkusuzluğunu ve yiğitliğini çocuklara öğretecek nitelikler taşımaktadır. Şökli Melik'in ancak obada er-asker yokken saldırıya geçme cesaretinde bulunması böylesine bir mesajı dolaylı yoldan çocuklara aktarmaktadır. Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek arasındaki ilişki kitaptaki orijinalinden bağımsız olan bir yiğitlik üzerinden ilerletilmiştir. Kitapta, yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Banu Çiçek, Bamsı Beyrek'in nasıl bir yiğit er olduğunu öğrenmek adına kendisini dadı olarak tanıtır ve onu bazı sınavlara tabi tutar (Ergin, 2011a: 123). Böylece ikili arasındaki ilişki ilerler. Bunun dışında Bamsı Beyrek'in, Pay Piçen'in obasını kurtarması orijinal eserin hiçbir kısmında işlenmemektedir. Kitapta av yarışına tutuşup at sürerler, ok atıp güreşirler ve Beyrek hepsinde başarılı olur. Bundan sonra Banu Çiçek gerçek kimliğini Beyrek'e açıklar ve yüzük takıp nişanlanır (Ergin, 2011a: 123). Çizgi filmde ise Beyrek, Banu Çiçek abisi Deli Karçar'ın bölgesine tuzaklarla dolu bir tahta düzenekle sınanır. Böylesine bir güncellemeye gidildiği görülür. Orijinal eserin böyle bir sadeleştirilmeye gidilecek düzenlenmesinin sebebi

çocukları ayrıntılara boğarak asıl meseleden kopmalarını engellemektir. Özellikle 3-6 yaş grubu çocuklar daha bölümlerin bir araya gelmesi ile çizgi filmin üst hikâyesininidahi kavrayamaz ve her bölümü ayrı ayrı bir çizgi film olarak değerlendirir. Bu durumda böylesine konuları derinlikli sunmak onlarda anlamayı güçleştirebilir. Çocuk için bu durum anlaşılamaz kalabilir ve sıkılma ya da izlemeyi bırakma gibi davranışlar sergileyebilir. Bu tür olumsuzluklardan kaçınmak adına kurguda sadeleştirilmeye ve güncellenmeye gidildiği düşünülmektedir.

Dede Korkut 8.Bölüm - Bamsı Beyrek'in Deli Karçar İle Tanışması (Yayın Tarihi: 2014)

Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek obaya kadar atlarını yarıştıır, bilek güreşine tutuşurlar. Her iki yarışta da Beyrek, zorlanarak Banu Çiçek'i yener. Bu esnada Kara Göne oğlu Kara Budak gelerek Şökli Melik'in obalarından iki kadını kaçırdığını haberini verir. Uruz'un annesi Borla Hatun, çocukların yokluğundan endişe duyup Dede Korkut'a danışınca, Dede Korkut çocukların iyi olduğunu ama endişe edilecek büyük bir tehlikenin yaklaştığını gelecekte haber eder. Ayısıyla obaya dönen Deli Karçar, Şökli Melik'in esir edilen eşkıyası Kuzgun'a hesap sorarken obayı Bamsı Beyrek'in kurtardığını öğrenir ve Banu Çiçek'e kızar. Çünkü Pay Piçen'in obasına ancak kızı Banu Çiçek sahip çıkmalıdır. Bamsı Beyrek, Şökli Melik'in kalesine gizlice girerek; Şökli Melik'in Tepegöz'ü kullanarak Bayındır Hanın obalarına baskın düzenleyeceğini öğrenir (<http://www.trt.tv/izle/243782/dede-korkut-8-bolum-bamsi-beyrek-in-deli-karcar-ile-tanismasi>).

Kitapta yer alan, Banu Çiçek'le Bamsı Beyrek arasında geçmesi gereken güreş sahnesi çizgi filmde, Şökli Melik'in bir adamı ile Bamsı Beyrek arasında yapılır. Kitapla, çizgi filmin bağdaştığı tek sınav Banu Çiçek'le Bamsı Beyrek arasında geçen at yarışı kısmıdır. Bunun dışında diğer yarışların güncellendiği görülmektedir. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Bamsı Beyrek güreşirken Banu Çiçek'i bir türlü alt edemez ve kızı gücendirecek yerlerine dokunarak yere düşürür (Ergin, 2011a: 123). 3-6 yaş grubu çocuklarda kendi cinsel anatomi farklılıkları ile karşı cinsin cinsel anatomi farklılıklarının kavrandığı bir dönemdir. Bu yaş grubu bir çocuk bu dokunma olayını alt etmek için yapılan bir hile değil de normal sıradan bir dokunma olarak algılayabilir. Böylece ileriye dönük çocuk istismarının ya da cinsel tutum bozukluğunun önü açılabilir. Bu tür olasılıklar göz önünde bulundurularak çizgi filmde bu güreş sahnesi bilek güreşine çevrilmiştir. Yapılan güncellemelerle hem Kuzgun hem de Banu Çiçek

üzerinden at sürmek, ok atmak ve güreş tutmak gibi milli sporlarımızın çocuklara aktarıldığı görülmektedir. Ayrıca, Banu Çiçek, her ne kadar esiri ve düşmanı olsa da Kuzgun'a yemek verir. Bunu da büyüklerinden gördüğünü söyler. Burada çocuklara Türk misafirperverliği gösteren Banu Çiçek, düşman bile olsa ona kötülüğün kötülükle cezalandırılmaması gerektiği öğretilir. Pay Piçen'in obasından Tepegöz'e hizmetçi kaçırma olayı orijinal eserin hiçbir hikâyesinde yer almamakla birlikte çizgi film için kurgulanan bir sahnedir. Orijinal eserde Tepegöz'ün Dede Korkut'la anlaşması sonucu Oğuzdan iki kişi ona sürekli yemek pişirmesi için verilir (Ergin, 2011a: 209). Ayrıca çizgi filmde Deli Karçar'ın deliliğini somut bir şekilde çocuklara aktarabilmek adına evcil hayvanı olarak ayı tasarlanmıştır. Kitapta, Deli Karçar, ağzı dualı Dede Korkut'un dahi selamını almayan, ona saygı ve hürmet göstermeyip aşağılayan, kız kardeşini istemeye gelenleri öldüren, Dede Korkut'un bile görüşmeye giderken kaçabilmek adına yanına iki at istediği bir kişilikte aktarılır (Ergin, 2011a: 124-125). Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Ayısı yoktur ama daha sonra kız kardeşine karşılık başlık olarak isteyeceği şeyler onun deliliğini kanıtlayacak niteliktedir. Sadece deliliği ve buna bağlı kontrolsüz gücünü çocukların zihninde somutlaştırmak adına ayısıyla birlikte tanıtıldığını düşünmekteyiz. Dede Korkut'un gaipten haber taşıması ve Borla Hatun'la konuşmaları, kültürel bir olgunun çocuklara aktarılmasına örnektir. Böylesine bir sahne de orijinal eserde bulunmamakla birlikte çizgi filmde Dede Korkut kimliğinin genç nesle öğretilmesi adına kurgulanmıştır. Böylece çocuk, Dede Korkut'u gelecek felaketlerden haberi olan ulu bilgin kimse olarak tanıyacaktır. Ayrıca Deli Karçar'ın obasını tek başına savunamayan Banu Çiçek'e kızması, kültürümüzde kadın-erkek herkesin yurdunu korumak için geri kalmayacağı bilincini çocuklara yerleştirmektedir. Kitapta böyle bir sahneden söz edilemez. Fakat Dede Korkut anlatılarında kadının en az er kadar yiğit ve korkusuz bir savaşçı olduğu anlatılmaktadır. Burada da bunun çocuklar açısından somutlaştırılabilmesi için yeniden kurgulandığı ve hikâyeye katıldığı gözlemlenmiştir. Bamsı Beyrek, kitaptaki hiçbir hikâyede Şekli Melik ile karşı karşıya gelmemektedir. Fakat çizgi filmde yiğit, güçlü bir er imajını çocuklarda yaratmak adına böyle bir sahne tasarlanmıştır.

Dede Korkut 9.Bölüm- Yalancının Oyunları (Yayın Tarihi: 2014)

Bamsı Beyrek, kaçırılan kadınları kurtarmış kahramanlarımızla cirit talimi yapmaktadır. Yartacuk, Banu Çiçek'in Bamsı Beyrek'le ilişkisi kıskanır ve Deli Karçar'a haber verir. Deli Karçar bu durum karşısında çok hiddetlenir ve Bamsı

Beyrek'in karşısına çıkar. Deli Karçar'ı, cirit atmayı öğrenen kahramanlarımız durdurur. Şökli Melik, Tepegöz'ün yüzüğünü çalar (<http://www.trt.tv/izle/243819/dede-korkut-9-bolum-yalancinin-oyunlari>).

Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Beyrek, ne Basat'ın, ne Uruz'un, ne de Boğaç'ın öğretmeni değildir. Hatta Uruz, Beyrek'in dünyaya gelmesi için dua edilen sohbette bulunmuştur (Ergin, 2011a: 116). Yartacuk'un ilk kez ortaya çıkışı da Bamsı Beyrek'in kaçırılmasından sonra sahte kanlı gömlek olayında gerçekleşecektir (Ergin, 2011a: 132). Çizgi filmde yeni bir kurgu oluşturularak kitaptan bağımsız bir Yartacuk, Deli Karçar dayanışması yaratılmıştır. Buna karşılık çizgi filmde bir süper kahraman edası yaratan bir Bamsı Beyrek ile çocuklar karşı karşıya gelmektedir. Beyrek, güçlü, yiğit, korkusuz ve romantik bir tiptir. Her süper kahramanın bir de baş ettiği düşmanları bulunur. Çocuklara iyi-kötü kişilik ve toplumsal kabullerimiz bu kahramanlar üzerinden verilir. Bamsı Beyrek'i rol model olarak alan çocuklar Yartacuk ve Deli Karçar'ın davranışlarının yanlışlığını çizgi film yoluyla tecrübe ederek öğrenir. Bu sayede toplumumuzda doğru kabul edilen davranış kalıbını kazanır. Kıskançlık ve haset gibi kavramların kötü olduğu mesajı verilir. Kitapta yer alan Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda Tepegöz'ün yüzüğü çalınmamaktadır. Ama Basat, Tepegöz'ün gözünü kör edip koyunlarla birlikte mağaradan çıkınca, Basat'ı kandırılıp onu öldürmek için Tepegöz, yüzüğünü kendisi hediye eder (Ergin, 2011a: 212). Çizgi filmde ise yüzük hiçbir zaman Tepegöz tarafından Basat'a hediye edilmezken yüzüğün gücünü bilen Şökli Melik tarafından çalınmaktadır. Çocuk hem Tepegöz'ü hem de Şökli Melik'i iyiler ve kötüler gruplamasında kötü tarafta algılamaktadır. İki kötünün dostluğu bile ihanete ve çıkara bağlıdır. Şökli Melik, Tepegöz'ü gücü için yanında tutmakta ve onun yüzüğünü çalmaktadır. Çocuk bunu izlediğinde şu mesajı alacaktır; Kötü insanlarla arkadaşlık edersem benim de malımı çalabilir, bana da ihanet edebilir. O, halde kötü ve yaramaz kimselerle oynamamalıyım. Çünkü hırsızlık ve çıkarıcılık kötü bir şeydir. Çizgi filmde yaratılan bu sahne ile kötülüğün dozu arttırılırken bir yandan da toplum düzeni ve kurallar çocuklara aşılanmaktadır.

Dede Korkut 10.Bölüm - Büyüğe Kalkan El (Yayın Tarihi: 2014)

Pay Piçen, kızı Banu Çiçek'in Bamsı Beyrek'le evlenmesine olumlu bakmaktadır. Durum Dede Korkut'a anlatılır ve onun da onayı alındıktan sonra kızı istemek için hazırlıklar yapılır. Fakat ortada bir sorun vardır. Aksi Deli Karçar ana-ata sözü dinlemez inatçı biridir. Tepegöz yüzüğünü kaybettiğini farkederek ve her

yerde onu ararken Şökli Melik'in kalesinden çıkabileceği gizli bir geçit keşfeder. Orman çocuğuna düğünün; düğün çorbası, pilav, kavurma, şerbet, oyun, hokkabaz, yarışma, eğlence demek olduğu öğretilir. Evliliklerde aile rızasına önem veren Dede Korkut kız isteme merasimi için kahramanlarımızla birlikte Pay Piçen'in obasına doğru giderken yolu Deli Karçar tarafından kesilir. Bamsı Beyrek'ten hoşlanmayan Deli Karçar, kız kardeşinin bu izdivacına müsaade etmemektedir. Ata sözü bilmeyen Deli Karçar, Dede Korkut'a zarar vermek isteyince eli taşlaşır. Dede Korkut *"Allah'ın emri Peygamberin kavliyle, aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçek'i, Bamsı Beyrek'e istiyorum"* der. Kız kardeşini vermeye razı olmayan Deli Karçar, işi yokuşa sürmek için *"bin erkek deve, bin koyun, bin koç, ...bin kuyruksuz kulaksız köpek ve pire"* gibi olmadık isteklerde bulunur (<http://www.trt.tv/izle/243820/dede-korkut-10-bolum-buyuge-kalkan-el>).

Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde, Basat evlilik izni için ana-atasına danışır. Zaten ortada bir beşik kertmesi durum vardır. Ama tek sorun Deli Karçar'ın kardeşiyle evlenmek isteyenleri öldürmesidir. Bu durum karşısında diğer Oğuz beylerine de danışılır. Kız isteme işi için Dede Korkut'u uygun bulurlar. Dede Korkut dahi Deli Karçar'dan korkmaktadır. Bu yüzden canından olmamak ve kaçabilmek için hızlı koşan iki at ister. Deli Karçar, Dede Korkut'un dahi selamıyla dalga geçen, ona saygı ve hürmet göstermeyip aşağılayan, onu öldürmeye çalışan bir tip olarak aktarılır (Ergin, 2011a: 124-125-126). Büyüğe, anaya, babaya saygı gösterme kültürümüzde önemli bir davranıştır. Beyrek'in ana-ata izni alması çizgi filmde işlenmese de Dede Korkut, yolda karşılaştığı kahramanlarımıza evliliklerde aile rızasına öneminden bahseder. Böylece verilmek istenen mesaj yeni bir bağlamda çocuklara sunulur. Kitapta olduğu gibi çizgi filmde de Deli Karçar ana-atasözü dinlemez, Dede Korkut'a saygı göstermez halleri bu mesajın çocuklara öğretilmesi adına benzer şekilde aktarıldığı görülmektedir. Kitapta, Bamsı Beyrek evlilik için babasına danışırken çizgi filmde Banu Çiçek'in babası Pay Piçen'in gönderdiği olumlu cevap üzerine beyler konuşmaktadır. Kitapta, Dede Korkut, Deli Karçar'ın deliliğinden ürkerken, çizgi filmde Beyrek'in dengine denk bir kız almaya gideceğini ve Deli Karçar'ın inadını kırabileceğini ifade eder. Çizgi filmde 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi ve düğün geleneğimizin öğretilmesi adına düğün çorbası, pilav, kavurma, şerbet, oyun, hokkabaz, yarışma, eğlence, kelimelerin takaraları, kelime-kavram bağlantıları Basat üzerinden çocuklara öğretilir. Bu durum çocukların geleneklerini öğrenerek

toplumsallaşması adına önemlidir. Dede Korkut, Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde tek başına kız istemeye yola çıkmışken, çizgi filmde minik kahramanlarımızı da yanına almakta ve yürüyerek Pay Piçen'in obasına doğru gitmektedir. Çizgi filmde hem kahramanlarımız hem de Dede Korkut, korkusuz ve mert bir çizgide ilerlemektedir. Kitapta, Dede Korkut, *“Tanrı'nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçeği Bamsı Beyreğe istemeğe gelmişim...”* (Ergin, 2011b: 66) der. Deli Karçar'dan kız kardeşini istedikten sonra canından olmamak için yanında getirdiği atları ile kaçmaya başlar. Deli Karçar'ın atı Dede Korkut'un atına yaklaşıncı Allah'a dua eder. Ve Deli Karçar'ın, Dede Korkut'un bedenini kesmek için kılıç kaldırdığı eli taşlaşır (Ergin, 2011a: 126). Çizgi filmde atla koşturma sahnesi bulunmamakla birlikte kesici bir alet olan kılıcın da kullanılmamıştır. Şiddet dozu olabildiğince azaltılmış, Deli Karçar ancak Dede Korkut'a el kaldırmış ve eli taşlaşmıştır. Yapılan pazarlıklardan ve kız kardeşini vermeye razı olduktan sonra eli düzelecektir. Kız isteme cümlelerinin çizgi filmde, kitapta olduğu gibi kullanıldığı görülmektedir. Kitapta, Deli Karçar'ın eli, kız kardeşini verdikten sonra çözülür. Kızkardeşinin başlığı olarak hiç dişisiyle çiftleşmemiş biner adet deve, aygır, koç; ayrıca bin tane kulaksız kuyruksuz köpek ve pire ister. Bu istekleri yerine gelmezse de Dede Korkut'u öldürmekle tehdit eder (Ergin, 2011a: 126-127). Çizgi filmde bu kısım *“bin erkek deve, bin koyun, bin koç, ...bin kuyruksuz kulaksız köpek ve pire”* (<http://www.trt.tv/izle/243820/dede-korkut-10-bolum-buyuge-kalkan-el>) şeklinde daha sadeleştirilerek çocuklara aktarılmıştır. Bu istekler çocuklarca da pek uygun olmayan ancak deli kimselerin isteyebileceği, olağanüstü masalsi şeyler olarak algılanmaktadır. Burada da Deli Karçar'ın deliliği çocuklarda görsel olarak somutlaştırılmıştır. Bunca şeyin bir arada toplanması da zor bir görevdir. 3-12 yaş grubu çocuklar imkânsız başarabilen, çok güçlü, kötülere dersini veren kahramanlardan hoşlanmaktadır. Böylesine zorlu bir görevi de ancak bir süperkahraman başarabilir.

Dede Korkut 11.Bölüm- Orman Çocuğunun Cesareti (Yayın Tarihi: 2014)

Boğaç'ın ad alma yiğitliğini öğrenen orman çocuğu, hala bir isim alamadığına üzülmemektedir. Banu Çiçek abisinin aşırı isteklerine karşı *“Ben senin cenkte de eşinim artık diyerek”* Bamsı Beyrek'e yardım etmek ister ancak Bamsı Beyrek tarafından reddedilir. Bir yiğitlik yapıp Dede Korkut'tan ad almak isteyen orman çocuğu, sürüyü ve atları kurtarmak için Bamsı Beyrek ve diğer kahramanlarımız ile birlikte Şökli Melik'in kalesine baskın düzenler. Tepegöz'ün

yüzüğünün sihri Şökli Melik'e etki etmemiştir ve kalesini kurtarmak adına yüzüğü Tepegöz'e geri verir. Uruz'un attığı ok Tepegöz'e işlemez ve orman çocuğunun fıçıyı Tepegöz'ün kafasına geçirmesiyle kurtulurlar. Bayındır Han'ın obasından çaldığı sürü ve atların Bamsı Beyrek tarafından kurtarılması Şökli Melik'i çok kızdırır (<http://www.trt.tv/izle/243821/dede-korkut-11-bolum-orman-cocugunun-cesareti>).

Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Basat'ın babası Pay Püre aygır, deve ve koç bulurken, Dede Korkut kuyruksuz, kulaksız köpek ve pireleri toplamıştır (Ergin, 2011a: 128). Çizgi filmde bu kısım güncellenerek düğün hediyesi bulma işi kahramanlarımız ve Bamsı Beyrek'e verilmiştir. Bu sebepten ötürü Şökli Melik'in Oğuzlardan yağmaladığı hayvanları geri almalarına yönelik bir hikâye de çizgi film için kurgulanmıştır. Geleneklerimizdeki evlenme, ev kurmada karı-kocanın birbirine olan yardımı, Banu Çiçek'in yardım etme isteği ile çocuklara aktarılmıştır. Orijinal eserde böylesine bir dayanışmanın varlığından söz edilemez. Tepegöz, peri annesinden aldığı sihirli yüzükle ok batmaz kılıç kesmez bir özelliğe büründüğünden bahsetmiştik. Şökli Melik geçtiğimiz bölümlerde bu yüzüğü Tepegözden çalmıştı. Fakat yüzüğün gücü Şökli Melik'in üzerinde etkisini göstermeyince daha fazla zarara girmek adına yüzüğü Tepegöz'e geri verir. Ve ona yüzüğü bulduğuna dair yalan söyleyerek kahramanlarımıza karşı kışkırtır. Bu durum çocuklara şu mesajı verir, kötü insanlar işlerine geldiği gibi en yakın dostlarını bile kullanıp onlara yalan söyleyebilir. Böylece toplumsal bir norm olarak kabul edilen iyi bir birey olma ve dürüst davranma davranışını çocuğa dolaylı yoldan kazandırılmış olur. Kitapta Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü destanda Basat, Tepegöz'ü uykusunda yakalar ve sırtına ok atar ama Tepegöz'e çarpan tüm oklar parçalanır. Tepegöz bu durum karşısında uyanır ve Basat'a kahkahalarla gülerek alay eder. Basat'ı ikinci yemeği olarak yakalar (Ergin, 2011a: 211). Çizgi filmde yayıyla ve okuyla ilk kez Uruz bu deneyimi kahramanlarımızın gözü önünde yaşar. Ve okun çarpsa da işlemediğini parçalandığını izleyiciye aktarır. Çizgi filmde birlikte güç bir durumu alt etme, dayanışmayla sorunlara çözüm bulma mesajları verilir. Burada da böylesine bir yeni kurgulama yoluyla kitaptan bağımsız bir bölüm oluşturulduğu gözlemlenmektedir.

Dede Korkut 12.Bölüm- Bamsı Beyrek Evleniyor (Yayın Tarihi: 2014)

Minik kahramanlarımız, Dede Korkut ve Bamsı Beyrek Orhun Yazıtlarının yanında, Bilge Kağan ve ahlaklı bilgi kazanımı ile ilgili konuşurlar. Dede Korkut Şökli

Melik'in kalesine düzenledikleri baskında ateş topu kullandıkları ve ormana zarar verdikleri için kahramanlarımızı uyarır. Dede Korkut, orman çocuğunun baskındaki kahramanlığının ad alması için yeterli olmadığını ancak çok yakında yiğitliğine yakışır bir isim alacağını müjdeler. Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek'in evliliği için pireler hariç her şey tamamdır. Orman çocuğu, tilki oyuklarından pire toplama fikrini öne sürer. Sonunda her şey tamamdır. Hediyelerin fazlalığını dile getiren Pay Piçen, kızını Bamsı Beyrek'e verir ve düğün hazırlıklarının başlamasını emreder. Deli Karçar'ın son dileği olan pireler hediye edilen şapka ile başına dert açar (<http://www.trt.tv/izle/243822/dede-korkut-12-bolum-bamsi-beyrek-evleniyor>).

Kitaptan bağımsız bir kurguyla çizgi film başlamaktadır. Orhun Yazıtlarının çizgi filmde işlenmesi çocuklara kültürel geçmişimizin aktarılması adına önemli bir adımdır. Dede Korkut'un ormana zarar vermeleri konusunda kahramanlarımızı uyarırken dolaylı yoldan izleyicileri de uyarmaktadır. Doğa, tüm insanlık dönemlerinde önemli ve değerli bir olgu olarak kabul edilmiştir. Ona saygı duymak ve korumak kültürümüzde var olan bir kavramdır. Bununla ilgili olarak pek çok atasözü ve deyimlerimiz dahi bulunmaktadır. Oğuzlarda isim almanın zorlukları, Basat üzerinden çocuklara aktarılmıştır. Oysa orijinal eserde yer alan Basat Depegözi öldürdüğü boyı hikâyesinde Basat'ın ismini almak için çabalamadığını (Ergin, 2011a: 207) görmekteyiz. Kitaptaki tüm hikâyelerde hemen hemen hepsinde ad almak için beylerin uğraştığını görmekteyiz. Buna örnek olarak Bamsı Beyrek ve Boğaç'ı göstermek yanlış olmayacaktır. Bu durumu çizgi filmde somutça anlatabilmek ve ad almanın kutsallığını vurgulayabilmek adına, Basat'ın hikâyesinin yeniden kurgulanmıştır. Çünkü Basat'ta tıpkı izleyici çocuklarımız gibi oba hayatından bi haber olarak yaratılmış bir kahramandır. Başından beri çocukların kendilerini Basat'la özdeşleştirmelerini sağlayacak kurgular yapılmıştır. Basat oba hayatını öğrenirken kazandığı yeni kavram ve kalıplar, tıpkı burada olduğu gibi kültürel birikimler, yardımlaşma ve birliktelik gibi öğütler çocuklar tarafından da benimsenmesi planlanmaktadır. Bu yüzden yine kitaptaki Basat Depegözi öldürdüğü boyı hikâyesinden bağımsız olarak böylesine bir güncelleme ile yeni bir kurgunun oluşturulduğu söylenebilir. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde pireleri bulma görevi Dede Korkut'a verilmiştir (Ergin, 2011a: 128). Çizgi filmde bu durum da güncellenerek orman çocuğunun deneyimlerinden yararlanılır. Uzun zamandır kız isteme ritüellerine dayalı başlık ve başlık isteme kavramları bu bölümde kızın babasına sunulan hediyelerle somut bir biçim kazanır.

Geleneklerimizde var olan “başlık” kavramı çocuklara kazandırılmış olur. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde başlık hediyelerinin hepsi Deli Karçar’a verilirken; çizgi filmde, pireler hariç, Bay Bicen’e verilmiştir. Bu güncelleme ile birlikte kültürümüzde önemli bir yere sahip olan evliliklerde aile rızasına verilen önem ve anaya-ataya duyulan saygı başlık hediyelerinin Bay Bicen’e verilmesiyle çocuklara görsel yollardan aktarılmıştır. Kitapta Dede Korkut, pireleri diğer tüm hediyelerle birlikte Deli Karçar’a vermektedir. Fakat bu kadar zor şeyleri istemesi ve ataya olan saygısızlığı yüzünden Dede Korkut tarafından cezalandırılmaktadır. Bu ceza pirelerin dahi en heybetlilerinde gözü olan Deli Karçar’ın çıplak bir şekilde pirelerle dolu ağla girmek istemesiyle başlar. En sonunda yine Dede Korkut’un kapıyı açması ve suya atlamasını söylemesiyle pirelerden kurtulabilir (Ergin, 2011a: 128-129). Burada pirelerin bile en heybetlisini seçmesi yine onun deliliğine yapılan bir vurgudur. Çizgi filmde bu sahne güncellemeye uğramıştır. Aybüke’nin pireli şapkası Deli Karçar’a hediye edilir. Deli Karçar bunca hediye üzerine bir de şapkayı görünce şaşırır. Pek mutlu olur ve hemen başına geçirir. Deli Karçar şapkayı takar takamaz pireler başını ısırır ve yakınlardaki su dolu yalağa başını sokarak kurtulur. Deli Karçar’ın babası Bay Bicen, oğlunun bu cezayı çoktan hakettiğini söyleyerek çocukların adalet duygusunu geliştirir. Çizgi filmde kapalı bir odada Deli Karçar’ın çıplak bir şekilde bırakılması yerine böyle bir güncellemeye gidilmesi çocuklarda odaya kapatma cezasını pekiştirmemek ve olumlamamak adına alınmış bir önlem olabilir. Günümüzde pek çok ebeveynin hatalı bir cezai uygulaması olan bu davranış çocuklarda kapalı bir ortamda tutulma psikolojisini yerleştirmekte ve ileriye dönük kalıcı hasarlar dahi verebilmektedir. Bunu hatırlatacak bir olgunun çizgi filmde güncellendiği görülmektedir.

Dede Korkut 13.Bölüm- Orman Çocuğun İsim Alması (Yayın Tarihi: 2014)

Baharat ve kumaş satan kervan Bayındır Han’ın obasındaki düğünden haberdardır. Bamsı Beyrek, Banu Çiçek’le yaşayacakları otağlarının yerini belirlemek için ok atar. Ok kervanın yakınlarına düşünce hayvanlar korkar ve yüklerle birlikte üzerindikileri yere düşürür. Aybüke ile birlikte kervana yol gösteren orman çocuğu bu kaza sonucu karabiberlerin içine düşerek kaza geçirir ve kısa bir süre gözleri yanar. Davullar, zurnalar, halaylar, düğün yemekleri, pilavlar, kavurmalar ile oba tam bir şenlik havasındadır. Fakat Şökli Melik ve artık iyice irileşmiş Tepegöz, bu izdivacı kıskanan Yartacuk’un işbirliği ile obaya saldırır.

Kahramanlarımızın attığı oklar ve taşlar Tepegöze işlemez. Orman çocuğu, kervancının getirdiği karabiberle Tepegöz'ü alt etse de olanlar olmuş, düğün dağılmış ve Bamsı Beyrek kaçırılmıştır. Dede Korkut, obayı Tepegözün hışmından kurtaran orman çocuğuna “*Bundan böyle senin adın Basat olsun. Adımı ben verdim, yaşamı allah versin*” diyerek ona ad koymuştur. Yartacuk, Banu Çiçek'in Bamsı Beyrek'e hediye ettiği kanlı gömleği ormanda bulduğunu söyler (<http://www.trt.tv/izle/243823/dede-korkut-13-bolum-orman-cocugun-isim-almasi>).

Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde ve de Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda da kervan ve karabiberle göz yanması olayları bulunmamaktadır. Bu kısımlar kitaptan bağımsız olan yeni kurgunun kurulduğu kısımlardır. Hatta bu olay Bamsı Beyrek'ten çok Basat'ın hikâyesiyle ilgilidir. Bu bölümde her iki hikâyenin de birleştirildiği görülmektedir. Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde, evlenen yiğitlerin attığı okun düştüğü yerde gelin odasının dikildiğinden söz edilir (Ergin, 2011a: 129). Çizgi filmde bu kısmın kullanıldığı ve görsel yollarla çocuklara geleneksel düğün ve otağ kurma mantığımızın öğretildiği gözlemlenmektedir. Çekilen halaylar, davullar ve zurnalarla geleneksel müzik ve halk danslarımız, pilavlar ve kavurmalar geleneksel düğün yemeklerimiz somutlaştırılarak çocuklarımıza kazandırılmıştır. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Bayburd Hisarının beyi de Banu Çiçek'i sevmektedir ve kâfirin casusu, onu bu düğünden haberdar eder. Bayburd Hisarının beyi, otuz dokuz yiğidi ile birlikte Bamsı Beyrek'i esir edip kendi hisarına hapis eder (Ergin, 2011a: 129-130). Çizgi filmde yine tüm kötü karakterlerin tek bir karakterde vücut bulduğu Şekli Melik, Bayburd Hisarının beyi yerine geçerek düğünü bozmaktadır. Kâfirin casusu çizgi filmde Yartacuk üzerinden vücut bulmuştur. Bu bağlamda kitaptaki olay örgüsünden farkı ise Banu Çiçek'e aşık olan Bayburd Hisarının beyi, çizgi filmde Şekli Melik olması gerekirken, Yartacuk olarak değişime uğramasıdır. Ayrıca Şekli Melik'in obaya saldırmak isteğinin nedeni de, sürekli önüne çıkan ve onu bozguna uğratan Bamsı Beyrek'ten kurtulma isteğine bağlanmıştır. Kitapta, Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda Kapak Kan'ın son kalan çocuğunu Tepegöz'e şehit etmek istemeyişinin feryatları Basat'ı etkiler. Kardeşi Kıyan Selçük'ü de şehit eden Tepegöz'e karşı düşmanlık besler. Anasının, babasının elini öpüp savaş izni ister. Beylerine akıl danışır. Kazan Bey onun bu azılı düşmana karşı gitmemesini düşmanın yenilemeyecek güçte olduğu söylemesine karşılık kılıcını kuşanıp el öpüp helalleşir ve Tepegöz'le karşılaşır. Uyur vaziyette

Tepegöz'ü yakalar ve ok atar ama attığı oklar sırtına çarpıp parçalanır (Ergin, 2011a: 209-211). Ona yemek pişiren ihtiyarlardan sadece gözünün et parçası ile kaplı olduğunu öğrenir. Ocakta kızdırdığı şişi Tepegöz'ün gözüne saplar ve onu kör eder (Ergin, 2011a: 212). Bu şiddet sahnesi çocuklar adına tekrardan güncellenip trajikomik bir hale sokulmuştur. Tepegöz'ün gözü şişle kör edilmek yerine, karabiberle daha hafif bir yoldan yakılmış ve kurtuluş bu sayede yaşanmıştır. Ayrıca ok deneyimi çizgi filmde 11. Bölümde de belirttiğim üzere Uruz üzerinden aktarılmış, Uruz'un okları Tepegöz'e işlememişti. Bu bölümde de kahramanlarımızın hepsi ona karşı savaşmış ama alt edememiştir. Oysaki kitapta Tepegöz'le yüzleşen ve oku kırılan tek kişi Basat'tır. Kitapta Aruz oğlunu aslanın ininden alıp obaya getirir de çocuk sürekli kaçıp aslanın yanına gitmektedir. Bu durum Dede Korkut'un onunla konuşup insan olduğunu ve Oğuz'a yakışır bir şekilde ata binen bir yiğit olması gerektiğini öğütlemesiyle değişmiştir. Hatta bu konuşmanın devamında Dede Korkut ona, Basat ismini verir (Ergin, 2011a: 207). Dede Korkut ona isim vererek toplumun bir parçası yapmıştır. Yani herhangi bir yiğitlik yapması beklenmeden isim almıştır. Tepegöz'ün doğumu bu isim verme ritüelinden sonra gerçekleşmiştir. Daha önce de belirttiğimiz üzere çizgi filmde böyle bir güncellemeye gidilmesi Oğuzların ad alma ve yiğitliğe verdikleri önemi çocuklara somut bir şekilde aktarabilmek adınadır. Çocuklar kendileriyle özleştirdikleri Basat'ın tüm özelliklerini kendileri ile bağdaştıracak ve bu sayede öğrenilenleri içselleştirme kolaylaşacaktır. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Bamsı Beyrek'in kaçırılmasından sonra on altı yıl geçer. Deli Karçar, Bayındır Han'ın divanına çıkıp Beyrek'in yaşadığının haberini getirene elbise, akçe ve cübbe verip ölüsünün haberini getirene de kardeşi Banu Çiçek'i vereceğini söyler (Ergin, 2011a: 131). Yalancı oğlu Yartacuk, Beyrek'in eskiden ona hediye ettiği gömleğini kana bulayarak Bayındır Han'a sunar. Gömleği Banu Çiçek'e gösterirler. Bamsı Beyrek'in Kara Derbent'te öldüğü haberi yayılır (Ergin, 2011a: 132). Çizgi filmde Banu Çiçek, Beyrek'in kaçırıldığını Dede Korkut'a yetiştirir. O, anda Yartacuk, elinde kanlı gömlekle gelir ve Dede Korkut'a uzatır. Ormanda bulduğu kanlı gömleğin Banu Çiçek tarafından Beyrek'e hediye edildiği ortaya çıkar. Çizgi filmde hemen on altı yıl sonrasına gidilmez. Çünkü on altı yıl sonrasına gidilirse kahramanlarımız Basat, Boğaç, Uruz ve Aybüke'nin büyümesi gerekir. Bu da seslenilen çocuklarla yaştaş olmama ve kolay iletişim ağının bozulması anlamına gelir. Bu sebeple Beyrek'in esaret süreci birkaç bölüme yayılmakla sınırlandırılmıştır. Deli Karçar'ın Beyrek'in

yaşadığının haberini getirene elbise, akçe ve cübbe verip ölüsünün haberini getirene de kardeşi Banu Çiçek'i vereceği sözleri hiçbir bölümde yer almaz ama daha sonraki bölümlerde kız kardeşine danışmadan Yalancı oğlu Yartacuk'a nişanlamak zorunda kaldığını göreceğiz. Kitapta Bayındır Han çok ön plana alınmışken, çizgi filmde daha çok Dede Korkut'a danışıldığı görülmektedir. Bu çocuklarda akıl danışılan, sözü dinlenen kimse imajını yaratacak ve Dede Korkut'un bir özelliği daha somut yollarla çocuklara kazandırılmış olacaktır. Genel manada Beyrek'in ölüm haberinin çizgi filme de yansıtıldığı söylenebilir.

Dede Korkut 14.Bölüm- Deli Dumrul (Yayın Tarihi: 2014)

Köprüsünden geçenden otuz akçe alan Deli Dumrul geçmeyenden de kırk akçe, para vermeyenin de canını almaktadır. Bamsı Beyrek'in babası Bay Büre'nin gözleri üzüntüden kör olmuştur. O hariç obadaki herkes Bamsı Beyrek'in öldüğüne inanmaktadır. Bayındır Han obada Uruz ile kılıç talimi yaparken Dede Korkut gelir ve Bay Büre'nin kör olmaması için bir merhem yapacağını söyler. Bunun için ulaşılması imkânsız olan Kazılık dağın doruklarındaki beş mavi taç yaprağı olan şifalı çiçeğe ihtiyaç vardır. Bu çiçeği elde edebilmek için dev kartal yuvaları ve eşkıya Deli Dumrul ile karşılaşması gerekmektedir. Çiçeği bulmak için yola koyulan kahramanlarımız oldukça sığ bir derenin üzerindeki köprüden geçerlerken, Boğaç suyun sığılığından dolayı köprüye bir anlam veremez. Yine de derenin üzerinden yola devam ederler. Bu esnada kahramanlarımız, Deli Dumrul'un kazdığı tuzığa düşerler. Boğaç onu tuzaktan çıkarması karşılığında otuz akçeyi vereceğini söyler ve Deli Dumrul'u kandırır. Deli Dumrul uyuyorken bir plan yapar geri dönüp Uruz'un şahini Keskingöz'ün yardımıyla arkadaşlarını çukurdan kurtarır. Deli Dumrul, durumu farkedip sinirden üzerine fırlattığı kaya parçasını Boğaç, havada tutunca daha da hiddetlenir ve köprüsündeki tuzakları açar. Bu tuzaklardan da kurtulan kahramanlarımız Deli Dumrul'u kendi kazdığı çukura düşürür (<http://www.trt.tv/izle/243824/dede-korkut-14-bolum-deli-dumrul>).

Kitapta yer alan Duha Koca oğlu Delü Dumrul boyı hikâyesinde tıpkı Deli Karçar gibi yaptığı şeylere akıl sır ermeyen bir Oğuz erinden bahsedilir. Deli Dumrul'un kurumuş bir çayın üzerinde köprüsü bulunur. Köprüsünü kullandıktan otuz üç, kullanmayanı döverek kullanmak zorunda bırakıp kırk akçe alır. (Ergin, 2011a: 177). Deliliği ile övünen bir kimseydi ve kuru bir çayın üzerine köprü yaptırması da bu deliliğini kanıtlar düzeydeydi. Ve hikâyenin devamında Azrail'e meydan okuyup canına karşılık can bulduğu görülmektedir (Ergin, 2011a: 180).

Çizgi filmde bu tema çocuklar için ağır düşeceğinden yeniden kurgulandığı görülmektedir. Özellikle 3-6 yaş grubu çocuklarda soyut algı düzeyi daha gelişmemiştir. Soyut düşünceyi algılama ancak 6-12 yaş arasında gelişebilecektir. Ayrıca görünmez bir varlığın insanların canını alması bu yaş grubu çocuklarda psikolojik baskı ve korku yaratabilir. 3-6 yaş grubu çocuklarda aileye bağımlılık ve anne düşkünlüğü, 6-12 yaş grubu çocuklarda da aileye bağlılık ve güven merkezi olarak algılama baskın bir özellik olarak görülür. Anne yahut babanın canını isteme yahut kendi canından olma gibi aile bütünlüğünü bozacak bir olgu bu yaş grubu çocukları psikolojik olarak zorlayabilir. Özellikle orijinalindeki hikâyede Deli Dumrul'un anne ve babasının kendi canlarına kıyamamaları ve çocuklarını ölüme terk etmeleri (Ergin, 2011a: 181-182), çocuklarda aileye karşı temel güvensizlik yaratacak bir olguya dönüşebilir. Bu sebeple çizgi filmde köprü ayrıntısı verilip, temel hikâye yapısı değiştirilerek, sürekli deliliği üzerinde durulması güncellemeye örnek olarak gösterilebilir. Kitapta da temel olarak sürekli deliliğine vurgu yapılmaktadır. Aslında bu delilik, gücün ve arzunun kibirle kontrol edilememesi manasında kullanılmaktadır (Uyumaz: 2012). Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde, Beyrek'in babası, evlat acısı yaşayıp ağlamaktan kör olmuştur (Ergin, 2011a: 151). Fakat kimse ona merhem bulmak için çabalamaz ve Dede Korkut'un da böyle bir girişimi bulunmaz. Ama çizgi filmde çocuklara dolaylı yoldan Dede Korkut'un otacı ve şifacı kimliği de öğretilmektedir. Bu yüzden böylesine bir yeniden kurgulamaya gidildiği ve kitaptan bağımsız bir bölümün oluşturulduğu görülmektedir. Zorlu bir görevin kahramanlarımıza verilmesi, aşılması güç durumları aşmaları çocukların gözünde kahramanlarımızı yüceltmekte ve onlara hayranlık duymalarını sağlamaktadır. Aşılması güç bir sınav da Deli Dumrul'u geçmektir. Deli Dumrul, kahramanlarımızdan da geçme bedeli olarak akçe isteyince, kahramanlarımız buna anlam veremez ve Deli Dumrul'un kazdığı çukura hapis olurlar. Kahramanlarımız sayesinde izleyici çocuklar da bu durumu saçma bulur ve Deli Dumrul'a neden deli dendiğini daha iyi kavrarlar. Kahramanlarımızın o çukurdan kurtulması için Boğaç'ın akıllıca bir planı olduğunu öğrenince kazanan-kaybeden olayının sadece yaşla, ebatla ve güçle değil zihinle de çözülebileceğini tecrübe ederler. Deli Dumrul'u heybetli büyük olduğu kadar sinirine yenik düşen ve düşünmeden davranan bir kişidir. Davranışlarıyla öfkeyle kalkan zararlar oturur kavramını dolaylı olarak çocukların zihninde somutlaştırır. Orijinal hikâyede de Deli Dumrul öfkesine hakim olamayan ve düşünmeden Azrail'e meydan okuyan bir

kimsedir. Karakter olarak kitaptakine çok benzer bir aktarımın çizgi filme uyarlandığı görülmektedir.

Dede Korkut 15.Bölüm- İyiliğin Mükafatı (Yayın Tarihi: 2014)

İnce suya köprü yapan Deli Dumrul, kahramanlarımızı Kazılık Dağı'na kadar takip eder. Bu dağı avucunun içi gibi bilen Deli Dumrul, çoktan kahramanlarımızı geçmiş ve dağın zirvesine ulaşmış onları beklemektedir. Bu sırada karşısına çıkan yavru kartalları da satmak üzere yuvalarından çalar. Bu duruma hiddetlenen anne kartal yavrularını kahramanlarımızın aldığını düşünür ve onlara saldırır. Keskingöz sayesinde anne kartalı alt etseler de daha büyük bir sorunla karşılaşacaklardır. Deli Dumrul, kahramanlarımızın üzerine kaya parçaları yuvarlar. Basat, kartalın ayaklarına attığı bir halatla havalanır ve Deli Dumrul'un tepesine biner. Yavru kartalları kurtarır ve Bay Büre'nin gözlerine şifa sağlayacak mavi çiçeği yuvanın dibinde bulur. Uçurumdan düşmekte olan Deli Dumrul'u da kurtarırlar. Deli Dumrul pişman bir şekilde öfkesinden dolayı hata yaptığını, üzgün olduğunu ve kahramanlarımıza can borcu olduğunu belirtir. Uruz'un şahini Keskingöz, kartalla karşılaşmasında yaralanmıştır. Mavi çiçek hem Bay Büre'ye hem de Keskingöz'e iyi gelecektir (<http://www.trt.tv/izle/243825/dede-korkut-15-bolum-iyiligin-mukafati>).

Kitapta yer alan Duha Koca oğlu Delü Dumrul boyı hikâyesinin, kitaptan bağımsız olarak yeniden kurgulandığı çizgi filmde Deli Dumrul'un kahramanlarımızdan öcünü almaya yönelik planlar kurduğunu görmekteyiz. Kitapta Deli Dumrul'un canı Allah'ın buyruğu üzerine Azrail tarafından bağışlanır (Ergin, 2011a: 184). Çizgi filmde Deli Dumrul'un canını kurtaransa kahramanlarımızdır. Bu sebeple kitapta Azrail'e ve Allaha karşı yaptığı davranıştan pişman olup af dileyen Deli Dumrul (Ergin, 2011a: 180), çizgi filmde kahramanlarımızdan özür dilemektedir. Hikâye örgüsü yeniden kurgulansa da temel taşları bakımından yukarda belirttiğimiz benzerlikler görülmektedir. Daha önce de 14.Bölümde yer alan Deli Dumrul kısmında da belirttiğimiz üzere hitap edilen kitlenin yaş aralığı göz önünde bulundurulduğunda hikâyenin böylesine bir yeniden kurguya girip bağımsız bir bölüm yaratılması doğal bir durumdur. Çocuklar bu hikâyeyle de Deli Dumrul karakterini tanımakta ve deliliği hakkında bir fikir sahibi olabilmektedir.

Dede Korkut 16.Bölüm- Dede Korkut'a Sürprizi (Yayın Tarihi: 2014)

Dede Korkut'un hazırladığı şifalı merhemi Bay Büre'nin gözlerine, gelini Banu Çiçek sürmektedir. Bu esnada Bay Büre, *"İyi kalpli, güzel yüzlü gelinim. Ellerin dert görmesin. ...Ay yüzlü Banu Çiçek, bu acı ancak Beyrek, işte şu kapıdan*

içeri girdiğinde dınecek. Başka türlü iyileşemem; bu yataktan kalkmam.” diyerek geliniyle konuşur. Bamsı Beyrek hala Şöklı Melik tarafından tutsak edilmektedir. Kazılık Dağı’na izinsiz giden kahramanlarımız ceza olarak koyunlarla ilgilenmeleri gerekir. Bu esnada Tepegöz’le karşılaşılır. Basat ve Uruz, yakınlardaki bir mağaraya sığınmak zorunda kalırlar. Tepegöz’ü mağarada ses dalgalarıyla zor duruma sokan Basat ve Uruz, kahramanlarımızın da yardımıyla küçük bir delikten dışarıya çıkarlar. Fakat bu delik iyice irileşmiş Tepegöz için çok küçüktür. Mağaradan çıkarken Uruz son anda Dede Korkut’un yıllar önce Kazılık Dağı’da Bay Büre’yle birlikte şifalı mavi çiçeğı ararken kaybettiğı kopuzunu bulur. Dede Korkut, bu kopuzun ona çok küçükken hediye edildiğini ve o zamanlar kopuz çalmaya yeni başladığını belirtir. Ertesi gün Ramazan ayıdır ve Dede Korkut, Basat’a *“Ramazan ayının ilk hilali görüldüğüne göre yarın Ramazan. Yani kutlu ay başlıyor demektir, Basat. Bu ayda isteyenler ve gücü yetenler oruç tutarlar. Hiçbir şey yiyip içmeyeceğiz. Allah’a ibadetimizi yapacağız.”* der. Bu ayın sonunda Ramazan Bayramı kutlandığı kahramanlarımız tarafından Basat’a söylenir (<http://www.trt.tv/izle/243826/dede-korkut-16-bolum-dede-korkuta-suprizi>).

Daha önce kitapta yer alan Kam Pürenün oğı Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde, Beyrek’in babası, evlat acısı yaşayıp ağlamaktan kör olduğundan (Ergin, 2011a: 151) ve Dede Korkut dahi kimsenin merhem yapmak adına bir girişimde bulunmadığını bahsetmiştik. Çizgi filmde çocuklara dolaylı yoldan Dede Korkut’un otacı ve şifacı kimliğinin öğretilmesi adına yeniden kurgulamaya gidildiğı ve kitaptan bağımsız bir olay örgüsünün oluşturulduğuna değinmiştik. Kitapta Bay Büre’nin gelinine duyduğu sayğı ve sevgiyi ona seslenişindeki kelimelerinden anlamaktayız (Ergin, 2011a: 150). Kültürümüzde var olan gelinin kayınpederine saygılı oluşu, kayınpederin gelinini kızı gibi görmesi durumu çizgi filme de işlenmiştir. Banu Çiçek, her ne kadar eşi ölse de kayınpederine karşı hiçbir zaman saygıda kusur etmez. Kayınpederi de *“İyi kalpli, güzel yüzlü gelinim”* (<http://www.trt.tv/izle/243826/dede-korkut-16-bolum-dede-korkuta-suprizi>) diyerek ona hitap ettiğı gözlemlenmektedir. Böylece çocuklar aile bağlarını ve büyüye sayğı kurallarını görerek içselleştirebilmektedir. Bay Büre, kitapta gözlerinin ancak oğlunun serçe parmağındaki kan ile açılacağını söylemektedir (Ergin, 2011a: 151). Çizgi filmde ise Bay Büre, ancak oğlunun evin kapısından girmesi ile iyileşebileceğini söyler. İki durumda da babanın iyileşmesi için oğluna ihtiyaç duyduğu savını korunmaktadır. Bu durumun bu bölümde böyle bir güncellemeye

gidilerek kurgulandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bölümün devamında orijinal eserde yer alan Basat Depegözi öldürdüğü boyı hikâyesine de değinildiği gözlemlenmektedir. Kitapta Basat, Tepegöz'ü kör etikten sonra koyunlarla dolu mağarasına gizlenir. Tepegöz el yordamıyla tüm koyunları ve kuzuları kontrol eder. Basat bunu görünce yakalanmamak için bir koçu yüzüp derisini üzerine geçirir. Böylece mağaradan kurtulur (Ergin, 2011a: 212). Hayvan katlinin dahi yer aldığı bu sahne çizgi film için ağır şiddet sahneleri oluşturacağından değiştirilmiş ve orijinalinden bağımsız olarak yeniden kurgulanmıştır. Yeni kurguda kahramanlarımız ses dalgalarının kapalı alanlarda nasıl yankılandığını ve sarkıt, dikit ve sütunların mağara içlerinde hafif bir gürültü ile nasıl yerle bir olduklarını çocuklara öğretmektedir. Bu kavram kazanımı ile birlikte Tepegöze karşı verilen bir savaşın daha zeka yoluyla kazanıldığı görülmektedir. Burada da çocuklara kazanan-kaybeden dengesinin sadece yaş, boy, güçle ve şiddete bağlı değil zekayla da korunabileceği dolaylı yoldan anlatılmaktadır. Ayrıca, Tepegöz'ün sıkışıp mağarada kalması çocuklarca komik bulunan ve eğlenerek dersinin verildiği bir durumdur. Bu bölümde yeniden kurgulanma yolu ile çocuklara Dede Korkut'un sanatçı kişiliği ve kopuz ile olan bağlantısı kazandırılmıştır. Çalışmamızda daha önce de belirttiğimiz üzere Dede Korkut'un kopuzun ilk yaratıcısı olduğu düşünülmektedir (Ergin, 2011a: 48). Fakat çizgi filmde kopuzu icat etmemiş, kopuz ona hediye gelmiştir. Böyle bir güncellenmenin yanısıra bu kavramın çocuklara öğretilmesi önemli bir ayrıntıdır. Bunun dışında orijinal metnin hiçbir yerinde bulunmayan ama çocuklara bir kavram kazanımı olması adına geleneklerimizde var olan Ramazan ayı olgusu yer aldığı bağımsız bir kurguyu bu bölümde görmekteyiz. Yine ramazana ait bayram, ibadet ve oruç tutma gibi kavramlar, Basat üzerinden çocuklara öğretilmektedir. Aynı zamanda Ramazan ayının gelişini ayın hilal şeklindeki durumundan çıkarmaktadırlar. Bu da bize ay takviminden yararlandıklarını belirtir. Bu kısım hem 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için hem de yeni kavramlar öğrenerek çocukların toplumsallaşması ve kültürlenmesi adına önemli bir bölüm olmaktadır.

Dede Korkut 17.Bölüm- Kervancının Başına Gelenler (Yayın Tarihi: 2014)

Basat, babası Aruz ile demir dövüp ok ucu yapmaktadır. Şekli Melik'in kalesindeki Göksu adındaki bir kadın Beyrek uyuyorken habersizce esir edildiği hücreye girer. Uyku mahmuru Bamsı Beyrek bu kadını, Banu Çiçek sanır. Daha sonra bir yabancı olduğunu anlar. Yartacuk, Bamsı Beyrek'ten kurtulmak için iş birliği yaptığı Deli Karçar'dan, Banu Çiçek'i ister. Yoksa olanları Bayındır Han'a

anlatmakla tehdit eder. Kahramanlarımızın yeni öğretmeni Banu Çiçek, onlara at sürdürmekte ve savaş oyunları ile pratik yaptırmaktadır. Bu sırada Şökli Melik'in yol kesip mallarını yağmaladığı kervancıyı, tam uçurumdan düşecekken, Tepegöz'ün elinden kurtarırlar (<http://www.trt.tv/izle/243827/dede-korkut-17-bolum-kervancinin-basina-gelenler>).

Bu bölümde genel olarak kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesi işlenmiştir. Orijinal eserde Beyrek, tutsak olduğu dönemde kafir beyin kızı ona aşık olur ve her gün onu ziyaret eder (Ergin, 2011a: 135). Çizgi filmde bu kısım biraz değiştirilmiş kız Göksu adında Şökli Melik'in kızı olarak güncellenmiştir. Oysaki orijinal eserde bu kızın ismi geçmemektedir ve Şökli Melik'in kızı da değildir. Çocukların durumu kolay kavrayabilmesi adına böyle bir güncellemeye gidilmiştir. Yine tüm kötülükler Şökli Melik üzerinde toplanmış ve kâfirin kızı da Şökli Melik'in kızı olmuştur. Kitapta Bamsı Beyrek'in kaçırılmasında Deli Karçar'ın hiçbir etkisi yokken, çizgi filmde adeta tüm kötü karakterler Bamsı Beyrek üzerinde oyunlar oynamıştır. Kitapta, Yartacuk'un Bamsı Beyrek'e ait olan kanlı gömleği obaya getirmesi üzerine Deli Karçar'ın verdiği sözde durduğu görülmektedir. Böylece Banu Çiçek'le Yartacuk'u nişanlar (Ergin, 2011a: 132-133). Orijinal eserden bağımsız olarak yaratılan bu bölümde Deli Karçar, Yartacuk'un tehdidi üzerine kardeşi Banu Çiçek'le Yartacuk'u nişanlar. Orijinal eserde Banu Çiçek hiç kimseye at sürmeyi öğretmemektedir. Ama burada çocuklara Oğuzlarda kadınların dahi iyi bir at binicisi ve savaşçı olduğunun bilgisi Banu Çiçek üzerinden aktarılır. Bu yüzden böylesine bir kurgunun oluşturulması olumlu bir pekiştiricidir. Yine çizgi filmin sonunda bir kötülük kahramanlarımızca yenilir ve kervancı kurtarılır. Kervancı ve Tepegöz arasında geçen bu durum da tamamen çizgi film için kurgulanmıştır. Basat Depegözi öldürdüğü boyı hikâyesinde böyle bir durumdan söz edilemez. Hikâyelerin aksiyon durumunun yükselip alçalması çocukların dikkatini çekmesi açısından önemli bir faktördür. Ayrıca kurgu da olsa çizgi filmde kahramanların başarıları ve insanları kurtarması çocuklarca özenilen bir durumdur. Çocuk, kendisi gibi küçük bir kahramanın Tepegöz gibi kocaman bir canavarı yenmesini hayranlıkla izlemektedir.

Dede Korkut 18.Bölüm - Şapkadaki Koku (Yayın Tarihi: 2014)

Banu Çiçek, kendisinin haberi ve rızası olmadan Yartacuk'la sözlenmesine çok üzülmemektedir. Şökli Melik, Bamsı Beyrek'in yokluğunda gücü azalan obaları kolayca yağmalamaktadır. Bamsı Beyrek, şans eseri Şökli Melik'in kızı ile tanışır. Ve

bu kız onu zindanında ziyarete gelen Göksu'dan başkası değildir. Bu sırada şapkasını Tepegöz'e kaptırır. Kahramanlarımız, Banu Çiçek ile ok talim yaparken, Tepegöz'ün Bamsı Beyrek'in şapkasını taktığını görürler. Basat Tepegöz'den Beyrek'in şapkasını geri alır. Boğaç, Tepegözün fırlattığı kütüğü havada yakalayıp geri atınca Tepegöz'den kurtulurlar. Kahramanlarımız ve Banu Çiçek, Bamsı Beyrek'in hayatta olduğundan şüphelenmektedir (<http://www.trt.tv/izle/243828/dede-korkut-18-bolum-sapkadaki-koku>).

Tamamen orijinal eserden bağımsız bir kurguya sahip bu bölümde kitapla tek bağlantısı olan durum Bamsı Beyrek'in yaşadığına dair bir umut besleniyor olmasıdır. Orijinal eserde yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde, Beyrek'in babası Bay Büre, bezirgânlarını oğlunun ölüsünü-dirisini geri getirmeleri için görevlendirir. Bezirgânlar Bayburt Hisarına geldiklerinde, Beyrek'in yaşadığını hatta kâfirlerin mukaddes günlerinde kopuz çaldığını görür (Ergin, 2011a: 133). Çizgi filmde de Beyrek'in öldüğüne babası bir türlü inanmaz. Kahramanlarımız da onun yaşadığına dair ufak tefek şüphelenmeleri başlamıştır. Çizgi filmde, orijinalinde olduğu gibi bir Bezirgânların, Beyrek'i aramaya çıktığı sahne yoktur. Bunun yerine Tepegöz ile Bamsı Beyrek'in hikâyesi birleştirilir ve Tepegöz, Beyrek'in şapkasını takar. Orijinal eserin hiçbir bölümünde Beyrek ile Tepegöz arasında böylesine bir şapka sahnesi bulunmamaktadır. Ayrıca Banu Çiçek, Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde hiçbir kahramana ok talimi yaptırmamaktadır. Bu durum da çizgi film için yaratılmış ve Oğuzlarda kadınların da güçlü birer savaşçı olduğunu anlatan bir ayrıntıdır. Bu bölümde Bamsı Beyrek'in yiğitliği ve gücü somut olarak çocuklara aktarılmaktadır. Şekli Melik, ancak Beyrek tutsakken obaları yağmalayabilmektedir. Beyrek kadar güçlü bir er daha Oğuzlarda yoktur imajı çizilir. Kitapta da Beyrek'e çok önem verilir. Onun yiğitliği ve erliği diğer tüm yiğitlerden ve erlerden fazladır. Zorlu sınavlardan geçer. Sevgilisine kavuşacakken esir edilir. Güçlü bir savaşçı, iyi bir ozandır. Kendi obasına asla ihanet etmez. Hırsızlar, yağmacılar, yalancılar ve kâfirlerle savaşır. Böyle güçlü bir karakterin kişiliği çizgi film için yaratılan kurgularda da kendini gösterir. Böyle önemli bir karakterin yaşayıp yaşamadığını öğrenmekte kitapta bezirgânlara, çizgi filmde de kahramanlarımıza düşen bir görevdir.

Dede Korkut 19.Bölüm- Yalanın Ortaya Çıkması (Yayın Tarihi: 2014)

Obadaki herkes Dede Korkut'la birlikte iftar açma duası ederler. Bu esnada kahramanlarımız Bayındır Han'ı ve ortak sofrayı paylaşan oba halkını Bamsı

Beyrek'in hayatta olduğuna dair umutlandırmaya çalışırlar. Yartacuk yalanı ortaya çıkmaması için Şökli Melik'in adamlarının Bamsı Beyrek'in cansız bedenini taşıdığını gördüğünü iddia eder. Buna karşılık Basat şapkadan Bamsı Beyrek'in taze kokusunu aldığını iddia eder. Artık Yalancı Yartacuk'a obadaki kimsenin inancı kalmamıştır. Göksu, oruç tutan Bamsı Beyrek'e iftar yapması için babasından gizli yemek getirir. Bu esnada Göksu, Bamsı Beyrek'le birlikte babasının kalesinden kaçmak istediğini belirtir. Ama Beyrek, Banu Çiçek'i sevdiğini ve onun sevgisine ihanet edemeyeceğini söyler. Gecenin bir vakti obada yankılanan davul sesi herkesi uyandırır. Bir tokmağın başında Uruz, *"Ezanlar hep okundu. İftarlığın lokumdu. Aç karnına çok yedim. Bana biraz dokundu."* ve *"Yaram derindir eşme. Aman derdimi deşme. Sahurda börek yoktu. Gözlerim oldu çeşme."*öbüründeBoğaç, *"Sofrada fakir olsun. Tabağı çukur olsun. Karnı doyduktan sonra. Duayı okur olsun."*ve *"Hoşafın suyu boldur. Bir kepçe daha doldur. Sahura köfte varmış. Ne olur erken kaldır."*manilerini söyleyerek milleti sahura kaldırır (<http://www.trt.tv/izle/243830/dede-korkut-19-bolum-yalanin-ortaya-cikmasi>).

Dede Korkut eserinin hiçbir bölümünde, Ramazan ayına ve buna bağlı iftar açma usulüne değinilmemektedir. Çizgi filmdeki bu ayrıntı geleneklerimizin ve inançlarımızın çocuklara aktarılması adına kurgulanmıştır. Çizgi filmin tamamında birlik ve beraberlik mesajı vardır. Bu sofrada da fakiri, zengini, iyisi, kötüsü, kadını, erkeği herkes iftar yapmaktadır. Bu açıdan baktığımızda orijinal eserde kâfirin kızı Beyrek'e iftarlık yiyecek vermez. Çizgi filmde Şökli Melik'in kızı Göksu'nun böyle bir girişimi olduğu görülmektedir. Göksu'nun iyi bir kimse olduğu ve Oğuz'a yaraşır bir kişi olduğunun mesajları burada yavaş yavaş çocuklara verilir. Kültürümüzde ve inanç sistemimizdeki düşmanın bile olsa dinine saygı duy, onu iyi ağırla, hoşgörülü ol mesajının burada çocuklara iletildiği görülmektedir. Buna benzer bir durum 8. Bölümde Banu Çiçek ile Kuzgun arasında da geçmiştir. Banu Çiçek, Kuzgun'a her ne kadar esirleri ve düşmanları olsa da yemek verir ve Türk misafirperverliğinden bahseder. Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Yalancı Yartacuk, Beyrek'in ölü bedenini gördüğünü hiçbir zaman dile getirmemiştir. Ayrıca Şökli Melik ve Basat'ta Beyrek'le ilgili bu hikâyede yer almamaktadır. Ama çizgi filmde böyle bir kurgu oluşturulmuş Yalancı Yartacuk, ölü bedenini Şökli Melik'in adamlarını taşıdığını söylemiştir. Basat'ta, Beyrek'in yaşadığını söylemektedir. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde içinde Beyrek'in yaşadığına dair şüphe olan kişi babası Bay Büre'dir. Ama o hiçbir zaman oba halkına

bu düşüncesini anlatmamıştır. Sadece bezirgânlarını oğlunu bulmakla görevlendirmiştir (Ergin, 2011a: 133). Yine kitapta, Beyrek, kaleden çıkabilmenin yollarını aramaktadır. Kâfir kızı onu hisardan çıkarabileceğini söyleyip karşılığında helalliği olmak istediğini belirtir (Ergin, 2011a: 135). Bu kısım çizgi filmde işlenmiştir. Ve Beyrek, henüz sevdiği Banu Çiçek'in düğün hazırlıkları içerisinde olduğunu bilmediğinden bu teklifi reddettiği görülür. Kitapta da Beyrek, 16 yıl boyunca esir olmuş ama eşine ihanet etmemiştir. En sonunda bezirganların ona iletildiği haberle (Ergin, 2011a: 134) kafir kızının teklifini kabul etmek zorunda kalmıştır. Çünkü sevgilisini kurtarmak istemektedir. Bölümün sonunda yine orijinalinden bağımsız bir kurgu olarak sahura kalkma ve Ramazan manileri geleneği kahramanlarımız tarafından çocuklara aktarılmaktadır. Bu durum da geleneklerimizi ve inançlarımızı çocuklara kazandırırken, sözel kültürümüzde var olan manileri öğretmektedir. İzleyici aralığında bulunan 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için görsel içeriklerde sunulan davul, mani birlikteliği, sessel uyumları ve obanın bu seslerle uyanıp sahura kalkması çocukların toplumsallaşması ve kültürlenmesi adına önemlidir.

Dede Korkut 20.Bölüm- Tepegöz'ün Kılıcı (Yayın Tarihi: 2014)

Her Ramazan ayında Uruz'un annesi, Borla Hatun bayram öncesi obadakilere görev dağıtarak hazırlıklara başlar. Bu yıl gençleri ava, çocukları sebze toplamaya, kahramanlarımızı da tuz dereden tuz getirmeye göndermiştir. Yolda Biberiye ile karşılaşan kahramanlarımız, ondan Şökli Melik'in, hem Yartacuk ve Banu Çiçek'e ait çeyizi hem de Kervanbaşı'nı kaçırdığını öğrenirler. Şökli Melik'in esiri olan Kervanbaşı, Bamsı Beyrek ile aynı hücreye kapatılır. Beyrek, Kervancıdan; Yartacuk'un getirdiği kanlı gömleği, bütün obanın tuttuğu yası ve Deli Karçar'ın zoruyla Banu Çiçek'in Yartacuk'a yapılacak düğününü öğrenir. Şökli Melik ve Tepegöz, kahramanlarımızın tuzlu su aldığı pınarın yakınlarındadırlar ve bu pınardan su içen Tepegöz, suyun içinde bir kılıç bulur. Bu kılıçla kahramanlarımızı kovalayan Tepegöz, kahramanlarımızın taşıdığı tuzlu su küpünden gözleri yanar ve onları yakalamayı başaramaz (<http://www.trt.tv/izle/243831/dede-korkut-20-bolum-tepegozun-kilici>).

Ramazan Bayramı hazırlığına dair hiçbir bilgi Dede Korkut kitabında bulunmamaktadır. Bu bölümde yer alan bu hazırlıklar çizgi film için yaratılmıştır. Bayram öncesi iş bölümü yaparak, paylaşma davranışı ile birlik-beraberlik mesajı çocuklara iletilir. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı

hikâyesinde, Beyrek'i Bayburt Hisarında bulup ona olan biteni anlatan babasının gönderdiği bezirgânlardır. O gün kâfirlerin mukaddes günüdür ve Beyrek, kâfirlere kopuz çalmaktadır. Beyrek çardakların üzerinde babasının bezirgânlarını görünce onlara kervancı diye seslenir ve olup biteni karşılıklı ezgileşerek öğrenir (Ergin, 2011a: 133-134). Çizgi filmde de Şekli Melik, düğün için çeyiz taşıyan Kervanbaşı'nı kaçırmış ve esir etmiştir. Hem kitapta hem de çizgi filmde olan biteni Bamsı Beyrek, Kervancıdan öğrenir. Orijinal eserin hiçbir bölümünde Tepegöz tuzlu su kenarına gitmemekte ve burada bir kılıç bulmamaktadır. Ama Basat Depegözi öldürdüğü boyı hikâyesinde Basat ile Tepegöz arasında bir kılıç münasebeti geçer. Tepegöz'ün mağarada bulunan iki kılıçtan kınısız olanını güç bela elde eder (Ergin, 2011a: 213). Ve bu kılıçla Tepegöz'ün başını keser (Ergin, 2011a: 215). Çizgi filmde bahsi geçen bu kılıcın 24.Bölüm'de yer alan Tepegöz'ün Hazinesi kısmında da karşımıza çıktığını görmekteyiz. Orada bu konuya daha fazla değinmekle birlikte işlev değişimini de inceleyeceğiz. Bu bölümde yine Tepegöz'ün en hassas olan ve zarar gören yerinin gözü olduğunu çocuklara hatırlatıldığını görmekteyiz. Orijinal eserde de Basat'a tek etten olan ve zarar gören yerinin gözü olduğu bilgisi verilir. Böylece Basat'ta, Tepegöz'ü etkisiz bir hale getirebilmek adına gözünü kör eder (Ergin, 2011a: 212). Çizgi filmde bu şiddetin dozunun düşürüldüğü ama Tepegöz'ü tıpkı kitapta olduğu gibi gözüyle etkisiz hale getirildiği görülmektedir. Bu yaş grubu için bir canlının gözünün oyulması ciddi psikolojik travmalara sebep olabilir. Çizgi filmlerde böylesi bir şiddet oldukça yanlış olacağından şiddet dozu oldukça düşük alternatif kurgular yaratılmaktadır.

Dede Korkut 21.Bölüm- Obada Bayram Var (Yayın Tarihi: 2014)

Obada bayramlaşma coşkusu yaşanmakta ve herkes önce Dede Korkut'la sonrada birbiriyle bayramlaşmaktadır. Bayram sabahı erken kalkıldığı ve Bayram namazına gidildiği bilgisi Aybüke tarafından aktarılır. Kahramanlarımız kapı kapı dolaşma ve yemiş toplamaktadırlar. Uruz *"İşte geldik kampınıza. Bayramınızı kutlamaya. Sakın geri çevirmeyin. Heybeleri boş göndermeyin."* manisiyle kurnazca harçlık istemektedir. Basat'ın ilk bayramıdır ve babası Aruz tarafından bilge kişilerin elinin öpülmesi gerektiği bilgisi öğretilmiştir. Bu sebeple Basat, kendisine sürekli yeni şeyler öğreten Aybüke'nin elini öpmek ister. Kahramanlarımız ona arkadaşların elinin öpülmeyeceğini, bilge kişi denilince yaşlıların/büyüklerin kast edildiğini öğretir. Banu Çiçek, kayınpederi Bay Büre'yle bayramlaşmaktadır. Kahramanlarımız Bay Büre'nin elini öper ve onunla bayramlaşırlar. Mübarek bayram günü Bay Büre,

oğlunun esirse kurtulması adına dua eder. Bamsı Beyrek, Banu Çiçek'i kurtarmak için Göksu'nun izdivaç teklifini kabul eder. Bamsı Beyrek, Göksu'yu rehin almış gibi yaparak kaleden çıkmaya çalışırlar ama Tepegöz onlara izin vermez. Göksu'nun yardımları ve Tepegözün bir anlık hırsına yenik düşüp kalenin kapısını kırmasıyla hep birlikte kaçmayı başarırlar (<http://www.trt.tv/izle/243832/dede-korkut-21-bolum-obada-bayram-var>).

Dede Korkut kitabının hiçbir bölümünde Ramazan Bayramı'na ait bir ayrıntı bulunmamaktadır. Fakat çocuklarımıza kendi geleneklerimizi, örfümüzü ve adetimizi öğretmek adına çizgi filmde kitaptan bağımsız bir konun kurgulandığı görülmektedir. Bayram sabahı erken kalkıldığı, bayram namazına gidildiği, büyüğün elinin öpüldüğü, kapı kapı dolaşılıp şekerleme toplandığı çizgi filmde konu edinilerek görsel içerikle çocuklara öğretilmektedir. Uruz'un söylediği mani 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için önemli bir ayrıntıyı içerir. Çizgi filmde sözlü kültürümüze ait manilerin harçlık istemek için kurnazca kullanılması ve bayramlaşma ritüellerimizin somut bir şekilde gösterilmesi çocukların toplumsallaşması ve kültürlenmesi adına önemlidir. Banu Çiçek'in eşi ölmesine rağmen kayınpederini, baba olarak görmeye devam edip onunla bayramlaşması, elini öpmesi güzel bir ayrıntıdır. Kültürümüzde var olan anaya-ataya ve büyüğe saygı bu yollarla çocuklara aktarılmıştır. Hem kitapta (Ergin, 2011a: 135) hem de çizgi filmde Banu Çiçek'in Yartacuk'a yapılacak düğününü engellemek için kâfir kızıyla evlenmeyi kabul eder. Fakat orijinal metinde Bamsı Beyrek'in hisardan kaçışında Tepegöz'ün etkisi bulunmamaktadır. Bu durum çizgi film adına yeniden kurgulanan bağımsız bir içeriktir. Orijinal eserde Beyrek hisardan kaçtığında otuz dokuz erini ve yeni helalliği kâfir kızını hisarda bırakır (Ergin, 2011a: 137). Çizgi filmde Şökli Melik sadece Bamsı Beyrek'i ve Kervancıyı tutsak etmiştir. Bamsı Beyrek, Şökli Melik'in kalesinden kaçarken hem Göksu'yu hem de Kervanbaşı'nı yanına almıştır. Kitapta, Beyrek hisardan kaçır kaçmaz, yakınlarda Boz aygırının beklediğini görür ve sevinir. Arkadaş ve kardeş diye seslendiği atı ile konuşur, sarılıp öperek hasret giderir. Ve bundan sonra yola koyulur (Ergin, 2011a: 136). Çizgi filmde ise kaleden kaçabilmek için Göksu'nun, babası Şökli Melik'in atlarından üçünü çaldığı görülmektedir. Bu sebeple Beyrek'in atı ile olan konuşması çizgi filme yansıtılmamıştır. Oğuzların atlara verdiği önem Dede Korkut kitabının pek çok hikâyesinde yer almaktadır. At bazen, arkadaş, bazen kardeş, bazen de düşmanı bekleyen bir askerdir. Fakat çizgi filmde ata verilen önem vurgulanmamaktadır.

Dede Korkut anlatılarındaki bu inceliğin çizgi filmde yakalanamadığı gözlemlenmektedir.

Dede Korkut 22.Bölüm- Bamsı Beyrek Obada (Yayın Tarihi: 2014)

Banu Çiçek ve Yartacuk'un düğünü yapılmaktadır. Bamsı Beyrek, neler olduğunu öğrenmek için kılık değiştirir ve ozan kılığında düğüne katılır. Beyrek, Deli Karçar ve Yartacuk'un okuyla vuramadığı yüzüğü, Yartacuk'tan aldığı okla vurmak istemediğini Bayındır Han'a bildirir. Bu dileğini *"Bu yay içi dışı fesatlıktan çürümüş birine ait olmalı."* sözleriyle dile getirir. Bayındır Han sazi sözü bir olan bu ozana obanın en güçlü yayı olan Bamsı Beyrek'in yayını verir. Ozan tek atışta yüzüğü vurur ve karşılığında Bayındır Han'dan gelin kızın kalkıp oynamasını kendisinin de kopuz çalmasını ister. Al duvağıyla Banu Çiçek karalar bağlamış gözü ne ozan ne eğlence görmektedir. Ozan çalmaya başlar gelin oynar ve ozanın ağzından şu sözler dökülür; *"Ey ben seni tanırım. Eviniz derecikte değil miydi? Senin adın Boğazca Fatma değil miydi? Hadi var yerine otur oynama. Ben sadece geline kopuz çalarım."* Sahte gelin nereden anladığını sorar ve asıl gelin olan Banu Çiçek oynamaya başlar. Ozanın *"Beyrek gideli tepe başına çıktım mı kız? Kara gözünden acı yaşını döktün mü kız? Gelene gidene Beyrek'ten haber sordun mu? Sevdığım Bamsı Beyrek diye ağladın mı? Parmağındaki altın yüzük benimdir. Çünkü sen başkasına varırsın."* sözlerine Banu Çiçek hiddetlenir ve yüzüğün Bamsı Beyrek'e ait olduğunu söyler. Ve yüzüğü bir tek Bamsı Beyrek'in bildiğini hatırlayıp, ozanın Bamsı Beyrek olduğunu anlar. Bütün bunlara şahit olan kahramanlarımızın yardımıyla Bamsı Beyrek'in obasına kaçarlara ve gözleri kör olan Bay Büre'yi ziyaret ederler. Bay Büre'nin duaları kabul olmuş ve oğlu yaşıyordu. Babasının elini öpen Beyrek, babasının ağlamaktan kör olmuş gözlerine üzülür. Merhem acılarını dindirmiş ama kör olmasını engelleyememiştir. Beyrek, Babasından tek şifanın oğlunun göz yaşları olduğunu öğrenince ellerini gözüne sürer ve babasının gözlerine nemli parmaklarını dokundurur. Bay Büre'nin gözleri açılır (<http://www.trt.tv/izle/243833/dede-korkut-22-bolum-bamsi-beyrek-obada>).

Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde düğüne çağrılan ozan ile yolda karşılaşır ve atı ile ozanın kopuzunu değiş tokuş eder. Ama geri dönüp atını geri alacağını belirtir (Ergin, 2011a: 137). Çünkü at, Oğuzlarda alınıp satılacak mal gibi değersiz bir şey değildir. Kitapta Beyrek, kız kardeşlerini ziyaret eder ve eski deve çuvalını sırtına geçirerek deli ozan tipine bürünür. Böylece kimse onu tanıyamayacaktır. Daha sonra düğünün yapıldığı yere gider. Bu kısım

çizgi filmde işlenmemiştir. Çizgi filmde ne atını bir ozan ile değış tokuş eder, ne de kız kardeşlerini görmeye gider. Çizgi filmde Beyrek’e kopuzu Bayındır Han uzatmaktadır. Kitaptan bağımsız bir yeniden kurgulamaya gidilerek Göksu, Kervanbaşı ve Bamsı Beyrek düğünün yapıldığı yere giderler. Beyrek obada asılı olan bir kumaşı kafasına örterek ozan kılığına girer. Kimse onu tanıyamaz. Atış talimi için Bayındır Han’dan izin alır. Kitapta, Yartacuk ok atarken Beyrek, ona beddua eder. Yartacuk, sinirlenir ve yayını uzatıp çekmesini ister. Beyrek yayı çektiğinde, yay ikiye ayrılır (Ergin, 2011a: 142-143). Beyrek, kırılan yayı ima ederek “*çıplak yerde çayır kuşu vurmak için iyi*” (Ergin, 2011b: 81) deyip yayla alay eder. Yartacuk buna daha da sinirlenir ve Beyrek’in yayını uzatıp bunu da çekmesini ister (Ergin, 2011a: 143). Çizgi filmde, bu olay örgüsünde de güncellemeye gidildiği görülür. Kitapta Yartacuk kendi yayını ozana uzatır ve Bamsı Beyrek, yayı eline alır almaz ikiye ayırıp yayı küçümser. Çizgi filmde Bayındır Han, Yartacuk’un yayını ozana vermesini ister. Beyrek, yayı çeker ama ikiye ayırmaz ve hemen yayı küçümser. Yayla alay ediş gündelik yaşamda çok yaygın olan mal sahibine benzer, sözünü akla getirmektedir. Çünkü Oğuzlarda yiğit bir er atı ve yayıyla tanınır. Hatta kitapta Beyrek’in yayıyla özlem giderip konuşması Oğuzların savaş araçlarına verdikleri önemi bize gösterir. Kitapta Yartacuk’un yayıyla alay ediş şekli avcılıkta dahi başarısız olduğuna dairdir. Çizgi filmde ise alay Yartacuk’un fesatlıkla dolu bir kimse olduğuna dair mesaj içermektedir. 3-12 yaş grubu çocuklar için “*çıplak yerde çayır kuşu vurmak*” (Ergin, 2011b: 81) kelimesi anlaşılması güç bir anlam içermektedir. Bu yüzden çizgi filmde bu kısım basitleştirilerek, Yartacuk’un kişiliği hakkında net bir çıkarımda bulunulan fesat bir kişilik olarak düzenlendiğini düşünmekteyiz. Beyrek, çocukların sözüne güvendiği ve Yartacuk’u alt etmesini istedikleri bir kahramandır. Yartacuk’un fesat kişiliği Beyrek ağzından olumsuz bir şekilde dile getirilmesi çocukta, kötü kişilik kavramının doğru bir şekilde oturmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca çizgi filmde Yartacuk kendisine fesat denilince kızar ve Bayındır Han olaya müdahale ederek Beyrek için “*sevdim ben bu adamı, içi dışı sazi sözü bir*” (<http://www.trt.tv/izle/243833/dede-korkut-22-bolum-bamsi-beyrek-obada>) ifadesini kullanır. Böylece çocuklar olumsuz bir kişilik ile toplumca kabul gören olumlu bir kişilik profilini bir arada görebilmektedir. Toplumsallaşma ve kişilik kazanımı açısından bu mesaj fesat Yartacuk ve dürüst Beyrek üzerinden karşılaştırmalı olarak doğruca çocuklara iletilmektedir. Çizgi filmde ozana, Beyrek’in yayı Bayındır Han, tarafından verilir. Ve Beyrek dışında kimsenin bu

güçlü yayı çekemediği belirtilir. Beyrek yayı çekerek yüzüğü vurur. Orijinal eserde Beyrek'in yayı ozana, Yartacuk tarafından verilmektedir. Ve Beyrek uzun süre sonra kavuştuğu yayıyla konuşarak hasret gidermektedir. Ve güvenin yüzüğünü kendi yayıyla vurur (Ergin, 2011a: 143). Kitapta, Kazan Bey, bu yiğide bir günlük beyliğini verir. Beyrek düğün yemeklerini döküp, kadınların yanına gider ve zurnacı ile davulcuları kovar (Ergin, 2011a: 145). Ve Burla Hatun'dan evlenecek kızın kalkıp oynamasını kendisinin de kopuz çalmasını ister. Çizgi filmde, ise Beyrek, Bayındır Han'dan kendisinin kopuz çalmasını gelin kızın da kalkıp oynamasını ister. Düğünlerde zaten çalgıcılar obayı eğlendirdiği için özel olarak çağılır. Bu sebeple Bayındır Han, bu teklifi kabul eder ve izin verir. Çizgi filmde ozana bir günlük beylik verildiği görülmemektedir. Ayrıca kendisinin çalıp gelin kızın oynamasını orijinal eserde Burla Hatun'dan isterken, çizgi filmde Bayındır Han'dan istemektedir. Çizgi filmde Beyrek'in, düğün yemeğini döktüğü ayrıca gelin otağındaki davulcu ve zurnacıyı dövdüğü görülmez. Bu durumların çizgi filmde güncellemeye uğrayan olay örgüsü içine alınmadığı görülür. Özellikle yemeği dökmek ve davulcu-zurnacıyı dövmek çizgi filmde şiddet sahnesinden olabildiğince kaçınılması ile ilgili bir durum olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca bu durum çocuklarda kıskançlıktan düğünü mahvetti mesajı da oluşturabilirdi. Bir de orijinal eserde düğünlerde kadınların ayrı erkeklerin ayrı eğlendikleri görülmektedir. Çizgi filmde de oba erkelerinin dışarıda halay çekip dans ettikleri görülürken kadınların da onlara katıldığı görülmemektedir. Sadece Aybüke, düğün masasında kahramanlarımızla birlikte oturmaktadır. Kadınlar da ayrı bir oba çadırında çalgıcı beklemektedir. Hem kitapta hem de çizgi filmde gelin oynaması için kalkmak istemez ve yerine sahte gelin oynatılır. Fakat kitapta Kısırca Yenge ve Boğazca Fatma adında iki kadın gelin olarak oynatılırken, çizgi filmde sadece Boğazca Fatma oynatılır. Orijinal eserde gelin kızın oynaması münasip görülmeyince ilk Kısırca Yenge adında bir kadını gelin diye oynatırlar (Ergin, 2011a: 146). Kopuz çalarken Beyrek'in ağzından şu sözler dökülür; “*Ant içmişim kısır kısırağa bindiğim yok Binip mukaddes savaşımlara vardığım yok Öküz ardında çobanlar sana bakar Boncuk boncuk gözlerinin yaşı akar Sen onların yanına var Muradını onlar verir belli bil Seninle işim yok Kocaya varan kız kalksın Kol sallayıp oynasın Ben kopuz çalayım*”(Ergin, 2011b: 84) der. Kısırca Yenge yerine oturur. Bu sefer de gelin diye karşısına Boğazca Fatma'yı çıkarırlar (Ergin, 2011a: 146-147). Beyrek bu kadına da “*And içeyim bu sefer boğaz kısırağa bindiğim yok Binip mukaddes savaşımlara*

vardığım yok Evinizin ardı derecik değil miydi Köpeğinizin adı Barak değil miydi Senin adın kırk oynaslı Boğazca Fatma değil miydi Daha aybını açarım belli bil dedi Seninle benim oyunum yok Var yerine otur Kocaya varan yerinden kalksın Ben kopuz çalayım Kol sallayıp oynasın”(Ergin, 2011b: 84) der. Bakarlar ki deli ozanın aldanacağı yok Banu Çiçek kalkıp oynamaya başlar. Beyrek’in iki sınav verdiği görülmektedir. Son sınavı on altı yıldır görmediği sevgilisi Banu Çiçek ile verecek ve bu kadının helalliyi olduğunu bilecektir. Çizgi filmde de helalliyi yerine sadece Boğazca Fatma koyularak bu sınavın sadeleştirildiği görülür. Hem bu kadar söz oyunu hem de iki farklı sahte gelinin oynatılması çocukları asıl konu bütünlüğünden koparıp söz oyunlarının karmaşıklığı arasında kaybolmalarına sebebiyet verebilirdi. 3-6 yaş grubu çocuklarda bölümlerin toplamının genel bir hikâye bütünlüğü oluşturduğu bilinci dahi gelişmemişken bir bölümde yer alan olay zinciri içerisinde birden fazla olayın geçmesi çok karmaşık bir yapı yaratacaktır. Çizgi filmde de bu bölümün sadeleştirilip yeniden kurgulanması bu yüzden normal karşılanabilir. Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Beyrek; *“Ben bu yerden gideli deli olmuş Pek çok beyaz karlar yağmış dize çıkmış Han kızının evinde kul halayık tükenmiş Maşrapa almış suya varmış Bileğinden on parmağını soğuk almış Kızıl altın getirin han kızna tırnak yontun Ayıplıca han kızı kocaya varmak ayıp olur”* (Ergin, 2011b: 85) diyerek oynamakta olan Banu Çiçek’e seslenir. Banu Çiçek sinirlenir ve ozana kızar. Bu sırada Beyrek’le olan yüzüğü parmağında görünür. Beyrek yüzüğü görünce *“Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktın mı kız Kıvranıp dört yanına baktın mı kız Kargı gibi kara saçını yoldun mu kız Kara gözden acı yaşını döktün mü kız Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız Sen kocaya varıyorsun altın yüzük benimdir ver bana kız”* (Ergin, 2011b: 85) diyerek yüzüğün kendisine ait olduğunu söyler. Banu Çiçek buna inanmaz ve nişanını söylemesini ister. Bunun üzerine Beyrek; *“Sabah sabah han kızı yerimden kalkmadım mı Boz aygırın beline binmedim mi Senin evinin üzerine yabani geyik yıkmadım mı Sen beni yanına çağırmadın mı Seninle meydanda at koşturmadık mı Senin atını benim atım geçmedi mi Ok atınca ben senin okunu geriden bırakmadım mı Güreşte ben seni yenmedim mi Üç öpüp bir ısırtıp Altın yüzüğü parmağına geçirmedim mi Seviştiğin Bamsı Beyrek ben değil miyim”*(Ergin, 2011b: 86) deyince, Banu Çiçek, bu deli ozanın Bamsı Beyrek olduğunu anlar. Çizgi filmde de bu sahnenin yer aldığı ama sadeleştirilme yoluna gidildiği görülmektedir. Az önce de belirttiğimiz üzere çocukların asıl konu bütünlüğünden kopmamaları ve söz oyunlarının karmaşıklığı

arasında kaybolup gitmemeleri için böyle bir güncelleme yapılarak yeniden kurgulanmıştır. Kitapta, hemen ata binip Beyrek'in babasına bu müjdeli haberi vermeye giderler (Ergin, 2011a: 149-150). Bay Büre, gerçekten gelen oğlu ise, onun serçe parmağındaki kanı ile ağlamaktan kör olmuş gözlerinin açılacağını belirtir. Bay Büre'nin gözleri açılır (Ergin, 2011a: 151). Çizgi filmde bu sahnenin de yer aldığı görülmektedir. Fakat Beyrek'in babasının kör olan gözleri oğlunun kanı ile değil gözyaşı ile açılmaktadır. Parmağını kesme ve buradan şifa bulma mesajı küçük yaş grubu çocuklarda yanlış anlaşılmalara sebep verebilir. 3-6 yaş grubu çocuklar olağanüstü şeylerin gerçek hayatta da var olduklarına inanmaktadırlar. Bu sahneden etkilenerek kendilerine zarar vermeleri yahut şiddet içeriği olarak görüp ürkmeleri gibi bir olasılığı ortadan kaldırmak amacıyla çizgi filmde bu sahnenin de güncellenerek değiştirilmesiyle böyle bir olası durumun engellendiği görülmektedir.

Dede Korkut 23.Bölüm- Yalanın Sonu (Yayın Tarihi: 2014)

Banu Çiçek'in obasında düğün hala devam etmektedir. Borla Hatun, gelinin kaçtığını Dede Korkut'a, Bayındır Han'a ve Pay Piçen'e yetiştirir. Bamsı Beyrek'in yaşadığı ve Yartacuk'un yalan söylediği ortaya çıkar. Kervanbaşı, Göksu'yu da alıp Beyrek'in obasına gider ve Yartacuk'un kaçtığının haberini getirir. Beyrek'in ve Kervanbaşı'nın kurtarıcısı olan Göksu, Bay Büre'nin kızı, Banu Çiçek'in de dostu olmuştur. Kahramanlarımız, Keskingöz ve duman sayesinde sazlığa saklanan Yartacuk'u yakalar. Dede Korkut haine ceza verir ve artık tüm boylar onu "Yalancı Yartacuk" ismi ile çağırarak ve obadan uzaklaştırılacaktır. Dede Korkut, Göksu'nun Beyrek için yaptıklarına karşılık obaya katılmasını uygun görür. Ve yalan üzerine düzenlenen düğün Banu Çiçek ve Bamsı Beyrek'in geciken düğününe dönüşür (<http://www.trt.tv/izle/243834/dede-korkut-23-bolum-yalanin-sonu>).

Kitapta yer alan Kam Pürenün oğlu Bamsı Beyrek boyı hikâyesinde Yalancı oğlu Yartacuk, Beyrek'ten korkup Dana Sazına saklanır. Beyrek sazı ateşe verince Yartacuk sazlıkta yanmamak için ortaya çıkar ve Beyrek'in ayaklarına kapanıp af diler (Ergin, 2011a: 151). Kitaptakine benzer bir sazlığı yakma durumu çizgi filme de aktarılmıştır. Ama kahramanlarımız doğaya zarar vermek yerine birkaç çalı çırpı ve rüzgârın yardımı ile sahte bir yangın çıkarmıştır. Yartacuk'ta yanmaktan korkarak sazlıktan dışarıya çıkmıştır. Ona ceza olarak herkesin yalanacı ismi ile çağıracağı cezası Dede Korkut tarafından verilir ve obadan uzaklaştırılır. Toplumun kurallarına uymayan kişilerin toplumca dışlanacağı ve yalanın kötülüğü çocuklara çizgi filmle somut bir şekilde aktarılmıştır. Bu açıdan bakıldığında aslında kitaptaki verilmek

istenen mesajın yeniden kurgulanışında da özünü koruduğunu görmekteyiz. Çizgi filmde orijinal eserden bağımsız bir sonun kurgulanmasının sebebi eserin orijinalinde çok fazla şiddet sahnesinin yer almasıdır. Kitapta Beyrek'in Yartacuk'u öldürüp Kazan Bey'in izniyle, Oğuz beylerini de yanına alarak kâfir hisarında bıraktığı arkadaşlarını kurtarmaya gitmesi (Ergin, 2011a: 151-152) ile devam eder. Savaş sahnesi ve Yartacuk'un kılıçtan geçirildiği sahne çocuklar için ağır şiddet ve vahşet barındırdığı için, uygun olmayan durumlardır. Bu yüzden çizgi filmde bu sahnelere yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca Beyrek, çizgi filmde iyi bir karakter, mert bir kahraman olarak çocukların rol modeli olmuştur. Bu tür bir intikam duygusu ve acımasızca şiddet göstergesi onun kişiliğini örnek alan çocuklar için de ters algı yaratacaktır. Kimisi bu durumu yadırgarken kimisi bu şiddetin doğru bir davranış olduğunu genelleleyebilecektir. Bu tür yanlış algılamamanın önüne geçebilmek için çizgi filmde kitaptan bağımsız bir son tasarlanmıştır. Kitapta Borla Hatun, ozan Beyrek'i gelin çadırına kabul ettikten sonra bir daha görülmez. Çizgi filmde Beyrek'in yaşadığını somut olarak çocuklara gösterebilmek ve olayı daha kolay kavrayabilmelerini sağlamak için Dede Korkut'a, Bayındır Han'a ve Pay Piçen'e haber verir. Ayrıca kitapta kâfir kızı savaş yapıp kâfirler kılıçtan geçirildikten sonra Beyrek'le evlenir (Ergin, 2011a: 153). Günümüze baktığımızda tek eşli bir toplum yapısı içerisinde bulunduğumuz görülmektedir. 3-12 yaş grubu çocuklar daha yeni anlamaya başladıkları modern toplum yapısını kişiliklerine oturtamamışken, geçmişte var olan ama günümüzde geçerliliği bulunmayan çok eşlilik durumunu kavrayamayabilirler. Bu yüzden çocukların akıllarında bir karışıklığa neden olmamak için, çizgi filmde Göksu'nun, Banu Çiçek'in dostu olduğu vurgulanır ve Göksu, oba halkına katılır. Kitapta kâfir kızına düzenlen düğün çizgi filmde Banu Çiçek'in yarım kalan düğününün tamamlanması şeklinde güncellenmiştir. Çizgi filmde, kitapta yer alan son savaş sahnesi ve kurtarılacak arkadaşlar kısmı yer almamaktadır. Çünkü çizgi filmde Beyrek'le esir düşen tek kişi Kervanbaşı'ydı. Şökli Melik'in kalesinden kaçarken de arkada adam bırakmayarak hem Göksu'yu hem de Kervanbaşı'nı yanında getirmiştir. Dede Korkut, Yartacuk'a ceza vererek adaleti sağlamış ve onu obadan uzaklaştırmıştır. Kahramanlarımıza yardım eden Göksu ise Dede Korkut tarafından obaya kabul edilmiştir. Çocuklar için yine iki zıt karakter yaratılmış ve toplumun beklediği olumlu kişilik ve davranışlar Göksu üzerinden aktarılmıştır. Hem bu yolla dolaylı yoldan Dede Korkut'un kültürümüzde

toplumsal düzenide sağlayan ve fikrine, aldığı kararlara saygı duyulan bir kişi olduğu da çocuklara aktarılmıştır.

Dede Korkut 24.Bölüm - Tepegöz'ün Hazinesi (Yayın Tarihi: 2014)

Obalar ve kervanlar kimin yaptığı bilinmez bir şekilde bir anda yağmalanmaktadır. Aruz; Boğaç ve Uruz'a savaş aleti olan ok yapmayı öğretir. Bu sırada Aybüke ve Basat'ın ormana gittiğini öğrenirler. Aybüke, Basat'a Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Beyi ve birlik-beraberlik adına verdiği nasihati anlatır. Nasihate göre Basat eline bir ok alır ve ortadan ikiye kırar. Aybüke bu işlemi bir kez daha yapmasını ister. Ama üçüncü defada oklar kırılmayacak kadar güçlüdürler. Tıpkı bu ok parçaları gibi düşmana karşı beraber olurlarsa hiçbir şey onları alt edemeyecektir. Aybüke ve Basat ormanda kalıntıların olduğu tarihi bir yapıyı keşfederler. Burada Tepegöz'ün, Şöklı Melik'ten gizlediği hazinesi yer almaktadır. Bu hazine, yıllarca Oğuzlara yetecek kadar altının bulunduğu ve Şöklı Melik'in Bayındır Han'dan çaldığı kılıcın içinde olduğu hazinedir. Tepegöz davetsiz misafirlerinin olduğunu anlar. Aybüke ve Basat, Bayındır Han'ın kılıcını da alarak Tepegöz'den kaçmaya başlarlar. Basat savaş borusunu üfleyerek eski yapıyı ses dalgasıyla yıkmaya başlar. Çünkü onları Tepegöz'den ancak yıkılan taşlar kurtarabilecektir (<http://www.trt.tv/izle/243835/dede-korkut-24-bolum-tepegozun-hazinesi>).

Çizgi filmde kitaptan bağımsız olarak savaş aleti yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum kültürel bir aktarım olarak Oğuzların savaşçılığı kadar savaş aleti yapma konusunda da başarılı olduklarını çocuklara somut bir şekilde göstermektedir. Çocuklar okun nasıl yapıldığını görerek öğrenmektedir. Orijinal eserde yer almayan ama çizgi filmde birlik ve beraberlik mesajının somut olarak verildiği ve tarihi kültürümüzde yer alan şahsiyetleri tanıtan bir bölüm kurgulandığı görülmektedir. Böylece çocuklar çizgi filmdeki hikâyeyi dinleyerek birlik adına bir tecrübe kazanacaktır. Toplum onu yaratan bireylerin birlik ve beraberlik içinde yaşamasına bağlı olarak varlığını sürdürebilir. Bu açıdan çocuklar bir bakıma toplumsallaştırılmakta ve toplumsallaşmanın özünü öğrenmektedirler. Kitapta yer alan, Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda; Basat, Tepegöz'ün gözünü kör edip, koyun postuyla mağaradan kaçtıktan sonra ilk sınavı olan sihirli yüzük testini geçer. Sıra kümbedin içinde Tepegöz'ün ona hediye ettiği gizli hazinesinin sınavındadır. Tanrı'nın yardımıyla Basat bu sınavı da geçer ve yıkılan kümbetten sağ salim kurtulur. Ama hiçbir altını obasına götüremez. Sıra son sınavdadır. Tepegöz ancak

başını mağarasındaki kınısız kılıcın keseceğini söyler (Ergin, 2011a: 212-213). Basat bu kılıç testini de geçer ve Tepegöz'ü onun kılıcı ile öldürebilir (Ergin, 2011a: 215). Bu durum çizgi filmde değişime uğrayarak yeniden kurgulanmıştır. Çizgi filmde Tepegöz'ün hazinesinden sadece kılıç kahramanlarımızın elinde kalabilmiş, geri kalan altınları Tepegöz başka bir yere taşımıştır. Kitapta tüm altınlar yıkılan kümbetin altında kalırken, Basat'ın elinde sadece Tepegöz'ü öldürecek kılıç kalır. Bu açıdan hikâyeler benzese de çizgi filmde kılıcın Bayındır Han'a ait olması, Aybüke karakteriyle birlikte olmaları ve Tepegöz'ün başını o kılıçla kesmemesi açısından orijinal hikâyeden farklılık gösterir. Çizgi filmde bu tür şiddet sahnelerinin pasifleştirilerek aynı mesajın farklı yollardan çocuklara iletildiği gözlemlenmektedir.

Dede Korkut 25.Bölüm- Uruz'un Pişmanlığı (Yayın Tarihi: 2014)

Uruz'un babası Bayındır Han, Aybüke ve Basat'ın başına gelenleri dinler ve en değerli kılıcının bulunmasına çok sevinir. Uruz, bu durumu kıskanır ve sinirlenir. Boğaç'la kimseye haber vermeden altınları bulmaya yola koyulur. Basat ve Aybüke tesadüf eseri ormanda onları görür ve peşlerinden giderler. Basat ve Aybüke'ye yolda Basat'ın aslanı da katılır. Uruz, Tepegöz'ün gizli hazinesini sakladığı tarihi yapıda birden ortadan kaybolur. Boğaç, onu etrafı kurtlarla çevrili köşeye sıkışmış bir halde bulur. Boğaç yumruklarıyla Uruz'u kurtarsa da kurtların saldırısından kurtulamazlar. Aybüke ve Basat imdada yetişir. Kurtlar Basat'ın aslanını görünce korkudan kaçarlar. Uruz; Aybüke ve Basat'ı kıskandığı için çok utanır ve özür diler (<http://www.trt.tv/izle/243836/dede-korkut-25-bolum-uruzun-pismanligi>).

Orijinal eserin hiçbir bölümünde yer almayıp çizgi film için yaratılan bu bölümde kıskançlık ve bencilliğin kötü bir davranış olduğu Uruz üzerinden somutlaştırılmıştır. Uruz, bölümün sonunda yaptığı şeyin yanlış olduğunu anlayacak ve izleyiciler karşısında arkadaşlarından özür dileyecektir. Çocuk kendisine benzer yaşlarda bir kahramanın edindiği tecrübeleri görerek öğrenecektir. Bu sayede çocuklara doğru bir davranış ve kişilik kazandırılmak istenmiştir. Ayrıca yine bu bölümde de kahramanlarımızın birlikteliğine yer verilmiştir. Birlikten kuvvet doğacağı mesajı da arka planda çocuklara öğretilmektedir.

Dede Korkut 26.Bölüm- Çocukların Oyunları (Yayın Tarihi: 2014)

Kahramanlarımız dere kenarında boynuz oynayacaklardır. Oyun şu şekildedir; ebe bir hayvan ismi söyler. Hayvan boynuzlu ise herkes o hayvanın ismini tekrarlar. Eğer hayvan boynuzlu olmadığı halde biri şaşırıp hayvanın adını söylerse yeni ebe o olur ve ona söylenenleri yapma durumu ile cezalanır. Tepegöz,

Şökli Melik'in kalesinde de kıtlık sebebi olur. Şökli Melik, Tepegöz'ü doyurma işini Yalancı Yartacuk'a verir ve obalardan haber toplamasını ister. Boğaç ve Basat boynuz oyunun cezası olarak ormanda çilek toplamaktadır. Bu sırada Tepegöz ve Yalancı Yartacuk çiftini görüp, Yalancı Yartacuk'un Şökli Melik'e sığındığını öğrenirler (<http://www.trt.tv/izle/243878/dede-korkut-26-bolum-cocuklarin-oyunlari>).

Yine kitaptan bağımsız olarak kurgulanan bir bölüm yer almakta. Kültürel bir oyun olan boynuz çizgi film aracılığı ile çocuklara öğretilmektedir. Kahramanlarımız Yartacuk'un akıbeti hakkında bilgi edinmiştir. Böylece çocuklara çizgi filmdeki kahramanlar hatırlatılarak unutulması engellenir.

Dede Korkut 27.Bölüm- Basat'ın Horozu (Yayın Tarihi: 2014)

Oba halkı ormanda piknik yapmaktadır. Basat, kurulan bu ortak sofraya getirecek bir şey bulamayınca bir horoz yakalar. Tepegöz ve Yalancı Yartacuk ormanda avlanmaktadır. Ama Tepegöz, o kadar iridir ki bir türlü saklanamaz ve sakarlıklarıyla birlikte bütün havanları kaçıırır. Boğaç ve Uruz piknik yerinde top oynamaktadır ve Boğaç'ın şut attığı top yanlışlıkla Basat'ın kafasına çarpar. Kısa süreli hafıza kaybı yaşayan Basat, oba hayatına dair hiçbir şeyi hatırlamaz. Yalancı Yartacuk bu durumdan faydalanır ve piknik yiyeceklerinden aşırır. Dede Korkut'un yardımı ile Basat'ın hafızası yerine gelir. Artık piknik zamanıdır ama tüm yiyecekler gitmiştir. Yartacuk, Basat'ın getirdiği horoza da göz dikince yakalanır. Kahramanlarımız ve Dede Korkut, Yalancı Yartacuk'u cezalandırır ve ağaca bağlar. Fakat Tepegöz onu kurtlara kuşlara yem olmadan kurtarır (<http://www.trt.tv/izle/243803/dede-korkut-27-bolum-basatin-horozu>).

Orijinal eserden bağımsız yaratılmış bir çizgi film bölümüdür. Burada hırsızlığın kötü bir davranış olduğu Yartacuk ve Tepegöz üzerinden çocuklara aktarılmaktadır. Ayrıca piknik yapma, top oynama, herkesin piknik sofrasına bir şey getirmesi gibi kavram kazanımı sağlanmaktadır. Dede Korkut'un otacı kimliğine vurgu yapılmış ve çocuklara böyle bir ayrıntı arka planda sunulmuştur.

Dede Korkut 28.Bölüm- En Güzel Hazine Paylaşmaktır (Yayın Tarihi: 2014)

Dede Korkut, kahramanlarımıza kopuz çalmakta ve öğütler vermektedir. Uruz, Dede Korkut'un kopuzunu ödünç alır. Şökli Melik kaledeki kıtlık sebebi Tepegöz'ü doyurabilmek için Yartacuk'la birlikte adamlarını obaya gönderir. Uruz, kahramanlarımıza maniler söyleyip kopuz çalmaktadır. Bu arada dans eden Basat'ın asasına bir küp takılır. Bu sırada Yartacuk ve adamları oradan geçmektedir.

Yartacuk, kopuzu çalmak isterken kahramanlarımızın altın dolu bir küp bulduklarını görür. Kahramanlarımız bu altınlarla ne yapacaklarını bilemez ve büyüklere danışmak ister. Ama Uruz, bu altınlarla düşmanları kaçırarak ışıklı ateş almayı teklif eder. Kabul edilmeyince zencefil karışımıyla kahramanlarımızı uyutmayı planlar ama planları tutmaz. Bu esnada Yartacuk, Dede Korkut'un kopuzunu çalar. Kahramanlarımız kopuzu ararken kübü unuttur. Bunu fırsat bilen Yartacuk ve adamları kübü de çalar. Dede Korkut her şeyi görmüştür ve kahramanlarımıza yardım eder. Yartacuk ve adamları, Uruz'un zencefil karışımıyla hazırladığı yemeği yer ve uyurlar (<http://www.trt.tv/izle/243802/dede-korkut-28-bolum-en-guzel-hazine-paylasmaktir>).

Bu bölümde Dede Korkut'un ozan kimliğinin çocuklara aktarıldığı görülmektedir. Orijinal eserinde pek çok bölümünün sonunda Dede Korkutun dua edip kopuzuyla Oğuznameler düzduğu görülür. Fakat kitabın hiçbir yerinde Dede Korkut kopuzunu Uruz'a vermez. Bu kısım çizgi film için yaratılmış, çocuklara paylaşımcı olmayı ve ödünç alma davranışını kazandırmayı hedeflemiştir. Bu davranış kazanımı, izin alma ve izinsiz alma davranışı ile farklı karakterler üzerinden somutlaştırılarak zıt şekilde aktarılmıştır. Yine kitaptan bağımsız olarak tasarlanmış çizgi filmin bu bölümünde yer alan manilerle birlikte kopuz çalma ve dans etme sahnesi çocukların kelime-kavram bağlantısı kurabilmesini desteklerken, özellikle 3-6 yaş grubunun dil gelişimini de desteklemektedir. Bu çizgi filmde de büyüklere danışmanın ve birlikte hareket etmenin önemi vurgulanmaktadır. Özellikle 3-6 yaş grubu çocuklarda benmerkezcilik bulunur. Her şeyin en iyisi ve doğrusunu çocuğun kendisi bilir. Burada da Uruz, bu ben merkezli çocuk profilini yansıtmaktadır. Grupça alınan karara uymaz ve kendi istediğini yapar. Sonunda da hataya düştüğünü anlar. Bu yaş grubu çocuklar Uruz üzerinden bazen istemesek de başkalarının görüşlerine saygı duymamız gerektiğini ve grupça hareket edileceğini tecrübe edinirler. Böylece toplumsallaşma adına çocuğun kişiliğine bir davranış daha katılmış olur.

Dede Korkut 29.Bölüm- Boğaç'ın Gizli Planı (Yayın Tarihi: 2014)

Kahramanlarımız balık tutmaya gideceklerdir ama Boğaç'ın babasıyla tarlayı sürmesi ve patates ekmesi gerekmektedir. Yartacuk'u korkudan bayıltan ayıyı yiyen Tepegöz, suni teneffüs yaparak Yartacuk'u da kurtarır. Yartacuk ve Tepegöz altınları geri almayı planlamaktadır. Bu sırada Aybüke ve Uruz'un oltayla tutamadığı balığı Basat, sopayla yakalamıştır. Boğaç kendisini takip eden çalı birikintisinin Yartacuk

olduğunu ve altınların peşinde olduğunu anlar. Kahramanlarımızla bir oyun çevirir ve altınların patates ekecekleri tarlaya gömdüklerini Yartacuk’a duyurur. Tepegöz tüm tarlayı kazımış ve sürmüştür (<http://www.trt.tv/izle/243801/dede-korkut-29-bolum-bogacin-gizli-plani>).

Yine orijinal eserden bağımsız olarak üretilmiş ve kitapta yer almayan bir hikâyenin yaratıldığı bölümle karşılaşmaktayız. Bu bölümde aç gözlülüğün ve hırsızlığın yanlış bir davranış olduğu Yartacuk ve Tepegöz üzerinden çocuklara aktarılır. Boğaçın, babasıyla patates ekmesi durumu ve kahramanlarımızın olta ve mızrakla balık avlamaları, Oğuzların avcılık ve toplayıcılıkla uğraştığını çocuklara dolaylı yollardan aktarmaktadır. Ayrıca Tepegöz’ün bir ayıyı yemesi çocuklara Tepegöz’ün olağanüstü gücü hakkında bilgi vermektedir. Kahramanlarımızın bu güçlü rakiplerini zekâlarıyla nasıl alt ettiğini görerek eğlenmektedir. Bu bölümde de tıpkı 28. Bölümde olduğu gibi toplumca çalma davranışı olarak algılanan izinsiz alma davranışının yanlış bir şey olduğu verilen ceza ile çocuğa aktarılmıştır.

Dede Korkut 30.Bölüm- Gayzere Yolculuk (Yayın Tarihi: 2014)

Bayındır Han’a korkunç sesler ve ağzından dumanlar çıkaran çok büyük bir canavarın ormanda dolaştığı haberi gelir. Kahramanlarımız bu canavarın peşine düşer ve ormanın derinliklerinde, yer altındaki derin deliklerden çıkan sıcak su buharlarını keşfederler. Basat bunların canavar yuvaları değil, gayzer kaynakları olduğunu söyler. Yer altındaki sıcak suyun depremlerle bir çıkış yolu bulmasını, oba halkı canavarla özdeşirmiş ve korkmuştur. Kahramanlarımız bu keşifleri esnasında kimsenin bilmediği gizli bir yapı bulurlar. Basat, burada üzerinde harita olan bir madalyon bulur (<http://www.trt.tv/izle/243800/dede-korkut-30-bolum-gayzere-yolculuk>).

Orijinal eserden bağımsız olarak üretilen bu bölümde, kahramanlarımızın yiğitlikleri ve korkusuzlukları ön plana çıkmaktadır. Coğrafi bir bilgi olan sıcak su kaynaklarının yerin içinden depremlerle çıktığı bilgisi çocuklara somut görsellerle aktarılmıştır.

Dede Korkut 31.Bölüm- Madalyon’un Sırrı (Yayın Tarihi: 2014)

Kahramanlarımız başından geçenleri ve madalyonu Dede Korkut’a anlatır. Madalyonun üzerindeki bilmede; “İki ağaç arası. Koca kaya parçası. Aç içine bir bak. Bulursun kucak kucak ışıldak.” yazmaktadır. Gayzer patlamasıyla Boğaç’ın altında kalan aslan, Dede Korkut’un merhemiyile iyileşir. Şökli Melik, hala altın dolu küpün peşindedir. Bu yüzden Yartacuk ve Tepegöz’ü kalede bırakarak tüm

adamlarını, Bayındır Han'ın obasına gönderir. Kahramanlarımız madalyonun üzerindeki haritanın Şöklü Melik'in kalesini işaret ettiğini çözerler. Aybüke, Basat'a bilmecenin ne olduğunu öğretirken; kahramanlarımız arasında bilmecedeki kelimelerin asla bilmecenin cevabı olamayacağı ve karşıdaki insana düşünmesi için zaman tanıması gerektiği, bazen ipucu verilebilmesi ama hemen cevabın söylenmemesi gerektiği konuşulur. Uruz, “*yer altında yağlı kayış*”(yılan)ve“*bir küçücük fıçı içi dolu turşucuk*”(limon) bilmecelerini Basat'a sorar. Keskingöz; Yartacuk ve Tepegöz'ü oyalarken kahramanlarımız, kaleye girer ve bilmece doğrultusunda iki ağaç arasındaki kayanın içinde havai fişek ve ateş çubuğu bulurlar. Kahramanlarımız, Yartacuk ve Tepegöz'ü gayzerlerin sayesinde alt ederler (<http://www.trt.tv/izle/243799/dede-korkut-31-bolum-madalyonun-sirri>).

Dede Korkut kitabından bağımsız olarak yaratılan bu bölümde kahramanlarımızın akıl almak için bir büyüğe danıştıkları görülmektedir. Hikâyenin tamamı çizgi film için kurgulanmış olsa da kitapta önemle vurgulanan Dede Korkut'un kişiliğine dair bir bilgi çocuklara aktarılmaktadır. Çünkü Dede Korkut, Oğuzlara, akıl hocalığı yaptığı, sorunların danışıldığı bilge kimse olarak görüldüğü, sözünün dinlendiği, yaptığı merhemlerle otacı ve şifacı olduğu bilgisi dolaylı yoldan bu hikâyede işlenmiştir. Bu bölümde sözlü kültürümüzde yer edinmiş olan bilmece kavramı, Basat üzerinden izleyici çocuklara aktarılmaktadır. Hem madalyonun üzerinde bulunan bilmece hem de Uruz'un verdiği örnekler 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi adına önemli bir ayrıntıdır. Ayrıca bölüm içeriğindeki tüm bu saydığımız etmenlerin, 3-12 yaş grubu çocukların kültür gelişimine de pek çok açıdan katkısı bulunmaktadır.

Dede Korkut 32.Bölüm- Arabalarla Yarış (Yayın Tarihi: 2014)

Ormanda tahta arabalarıyla yarışan kahramanlarımız bir aksilikten dolayı kontrolü kaybederek, obada yemek pişiren Borla Hatun'a çarparlar. Yartacuk, Tepegöz'ü doyurmak için bir deve yağmalamak ister ve bu sebeple obadaki pazarın altına üstüne getirirler. Borla Hatun ceza olarak, Boğaç ve Aybüke'ye pazarda tarhanaları satma, Uruz ve Basat'a da ahır temizleme cezası vermiştir. Pazar arabasına atlayan Boğaç ve Aybüke peşine Tepegözü takarak pazar yerinden uzaklaştırır ve onu atlatırlar (<http://www.trt.tv/izle/243798/dede-korkut-32-bolum-arabalarla-yaris>).

Orijinal eserin hiçbir bölümünde yer almayan bu hikâye çizgi film adına kurgulanan bağımsız bir bölümü oluşturmaktadır. Bu bölümde kahramanlarımızın

basit bir tasarıma sahip araç kullandıklarını görmekteyiz. Çocukların materyal üretme ve kullanabilme yeteceğini geliştirecek bir bölüm olmakla birlikte pazar kültürünü de aşıladığı söylenebilir.

Dede Korkut 33.Bölüm- Demirdağ'dan Çıkış (Yayın Tarihi: 2014)

Obada davullu zurnalı kutlamalar yapılmaktadır. Boğaç ve Uruz ahırları temizlerken, Aybüke balıkları kurutmaktadır. Basat bu duruma anlam veremez ve neler olduğunu Aybüke'ye sorar. Aybüke; Demirdağ'dan Çıkış Bayramı'nı kutladıklarını belirtir. Dede Korkut, bu bayramın Türkler açısından öneminden bahseder ve Türk boylarının demir dağ'dan çıkışının hikâyesini akşam anlatacağını belirtir. Bu sırada Boğaç akşam demir eritme ve kılıç dövme törenlerinin de yapılacağını haberini verir. Dede Korkut, kahramanlarımızı akşam yapılacak kutlamalara Bay Bican'ı da davet etmeleri için gönderir. Basat yolda dayanamaz ve Türk boylarının 400 yıl sonra bir demircinin yaktığı ateşle demir dağ'dan çıkışının ve onları bekleyen bir kurdu takip edişlerinin hikâyesini kahramanlarımızdan dinler. Dinlemekle kalmaz adeta yaşar. Yol boyunca hikâyenin etkisine kapılan kahramanlarımız kaybolmuştur. Kahramanlarımız doğada yönlerini bulacak ayrıntıları değerlendirseler de başarısız olurlar. Bu esnada efsanedekine benzer bir kurt köpeği karşısına çıkarak kahramanlarımıza yol gösterip obaya götürür. Obada ateşler yakılmış, Dede Korkut, birlik ve beraberlik mesajını vermiş, Bayındır Han demir eritip diğer oba beyleriyle dövmüştür (<http://www.trt.tv/izle/243797/dede-korkut-33-bolum-demirdagdan-cikis>).

Dede Korkut kitabından bağımsız bir içerik olarak çizgi film adına üretilen bu bölümde yine Basat üzerinden Demirdağ'dan Çıkış (Nevruz) Bayramı kavramı çocuklara öğretilir. Kültürel bir geçmişi olan bu bayramın ritüelleri görsel olarak somutlaştırılmıştır. Basat hikâyeyi düşlerken çocuklar gözleri önüne gelen resimlerle daha iyi hikâyeyi kavrarlar. Bu bölümde de birlik ve beraberliğe dair mesajın çocuklara aktarıldığı görülmektedir.

Dede Korkut 34.Bölüm- Baskın Önleme Planı (Yayın Tarihi: 2014)

Karacık çobanla koyun otlatan kahramanlarımız, ormanda yetişen acı biberi keşfederler. Tepegöz'ün dumanla yaptığı tavuk-koyun şekilleri kahramanlarımızın dikkatini çeker ve Şökli Melik'in kalesine doğru yönelirler. Bu esnada Şökli Melik'in, obalarına düzenleyeceği baskından haberdar olurlar. Yartacuk, baskın öncesi yemeklerden sorumludur ve kahramanlarımız bu yemeği acı biberle sabote

ederler. Böylece kahramanlarımız obayı baskından kurtarırlar (<http://www.trt.tv/izle/243796/dede-korkut-34-bolum-baskini-onleme-plani>).

Yine orijinal eserden bağımsız bir içeriğin üretildiği bölümle karşılaşmaktayız. Dumanlı iletişim modeli çocuklara görsel öğelerle komik bir şekilde öğretilmektedir. Yine kahramanlarımız kendilerinden büyük ve güçlü kişileri akılları ile alt ederek çocukların gözünde süper kahramana dönüşmektedir.

Dede Korkut 35.Bölüm- Şifalı Çamur (Yayın Tarihi: 2014)

Kahramanlarımız küçüklerine ata binmeyi öğretmektedir. Uruz, yeni geliştirdiği ve pekte güvenliği olmayan at üzerinde ok atmaya göstereyim derken bacağını yaralar. Onu otacıya yetiştirmek için yaralıyı taşıdıkları tekerlekli bir araç ile kestirme bir yol seçerler ama bu yol üzerinde oba çocuklarını Yartacuk ve Tepegöz kaçıtır. Uruz'u bırakıp Tepegöz'ün ve çocukların peşine düşen kahramanlarımız Basat ve aslanı sayesinde çocukları kurtarır. Ama Yartacuk, bu durumdan istifade edip yaralı Uruz'u Şekli Melik'e götürmek ister. Yolda Tepegöz'ü beklerken Uruz'u aracından çamura atar. Uruz çamura düşünce bacağının geçtiğini anlar ve Yartacuk'u yere serer. Yartacuk'u kovalarken okuyla şapkasını vurur. Kahramanlarımız bu ciddi yaranın nasıl geçtiğini anlamaya çalışırken Basat, çamurun şifalı olduğunu ve Uruz'un bu sayede iyileştiğini söyler (<http://www.trt.tv/izle/243795/dede-korkut-35-bolum-sifali-camur>).

Dede Korkut kitabından bağımsız olarak kurgulanan bu bölümde ata binme kültürümüzün nesiller arası aktarımına görsel olarak şahit olmaktadır. İlk nesil Bamsı Beyrek'in, kahramanlarımıza öğrettiği bu değerimizin, şimdi kahramanlarımız sayesinde onlardan sonki kuşağa aktarıldığı gözlemlenmektedir. Çocuklar bu vesile ile bize ait olan ve büyüklerimizden öğrendiğimiz öz değerlerimizin küçüklere öğretmekle yükümlü olduğumuzu somut bir şekilde öğrenirler. Ayrıca ata binip dikkatsiz davranan ve öğrendiklerinden çok farklı bir şey uygulamaya çalışan Uruz'lada, kültürümüzün biriken tecrübelerle ilerlediği ve bu sayede en iyi şekle bürünüp nesiller arası belli kurallarıyla aktarıldığı mesajı verilir. Bu bölümde yine tahtadan yapılan el aracı ile çocukların basit materyali, somut olarak tasarlayabilme yetisini geliştirdiği gözlemlenmektedir. Yine bu bölümde de otacı ve sağlıkçı kelimelerinin çocuklarda kazanımına ilişkin kelime-kavram ilişkisi yer almakta. Kültürümüze ait otacı mesleği yeni nesile aktarılmaktadır. Çocuk kaçıрма sahnesi özellikle küçük yaş grubu çocuklarda yanlış mesajların algılanması ve korku durumu yaratmasına sebebiyet verebilir. Ülkemizde de pek çok derde deva olan şifalı çamur

kaplıcaları, Uruz'un iyileşen bacağı ile çocuklara somut olarak öğretilmektedir. Bu bölümde doğanın insanlar üzerindeki iyileştirici gücü çocuklara öğretilmiştir. Gerek otacılık gerekse çamur banyoları sağlığı geri kazanmanın doğal yollarıdır. Doğa ile karşılıklı ilişki kurma, onu sevmeye ve saygı duyma, karşılığında da doğadan sağlık kazanma inancı ve bu doğrultudaki kültürümüz bu bölümde dolaylı olarak çocuklara aşılanmaktadır.

Dede Korkut 36.Bölüm- Ulu Ağacın Sırrı (Yayın Tarihi: 2015)

Tepegöz artık açlıktan yiyecek bir şey bulamaz ve ağaçları kemirmeye başlar. Yartacuk, yaklaşan bir sürü olduğunu anlayınca Tepegöz'ün oyuk açtığı bir ağacın içine saklanırlar. Karacık çoban koyunlarını otlatırken ağaca yaslanıp şarkı söylemeye başlar. Bu esnada ağacın içindeki Yartacuk konuşmaya başlar. Her şeyi bilen, duyan, gören, duaları kabul eden ulu ağaç efsanesi obada yayılır. Her gün beş koyun karşılığında ulu ağaç Şökli Melik ve Tepegöz belasından obayı kurtaracaktır. Çevredeki tüm obalardan her gün sırayla bir aile beş koyununu bu ulu ağaca bağışlamaktadır. Kahramanlarımız bu bilge ulu ağacı bulup, ona bilmece sorarlar. Bu sırada bulutlar yaklaşmış yağmur yağacaktır. Basat Tepegöz'ün kokusunu alır. Ağacın içinde Tepegöz ve Yartacuk'un olduğunu anlayan kahramanlarımız ağacın köklerine okları ters batırarak bırakır. Yıldırımlar, hem ağaçlara hem de metal uçlu oklara çarpar (<http://www.trt.tv/izle/243794/dede-korkut-36-bolum-ulu-agacin-sirri>).

Bu bölümün en temelinde çocuklara yalancılığın kötü bir şey olduğu öğretilmektedir. Yalancı Yartacuk'un aklını kullanarak ağaç içerisinde milleti kandırması karşısında kahramanların aklını kullanarak düşmanını alt etmesi iki zıt mesaj taşımaktadır. Akıl ile bir sorunu çözmek erdemli bir davranıştır ama birini kandırmak yanlış bir davranıştır mesajı tam olarak verilmektedir. Böylece çocuklar kahramanlarımızın davranışını örnek alarak toplumda kabul edilen doğru davranışları öğrenirler. Kişilik kazanımları ve toplumsallaşma adına önemli mesajlar iletilmiştir. Orijinal eserde yer alan Basat Depegözi öldürdüğü boyı hikâyesinde, Dede Korkut, Tepegöz daha fazla Oğuz'a bela olmasın diye haraç olarak, yemesi için günde iki adam ve beş yüz koyun verir (Ergin, 2011a: 209). Bu haraç dönüşümlü olarak Oğuz ilindeki halk tarafından bölüşülür. Bu hikâyede de koyunların böyle bir halk arasında paylaşımı ulu ağaca bağışlandığı görülmektedir. 3-6 yaş grubu çocuklar olağanüstü olaylarla gerçekleri daha birbirinden ayırt edemezler. Hem bu yaş grubu için hem de 6-12 yaş grubu için yamyamlık gibi bir vahşet ve ailelerin kendi varlıklarını devam ettirebilmek adına çocuklarını telef ettiği fikri onlarda derin bir psikolojik baskı ve

korku yaratabilir. Aileye karşı güven ve aidiyet problemi yaşayabilir. Bu yüzden orijinal eserde de yer alan bu bölüm çizgi filmde güncellenerek sihirli bir ağaç formuna dönüştürülmüş ve yamyamlık olgusu tamamen kaldırılmıştır. Aynı zamanda kültürümüzde yer alan ağaçtan, sudan, dağdan ve diğer doğal varlıklardan medet umma, onlara adak adama, inanma, şerrinden korkma gibi inanışımız da dolaylı yoldan çocuklara aktarılmaktadır. Çünkü çizgi filmde de Şökli Melik ve Tepegöz belasından kurtulmak için obadakiler adeta adak adamaktadır. Kahramanlarımızın bilmece sorarak ulu ağacı alt etmesi, büyük güçlere ve bilinmeyene karşı gizemin dahi akıl ile çözülebileceği bilgisini çocuklara aktarır. Bilmece kavramına çizgi filmde çok sık değinilmesi ve bu bölümde de örneğinin bulunması 3-6 yaş grubunun dil gelişimi ve kelime-kavram bağlantılarının öğrenebilmesi adına önemlidir. Çocuklar, çizgi filmde öğrendikleri bilmeceleri tekrar ederek günlük yaşamlarında da kullanabilmektedirler. Bu yolla 3-12 yaş arasında sözlü kültürünün gelişmesinde de ve devamlılığında önemli rol oynamaktadır. Bulutlara bakarak yağmur yağacağını anlama yani hava durumunu tahmin etme durumu kahramanlarımız sayesinde çocuklara öğretilmektedir. Küçük yaş grubu çocuklarda yağmurun yağmasının sebebi pek çok tutarsız sebebe bağlanabilir. Örneğin; bulutların üzgün olması, bulutların kirlenmesi ve banyo yapmaları, havanın susması ya da bulutların üzerinde yaşayan insanların/uzaylıların ağlamasından dolayı olabilir. 6-12 yaş grubu çocuklarda somut düşünceler gelişmeye başlar ve daha mantıksal düşünebilirler. Artık kapalı havalarda bulutların birbirine çarpışmasıyla yağmurun yağacağını kavrayabilirler. Daha gerçeğe yakın tahminlerde bulunabilirler. Bu bölümde kahramanlarımızın bulutlara bakarak yağmur yağacağını bilgisini somut görselle çocuklara aktarması “kapalı havalarda yağmur yağar” gibi bir kavramın kazanılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca yine kitapta yer almayan ama çizgi film için tasarlanan bu sahnenin devamında fen bilimine ait bir bilginin çocuklara öğretildiği görülmektedir. Yıldırımların ağaçlara ve ucu sivri metallere çarpması bilgisi çocuklara görsellikle sunulur. Böylece çocuklar yağmur yağarken ağaçların altında gezmeleri ve ucu sivri metallerin yakınlarında bulunmamaları gerektiğini de dolaylı yoldan öğrenirler.

Dede Korkut 37.Bölüm- Tepegöz ’ün Zayıf Yönü (Yayın Tarihi: 2015)

Obada Çiçek hatun, Aybüke için battaniye dokumuştur. Obada Palavracı Pars adındaki çocuk küçüklerine Tepegöz ’ü nasıl yakaladığını anlatmaktadır. Urus ve Boğaç bu palavracı ya gününü göstermek için Aybüke ’nin mavi battaniyesiyle

Tepegöz kılığına girip korkutur. Fakat olaylar rayından çıkar ve oba halkı Tepegöz'ün obayı bastığını sanır. Dede Korkut bu durum karşısında Uruz ve Boğaç'a kestane toplama işini verir. Boğaç, ağacın tepesindeyken Şökli Melik ve Tepegöz'ün obaya baskına doğru geldiğini görür. Aybüke battaniyesinin hesabını sormak için Basat'la birlikte Uruz ve Boğaç'ın yanına gider. Uruz ve Boğaç avladıkları ördeği Tepegöz'ün yoluna koyar. Böylece Tepegöz, yanlış yola sapar ve Şökli Melik'in adamları da arkasından gitmek zorunda kalır. Tepegöz, ördeğin başında kendisine benzer kuklayı görünce şaşırır. Boğaç ve Uruz yuvarladıkları taşlar ile Şökli Melik ve adamlarının yolunu kapatır. Baskından oba kurtulmuştur ama Uruz ve Boğaç, Aybüke'nin sinirinden nasıl kurtulacaktır (<http://www.trt.tv/izle/243792/dede-korkut-37-bolum-tepegozun-zayif-yonu>).

Dede Korkut kitabından bağımsız olarak çizgi film için hazırlanan bir bölümle karşılaşmaktayız. Orijinal eserde Aybüke karakteri yer almadığı gibi annesinden ve bu battaniye olayından da bahsedilmez. Bu bölümde Palavracı Pars üzerinden çocuklara yalanın kötü bir şey olduğu tekrarlanır. Çizgi filmde sürekli yalan söyleyen kişinin “Yalancı” (Yartacuk) adı ile yapmadığı şeyleri yapmış gibi gösteren kişilerin "Palavracı" (Pars) adı ile bağdaştırılması çocukların kelime-anlam bütünlüğünü de kavramasını sağlar. Çocuklara toplumda bu tür kişilerin hoş görülmediği bilgisi verilirken, kahramanlarımız gibi dürüst ve çalışkan kişiliklerin kazandırılmasına özen gösterilmiştir. Bölümde battaniyenin amacı dışında kullanılarak bir Tepegöz kuklasına çevrildiği gözlemlenmektedir. Nesneleri amacı dışında kullanabilme yaratıcılığı çocuklarda 3-6 yaş arasında geliştiği görülmektedir. Bu durum da çocukların bu yanını tetikleyici ve ilham verici bir özellik taşır. Hatta biraz daha olaylar abartılarak daha komik bir sahnede olaylar aktarılır. Böylece çocuk eğlenirken daha kolay doğru ve yanlış özellikleri kavrayabilir. Kahraman dahi olsa biri yanlış bir hareket yaptığında toplum tarafından cezalandırılacağı bu yolla da toplumsal adalet ve düzenin sağlandığı mesajı çocuklara verilir. Bu ayrıntı çocuğun toplumsallaşması adına önemlidir. Kestanenin ağaçtan toplanan dikenli bir meyve olduğu bilgisi çocuklara aktarılırken, tarihimizde de yer alan gözlem ve kule haberciliğine benzer bir örneğin kahramanlarımızca sergilendiğini görmekteyiz. Tepegöz'ün pişmiş ördekle imtihanı ve aç gözlülüğünün cezasını çekmesi, çocuklar açısından iyi bir örnektir. Böylece çocuklar aç gözlülük ve hırsın kötü bir şey olduğunu da öğrenirler. Kahramanlarımız yine akıllarını kullanarak büyük güç ve

kötülük karşısında üstünlük elde ederler. Bu da çocuklara her şeyin şiddetle değil zekayla çözülebileceği mesajını verir.

Dede Korkut 38.Bölüm- Şakacı (Yayın Tarihi: 2015)

Biri obadaki insanların üzerlerindeki kıyafetleri uyuyorlarken birbirleriyle değiştirir. Kahramanlarımız bu şakadan sıkılmaya başlamıştır ve neler olduğunu öğrenmek isterler. Şökli Melik, son zamanlarda sürekli bozguna uğradığından çok sinirlidir ve Tepegöz ile Yartacuk'a Bayındır Han'ın kılıcı ile kalkanını getirmeye gönderir. Böylece Bayındır Han, itibar kaybedecek ve obası Şökli Melik'in yüceliğini anlayıp haracını verecektir. Kahramanlarımız tüm gece uyumamakta ve şakacıya tuzak hazırlamaktadır. Fakat uyku tatlı gelir ve Tepegöz'le Yartacuk'un obaya geldiğini görmezler. Tepegöz ve Yartacuk tam Bayındır Han'ın kılıcı ile kalkanını almış obadan ayrılıyorlardır ki kahramanlarımızın şakacı için kurduğu tuzağa düşerler. Koşuşturma esnasında Dede Korkut'a yakalanırlar ve obadan kovulurlar. Eşyaları sincabın değiştirdiği ortaya çıkar (<http://www.trt.tv/izle/243791/dede-korkut-38-bolum-sakaci>).

Yine orijinal eserden bağımsız bir kurgunun çizgi film için yaratıldığı bir bölümle karşılaşmaktayız. Çocuklara, şakanın bazen tatsızlık yaratabileceğini ve toplumdaki diğer bireyleri rahatsız edebileceği bilgisi dolaylı yoldan aktarılır. Ayrıca 28 ve 29. Bölümde de yer aldığı gibi bu bölümde de izinsiz alma davranışının ve hırsızlığın kötü bir şey olduğu bilgisi verilir. Çocukların kişilik kazanımına ve toplumsallaşmasına yönelik hazırlanmış bir bölümdür.

Dede Korkut 39.Bölüm- Sevimli Yavrular (Yayın Tarihi: 2015)

Keskingöz, kahramanlarımızı ormana çağırmıştır. Şökli Melik, yaptığı planların nasıl kahramanlarımızca duyulduğunu düşünmektedir. Kırac Ata diye biri vardır ve her şeyi bilmektedir. Bu kişinin Bayındır Han'ın obasında olmasından kuşulanır. Şökli Melik, ot bitmeyen kırac yerde yaşayan, Kırac Ata'yı bulma işini Tepegöz ve Yartacuk'a verir. Kahramanlarımız, Keskingöz'ün tarif ettiği tepeye çıkınca, Keskingöz'ün yavrularını bulurlar. Tepegöz ve Yartacuk, kahramanlarımızı tepeye çıkarken görmüştür ve Kırac Ata'nın bu tepede olduğunu düşünürler. Tepegöz, Yartacuk'un ona söylediği deyimleri sürekli yanlış anlamaktadır. Kahramanlarımız aşağıya inip kara yemiş yerken Tepegöz ve Yartacuk anca tepeye çıkabilmiştir. Keskingöz'ün yavruları tehlikededir ve kahramanlarımız onları kurtarmak için geri dönüp tepeye tırmanır. Kahramanlarımız, Keskingöz'ün yavrusunu kurtarmak için büyük bir toz bulutu halinde Tepegöz'le boğuşurlar.

Tepegöz, Yartacuk'un üzerine düşer ve Keskingöz'ün yavrusu bu şekilde kurtulur (<http://www.trt.tv/izle/243790/dede-korkut-39-bolum-sevimli-yavrular>).

Orijinal eserde yer almayan ama çizgi film için kurgulanmış bir bölüm yer almaktadır. Çocuklara, kahramanlarımız vasıtasıyla hayvan sevgisi ve doğanın yasasının insanlar tarafından bozulmaması gerektiği bilinci aşılar. Tepegöz ve Yartacuk arasında geçen deyim ve anlam bağlantısı problemi komik yollarla çocuklara sözlü kültürümüzü öğretme işlevi görür. Özellikle, 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için içerikte sunulan kelime tekrarları ve kelime-kavram bağlantıları önemli bir gelişimi destekler. Bu bölümde bir şiddet sahnesinin bulunması dikkat çekmektedir. Şiddetin etkisi azaltılmak adına toz bulutu ile aktarılmaya çalışılmıştır. Akıl yerine bedensel gücün üstünlüğünün tercih edilmesi çocuklarda olumsuz davranışlar üretebilir. Örneğin çocuk sosyal hayatta arkadaşının elinde bulunan boya kalemini almak istediğinde, arkadaşı vermezse çizgi filmde gördüğü bu sahneden etkilenecek aynı davranışı sergileyebilir.

Dede Korkut 40.Bölüm- Uruz'un Babası (Yayın Tarihi: 2015)

Kahramanlarımız oba çocuklarına ok atma pratikleri yaptırmaktadır. İçlerinden Aykız'ın atışlarını kıskanan Uruz, yumurta atışını çocuklara bırakmaz ve isabet ettirerek oyunlarını bozar. Aykız bu atışı yapmak ve ödülü almak ister. Bu yüzden oba kümesine gider. Kümenin dışında Borla Hatun ile Bayındır Han arasında geçen konuşmaya şahit olur. Yıllardır Uruz'un babası olarak bildiği Bayındır Han onun gerçek babası değil dedesi olduğunu ve öz babası Salur Kazan'ın, Trabzon Tekür'ünün elinde tutsak edildiğini öğrenir. Atış talimi sırasında bu yumurta da kazayla Uruz tarafından kırılınca Aykız sinirinden tüm duyduklarını kahramanlarımıza anlatır. Uruz gerçeği öğrenmek için annesine ve babası olarak bildiği Bayındır Han'a koşar. Annesi daha ok atmayı, ata binmeyi öğrenmeden, zamansız düşmanın peşine düşmesini istemediğini belirtir. Bayındır Han tüm gerçeği öğrenmesi için onu Dede Korkuta yönlendirir. Dede Korkut ateş başında kahramanlarımızı toplar ve olanları anlatır. Salur Kazan, yüz yiğidi ve ilteriş Han'la birlikte bir ava çıkmıştır. İlteriş Han yaban hayvanların kokusunu alan muazzam bir buruna sahiptir. Onun yönlendirmesiyle bir avın peşine düşerler. Fakat avlandıkları kuru Trabzon Tekür'ünün korusudur. Şekli Melik'ten daha zalim ve güçlü olan Tekür bir plan yapmış ve hilelere başvurmuştur. Salur Kazan, on gün hiç uyumadan gezip on gün de hiç uyanmadan derin bir uykuya yatarmış. Düşman her şeyden habersiz Salur Kazan ve adamlarına baskın düzenlemiştir. Bir türlü uyanamayan

Salur Kazan, uykusuna ve de düşmana böylece mağlup olmuştur. Dede Korkut, Uruz'un da yakalanıp babası gibi zindana atılmasından korktuklarından dolayı bu gerçeği ondan sakladıklarını belirtir. Babasının hala yaşayıp yaşamadığını bile bilmemektedirler. Bunu öğrenmenin tek yolu her şeyi görüp bilen ot bitmez bir yerde yaşayan Kırış Ata'yı bulup sormaktır (<http://www.trt.tv/izle/243789/dede-korkut-40-bolum-uruz-un-babasi>).

Bu bölümde orijinal eserde yer alan Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy hikayesine değinildiğı görölmektedir. Kitapta Uruz, atıyla divana giderken biri yoldan çevirir ve Babası olarak bildiğı Bayındır Han'ın, annesinin babası olduğunu, asıl babası Han Kazan'ın ise Toman'ın Kalesinde esir olduğunu söyler. Annesine bu konuyu danışır. Annesi, oğluna gerçek babasının (Salur) Han Kazan olduğunu, kâfir elinde yaşadığını ama onun da babası gibi esir düşmesinden korktuğı için bu gerçeği uzun yıllardır sakladığını söyler. Ve babasını kurtarmak için diğery beylerin de yardımını alarak askerleriyle yola çıkar (Ergin, 2011a: 239). Çizgi filmde bu kurgunun değışimini ve yeni sahnelerin eklendiğini görmekteyiz. Orijinal hikâyede bulunmayan ok atma pratiklerinin küçüklere yaptırılması yeni bir kurgudur. Savaş kültürünün nesiller arası aktarımı ve Oğuzlar'ın buna verdiğı önem somut bir şekilde çocuklara aktarılmaktadır. Burada da tıpkı ata binme konusunun işlendiğı 35. Bölüm'de olduğu gibi ilk nesli temsil eden Bamsı Beyrek'in, kahramanlarımıza öğrettiğı bu değerin, şimdi kahramanlarımız sayesinde onlardan sonraki kuşağı aktarıldığı gözlemlenmektedir. Çocuklar bu vesile ile bize ait olan ve büyüklerimizden öğrendiğimiz öz değerlerimizin küçüklere öğretmekle yükümlü olduğumuzu somut bir şekilde öğrenirler. Ama Uruz'un ukalaca tavırları ve oyunu bozması kahramanlarımızın uyarısı vasıtasıyla yanlış bir davranış olarak izleyiciye aktarılır. Çizgi filmde hikâyenin daha net anlaşılabilmesi için olaylar Borla Hatun ile Bayındır Han arasında yaratılan konuşma ile somut görsellikte çocuklara aktarılmaktadır. Böylece çocuk olayları kişiler üzerinden somutlaştırarak daha net anlayacaktır. Sır tutuma ve sinirliiyken bu sırrı açığı vurma eylemi ile Aykız, orijinal eserdeki kimliğı belirsiz haberciye benzer. İkisi de Uruz'a gerçek babasının Bayındır Han değil, Salur Kazan olduğunu söyler. Bu noktada hikâyeye bağı kalındığı görölmektedir. Kitapta babasını kurtarmadığı için Uruz, bu haberci tarafından ayıplanırken, çizgi filmde Aykız, ona sinirli olduğu için bir anda sırrını ortaya çıkarır ve ayıplar. Kitapta tüm gerçeğı Uruz'a annesi aktarırken, çizgi filmde annesi, Bayındır Han ve Dede Korkut sayesinde gerçeğı öğrenir. Kitapta Salur Kazan'ın

yaşadığı, Oğuzlarca bilinirken, çizgi filmde yaşayıp yaşamadığı bilinmemektedir. Çünkü çocukta aile üyelerinin birinin başına felaket geldiğinde, diğer aile üyelerinin onu korumak yerine terk edeceği ve dışlayacağı algısı oluşabilir. Bu yanlış anlaşılmayı engellemek amacıyla karısının Salur Kazan'a olan özlemi görsel bir şekilde çizgi filmde sunulmuştur. Kitapta da, çizgi filmde de anneye, gerçeği sorgulama sahnesi bulunur. Kitapta anne, oğlunu da kocası gibi kaybetmek istemediğini söylerken çizgi filmde Dede Korkut bunu dile getirir. Çizgi filmde annesi oğluna açıklama yaparken; ok atmayı, ata binmeyi öğrenmeden, zamansız düşmanın peşine düşmesini istemediğini belirtir. Yani çocukların yiğitlik yapabilmesi için yaşının dolmasını beklemektedirler. Bu yüzden Uruz'dan gerçeği bir müddet saklarlar. Kitapta bu durum açıklanmasa dahi kavranabilmektedir ama 3-12 yaş aralığındaki bir çocuğun bunu anlayabilmesi güçtür. Bu sahnenin bir dezavantajı, kandırılma duygusunu istenmediği halde beslemesidir. Özellikle 6-12 yaş grubu çocuklarda gelişen aileye güven mekanizmasını derinden sarsabilir. Bu yüzden çocukların sürekli gerçek ebeveynlerini sorgulaması gibi travmatik bir saplantıya dönüşmemesi için duruma bir açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Kitapta bulunan Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy hikayesinin başında yer alan Kazan'ın esir edilişi, çizgi filmde Dede Korkut ağzından, Uruz yoluyla izleyiciye aktarılmıştır. Fakat kitapta yüz yigidi ve İlteriş Han'dan söz edilmezken, çizgi filmde bu karakterlere de yer verilmiştir.

Kitapta, Salur Kazan, Toman'ın Kalesi yakınlarında küçük ölüm dedikleri yedi günlük uykuya dalarlar. Toman'ın Kalesinin tekürü bu durumdan faydalanıp onlara baskın düzenler. Salur Kazan uyanamaz ve düşmanla cenk eden yirmi beş beyi savaşıarak ölür (Ergin, 2011a: 234). Çizgi filmde bu hikâyeye, Trabzon Tekür'ünün korusuna yakın yerde geçer. Düşman Trabzon Tekür'ü, Şökli Melik'ten bile daha zalim ve güçlü olarak aktarılır. İlk kez Şökli Melik'ten başka bir kötü çocuklara tanıtılmaktadır. Ve bu kötü karakter çok ama çok kötü mesajı yine Şökli Melik'le kıyaslanarak verilir. Çocuk böylece kıyaslama yoluyla Trabzon Tekür'üne dair bir fikir edinebilmektedir. Kitapta da yer alan düşmanın ölüm uykusunda Oğuz'a baskın düzenlemesi çizgi filmde hile ve kurnazlıkla açıklanır. Böylece iki eserde de aslında Salur Kazan'ın ve de adamlarının gücünün düşmanın gücünden fazla olduğu mesajı alttan alta verilir. Düşman ancak yenebilmek için savunmasız bir hal olan uyku halini beklemektedir. Kültürümüzde yer alan su uyur düşman uyumaz, lafına benzer bir içerik bulunur. Kitapta Salur Kazan, yirmi beş beyi şehit olurken, çizgi

filmde yüz yiğit ve İleriş Han şehit olmaktadır. Çizgi filmde sayının bu şekilde güncellenmesi bu düşmanın çok kötü, acımasız ve güçlü olduğunu çocuklara anlatabilmek için güncellenmiştir. Çocuklar için yüz sayısı çok fazla bir sayıdır ve bu kadar fazla sayıdaki insanı yenebilen düşman çok ama çok güçlü, yenilemez bir güçte olan kimse olmalıdır. İleriki bölümlere bir hazırlık basamağı olarak verilen bu ayrıntılar daha sonra kahramanlarımızın ne kadar başarılı olduklarını gösterecek atıflarda bulunmaktadır. Çünkü Uruz, babasını bu zorlu düşmanın elinden kurtarmak istemektedir. Küçük bir çocuğun bu denli büyük güçlere sahip birini alt etmesi olağanüstü bir durumdur. Çocuklar aşılamaz yolları aştıkları, yenilemez düşmanları yendikleri için bu kahramanlara hayran olmaktadırlar. Çizgi filmde, Salur Kazan'ın, on gün hiç uyumadan gezip on gün de hiç uyanmadan derin bir uykuya yattığından bahsedilir. Bu durum orijinalinde, yedi günlük küçük ölüm denen bir uyku olarak aktarılır. Sürenin bu şekilde değiştirilmesi de çocukların algılayabilmelerini kolaylaştırmak amacıyla olduğunu düşünmekteyim. 3-12 yaş grubu çocuklara küçük ölüm gibi bir kavramın açıklanması oldukça güç bir durumdur. Ve asıl hikâyede uyku insanların zayıf bir yönü olarak ifade edilir. Ama 3-12 yaş grubu çocuklar için uyku gelişim açısından önemli bir durumdur. Bu yüzden mesaj güncellenerek kahramanın olağanüstülüğüne yapılan bir atıf olarak nitelendirilmiştir. Tıpkı uyuyan güzel gibi bu durumu masallaştırarak anlatmakta ve Salur Kazan'a olağanüstü bir kişilik kazandırmaktadır. Onun normal bir insandan farklı olduğu mesajı on gün hiç uyumadan gezip on gün de hiç uyanmadan derin bir uykuya yattığı bilgisi ile çocuklara aktarılır. Çünkü on gün hiç uyumamak normal bir insan için imkânsız bir durumdur.

Dede Korkut 41.Bölüm- Dost Kazanmak (Yayın Tarihi: 2015)

Kahramanlarımız obadaki herkesle vedalaşmış en son Dede Korkut'tan dikkatli olmaları ve güvenli yerlerde uyumaları hakkında öğütler dinlemektedir. Tepegöz oba yakınlarındaki bir koyunu yakalamaya çalışırken Yartacuk'la birlikte bu konuşmaya kulak misafiri olur. Yartacuk, kahramanlarımızı yakalayıp, Trabzon Tekür'üne hediye olarak sunmak için planlar yapar. Kahramanlarımız Yartacuk'un tuzağına düşüp esiri olur. Keskingöz, Deli Dumrul tarafından esir alınıp kendisini Uruz'a götürülmesi için serbest bırakılır. Deli Dumrul ve ayısının yardımıyla kahramanlarımız Tepegöz ve Yartacuk'un elinden kurtulur (<http://www.trt.tv/izle/243788/dede-korkut-41-bolum-dost-kazanmak>).

Dede Korkut'un güvenli yerde uyuma konusundaki tavsiyesi bir önceki bölümde aktarılan Salur Kazan hikâyesini dolaylı yoldan hatırlatmaktadır. Bu yolla kitaptaki uyku gafletine düşme uyarısı çizgi filmde Dede Korkut ağzından çocuklara aktarılır. Su uyur düşman uyumaz. Düşman sürekli bir fenalık ve zarar verme peşindedir. Kahramanlarımız da dikkatli olmalı ve düşmanın tuzağına düşmemelidir. Kitapta dolaylı yoldan aktarılan bu öğüt, çizgi filmde işlenerek kültürümüzün ve öğretilerimizin çocuklarımızın da tecrübe etmesi ve öğrenmesi sağlanır. Orijinal eserde yer alan Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy hikayesinde Uruz'un babasını kurtarmak için geldiğini ve kiliseyi aldıklarını Tekrür'e haber eden bir sığıрмаçtan bahsedilir (Ergin, 2011a: 240). Çizgi filmde bu sığıрмаç, Yalancı Yartacuk ile hayat bulmuştur. Fakat çizgi filmin başlarında kahramanlarımızı yakalayıp Tekür'e hediye götürmek ister. Orijinal eserde böyle bir hikâye bulunmamaktadır. Çizgi filmde hikâyenin geri kalan kısmı orijinal eserden bağımsız olarak kurgulanmıştır. Dostluğa ve vefaya verilen önem vurgulanmıştır. Deli Dumrul üzerinden zor durumda kalana yardım edilmesi gerektiği mesajı dolaylı yoldan aktarılmıştır.

Dede Korkut 42.Bölüm- Tepegöz'e Veda (Yayın Tarihi: 2015)

Kahramanlarımız Yartacuk ve Tepegöz'ün takibinden kurtulup Uruz'un babasını kurtarmaya çalışmaktadırlar. Ormandaki kurtların saldırısına uğrayan kahramanlarımız önlerine çıkan nehirdeki bir kütüğün üstüne atlamakta çareyi bulur. Kahramanlarımızı ararken bir geyiğin peşine düşen Tepegöz, Yartacuk'u da peşinden sürükler. Bu esnada kütük üzerindeki kahramanlarımız hemen önlerinden geçmektedir ve kovalamaca başlar. Kahramanlarımız bir ağaç sayesinde şelaleye düşmekten kurtulurken, Yartacuk ve Tepegöz şelalenin akıntısına kapılıp suyun dibini boylar. Tepegöz'ün peri annesi suyun derinliklerinden ortaya çıkar ve onu nehrin derinliklerinde ki krallığına götürür (<http://www.trt.tv/izle/243787/dede-korkut-42-bolum-tepegoze-veda>).

Orijinal eserde yer alan, Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destanda Basat, Tepegöz'ün gözünü kör edip, koyun postuyla mağaradan kaçtıktan sonra ilk sınavı olan sihirli yüzük testini geçer. Daha sonra kümbedin içinde Tepegöz'ün ona hediye ettiği gizli hazinesinin sınavına tabii tutulur. Tanrı'nın yardımıyla ve maddiyata önem vermeyişiyle Basat bu sınavı da geçer. Yıkılan kümbetten sağ salim kurtulur. Ama hiçbir altını obasına götüremez. Sıra son sınavdadır. Tepegöz ancak başını mağarasındaki kınısız kılıcın keseceğini söyler (Ergin, 2011a: 212-213). Basat bu

kılıç testini de geçer ve Tepegöz'ü onun kılıcı ile öldürebilir (Ergin, 2011a: 215). Çizgi film için bu hikâye çok ağır şiddet sahneleri içermektedir. Bu yüzden orijinal metinden bağımsız bir kurgulama ile Tepegöz hikâyesinin bitirildiği görülmektedir. Sadece koşturmaca ve yakalamaca sahneleri ile şiddetin pasifleştirildiği görülmektedir. Fakat çocuklar kahramanlarla kendilerini özdeşleştirerek zamanla Tepegöz'ün davranışlarından korkmuş olabilme ihtimalinin burada değerlendirildiğini düşünmekteyiz. Daha önce de belirttiğimiz gibi 3-6 yaş grubu çocuklar için olağanüstü güçler, devler, periler cinler ve canavar gibi yaratıklar gerçek hayatta da yaşayabilmektedir. Orijinal eserden bağımsız bir hikâye kurgulanarak oluşturulan bu bölümle birlikte çocuklar, bir yaratığın daha ailesine ve evine ulaştığı düşüncesi ile kendisini güvende hissedebilir.

Dede Korkut 43.Bölüm- Kırac Ata (Yayın Tarihi: 2015)

Kurtlara yem olmamak için ağaç tepesinde uyuyan kahramanlarımız Boğaç'ın bir anlık dengesini kaybetmesiyle aşağıya düşerler. Bu kazada Aybüke yaralanır ve ayağının üzerine basamaz. Bir kütük yardımıyla sedye yapıp Aybüke'nin iyileşeceği güvenli bir sığınak aramaya başlarlar. Kırac araziden iki mağara bulurlar. İlk mağarada bir doğan ve kurt yaşamaktadır. İkinci mağarada ise bir ayı bulunmaktadır. Ayı kahramanlarımızı koşturmaya başlar ve Kırac Ata sayesinde ayıdan kurtulurlar. Dede Korkut'un ismini duyan Kırac Ata bu misafirlerini topraklarında kabul eder. Aybüke'nin yarasıyla ilgilenirken obada olup biteni öğrenir. Kırac Ata'nın evcil hayvanları olan doğan, kurt ve ayının nasıl birlikte yaşayabildiklerini soran kahramanlarımıza, Ata; doğanın keskin gözleri gözlerim, ayı ve kurdun gücü ise gücüm olur, şeklinde açıklama yapar. Kırac Ata, Salur Kazan'ın hayatta olduğunu ve kurtuluşun ancak kahramanlarımız tarafından olacağını müjdelar. Kahramanlarımızın takip edildiğini ama artık Tepegöz'ün bir tehlike oluşturmadığını, onun kendi ülkesine gittiğinin haberini verir (<http://www.trt.tv/izle/243786/dede-korkut-43-bolum-kirac-ata>).

Bu bölümde Dede Korkut gibi bilgin ve otacı kimliği bulunan ama Dede Korkut'un dahi itimat ettiği Kırac Ata isimli bir kişi yaratılmıştır. Orijinal eserde yer alan Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy hikayesin dahil diğer tüm hikayelerde böyle bir kişiden söz edilmez. Bu kişi çizgi film için tasarlanmış bir kimsedir. Bu nedene orijinal eserden bağımsız bir hikâye kurgulandığı görülmektedir. Kırac ata, herşeyi duyan, bilen; sözüne herkesin itimat ettiği ve doğanın ona, onun da doğaya saygı duyduğu bir kişidir. Çocuklar izledikleri çizgi

filimde yine olağanüstü karaktere sahip bir kişi ile tanışmaktadırlar. Kırac Ata'nın, doğanın keskin gözleri gözlerim, ayı ve kurdun gücü ise gücüm demesi (<http://www.trt.tv/izle/243786/dede-korkut-43-bolum-kirac-ata>) ve bu hayvanlarla kimsenin yaşamadığı kırac bir toprakta tek başına yaşaması olağanüstülüğünü ve gizemini somut bir şekilde çocuklara aktarabilmektedir. Orijinal eserde yer alan Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy hikayesinde Uruz'un babasının yaşadığını önce divana giderken, ona babasının Han Kazan olduğunu söyleyen kişiden daha sonra da annesinden öğrenir (Ergin, 2011a: 239). Bundan sonra da başka birine babasının ölü mü diri mi olduğunu sormaz. Çizgi filmde bu durum yeninden güncellenerek Kırac Ata tarafından Uruz'a aktarılır. Böylece babasının yaşadığından emin olunur. Ayrıca orijinal eserde yer alan Dede Korkut'un gelecekte haber verme yetisinin çizgi filmde Kırac Ata'da olduğu görülmektedir. Salur Kazan'ın kurtuluşunun ancak oğlundan olacağını ayrıca Tepegözden de kurtulduklarını müjdelemesi bunun örneğidir (<http://www.trt.tv/izle/243786/dede-korkut-43-bolum-kirac-ata>). Şamanlık gücünün sadece Dede Korkut'ta değil pek çok kimsede bulunduğu bilgisi Kırac Ata vasıtasıyla somut bir şekilde çocuklara aktarıldığını söyleyebiliriz. Çünkü ilk kez çocuklar bu bölümde Dede Korkut haricinde onun kişilik özelliklerine benzer bir kişiyi somut olarak karşılarında görmektedirler.

Dede Korkut 44.Bölüm- Kırac Ata'nın Marafetleri (Yayın Tarihi: 2015)

Tepegözü özleyen Yartacuk, kendine yeni arkadaş aramaktadır. Kaplumbağa ile konuşurken kırac arazideki mağaralar dikkatini çeker. Aybüke ve Boğaç mağarada beş taş oynarken, Basat ayı ile birlikte balık yakalamakta, Uruz ise Kırac Ata ile birlikte atış pratiği yapmaktadır. Basat'ın ayı ile yakalamaca oynaması aslanı tarafından yanlış anlaşılır ama kısa sürede durum açıklığa kavuşur. Yartacuk, mağaranın içinde bulunan Aybüke ve Boğaç'ı izler. Aybüke susayınca Boğaç'ın su bulmaya gitmesini fırsat bilen Yartacuk, Aybüke'yi kaçırmaya çalışırken Ata'nın doğanı ve kurdu buna engel olur. Kovalamaca esnasında çıkan sesler kahramanlarımızın dikkatini çeker. Boğaç geriye dönüp ağaç üzerinde kurdun esir aldığı Yartacuk'u görür ve mağaraya gidip Aybüke'yi kontrol eder. Bu esnada elindeki bir but parçasıyla kurdu kandıran Yartacuk kaçmayı başarır (<http://www.trt.tv/izle/243785/dede-korkut-44-bolum-kirac-ata-nin-marafetleri>).

Yine bu bölümde orijinal eserden bağımsız bir bölüm kurgulanmıştır. Çocuklara geleneksel oyunlarımızdan beş taş oyunu Aybüke ve Boğaç üzerinden

aktarılmaktadır. Uruz'un ise Kırac Ata'nın yanında pratik yapması onun manevi gücünü bize görsel olarak somutlaştırır. Kitapta bulunan Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy hikayesinde Kırac Ata karakteri bulunmamakla birlikte ona en yakın Dede Korkut ile Uruz arasında da böyle bir sahne geçmemektedir.

Dede Korkut 45.Bölüm- Sudaki Işık (Yayın Tarihi: 2015)

Kırac Ata, Uruz ve Boğaç'ı su almaya nehre gönderir. Kahramanlarımız su ile oynarken suya yansıyan altın renkli parlak bir çizgi keşfederler. Çizgiyi takip edip altın madeni keşfederler. Boğaç taşıyabileceği büyüklükte bir altın parçasını alıp değersiz bir kaya rengine boyayarak obasına götürmeyi planlar. Fakat yolda giderlerken Yartacuk, taşıdıkları altını görür ve bir yolunu bulup kayayı çalar. Bu sırada kahramanlarımız, Basat ve aslanın bir takım, Kırac Ata'nın ayısı ve kurdunun bir takım olduğu halat çekme yarışını izlerler. Basat, boya için kök ve renkli meyvelerden yararlanabileceklerini söyler. Bu sırada Yartacuk, altın kayasını taşımaktan yorulmuş ve dinlenmektedir. Fakat yeni arkadaş edindiği uğurlu kaplumbağası yüzünden altın yokuş aşağıya yuvarlanmaya başlar. Yartacuk, altını yakalamak için uğraşırken boya hazırlayan kahramanlarımızın üzerine altın kayasıyla birlikte uçar. Boğaç, Aybüke'nin ezilmemesi için altın kayasını nehre atmak zorunda kalır (<http://www.trt.tv/izle/243784/dede-korkut-45-bolum-sudaki-isik>).

Kitapta yer almayan ama çizgi film için kurgulanan bu bölümde maddiyatın önemsizliğine önemli olanın maneviyat olduğuna dikkat çekilir. Hikâye kurgusuyla somutlaştırılan bu düşünce Aybüke'nin kurtulması ve altın kayasının kaybedilmesiyle somut bir şekilde çocuklara aktarılır. Kişilik kazanımı adına önemli bir bölümdür. Yine çocukların bedensel ve zihinsel gelişimine yönelik halat çekme yarışının örneğinin verildiği görülmektedir. Modern çağ çocuklarını bu tür geçmişimizde var olan yarışmalardan haberdar ettirerek özendirmeyi amaçladıkları söylenebilir. Çocuklara doğal boya üretme yöntemlerinden birisi olan kök ve renkli meyvelerden yararlanabileceği bilgisi kahramanlarımız vasıtasıyla somut bir şekilde çocuklara aktarılmaktadır.

Dede Korkut 46.Bölüm- Yüzüğün Gücü (Yayın Tarihi: 2015)

Aybüke iyileşmiş ve Kırac Ata'ya veda zamanı gelmiştir. Kırac Ata, Tepegöz tehlikesinden kurtulsalar da yoldaki pek çok tehlikeden ve yüzüğün gücünün hala var olduğundan bahseder. Yartacuk, hem Tepegöz'den hem de altın kayasından olmuştur. Şekli Melik'in gazasından korkmaktadır. Bu esnada aç gözlülüğü yüzünden dilini arların soktuğu Yantirik ile çarpışır. Tepegöz'ün uzun süredir kayıp

olan sihirli yüzüğünü Yantirik'in parmağında gören Yartacuk, yüzüğün kudretini bilmeyen saf Yantirik ile yol arkadaşı olur. Yolda yemiş gören Aybüke bir anlık kahramanlarımızdan ayrılır ve kaybolur. Yartacuk ve Yantirik bu durumdan faydalanıp onu yaklar ve Yantirik'in evinde tutsak eder. Bu esnada Yartacuk göl kenarında düşürdüğü yüzüğünün Yantirik'in parmağındaki yüzüğe ne kadar benzediğini söyler. Yantirik'in parmağına sıkışmış olan yüzüğü bir türlü çıkaramazlar. Çekiştirme esnasında Yantirik'in parmağından fırlayan yüzük Aybüke'nin parmağına girer. Aybüke, yüzüğün gücü sayesinde iplerini koparıp kaçmayı başarır. Aybüke artık çok kuvvetli, denge kurabilen ve yükseklerle kadar zıplayabilen üstün güçlere sahip olmuştur. Yartacuk bir anlık boşluğundan faydalanarak Yantirik'le beraber Aybüke'yi yakalar yüzüğü çıkarmaya çalışırken fırlayan yüzüğü havada bir kuş kapar (<http://www.trt.tv/izle/243783/dede-korkut-46-bolum-yuzugun-gucu>).

Kitaptan bağımsız olarak kurgulanan bu bölümde yine Kırac Ata'nın gelecekte haber taşıdığı görülmektedir. Sihirli yüzüğün gücünden bahsederek adeta geleceği müjdelir. Tepegöz iri ve ürkütücü görüntüsüne karşın, tombul ve saf yapıda tasarlanması çocuklar için tezat oluşturmakta ve gülme eylemini desteklemektedir. Böylece çocuk korkarak değil gülererek, eğlenerek yanlış ve doğruyu öğrenmektedir. Tepegöz'ün çizgi filmde ayrılışından sonra oluşan boşluk Yantirik gibi bir karakterle doldurulmuştur. Yantirik ile Tepegöz'ün birbirlerine fiziksel ve bilişsel olarak benzediği görülmektedir. İkisi de insanları korkutan koca gövdelerine zıt bir şekilde saf, kendisinden daha zayıf olandan emir alan, kolay kandırılabilen, deyimleri yanlış anlayan ve sürekli aç olan bir tipte yaratılmışlardır. Orijinal eserde yer alan Basat Depegözi öldürdüğü boyu hikâyesinde, Tepegöz öldükten sonra sihirli yüzüğün akıbeti hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat eserde Tepegöz kör olduktan sonra; Basat, koç postuna bürünüp mağaradan kurtulunca, Basat'ı yenebilmek için kendi yüzüğünü Basat'a verir. Ama yüzüğün sihrinin Basat'a işlediği görülmez (Ergin, 2011a: 212). Yani yüzük sadece Tepegöz ve Basat tarafından kullanılmıştır. Çizgi filmde yüzüğü hem Tepegöz, hem Şekli Melik (9.Bölüm de olduğu gibi), hem Yantirik, hem de Aybüke takmaktadır. Ayrıca yüzüğün Aybüke'ye sihirli güçler kazandırdığını görmekteyiz. Bu kişiler ve durumlar çizgi film için kitaptan bağımsız olarak kurgulanmıştır. Olağanüstü güçlerle dolu masalsi bir içerikle kahramanlarımız, çocukların gözünde süper kahramana

dönüştürülmüştür. Özellikle 3-6 yaş grubu için bu durum çok önemlidir. Kahramanlarımıza karşı bir sempati ve özenme oluşturulmaktadır.

Dede Korkut 47.Bölüm- Hafıza Kaybı (Yayın Tarihi: 2015)

Kahramanlarımız Tekür'e giderek yaklaşmakta Zigana geçidinden geçip Karadenize ulaşacakları yol planına göz atmaktadır. Aybüke, Basat'a dağlardan bile büyük tuzlu sulara deniz dendiğinden, ve Yunus Peygamberi yutan dev balıklardan bahseder. Bu esnada Uruz'un kaybolduğu anlaşılır. Uruz'un karnı açtır ve ormanda mantar bulup yer. Basat, bu mantarların zehirli olduğunu ve nehirde yüzünü yıkamak gerektiğini söyler. Kervanbaşı, Şökli Melik'in gazabına uğramış tüm kervanı elinden gitmiştir. Yartacuk ile Yantirik, Kervanbaşı'nı gasp etmek ister ama Kervanbaşı onu alt edip kaçmayı başarır. Yolda eşeğinden düşen Kervanbaşı, kahramanlarımızın önüne düşer. Kervanbaşı'nın elinde Uruz'u iyileştirecek panzehir bulunmaktadır. Uruz iyileşir ama hafızasını kaybetmiştir (<http://www.trt.tv/izle/243805/dede-korkut-47-bolum-hafiza-kaybi>).

Orijinal eserden bağımsız olarak kurgulanan bu bölümde çocuklara coğrafi bilgilerimizin aktarıldığı görülmektedir. Karadeniz bölgesine ait Zigana geçidi ve deniz gibi kavramlar, Basat üzerinden çocuklara açıklanır. 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için kelime-kavram bağlantısının kurulması önemlidir. Ayrıca Yunus Peygamberi yutan dev balık hikâyesine de atıfta bulunulduğu görülmektedir. Böyle bir hikâyede Dede Korkut kitabının hiç bir bölümünde yer almamakla birlikte çizgi film adına kurgulanması çocuklara inanç kültürümüzün aktarılması adına önemlidir. Çocuklara, Uruz üzerinden ne olduğu bilinmeyen abur cuburların yenilmemesi gerektiği anlatılır. Sağlıklı beslenmenin önemi vurgulanır.

Dede Korkut 48.Bölüm- Uruz'un Yartacuk'a Oyunu (Yayın Tarihi: 2015)

Uruz hiç bir şeyi hatırlamamaktadır. Kervanbaşı bu geçici hafıza kaybının nasıl geçeceğini unutmuştur. Yartacuk kahramanlarımızı yakalayıp Tekür'e esir etme planını Yantirik'le paylaşır. Yantirik'te tıpkı Tepegöz gibi karnı doymak bilmez, saf biridir ve deyimleri gerçek sanmaktadır. Kervanbaşı'nın aç eşeği Karakaçan, Yartacuk ile Yantirik'in taşıdığı havuçların kokusunu almıştır ve Uruz tepesindeyken birden koşmaya başlar. Yartacuk, Uruz'un hafızasını kaybettiğini anlar ve onun amcası olduğunu kahramanlarımızın ise düşmanı olduğunu anlatır. Kahramanlarımız, Keskingöz'ün yardımıyla Uruz'u Yantirik'in kulübesinde bulur. Ama yalnız değildir Yartacuk ile Yantirik'te oradadır. Yantirik, misafirine havuç ikram eder. Uruz'un hafızası havuç ile yerine gelir. Olanları anlayan Uruz, Yartacuk'a oyun oynar ve altın

dolu bir mağara hikayesi uydurup Yartacuk ile Yantirik'i tarif ettiği yere gönderir. Kulübede yalnız kalan Uruz, kahramanlarımızla buluşur. Havucun hafızaya olan faydası çocuklara öğretilir (<http://www.trt.tv/izle/243778/dede-korkut-48-bolum-uruz-un-yartacuk-a-oyunu>).

Dede Korkut kitabından bağımsız olarak üretilen bu bölümde, Yantirik'in, Tepegöz'le benzer yönlerinin olduğunu görmekteyiz. Bu karakter benzeşmesi çocuklarda oluşabilecek Tepegöz'ün eksikliğini doldurmaktadır. Yantirik'in saf algılama yapısı ile deyimleri yanlış anlaması, çocuklarda eğlenerek öğrenmeyi destekler. 3-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi için deyimlerin anlamları ile birlikte sunulması, çocukların eğlenerek kelime-kavram bağlantıları kurmasını sağlar. Sözlü kültürümüz bu sayede çocuklara aktarılır. Havuç sebzesinin çocuklar açısından sevilmesi ve de tüketilmesi için konu bütünlüğüne dahil edildiği görülmektedir. 47. Bölümle birlikte sağlıklı beslenme adına önemli mesajlar verir.

Dede Korkut 49.Bölüm- Keskingöz'ün Yardımı (Yayın Tarihi: 2015)

Kahramanlarımız ve Kervanbaşı, Zigana Dağı'nda vedalaşır. Basat, kısa ve güvenli yolların işaretli olduğu haritayı kaybetmiştir. Yartacuk bu haritayı bularak kahramanlarımızın önüne geçip onları yakalamayı planlar. Bu sırada kahramanlarımız, göç eden geyiklerin saldırısından bir kayanın tepesine çıkarak kurtulurlar. Basat bu saldırıda yanlışlıkla bir tilkiyi yaralar. Kırış Ata'nın Aybüke için hazırladığı merhemi tilkiye sürerler. Yartacuk ile Yantirik'te geyiklerin saldırısına uğrayınca o hengamede haritayı kaybederler. Harita rüzgarda savrulunca hem Boğaç ve Aybüke hem de Yartacuk ve Yantirik tarafından görülür. İki takım da haritanın peşine düşer. Kahramanlarımız, Keskingöz'ün yardımıyla haritayı yakalarlar (<http://www.trt.tv/izle/243776/dede-korkut-49-bolum-keskingozun-yardimi>).

Kitaptan bağımsız olarak çizgi film adına tasarlanan bu bölümde, hayvan sevgisi teması işlenmiştir. Ayrıca otacılığın hayvanlarda da uygulandığı görülür. Çocuk burada doğadan alınanla doğadaki bir canlının tedavisine şahit olur. Kitapta yer alan, Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı boy'da Uruz, bu derece zorlu yollardan geçmemektedir. Çizgi filmde kahramanlarımızın zorlu yolları aşarak bir kahramanlık göstermeleri çocukların onları daha fazla benimsemelerini sağlayacaktır. Ayrıca haritanın bir gezgin için önemi çocuklarca kavranmaktadır.

Dede Korkut 50.Bölüm- Tuzak (Yayın Tarihi: 2015)

Boğaç ve Aybüke haritayla birlikte geri dönünce fazla zaman kaybetmeden yine yola koyulurlar. Yartacuk ve Yantirik, kahramanlarımızdan önce Tekür'e varıp haber vermek için kahramanlarımızın önüne geçmişlerdir. Bunun için dağın sonunda bulunan teleferikle vadiye inmeleri gerekmektedir. Yartacuk, daha fazla zaman kazanabilmek için kahramanlarımızın kullanacağı teleferiği bozar. Olaylardan habersiz kahramanlarımız tek iniş yolu olan teleferiğe binerler ve kontrolsüz bir şekilde aşağıya inmektedirler. Bir taş parçasına çarparak durabilen kahramanlarımız bu kazadan sonra Tekrür'ün halkına yaptığı eziyete şahit olurlar. Askerlerinin dört koyununu yağmaladığı kıza bir parça altın verirler. Kız da bu yabancı misafirlerine annesinin hamsili pilavından ikram eder. Yantirik yine Yartacuk'un deyimlerini yanlış anlar. Bu yüzden Yartacuk *“deyimler özlü sözlerdir. Başka bir şey anlatmak için kısaca söylenir. Ama başka bir anlamı daha vardır.”* şeklinde açıklamada bulunur (<http://www.trt.tv/izle/243774/dede-korkut-50-bolum-tuzak>).

Yine orijinal eserden bağımsız olarak çizgi film adına tasarlanan bu bölümde, çocuklara teleferik kavramının öğretildiği görülmektedir. Çocuklarda kelime-kavram gelişimi açısından bu önemli bir ayrıntıdır. Ayrıca kahramanlarımızın düşmanlarından gördüğü kötülükle başa çıkabilmeleri çocukların kahramanlarımıza daha da bağlanmasını sağlar. Tekrür'ün halkına yaptığı eziyetin somut bir şekilde izleyiciye sunulması yaklaşan kötülüğün bir habercisidir. Çocuklar bu sayede Tekrür'ün ne kadar kötü bir kişilik olduğunu daha iyi kavrar. Kötü kişiliğin karşısında, kahramanlarımız iyi kişilik olarak yerleştirilmiş ve davranışlardaki tezatlıkla toplumda kabul edilen iyi-kötü insan tipi somutlaştırılmıştır. Bu toplumsallaşma adına tecrübe edilen ve toplumun onayladığı olumlu tipin çocukta oluşabilmesi için önemli bir örnektir. Tekrür sayesinde çocuk, toplumun hoş görmediği kişilik tipini görecektir ve ondaki olumsuz yönleri davranışlarına yansıtmayacaktır. Bu bölümde de sağlıklı beslenmekle ilgili yerel mutfağımızdan örnek verildiği görülmektedir. Beslenme alışkanlıkları organik ve kültürel etmenlerden etkilenmektedir. Her kültürün kendine ait bir mutfağı bulunur ve Türk mutfağı da böylesine bir tarihsel geçmişten beslenir (Çobanoğlu, 2009b; 1058). Son yıllarda özellikle yabancı çizgi filmlerle yaygınlaşan fastfood yemeklerine karşı bu bölümde geleneksel yemek kültürümüzün çocukları aşılması önemli bir ayrıntıdır. Hem sağlıklı beslenme hem de geleneksel yemek kültürümüz çocuklara aktarılması açısından hamsili pilav güzel bir kurgulamadır. Kahramanlarımızın yardım ettiği

kızın paylaşımcı tavırları çocuklarda yardımlaşmayı ve paylaşmayı telkin edici mesajı barındırır. Ayrıca kültürümüzde yer edinen misafire ikram çıkarma, sofrakurma ve iyi ağırlama geleneğimizi aşılar. Deyimin tanımının Yartacuk, tarafından çocuklara aktarılması hem dil gelişimi açısından 3-6 yaş grubu çocukların kelime-kavram bağlantısı kurmasını sağlar, hem de sözlü kültürümüz bu sayede yeni nesillere aktarılmış olur.

Dede Korkut 51.Bölüm- Tekür'ün Kalesi (Yayın Tarihi: 2015)

Kahramanlarımızın yeni edindikleri arkadaşlarının adı Fadime'dir ve onun evine gitmeden önce kayıkla Tekür'ün kalesini şöyle bir görmek isterler. Daha önce hiç deniz görmeyen kahramanlarımıza Fadime, yunus balığını tanıtır. Kale yakınlarına çıkan kahramanlarımız Tekrür'ün askerlerinden saklanırlar. Tekrür, eğlence için aslan ile insanları kapıştırmaktadır. Bu yüzden askerleri ormandaki aslanları avlamaktadır. Kahramanlarımız bu duruma mani olmak için nal izlerini takip ederler. Askerler, avladıkları geyikleri aslanlara yem yaparak bir tuzak kurmuşlardır. Basat aslanlarla konuşarak bunun bir tuzak olduğunu ve hemen uzaklaşmaları gerektiğini anlatmaya çalışır ama aslanlar onu dinlemez ve koştururlar. Kahramanlarımız ise Tekür'ün askerlerini oyalamaktadır. Aslanlar hem Basat'ı hem de diğer kahramanları kovalarken akıllarına kafese girerek kurtulmak gelir. Dışarıda kalan Tekrür askerleri de aslanların yemeği olamamak için kaçırmaktadırlar (<http://www.trt.tv/izle/243773/dede-korkut-51-bolum-tekurun-kalesi>).

Dede Korkut kitabından bağımsız olarak çizgi film adına kurgulanan bu bölümde, yeni arkadaş edinme ve bu yolla sosyalleşme davranışı çocuklara kazandırılmıştır. Deniz ve yunus gibi kavramları, kelime-kavram bağlantısı ile Fadime ağzından çocuklara aktarılır ve böylece dil gelişimi desteklenir. İnsanın hayvana, hayvanın da insana zarar vermesinden hoşlanan bir tip olarak Tekrür'ün kötülüğü çocukların zihninde perçinlenir. Böylece çocuklar toplumun istemediği kötü kişilik özelliklerini öğrenir ve kahramanlarımızca, toplumsallaşma ve düzgün kişilik kazanma adına doğru davranışa yönlendirilir. Aslanların tuzağa düşüp avlanmaması için kahramanlarımızın çaba harcadıkları görülmektedir. Bu sayede hayvanları doğal ortamında yaşatma ve özgürlüğünü kısıtlamama fikri çocuklara aktarılır.

Dede Korkut 52.Bölüm- Salur Kazan Yaşıyor (Yayın Tarihi: 2015)

Kahramanlarımız Fadime'nin evine gittiklerinde Tekrür'ün askerleri annesini kale işlerini yaptırmak için kaçırdığını öğrenirler. Tekrür, akşam tutsaklarını develer

ve aslanla ile gretirecektir. Bu yüzden kahramanlarımız gösteriyi izlemeye gelen misafirlerin at arabasında taşıdığı gğmlerin içinde gizlice girerler. Salur Kazan sürekli aslanlarla gremi ve hep yenmitir. Aynı hücrede tutsak edildiği Fırıldak, askerlerin anahtarını çalar ama askerler ona oyun oynamıştır. Anahtar ie yaramaz. Yartacuk ve Yantirik kaleye girip Tekür’ gelen tehlikeden haberdar eder. İçeriye gizlice giren kahramanlarımız Yartacuk ve Yantirik’in kalede olduğunu görür. Askerlere görünen kahramanlarımız esirlikten kurtardıkları aslanlar sayesinde onları atlatır. Tekrür, hayvanlarla konuşan Basat, demir kafesi yamultan Boğaç ve güçlü be ocuğun (Fadime ve kahramanlarımız) kalede ortalığı birbirine kattığını öğrenmesiyle sinirlenir ve bir oyun kurar. Artık kahramanlarımız ortaya çıkıp etrafı askerle çevrili Salur Kazan’ı demir kafesinden çıkarmaları gerekir. Ama bu i hiçte kolay değildir (<http://www.trt.tv/izle/243772/dede-korkut-52-bolum-salur-kazan-yasiyor>).

Dede Korkut kitabında yer alan Salur Kazan tutsak olup oğlı Uruz çıkardığı boy’da Uruz, babasını Tekrür’n esaretinden kurtarmak için yola koyulduğunda önüne çıkan kafir kilisesini adamlarıyla birlikte yerle bir eder. Buradan kurtulan bir sığırmalar, Tekrür’e düşmanın geldiğini haber eder. Tekrür, Oğuzlar gelmeden plan yapar. Esir ettikleri Salur’a anlama teklif ederler. Eğer Salur, üzerlerine gelen düşmanı def edebilirse onu serbest bırakacaklarını söylerler. Salur bu teklifi kabul eder ve bilmeden kendisini kurtarmaya gelen erlere karşı cenk etmeye meydana iner (Ergin, 2011a: 240). Burda Bamsı Beyrek, Dlek Evren ve Alp Rüstem ile karılaır. Üçü de onu tanımaz (Ergin, 2011a: 240-241-242). En sonunda Oğlı Uruz gelir ve karşısındaki düşmanı sandığı babasını kılıcı ile yaralar. Salur, Uruz’a babası olduğunu söyler ve hasret giderirler. Birlikte kâfiri yenip kalesini alırlar (Ergin, 2011a: 242). izgi filmde bu hikâyenin yarım kaldığı ve çizgi filminin devamının gelmediği görülmektedir. Tekrre, zerine Oğuz geldiğinin haberi kitapta sığırmalar getirirken, çizgi filmde Yartacuk ve Yantirik getirmektedir. Ayrıca orijinal eserde olmayıp çizgi film için yaratılan bu bölüm olarak evden kadın kaçırma ve zorla kalede çalıştırılma görseli ocuklarda Tekrür’n kötülüğünü somutlatırmakta ve toplumca kabul görmeyen olumsuz kişilik desteklenmektedir. Böylece ocuklar Tekrür gibi kötü bir kişilik yerine, kahramanlarımız gibi toplumun istediği ve kabul ettiği doğru kişiliği benimseyebilecektir. Birbirine oldukça zıt iki kişiliğin verilmesi çocukların anlamasını ve mukayese etmesini daha da kolaylaştıracaktır. Kitapta kaleye girmeden önce baba-oğul arasında bir savaş sahnesi yer alırken çizgi filmde,

şiddet olgusu pasifleştirerek kaleye girmek için bir durum yaratılmıştır. Kitapta Salur Kazan'ın, Bamsı Beyrek, Dülek Evren ve Alp Rüstem ile karşılaşması ve hepsini yere sermesi, onun Oğuzlarda dahi eşi benzeri görülmemiş bir güce sahip olduğunu aktarmaktadır(Ergin, 2011a: 240-241-242). Çizgi filmde, bu durum yeniden güncellemeye gidilerek Salur Kazan'ın sürekli aslanlarla gürüşmesi ve kazanması şeklinde kurgulanmıştır. Ayrıca kitapta Uruz'un yanında olan Bamsı Beyrek, çizgi filmde kahramanlarımızın yanında bulunmamaktadır. Kitapta, Salur Kazan'ın esaretten kurtulmak için zekasını kullandığı ve Tekrür'ün karısını kandırdığı, Tekrür'ün askerinin tepesine bindiği ve öldürdüğü ama yine de Oğuz dururken kafiri övmeyip ve domuz damına hapsedildiği anlatılır (Ergin, 2011a: 235-239). Çizgi filmde bu şiddet ve kurnazlık dolu sahne de güncellenmiş ve Salur Kazan ile aynı hücrede kalan Fırıldak karakteri yaratılmıştır. Fırıldak, zindandan çıkmak için kurnazlıklar yapmış ama yine de esirlikten kurtulamamıştır. Kitapta Tekrür, oğlu babaya kırdırırken zekice bir plan kurgulamıştır. Bu durum çizgi filmde de farklı bir kurguyla aktarılmıştır. Tekrür, Uruz'a babasını gelip kurtarması için meydan okumaktadır. Yani kitapta Uruz, karşısındaki kişinin babası olduğunu bilmezken, çizgi filmde Uruz, karşısındaki kişinin kurtaracağı babası olduğunu bilmektedir. Kitapta Tekrür'ün tutsaklarını develer ve aslanla ile gürüştireceği bir durum yer almazken bu bölüm de çizgi film için kurgulanmıştır. Ayrıca kitapta Uruz, babasını tanıdıktan sonra babasıyla birlikte kafirin kalesine girmektedir. Çizgi filmde, Uruz ve diğer kahramanlarımız Kazan'la daha karşılaşmadan kaleyi altına üstüne getirir. Bu da kitaptaki savaş sahnesi yerine, kahramanlarımızın hareketli ve komik bir şekilde kaleyi düşmana dar ettiklerini çocuklara aktarır. Kitapta yer alan şiddet sahnelerinin pasifleştirilerek açısından çizgi filmde böyle değişikliklere gidildiğini düşünmekteyiz.

4.4.2. Gelenekselliğin Çizgi Filme Yansıtılışı

Kitapta Dede Korkut; bozkır hayatını, geleneklerini, savaş sanatını iyi bilen, gelecekte ve bilinmezden haber taşıyan Dede Korkut kabile liderinin dahi akıl hocalığını yapan teşkilatlanmada sözü geçen bir ozandır (Gökyay,2004:CXXVI; akt: Uyumaz: 2012). Beyrek'in yeni bir aile kurulabilmesi için Deli Karçar'dan kardeşini ister. Bayındır Han'ın Gürcistan'dan gelen at, çomak ve kılıç haracını beylerine paylaşırmasında ve boyların bekasını korumada yardımcı olur. Aslanın büyüttüğü Basat'ı Oğuz'a kazandırır. Oğuz'un başına dert olan Tepegöz ile anlaşmaya varır. Bu

açından baktığımızda keramet sahibi Dede Korkut kız isteme, devlet yönetiminde akıl hocalığı yapma, toplumsallaştırma, halkın sorunlarında çözücü rol oynama gibi görevlerinin yanında “kam”lık görevlerindeki yerine getirir (Uyumaz: 2012). Ozanlık görevinde de “yeltme” çalarak beyleri savaşa hazırladığı gibi “şadlık” çalarakta zaferlerini kutlar (Gökyay,2004:CXX XVII; akt: Uyumaz: 2012). Bu açıdan bakıldığında Dede Korkut, obadan obaya dolaşan, düğün derneklere giden, insanları eğlendiren ozan-baksılara benzemez (Çobanoğlu, 2009b; 1137). Kamlar, öte âlem ve Tanrı ile iletişime geçebilen ulu seçilmiş kişilerdir. İnsanlara yardım ederek olağanüstü özelliklere erişebilirler. Böylece eren olurlar. Çobanoğlu, Dede Korkut’un Peygamberin vasıtasıyla ashaba dahil edilişinden bahseder (Çobanoğlu, 2009b; 1138). O, Tanrı tarafından kutsal sayılmış bir din adamıdır. Deli Karçar ona karşı saygısızlıkta bulununca eli taşlaşmış ve pirelerle cezalandırılmıştır. “Adını ben verdim yaşını Allah versin.” temennisi ile yiğitlerin adlarını koyar. Ad koyduğu her yiğit “ideal tip” olarak kabul edilir. Gençlere dünyanın geçici olduğunu, önemli olanın doğruluk, dürüstlük, saygı, güvenilirlik, sevgi, yiğitlik, yurt sevgisi olduğunu ifade eder. Hikâyeleri aktarma ve ders verme açısından bir öğretmen ve edebiyatçıdır (Uyumaz: 2012). Tanrı veya öte âlemin seçtiği, bedenini ve ruhunu temiz tutmaya özen gösteren, kopuz çalan, tanrının yardımı ile şifacı, otacı ve gelecekte haber taşıyabilen, ağız dualı bir kimsedir (Çobanoğlu, 2009b; 1138).

Dede Korkut, çizgi filmde Oğuzlara önderlik eden kimse olarak aktarılmaktadır. 10. Bölümde Deli Karçar’dan kız istemesi örf, adet, gelenek ve göreneklerin aktarıcısı olduğunu, tıpkı kitaptaki gibi (Uyumaz: 2012), somut bir şekilde bizlere göstermektedir. Ayrıca toplumsal düzeni koruduğu 3. Bölümde Aruz’a müjdeli haberi vererek Basat’ı, 23. Bölümde Göksu’yu obaya kabul etmesi ve 23. Bölümde Yartacuk’u, 5. Bölümde de Tepegöz’ü obadan uzaklaştırmayıyla aktarılmıştır. Çizgi filmde herkesin Dede Korkut’a saygı duyduğu ve sözünü dinlediği görülmektedir. Sadece, kitapta da olduğu gibi, Deli Karçar ona saygısızlık etmesinin sonucunda eli taşlaşmış ve pirelerle uğraşmak zorunda kalmıştır. 1. Bölümde Dirse Han’a görevlerini hatırlatarak bir çocuk sahibi olabileceğini, 12. Bölümde Basat’a isim alması için yakında büyük bir yiğitlik yapacağını, 8. Bölümde Borla Hatunla arasında olan konuşmada büyük bir tehlikenin yaklaştığını olduğunu belirterek gelecekte haber taşıması ayrıca 16. Bölümde kaybettiği kopuzunun bulunması ile iyi bir ozan olması, yine aynı bölümde otacı-şifacı olarak Beyrek’in babası Bay Büre’nin gözlerini iyileştirmesi onun şaman/kam kimliğini de somut bir

şekilde ekranlara taşımaktadır. Ayrıca çizgi film boyunca tıpkı kitapta olduğu gibi kahramanlara isim koyduğu da görülmektedir. 1. Bölümde Dirse Han'a yaptığı gibi pek çok kez oba halkına akıl hocalığı yapan ve sözü dinlenen kimsedir. Sonuç olarak Dede Korkut'un, akın izni verme, akıl danışana yol gösterme, oba halkının huzurunu korumak için kötü kimseleri uzaklaştırma, obaya iyi insanları dahil etme, evliliklerde aile rızasına verilen önemi dile getirme, ana-ataya saygıyı belirtme gibi görevleri çizgi filmde somut bir şekilde aktarılmaktadır.

Çizgi filmde kitapta da yer alan olumlu tip olarak Boğaç Han, Uruz, Basat, Bamsı Beyrek, Dede Korkut yer alırken kitapta yer almayıp çizgi film için tasarlanan karakterlerden de bashedilebilir. Bunlar; Kıraç Ata, Aybüke, Kervancı Baş, Keskingöz (Uruz'un şahini), Aslan (Basat'ı büyüten aslan) ve Fadime'dir. Ayrıca çizgi filmde Boğaç, Uruz ve Basat'ın küçük çocuk şeklinde tasarlandığı görülmektedir. Bu çocukların kendileri ile kahramanları daha rahat özdeşleştirebilmesi adına önemli bir ayrıntıdır. Kız çocuklarının da kendileri ile bağdaştırabilecekleri bir karakteri çizgi filmde bulmaları adına Aybüke karakterinin tasarlandığı görülmektedir. Ayrıca, Kıraç Ata diye bir karakter çizgi filmde yaratılarak şamanlık çocuklara somut görsellikte aktarıldığı görülmektedir. Dede Korkut gibi, Kıraç Ata'nın da 43. Bölümde Salur Kazan ve Tepegöz hakkında gelecekte haber verdiği ve otacı kimliği ile Aybükeyi iyileştirdiği görülür. Kitapta Bamsı Beyrek, Uruz'dan sonra doğar ve Banu Çiçekle beşik kertmesi edilir (Ergin, 2011a: 116-117). Ama çizgi filmde Uruz'dan büyük ve Uruz'un öğretmeni olarak güncellenmiştir. Eserde sadece bedensel güç övülmez (Çevik: 2014). Bu karakterle birlikte çocuklara iyi kişilik kazandırılmaya ve bu yolla toplumsallaştırılmaya çalışılır. Çocuklar bu kahramanlardan, cömertlik, hünarlılık, erdem, paylaşımcı olmak, hayırlı birey olma, korku yerine yiğit-cesur olma, anaya-ataya ve büyüğe saygı, affedici olma, uyku yerine çalışkanlık, pes etmeme ve mücadele etme, söz verme ve tutma erdemini kazanma, güvenme ve sadakat, aile rızası alma, zor sınavlar karşısında yılmadan devam edebilme, sabırlı olma (Uyumaz: 2012), hayvan sevgisi, doğaya saygı, yardımlaşma, birlik ve beraberlik, maddiyattan çok maneviyatın önemi gibi kişilik özellikleri kazanırlar.

Çizgi filmde olumsuz tip olarak bulunan kişilerde tıpkı kitapta da olduğu gibi kibir, yol kesme, insanlara zulmetme, eşkıyalık, küçümseme, doğanın düzenini bozma, saygısızlık, yalana ve hileye başvurma, ahlaksızlık, toplum düzenini bozma (Uyumaz: 2012) gibi ortak kişilik özellikleri bulunur. Bunlardan Deli Dumrul,

Tepegöz, Yalancı Yartacuk, Trabzon Tekrürü, Şökli Melik ve Deli Karçar kitapta da yer alan kötü karakterlerken, çizgi filme ayrıca Yantirik isminde bir karakterin daha eklendiği gözlemlenir. Tepegöz kitapta acımasız ve felaket getiren biri olarak tasvir edilir. Ne diğer Oğuz beyleri ne de Dede Korkut onunla başa çıkamaz, kimse söz geçiremezken ancak Basat alt edebilir. Ama çizgi filmde Tepegöz, obur, saf, Şökli Melik'in emrine uyan bir tipte çizilmiştir. Kitapta pek çok kötü karakter yer alırken, çizgi filmde hemen hemen tüm kötülükler Şökli Melik üzerinden işlenmiştir. Bunun dışında Trabzon Tekürü ve Yalancı Yartacuk, Delü Karçar, Tepegöz de çizgi filme yansıtılmıştır. Ama diğer Oğuz beylerinin namertleri, kâfirler vb. işlenmemiştir. Sonuç olarak iyi ve kötü karakterler zıt bir şekilde birlikte verilerek doğru kişilik kazanımı desteklenmiştir.

Aile kavramı kültürümüzün önemli bir yapı taşını oluşturur. Bu değerın korunması ve yeni nesle de aktarılabilmesi adına televizyonlarda sıkça aile kavramının kullanıldığı görülür. Dede Korkut çizgi filminde de kitabında da eşlerin birbirlerine çok saygılı oldukları görülür. Eşlerin birbirlerine hitap tarzları sevgiyle doludur (Çevik: 2014). Erkeklerin, eşlerinin sözlerine önem verdikleri ve onlarla dertleştikleri görülür. Eşlerin birbirine bağlılıkları esastır. Bir tek Bamsı Beyrek'te kâfir kızına söz verir. Onun dışında tek evlilik esastır. Aile kurulurken de ana-ata rızasının alınmasının önemi vurgulanır. Başlık isteme, beşik kertmeliği, büyüğün kızı istemesi, söz verme ve nişan, eşlerin birbirlerini beğenmesi, gelin adayının damat adayını denemesi, ok atıp gelin evi kurma, düğün yemeği, davul-zurna çalma, halay çekme-gelin oynatma, kayın ana ve kayın babaya saygı, gelini sahiplenme ve onu kızı olarak görme (Uyumaz: 2012) gibi evliliğe dair gelenek ve görenekler aktarılır. Böylece çizgi filmde işlenen Dede Korkut hikâyeleriyle de çocukların, Türk aile kültürünü öğrendikleri söylenebilir.

Türk kadınının toplumsal kimliği üzerinde de Dede Korkut hikayeleri önemli bir profil çizer. Özellikle giriş kısmında ideal kadın tanımlanır. Türk kadını, cesur ve yiğittir. Bir er gibi obayı tek başına koruyabilmelidir. Erkeklerle eşit tutulmuş onlarla savaşıacak ve direnecek güce sahip olmuştur. Kırılgan ve pes eden bir yapısı yoktur. Erkeklerle karşı söz sahibidir ve akıl verebilir. Eşlerinin hem hayat arkadaşı hem de savaş arkadaşı olurlar. Eşlerini anlamakta ve onlara yol göstermektedirler. Eşlerine canlarını verecek kadar çok bağlıdırlar. Fedakar annelerdir. Aile ve toplum yapısı için önemli bir kimliği temsil ederler (Uyumaz: 2012). Erlerin hanımlarına güzel sözlerle hitab ettikleri görülmektedir. Kadına itibar edilir ve yüksek mevkide tutulur

(Çevik: 2014). Çizgi filmde Türk toplumunun ideal gördüğü kadın formu hikâyelerle çocuklara aktarılmıştır.

Orta Asya, atlı-göçebe bozkır insanı için doğa aynı zamanda yurttur. Doğaya saygı duyulmalı ve dengesi bozulmamalıdır. Dede Korkut hikâyelerinde de doğa derin ve canlı bir üslupla adeta resmedilir. İnsanın doğanın kurallarına karşı saygısızlığı Tepegöz gibi yaratıklarla cezalandırılması ile sonuçlanır. Kitapta ağaçlarla konuşulur²⁶, suya haber sorulur²⁷. Edilen dualarda bile doğa anılır. Gereksiz yere avlanmama ve yaralı hayvanlara yardım etme durumu, hayvan sevgisi çizgi filmde çokça işlenmiştir. Özellikle at daha öncede belirttiğimiz gibi kahramanlarımızın, dostu, yoldaşı, sırdaşı ve savaş arkadaşıdır (Uyumaz: 2012). Çizgi filmde atın ön plana alındığı bir sahne bulunmamaktadır. Daha çok Uruz'un kitaptan bağımsız olarak kurgulanan şahini Keskingöz ve Basat'ın aslanı ön plandadır. Bunlar dışında Kırac Ata'nın doğan, kurt ve ayısı, Deli Karçar'ın ayısı, Basat'ın yaralı tilkiyi iyileştirmesi gibi hayvanlar yer almaktadır.

Dede Korkut kitabı göçebelikten yerleşik hayata ve Tek Tanrıçılıktan, İslam'a geçiş özelliği gösteren bir eserdir. Fakat çizgi filmde bu durum güncellenmiş ve yerleşik hayata geçmiş oba hayatı yaşayan bir toplum çocuklara aktarılmıştır. Ayrıca çocuklara dini açıdan Ramazan ayı kavramının tanıtılması ve Yunus Peygamberden bahsedilmesi ile çizgi filmde İslam'ın da tamamen yerleştiği görülmektedir. Çizgi filmde devlet teşkilatlanmasına dair detaylı bir bilgi verilmemektedir. Ama tüm Oğuzların Bayındır Han'a olan bağlılığı ön görsel olarak çocuklara sunulmuştur. Sözel kültürümüzü, inanç kültürümüzü, bayramlarımızı destekleyici ve tarihimizi hatırlatıcı içerikler kitapta bulunmadığı halde çizgi filmde içerik olarak yaratılmıştır. Düğün geleneklerimiz ve oruç tutma, bayramlaşma ritüellerimiz ile büyüğe saygı, dürüstlük, birlik ve beraberlik içinde yaşama, yardımlaşma gibi kavramlar da örnek davranışlarla çocuklara aktarılmıştır.

Çizgi filmde sürekli iş birliğinden, yardımlaşmadan, paylaşmadan, zor durumda olandan bahsedilir. Kahramanlarımız bütün zorlukları birlikte hareket ederek, el birliği ile atlatmıştır. Obada bayram hazırlığı bile el birliği ile yapılır. Affetme davranışı üzerinde durulmuştur. Aybüke kendisinden izinsiz olarak kullanılan yorganına karşı affedici olmuştur. Bu tür kahramanlarımız arasındaki

²⁶ Bu duruma örnek olarak Uruz'un ağaçla konuşması (Ergin, 2011b: 50) verilebilir.

²⁷ Bu duruma örnek olarak Salur Kazan'ın su ile konuşması (Ergin, 2011b: 43) verilebilir.

olaylarla yapılan hatayı unutma, affetme davranışı çocuklara aşılanmıştır. Hikâyelerin çoğunda Dede Korkut'un iyi niyetle bulunup dua ettiği görülür. İyi niyetle bulunma, af dileme, affetme, yardımlaşma davranışları somut olaylar üzerinden çocuklara kazandırılmıştır (Çevik: 2014). Türk kültüründe misafirlik ve misafirperverlik çok önemli bir değerdir. Kırış Ata'da Fadime'de bunun örneğini görmekteyiz. Toplumumuzda misafirin yedirilmesi, içirilmesi, hoş sohbetle ağırlanması büyük bir erdemdir. Günümüzde çalışma saatleri ve ev koşullarının uygun olmayışı nedeniyle misafirlğe gitme davranışımızda azalma yaşanmaktadır. Özellikle bu değerimizin yitirildiği bir dönemde çocuklara misafire saygı ve hürmette kusur etmeme, içten davranma, hoş sohbet etme, sofraya paylaşma, hazırlık yapma gibi değerlerimizi (Çevik: 2014) öğretmesi açısından çizgi filmler iyi bir aracı olmaktadır. Günümüzün bir başka problemi olan şiddet dürtüsüne karşı hoşgörü ve saygı da çizgi filmin çocuklara kazandırdığı bir davranıştır. Dede Korkut hikâyeleri ile birlikte eşe, anaya-babaya, büyüğe saygı gösterme, el öpme, söz dinlemek, ana-ata rızası ve duası alma, Han'dan müsaade isteme, selam alma ve verme, öğüde kulak verme, küçüğü dinleme ve düşüncesine saygı duyma gibi davranışlar da pekiştirilir (Çevik: 2014). Özellikle birlik ve beraberliğin korunmasına yönelik kahramanların birbirlerine yardım etmeleri pek çok kez çizgi filmde işlenmiştir. Ayrıca sadece birbirlerine değil zor durumda olan kimselere de yardım ettikleri görülmektedir.

Çocuklarda yemek kültürünün oluşturulabilmesi adına çizgi filmler önemli bir araçtır. Yabancı bir çizgi film olan Ninja Kaplumbağalar ile ülkemizde pizzaya olan eğilimin artmasından daha önce bahsetmiştik. Yakın süreçte hızlı tüketime dayalı, sağlıksız ve yabancı sermayeli fastfood zincirinin ülkemizde yaygınlaşmasında da KIA'nın rolü fazladır. Geleneksel yemek kültürümüzün çocuklara aktarılması, sağlıklı ve doğru beslenmeleri adına çizgi filmlerde Türk mutfağına yer verilmesi önemli bir mevzudur. İncelediğimiz çizgi filmde bu konu üzerinde çok durulmadığı görülmektedir. 50. Bölümde Fadime kahramanlarımıza hamsili pilav ikram etmektedir. Beslenme alışkanlıkları organik ve kültürel etmenlerden etkilenmektedir. Organik kısmı, iklim ve coğrafyaya bağlı olarak bitki ve hayvan türleri oluştururken; sosyo-kültürel kısmı, inanç ve gelenekler gibi üretim tüketim biçimleri oluşturur. Her mutfak bir kültürdür. *Türk mutfağı* da böylesine bir tarihsel geçmişten beslenir (Çobanoğlu, 2009b; 1057-1058).

Çizgi filmde o dönemi yansıtan *geleneksel kıyafetlerin* çocuklara giydirildiği görülmektedir. Giysi renkleri, süslemeler, bedeni örten yerler, kumaş ve deri seçiminde dinsel ve iklimsel faktörler etkilidir (Çobanoğlu, 2009b; 1059). Genel olarak çizgi filmde hayvan derileri ve kürklerinin kullanıldığı yelekler, şapkalar ve ayakkabılarla birlikte uzun cübbelerin giyildiği görülür. Dede Korkut kırmızı şapkası, asası ve uzun kahve renkli pelerini ile kimseye benzemeyen bir görünüme sahiptir. İçerisinde yeşil kazağı ve deriye benzer bir materyalden yapılmış yelege bulunur. Kahverengi şalvar giymektedir. Ayakkabıları ucu sivriltilmiş ve (Nasreddin Hoca gibi) yukarıya kaldırılmıştır. Ayakkabısıyla ve sakal şekliyle din adamı, uzun pelerini ve asasıyla gezgin ozan imajı yaratılmıştır. Boğaç, uzun kollu beyaz kıyafetinin üzerine kahve renkli yarım kollu giyinmiş, süveter, pantolon, ayakkabı ve şapkasıyla sarının tonlarının bulunduğu giysileriyle karşımıza çıkar. Şapkasında ve ayakkabısında beyaz koyun postuna benzer detaylar verilmiştir. Hançerini ve süveterini tutan kemeri belinden bağlıdır. Uruz'un ise Boğaç gibi şapkasında ve ayakkabısında beyaz koyun postuna benzer detaylar bulunur. Uzun siyah kollu kıyafetinin üzerinde yeşil yarım kollu giysisi bulunur. Deriye benzer bir materyalin kullanıldığı süveterinin belinde kemer sarılı ve sırtında yayı asılıdır. Genellikle yeşil ve krem tonlarını kullanılmıştır. Kitapta yer almayan ama çizgi film için tasarlanan Aybüke karakteri adeta bize modern dönemle o dönem arasında bağlantıyı kıyafetleriyle kurmaktadır. Kitapta yer almayan bir karakter olduğu da hesaba katılarak bilinçli bir tercih mi bilinmez ama kot pantolona benzer mavi bir pantolonla karşımıza çıkar. Ayakkabısında koyun postuna benzer bir yün detayı bulunur. Üzerine beyaz yakası olan turuncu bir tişört geçirilmiştir. Belinde zinciri sırtında yayı bulunur. Basat, orman çocuğu ve yabancı mesajını iletecek şekilde tasarlanmıştır. Çizgi film boyunca yarı çıplak olarak gezen tek kahramandır. Belini örten açık kahve renkli bir deri parçası bulunur. Kırmızı kuşağı bu parçayı beline sabitlemektedir. Ayakkabısı yoktur ama el ve ayak bileklerine sarılı deri parçaları mevcuttur. Sol omzundan sağ kalçasına sarılı deri/ip parçaları bulunur. Bamsı Beyrek, şapkasında ve sarı uzun yeğinde koyun postuna benzer yün detayı bulunan kolunda ve belinde deri parçaları olan bir kıyafete sahiptir. Ayakkabısı ile pantolonu yakın renklidir ve yün detayına rastlanmaz. Ozana benzer bir görünüm oluşturulmuştur. Banu Çiçek, güzeller güzeli bir gelin imajı ile üzerinde pek çok süs ve detay ile giydirilmiştir. Şapkasında beyaz koyun postuna benzer detaylar ve sağ-sol kulağına doğru sarkan mavi boncuklar bulunur. Göğüs kısmı ve karın kısmı küçük işlemlerle

şekillendirilmiş sarı uzun kollu bir üst giymektedir. Mavi bir pantolon ve uzun deri çizmeleri vardır. Pantolonu, Aybüke gibi kota benzememektedir. Kollarında deri parçaları, belinde deri kemeri, sırtında oku bulunur. Çizgi filmde Tepegöz'ün diğer kahramanlardan farklı olarak birden fazla kıyafet değiştirdiği görülür. Bunun sebebi Tepegöz'ün çabucak büyümesi ve kıyafetlerine sığamamasıdır. İlk doğduğunda ve bebek formunda altı bezli olarak tasarlanmıştır. Daha sonra irileşmiş, el bileklerine üzerinde demirler bulunan deri parçaları takılmıştır. Bu detay adeta onun vahşiliğini ve acımasızlığını sembolize eder. Omuzlarından sırtına kadar uzanan uzun kahve renkli tüyleri bulunan kolsuz mavi bir kıyafet ve yeşile kaçan bir kapri bulunur. Ayakkabıları yoktur. Dışarıdan bakıldığında kıyafetlere sığmadığı hissi yaratılmıştır. Yalancı Yartacuk, oldukça zayıf ve çelimsiz bir Oğuz olarak yaratılmıştır. Başında beyaz koyun yününe benzer detay bulunan bir şapkası üzerinde deriden kısa kollu bir kıyafeti bulunur. Kapriye benzer pantolonunu belindeki tüylü kemer tutar. Sağ omzunda deri parçası bulunmaktadır. Ayakkabıları da ufaktır. Şapka ve kemer dışında Oğzuların giyinişine pek benzememektedir. Şökli Melik, başında tüm kötülüğünü simgeleyen siyah pelerini olan, kırmızı yarım kollu üstünü deri kemeri tutan, ayak bileklerinde kırmızı lastik bulunan siyah pantolonlu tasarlanmıştır. El bileklerinde deri parçaları bulunurken ayakkabıları ucu sivri ve yukarıya kalkık tasarlanmıştır.

Geleneksel giysi kültürümüzün çizgi filmde kullanımı, çocuklara kullanılan maddeler ve işleniş hakkında ön bilgi verir. Çocuk göçebe bozkır yaşantısında insanların hayvancılıkla uğraştıklarını ve giyim kuşamında da bunların derilerini kullandıklarını görerek öğrenir. Tepegöz'ün büyümesi, Yalancı Yartacuk'un çelimsiz ve kuvvetsiz Oğuzlara yakışmayacak biri oluşu, Şökli Melik'in kara başlı kara kaşlı olması, Dede Korkut'un gezgin ozanlara ve din adamına benzemesi, Banu Çiçek'in süslü püslü yeni gelin oluşu gibi kıyafetlerinden mesajlar alır.

Şifacı, otacı, halk hekimi gibi konular bir gelenek içerisindeki bireylerin hastalıklara karşı inanışları ve yerel tedavi yöntemlerini kapsar. Kimisi büyüye kimisi doğaya bağlanan tedavi yöntemleri de bu kültürel bağlamlarda anlam kazanır. Kültürümüzde var olan nazar, okuyup-üfleme, kurşun döktürme, sünnet tertip etme, kırık/çıkık ve buna bağlı sınıkcılık (Çobanoğlu, 2009b; 1063) gibi yöntemlerin çizgi filmde bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Bamsı Beyrek'in babası Bay Büre'nin ve hayvanların, çeşitli aralıklarla da kahramanlarımızın zamanla hastalandıkları veya dağdaki bir bitkiden yararlanarak üretilen merheme; ya çamur banyosuna, ya da

yiyeceklerle gereksinim duydukları görülmektedir. Dede Korkut ve Kırac Ata'nın şifacı/otacı kimlikleri ön planda tutulmuştur. Dede Korkut, 14. Bölümde Kazılık dağının doruklarında yetişen beş mavi taç yapraklı çiçeğin merhemiyle Bay Büre'yi iyileştirebileceğini söyler. 15. Bölümde Boğaç, kartalın saldırılarıyla yaralanan Keskingöz'ü de Dede Korkut'un iyileştirebileceğini söyler. 27. Bölümde Dede Korkut, Basat'ın kısa süreli hafıza kaybını iyileştirir. 43. Bölümde Kırac Ata, Aybüke'nin bacağı için merhem hazırlar. 47. Bölümde Uruz, zehirli mantar yer ve Kervancı Başı ona panzehir verir. Çocuklar bu dönemlerde ilaçların eczaneden değil doğadan alındığını ve bilinçli kişilerce ilaç formuna dönüştürüldüğünü görerek öğrenirler. Çizgi filmde olağanüstü iyileşme bir tek Bay Büre'de görülür. Dede Korkut'un dahi hazırladığı merhem işe yaramaz ve ancak oğlunun göz yaşları onu tedavi edebilir. Orijinal eserde de oğlunun kanı ile iyileştiği görülmekle birlikte, bu kısımda normal bir otacılık ve şifacılık örneği bulunmaz. Daha çok büyüsel olağanüstülükte bir iyileşme söz konusudur.

Para ve mal değiş tokuşu tamamen sosyo-kültürel bir özelliktir. Çizgi filmin 14. Bölümünde Deli Dumrul'un, köprüsünden geçenden otuz akçe, geçmeyenden de kırk akçe aldığı görülür. Bu yolla çizgi filmde Oğuzların geçimini ve mal alışverişini para ile yaptıkları çocuklara aktarılmaktadır. Oba hayatında da her ne kadar işbirliği ve paylaşım içinde geçinilse de 32. Bölümde olduğu gibi pazar anlayışı vardır. Çocuklar bu bölümde kahramanlarımızın tarhana satmak için pazara gittiklerini görmektedirler. Orijinal eser de de Deli Dumrul'un akçe istediği, Deli Karçar'ın Beyrek'in ölüsünün haberini getirene altın akçe vereceği görülür. Göçebelikten yerleşik hayata geçiş çiftçilik 29. Bölümde Boğaç'ın babasıyla patates ekeceği bölümde gösterilirken, yine aynı bölümde avcılığa dair balık avlama sahnesi bulunur. Çocuklara Oğuzların avcı ve toplayıcı oldukları öğretilir. Aynı zamanda 3. Bölümde ve kitapta bir Oğuz çobanının su perisiyle olan hikâyesi ile çobanlık mesleği, Dede Korkut'la birlikte şifacılık mesleği, 13. Bölümde Baharat ve kumaş satan kervancıyla birlikte kervancılık mesleği, 22. Bölümde Beyrek'in ozan kılığına girmesiyle ozancılık mesleği gibi mesleklerin de çocuklara aktarıldığı görülür.

Kültürümüzde aile olmak, çoluk çocuğa karışmak önemli ve saygı duyulan bir durumdur. Oğuzlarda çoluğu çocuğu olmayana tanrının beddua ettiği kendilerinin

de bu insanla bir münasebetinin olamayacağı²⁸ Dede Korkut kitabında yer alan Dirse Han oğlu Buğaç Han destanı'nda geçmektedir. 1. Bölümde Aruz ve Dirse Han'ın çocuk özlemi çektikleri görülmektedir. Türk kültüründe bir çocuğun dünyaya gelmesi sadece ailesini değil tüm soyunu ve çevresini sevindirir. Çünkü çocuk soyun devamı, dayanışma ve birliğin artması demek başka bir ifadeyle milli yardımlaşma ve gücün artışı demektir. Anne olan kadını toplum daha çok benimser. Babanın gelecekte soyunu sopunu devam ettirebileceği için çevresince saygınlık görür (Çobanoğlu, 2009b; 1079). Bu sebeple toplum yeni evlenen çiftlerden hemen bir bebek bekler. Türk halk kültüründe çocuksuzluğun ilk suçlusu olarak kadın görülür. Çocuksuzluğa çare olarak yatır-türbe ziyaretleri, kurbanlık ve adaklık hayvan alıp dua etmek, muska yazdırmak, okunmuş üflenmiş şeyler tüketmek, şifalı doğal kaynaklardan yararlanmak gibi arayışlar bulunmaktadır. Bunların yanıtsız kaldığı durumlarda doktora başvurulduğu görülür (Çobanoğlu, 2009b; 1080). Çizgi filmde Dede Korkut, Orijinal eserde de Dirse Han'ın eşi çocuk sahip olabilmek adına iyilik yapması ve fakir sevindirmesi gerektiği söylenmektedir. Burada tıbbi bir müdahaleden çok inanışa dayalı bir uygulama çocuklara aktarılır.

Türk halk kültüründe bir çocuğun isim alması da önemli bir durumdur. İsimin anlamı çocuğun, geleceğine yönelik değer taşır. Onun kişiliğini, karakterini, toplum içindeki saygınlığını ve başarısını gösterir. Kısacası adın anlamı büyüsel/simgesel olarak çocuğa geçmektedir. Bu sebeple isimler kültürümüzde kutlanır. Dindar bir kişi ezan okuyup çocuğa adını üç kez bahşeder. Yemekler dağıtılır, hediyeler kabul edilir (Çobanoğlu, 2009b; 1083). Bu geleneklerimiz Dede Korkut hikâyelerinde de görülmektedir. Dede Korkut bir din adamı olarak 1. Bölümde Dirse Han'ın oğluna yaptığı yiğitlik karşılığında dua eder ve Boğaç adını verir. Ayrıca çocuk için hediyeler istediği görülmektedir. Kitapta da bu durum böyledir. Çizgi filmde Basat, isim alabilmek ve toplumda saygınlık kazanabilmek adına çok uğraştığı ve nihayet 13. Bölümde isim aldığı görülür. Hem kitapta hem çizgi filmde Dede Korkut'un "*Adını ben verdim, yaşını allah versin*" şeklindeki açıklaması Oğuzlara ait bir inanış simgeler. İnanışa göre ecel tarihi ad alındıktan sonra biçilen süreyi kapsamaktadır ve Oğuzlarda isim alabilmek için çocuğun bir yiğitlik yapabilecek güce ve yaşa gelmesi beklenir. Günümüzde ise yasalar gereği çocuk doğar doğmaz isim almaktadır. İsim

²⁸Örnek için bkz: (Ergin, 2011b: 22)

almak toplumsal bir sürece dair çocuğun ilk adımıdır. Hem toplumsal hem de kültürel açıdan önemli bir etkidir.

Evlilik bireyler ve aileler arasında yeni bir sosyal ve de toplumsal oluşan bağı temsil eder. Aile kurarak toplumun devamlılığını sağlayan çiftler, toplumda yeni bir statü ve rol de kazanırlar (Çobanoğlu, 2009b; 1084). Kültürümüzde çiftler görücülük, beşik kurtmesi, kız kaçırma, başörtüsü kaçırma, erkek kaçırma, berdel ve günümüzde daha da yaygın olarak karşılıklı anlaşarak evlenmektedirler (Çobanoğlu, 2009b; 1085). Kız beğenildikten sonra aileler karşılıklı olarak birbirlerini değerlendirirler. Alınan olumlu sonuç itibari ile kız isteme, söz ve nişan yapılır. Bu süreçlerden sonra evlilik aşamasına geçilir. Kız için başlık isteniyorsa söz gününde konuşulur ve aileler arasında belirlenir. Oğlan tarafı kıza ilk takısını nişanda takar (Çobanoğlu, 2009b; 1086). Nişanda sağ ele yüzük takılır. Sonrasında da yiyecek ve içecek ikram edilir (Çobanoğlu, 2009b; 1087). Resmi nikâh kıyıldıktan sonra gelin ve damat artık aile olmuşlardır. Dede Korkut hikâyelerinde Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek'in babaları tarafından onlar daha doğmadan önce beşik kurtmesi edildikleri bilinmektedir. Çizgi filmde bu durum yansıtılmamakla birlikte Beyrek, çıktığı bir av esnasında Banu Çiçek'i görüp sevdalanır. Gelinin kendisine talip erkeği denemesi durumu, kültürümüzde ailelerin birbirlerini münasip görüp görmedikleri şeklinde yer almakta ve bu süreç olumlu atlatılırsa kız istenmektedir. Banu Çiçek'in babası Pay Piçen'in, 10. Bölümde kızının, Beyrek'le evlenmesine razı geldiği görülür. Anne baba rızasının evliliklerdeki önemi çizgi filmde de vurgulanır. Beyrek ve Banu Çiçek kendi aralarında nişanlanıp kimseye haber vermeden yüzük takarlar. Kızı isteme görevi ise Dede Korkut'a verilir. Dede Korkut, 10. Bölümde kızı abisi Deli Karçar'dan ister. Yine aynı bölümde Deli Karçar'ın kardeşi için başlık istediği görülür. 12. Bölümde istenen başlık kız tarafına iletilince kızın babası Pay Piçen, kızını Beyrek'e verir ve düğün hazırlıklarına başlanır. Düğün ve eğlence 13. Bölümde görülmektedir. Davullar-zurnalar, halaylar, düğün yemeği, ok düşen yere otağ kurulması gibi düğüne dair içerikler somut bir şekilde çocuklara aktarılır.

Düğün ve doğumdan başka kültürümüzde bayramlar da kutlanmaktadır. Takvime bağlı olarak belirlenen günlerde kutlanan bayramlara kolektif katılım söz konusu olur. Bayramların paylaşma, birleştirme, eğlendirme, haberleşme, eğitime gibi pek çok işlevi bulunur. Ramazan ve Kurban bayramları dini bayramlar olarak ay takvimi üzerinden hey yıl farklı günlerde kutlanır. Bayram ziyaretine gitme, el öpme, büyüklerden hayır duası alma, misafire şekerleme ve geleneksel şerbetli tatlı ikramı

gibi ritüelleri bulunur. Ramazan-Şeker Bayramı bir ay oruç tutulduktan sonra kutlanır. Kurban Bayramı ise kurban kesip bir kısmının eve bir kısmının da ihtiyacı olanlara dağıtılmasıyla kutlanır. Kültürümüzde bayram öncesi yapılan temizlikler, alışverişler, mezar ziyaretleri ve bayramlarda çocuklara hediyeler verilmesi gelenekselleşmiş davranışlardır (Çobanoğlu, 2009b; 1093-1094). Orijinal eserde var olmadığı halde çizgi filmde Ramazan Bayramı'nın kutlandığı bir bölümün kurgulandığı görülmektedir. 16. Bölümde Ramazan ayının başlangıcı ayın hilal şeklindeki durumundan çıkarmaktadır. Bu da bize ay takviminden yararlandıklarını gösterir. Ayrıca bu ay oruç tutulacağı bildirilir. 19. Bölümde obadakilerin ortak sofrada iftar açma duası ettikleri görülür. Aynı bölümde Uruz ve Boğaç davullarla, manilerle oba halkını sahura kaldırır. 21. Bölümde Ramazan Bayramı'ı kutlamaları yer alır. Bayram sabahı erken kalkıldığı, namaza gidildiği, büyüklerin ellerinin öpüldüğü, evlere gidilerek bayramlaşıldığı, çocuklara çikolata ve harçlık verildiği bilgileri aktarılır. Bunun dışında 33. Bölümde Nevruz Bayramı'na ait bilgiler aktarılmaktadır. Türk boylarının demir dağdan çıkış hikâyesi anlatılır ve Demir Dağdan Çıkış Bayramı oba beylerince ortak ateşte demir dövülerek kutlanır. Türk halk kültüründe Nevruz, yenigün manasına gelmektedir. Gündüzün geceye eşit olduğu, 21 Mart günü kutlanır. Bozkır hayatı hayvancılık ve çiftçilik üzerine kuruludur ve bu tarihten sonra hayvanların daha rahat koşullarda beslenebileceği sürece girilir. Bozkır insanı, kışlaktan çıkarak yaylaka göçünü bu tarihten sonra yapmaya başlar (Çobanoğlu, 2009b; 1096). 21 Mart günü tüm gezegenlerin aynı hizaya gelmesiyle yılbaşı olarak da kutlanmaktadır. Ayrıca bugünün bir başka önemli yanı, mitolojik kökenli Ergenekon Destanı'na dayanır. Bir savaş sonrası, az sayıdaki Türk ailesinin Ergenekon vadisine sığınması ve 400 yıl sonra çoğalan nüfusla birlikte buraya sığamayarak içlerindeki bir demircinin Demir Dağı eritip halkı dışarıya çıkarak yurtlarını geri aldıklarının hikâyesidir (Çobanoğlu, 2009b; 1097). Her ne kadar Dede Korkut kitabında olmadığı halde çizgi film için yeniden kurgulanmış bir içerik olsa da çocukların, dini ve mevsimlik bayramları görerek öğrenmesi kültürün yeni nesillere aktarılması bakımından önemlidir.

Kalıplaşmış söze dayalı zekâ oyunları olan bilmeceler, nesilden nesle aktarıldığı toplumun düşünce yapısını ve kültürel değerlerini yansıtır. Bu anonim tür, günlük hayatımızdaki her şeyi ele alıp soruya dönüştürür. Belli ipuçları ve çağrışımlardan faydalananak doğru yanıtın verilmesini ister. Problem çözme, zekayı ve hafızayı geliştirme, dikkati arttırma gibi işlevlere sahiptir (Çobanoğlu, 2009b;

1124). “*Bilmeceler, sözlü kültür evrenine aittir. Bir bilmeceyi çözmek için önce kurnazlık gerekir. Çünkü bilmecenin çözümü, sözlerin ötesinde, çoğu kez bilinç altında korunan derin bilgilerdir.*” (Ong, 2014: 70). Çizgi filmde 31. Bölümde ve 36. Bölümde orijinal eserden bağımsız olarak bilmecenin konu edinildiği görülmektedir. 31. Bölümde madalyonun sırrını çözebilmek ve gizlenmiş hazineyi bulabilmek için bilmecenin çözümlenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu bölümde bilmecenin ne olduğuna dair bilgilerin de izleyicilere aktarıldığı görülmektedir. Hem kavram gelişimi hem de dil gelişimi açısından bu bölüm çocuklara bilmeceyi kazandıracaktır. Bilmeceye yönelik örnekler kahramanlarımızca verilerek kavram daha da pekiştirilmiştir. Bu bölümde Aybüke: “İki ağaç arası. Koca kaya parçası. Aç içine bir bak. Bulursun kucak kucak ışıldak” dedikten sonra Boğaç, bunun bir bilmece olduğunu söyler. Daha sonra tahmin ederlerken Boğaç, bilmecenin cevabı olarak ağaç olup olamayacağını arkadaşlarına danışır. Aybüke, bilmecelerde cevabın söylenmediğini ama sorunun kendisinde ağaç geçtiği için cevabın ağaç olamayacağını söyler. Bunun üzerine Boğaç, kaya ve ışıldak kelimelerinin de bilmecede geçtiği için cevap olamayacağını söyler. Tüm bu olanlardan aklı karışan Basat, bilmecenin ne olduğunu kahramanlarımıza sorar ve Aybüke ona bilmecelerin “zevкли sözcük oyunları” olduğunu söyler. Uruz’da buna örnek olarak “Yer altında yağlı kayış?” bilmecesini Basat’a yöneltir. Basat soru karşısında zorlanınca, Boğaç hemen doğru cevabın “yılan” olduğunu söyler. Bunun üzerine Aybüke, düşünmesine zaman tanımadan hemen cevabı söylediği için Boğaç’a kızar. Uruz, bir başka bilmece örneği olarak “Bir küçücük fıncık, içi dolu turşucuk” bilmecesini Basat’a yöneltir. Basat bu bilmece karşısında da zorlanınca Uruz ona turşu gibi ekşi bir meyve olduğu ip ucunu verir. Böylece Basat, bu bilmecenin cevabının limon olduğunu bilir(<http://www.trt.tv/izle/243799/dede-korkut-31-bolum-madalyonun-sirri>). Çizgi filmin bu sahnesinde aslında karşılıklı olarak kahramanlarımız bilmece kavramını çocuklara tanıtmaktadır. Böylece çocuklar hem bilmecenin ne olduğunu hem de bilmece hakkında birkaç örnek öğrenebilecektir. 36. Bölümde de Ulu Ağac’ın gizemini zekâ yoluyla çözen kahramanlarımız, çocuklara her şeyin güçle ve yaşla değil zekayla da çözülebileceğinin mesajını iletir. Bu bölümde de verilen örneklerle halk edebiyatı ürünümüz olan bilmece türünün çocuklarda pekiştirilmesi amaçlanmıştır.

Bilmeceler dışında dilimizin zenginliğini gösteren sözlü kültürümüze ait atasözleri ve deyimlerin de çizgi filmde kullanıldığını görmekteyiz. Yine orijinal

eserden bağımsız olarak kurgulanmış bu durum çocuklara, toplumsal normları ve kuralları gerçek anlamı dışında kalıplaşmış içeriklerle sunar (Çobanoğlu, 2009b; 1126). İçeriğindeki ibret alıcı dersler sayesinde çocuklara öğüt verir ve tecrübe kazandırır (Çobanoğlu, 2009b; 1129). Atasözleri ve deyimler “nükteli geleneksel ifadeler” olarak bir sorunu çözmede ve dayanak/referans sunup ikna etmede etkilidirler. Atasözleri ve deyimlerde seslerin ve kelimelerin birbirini çağrıştıracak düzeyde birbirine benzemesi kolay hatırdaki kalıcılığını sağlar (Çobanoğlu, 2009b; 1126-1127). Atasözleri ait olduğu toplumun “yiğitlik, sabır konukseverlik gibi” ulusal değerlerini, görgü kurallarını, “aile, akrabalık, dostluk ve komşuluk gibi” toplumsallaşmayı öğretecek içerikler sunar. Kültürümüzde yer edinen atasözleri ve deyimlerde; cimri, yalancı, hain, boşboğaz, bencil, kurnaz, kibirli, hilekâr tipler hoş karşılanmaz ve yerilir (Çobanoğlu, 2009b; 1130-1131). Çizgi filmde de deyimlerin hemen hemen her bölümde çok sık kullanıldığını görmekteyiz. 39. Bölümde Tepegöz ve Yartacuk arasında geçen diyaloglarla Tepegöz’ün deyimleri yanlış anlayıp gerçek sanması üzerine, kitaptan bağımsız güncel bir kurgu oluşturulmuştur. Bu bölümde Yartacuk, Kırac Ata’yı kahramanlarımızdan önce bulamazlarsa Şökli Melik’in onları topun ağzına koyacağını söyler. Bu söz karşısında Tepegöz, kendisinin topun ağzına sığamayacağını söyler. Yartacuk, bunun bir deyim olduğunu ve çene çalacağına elinin çalışmasını söyler. Bundan sonra da bunun bir deyim olduğunu belirtir. Yartacuk tırmanmaya başladıktan sonra sessiz olmaları için Tepegöz’e tut şu dilini diye uyarır. Bundan sonra da Tepegöz’ün bunun bir deyim olduğunu anlamayıp dilini tuttuğunu görürüz. Bu sahne çocukları güldürüp eğlendirirken bir yandan da Yartacuk’un açıklamalarıyla deyimleri öğretmektedir(<http://www.trt.tv/izle/243790/dede-korkut-39-bolum-sevimli-yavrular>). Buna benzer bir durum 48. Bölümde Yantirik ve Yartacuk arasında geçer. Bu sefer deyimleri bilmeyip, sözleri gerçek sanan ve ilk anlamını sorgulayan kişi Yantirik olur. Yartacuk, daha önce Tepegöz’de olduğu gibi bu sefer de Yantirik üzerinden çocuklara deyimlerin ne demek olduğunu öğretir. Hatta 50. Bölümde Yartacuk’un Yantirik’e deyimlerin ne olduğunu “*deyimler özlü sözlerdir. Başka bir şey anlatmak için kısaca söylenir. Ama başka bir anlamı daha vardır.*”(<http://www.trt.tv/izle/243774/dede-korkut-50-bolum-tuzak>) sözleriyle açıkladığına şahit oluruz. Bunun dışında sözlü kültürümüze ait manilerin de çizgi filmde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle verilmek istenen mesajın en son iki dizide verildiği bu tür, 19. Bölümde Boğaç ve Uruz’un oba halkını sahura kaldırması

sahnesi yer almaktadır. Aynı sahnenin hafızasını yitiren Uruza tekrarlandığı 48. Bölümde de görülmektedir. 21. Bölümde Uruz'un oba çadırlarını bayramlaşmak için dolaştığı sahnede de mani örneği bulunur. 28. Bölümde Uruz'un kopuz çalarak mani söylediği görülür. Bu üç sahne de orijinal eserden bağımsız bir içerik olarak çizgi film için üretilmiştir. Çocuklar 3 yaşından sonra görme, duyma ve konuşma duyularıyla öğrenmeye daha açık hale gelirler. Bu yıllarda ana dile ait ninni, mani, türkü, şarkı, bilmece, atasözü, deyim, tekerleme vb. geleneksel söz kalıplarını öğrenir ve tekrarlarlar (Özcan, 2008; 586). Hem anonim halk edebiyatı ürünlerimizin hem de sosyo-kültürel varlığımızın nesillere aktarımı açısından çizgi filmde böyle güncellemelere gidilmesi kültürümüzün devamlılığı açısından önemlidir. Ayrıca bu tarz sahnelerin çocukların bilişsel ve dilsel gelişimlerini de etkileyeceği unutulmamalıdır.

Bunun dışında 22 ve 23. Bölümlerde geleneksel halk danslarımızdan halaya şahit olmaktayız. Aynı bölümde geleneksel müzik enstrümanlarımızdan davul, zurna ve kopuz çalınmaktadır. 22. Bölümde Bamsı Beyrek'in ozan kılığına girerek türkü soylamasına şahit oluruz. 28. Bölümde Dede Korkut'un kopuz çalarak öğütler verdiğini ve koşuk söylediğini görmekteyiz. Bu bölümde Dede Korkut'un haset kelimesini açıklaması çocukların dil gelişimini desteklemesi ve kelime kazanımı açısından önemlidir. Yine aynı bölümde Uruz'da, Dede Korkut'un kopuzunu alıp türkü söyler. 47. Bölümde kervancının malları yağmalanınca "Karadır Kaşların Ferman Yazdırır" türküsünü değiştirerek bulunduğu duruma göre uyarladığı görülür (Duman ve Gümüştepe, 2016; 12-13).

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminde oyunların da payı bulunmaktadır. Günümüzde betonarme yapılar içerisinde dijital oyunlarla büyüyen çocuklar geleneksel çocuk oyunlarımız hakkında pek bilgi sahibi değildir. Türk çocuk oyunlarının günümüzde unutulmaya yüz tuttuğu ve çizgi filmlerle bu oyunların yeni nesillere aktarılıp korunabileceği düşünülmektedir (Türkmen, 2012; 150). Dede Korkut çizgi filmine bakıldığında saklambaç, yakalamaca, istop, evcilik, seksek, ip atlama, futbol gibi oyunlardan çok Orta Asya'ya dönemine ait çocuk oyunlarının yoğunlukta konu edinildiği gözlemlenmiştir. 1. Bölümde ok atma yarışı, 4. Bölümde mangala, 26. Bölümde boynuz, 40. Bölümde ok atma yarışı, 44. Bölümde beştaş oyunu, 45. Bölümde halat çekme yarışı, 7. Bölümde savaşmaya yönelik tahta düzenek yarışı, 8. Bölümde at yarışı ve bilek güreşi, 32. Bölümde araba yarışı gibi

hem çocuk oyunlarına hem de savaşa dayılı güç oyunlarına yer verildiği gözlemlenmektedir.

Toplumun bir arada olması, birlikte *eğlenceler*, *ziyafetler* düzenlemesi hem sosyalleşme hem de eğlenerek öğretme işlevini içinde barındırır. *Düğün*, ziyafet, yarışmalar, şenlik, festival, bayramlar ve diğer yöresel halk eğlenceleri gibi toplu katılımın olduğu eğlence alanlarında geleneksel değerlerin yeni nesillerce hem öğrenimi hem de öğrenilerek toplumun bir parçası olunmasını sağlar. Böyle ortamlar kültürü hem gerçekleştiren hem aktaran hem de koruyan bir işleve de sahiptir (Çobanoğlu, 2009b; 1147). 1. Bölümde Bayındır Han ve bütün beylerin aynı ziyafette yer aldıkları görülür. Ayrıca çizgi filmde Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek ve Banu Çiçek ile Yartacuk'un düğün sahneleri bulunmaktadır. 10. Bölümde Basat üzerinden düğünün; düğün çorbası, pilav, kavurma, şerbet, oyun, hokkabaz, yarışma, eğlence demek olduğu izleyiciye aktarılır. Evliliklerde aile rızasının önemine dikkat çekilir. Kültürümüzde yer alan başlık kavramına değinilir. 12. Bölümde başlık için istenilenler kızın ailesine verilir ve düğün hazırlıklarına başlanır. 13. Bölümde düğün eğlencesine ait sahneler yer alır. Bu bölümde Banu Çiçek ile Bamsı Beyrek evlenmektedir. Davullar, zurnalar, halaylar, düğün yemekleri tek tek çocuklara görsel olarak sunulur. Geleneksel düğünlerimizin nasıl yapıldığı öğretilir. 22. Bölümde Banu Çiçek ile Yartacuk'un düğünü yapılmaktadır. 19. Bölümde ortak iftar sofrası kurulduğu görülür. Bayındır Han'la birlikte herkes ortak sofradadır ve dua eder. 21. Bölümde Ramazan Bayram'ı kutlanır. Bu bölümler topluluğun ortak katılımı ile gerçekleştirdikleri etkinliklerdir. Böyle bir ortama bir kahramanın benliğinde katılan çocuk hem eğlenmekte hem de dolaylı yoldan bu kültürü benimsemektedir. Gerek düğünlerdeki güve yüzüğünün vurulması gerekse gelin otağının kurulması için atılan oklar yapılan yarışmalar hem eğlendirmekte hem de bireyleri sosyalleştirip toplumsallaştırmaktadır.

Göçebe atlı kültüründe savaşa güçlü olmak, araziye genel bir bakışta kaç gün atını doyurabileceğini hesap etmek, yeryüzünde bir yere sahip olmak ve benimsemek, kültürünü burada yaymak gibi evrensel insani ihtiyaçlar güdölmüştür. Bu sebeple kültürümüzde, eğlence ve yarış anlayışı bu yönde gelişmiştir. *Atın* hızının ve gücünün karşılaştırıldığı *yarışlar* festivallerde, düğünlerde vb. belirlenen günlerde yapılmaktadır. *Güreş*, geleneksel kurallar çerçevesinde rakiplerin karşılıklı güç ve dayanıklılıklarını düğün, festival ve şenlik alanlarında sınamalarıdır (Çobanoğlu, 2009b; 1151). Kültürümüzde at hayvanına verilen öneme daha önce değinmiştik. Ata

verilen önem kadar ata hakim olma durumu da çok önemlidir. 6. Bölümde daha çocukluktan ata binmenin öğrenildiği kahramanlarımızca çocuklara aktarılmaktadır. Yine aynı bölümde eyer, gem, deh kelimelerinin işlevleri tanıtılmaktadır. Ata sahip olma onunla ilgili teknik kelimeleri bilme ve onun üzerinde durabilme, ata sahip olabilme mesajı çocuklara bu bölümde aktarılır. 7. ve 8. Bölümlerde Banu Çiçek'in kendisine eş olan adayı sınavdığı görülmektedir. Orijinal eserde av yarışına tutuşup at sürerler, ok atıp, güreşirler ve Beyrek hepsinde başarılı olur. Bundan sonra Banu Çiçek gerçek kimliğini Beyrek'e açıklar ve yüzük takıp nişanlanır (Ergin, 2011a: 123). Çizgi filmde ise 7. Bölümde Deli Karçar'ın tuzaklarla dolu tahta düzeneğinde, 8. Bölümde ise at yarışında ve bilek güreşinde sınanır. Eş seçerken bile kızların dayanıklı, savaşçı, güçlü ve mert erkekleri seçmesi, kendilerinin de en az adayları kadar dayanıklı ve savaşçı olmaları ön plana koyulmaktadır.

Boğa güreşlerinde de hayvanların güçleri sınanır ve kazanan hayvanın sahibi hayvanının gücüyle övünür. Toplum içinde saygınlık kazanır (Çobanoğlu, 2009b; 1152). Çizgi filmde boğa ile bir hayvanın değil ama bir insanın güreşmesi söz konusudur. Orijinal eserde de yer alan hikâyede Boğaç'ın bir boğayı yumruğuyla yere sermesi anlatılır. Çizgi filmin 1. Bölümünde yer alan bu sahnede orijinal eserdeki gibi boğanın başı Boğaç tarafından kesilmez. Şiddet olgusunun çocuklar açısından travmatik bir durum yaratmaması adına böyle bir sadeleştirilmeye gidildiği düşünülmektedir. Burada verilmek istenen mesaj çocuğun bir boğayı bile durdurabilecek güçte olmasıdır. Daha sonra 11. Bölüm ve 37. Bölüm'de kaldırdığı koca kaya parçalarıyla bu olağan üstü gücünü destekler. Hayvanın gücünden daha güçlü bir insan fikri hikâyede yer almaktadır. Orijinal eserde bu boğanın deve ile yaz ve güz dönemlerinde Bayındır Han ve Oğuz Beylerinin seyrinde karşılaştırıldığı aktarılır. Ve boğa yine karşılaştırılmaya çıkarılırken üç kişinin sağından üç kişinin de solundan zincirlerle zorla zapt ettiği bir güçte olduğu aktarılır (Ergin, 2011b: 24-25). Her ne kadar ön plana çıkan mesaj altı Oğuz erinin sahip çıkamadığı boğayı tek başına Boğaç'ın durdurması olsa da Bayındır Han'ın, boğasını bir deveyle güreştirmesi geleneksel boğa güreşi sporumuzu arka planda yeni nesile aktarmaktadır. Bu açıdan bu bölümün böyle bir gizli mesajı bulunmaktadır. Fakat çizgi filmde böyle bir güreş sahnesine yer verilmemiştir. Bu yüzden çizgi filmde bu sporumuzun yeni nesile aktarılması söz konusu olamamaktadır.

Cirit oyunu, eğitilmiş atların üzerinde iki takıma ayrılarak kurallar çerçevesinde yapılan yarışlardır (Çobanoğlu, 2009b; 1150). 9. Bölümde Bamsı

Beyrek'in kahramanlarımıza cirit atmayı öğrettiği görülmektedir. Geleneksel sporlarımızın televizyon ortamlarında konu edinilip çocuklara aktarılması önemli bir durumdur. İzleyici konumundaki çocuk çizgi filmin bu bölümünü izleyerek, bu sporumuz hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Böylece kültürünü ve kültüründe var olan sporları ayırt edebilecek ve unutulup tarihe mal olmasını engelleyecektir. Avcı ve toplayıcı geçmişli olan Türk kültüründe *avcılık*, gündelik yaşam içerisinde sürekli yapılan bir ritüele dönüşmüş, günümüzde de bir spor türü olarak yaygınlaşmıştır. Bu açıdan hem eğlence hem besin hem de savaş hazırlığı işlevi görür (Çobanoğlu, 2009b; 1153). 6. Bölümde Beyrek'in av avlarken Banu Çiçek ile karşılaştığı görülmektedir. Orijinal eserde de Beyrek, avını Banu Çiçek'in obasına hediye etmektedir. Ayrıca her ne kadar çizgi filmde işlenmese de orijinal eserde Banu Çiçek'in, Beyrek'i sınarken karşılıklı av avladıkları görülür. Avlanmak marifet işidir ve beceri göstergesidir. Evlenilecek er için bile sınama ögesidir. Kültürümüzdeki av kavramının önemi çizgi filmde çok kez bahsedilerek çocuklara kavratılmaya çalışılır. Kahramanlarımız'ın bile tıpkı 37. Bölümde olduğu gibi avlanmaları bu mesajı desteklemektedir. Avlanma kültürümüz çocuklara öğretilirken bir yandan da gereksiz yere hayvanların öldürülmemesi gerektiği mesajı 6. Bölümde Banu Çiçek üzerinden aktarılır.

4.5. Kültürün Oluşumu ve Gelenegin Yeniden İcadı Bağlamında Dede Korkut Anlatıları

Birincil sözlü kültürde ve hemen devamı olan yazılı kültürde kahramanlar herkesin tanıdığı ve gücünden kuvvetinden sual olmaz tiplerdir. Bu kişiliklerin bu şekilde yaratılışı ve mübalağalı olağanüstü anlatımları hikâyenin etkileyiciliğini ve bellekten kolay kolay silinmemesini etkiler. Anlatılan olayların kalıcılığını sağlamak için silik kişilikler yerine kahramanlar, doğar doğmaz et ister süt ister ya da konuşabilir (Ong, 2014: 88).

Ürünlerin varyasyonlarını metinlerarasılık bağlamında inceleyen Aktulum, yeni kurguların içeriklerinin alıcıya bazı nedenlere bağlı yeni bilgiler/bildiriler vermeye yönelik oluşturulduğundan bahseder. Adam ve Heidmann'ın “yeni bir mantık” dediği bu durum, geleneksel somut içeriğe yahut motife eklenmek istenen yeni önermeler eklenerek oluşturulur. Bu yeni önermelerin toplumca daha kolay kavranabilmesi adına da içerik yeniden kurgulanarak servis edilir (Aktulum, 2013: 66). Bizim çalışmamızda da ele aldığımız Dede Korkut çizgi filmi bu tarz bir

varyasyon şeklinde oluşturulmuş yeni bir kurgudur. Çocukları eğitmek ve de kültürü öğretmek adına böylesine bir metinlerarasılığa gidildiği görülmektedir.

Her yeni bağlama aktarılan ürün yeni görünüm, biçim ve anlam kazanır (Aktulum, 2013: 68). Çünkü bağlam dediğimiz şey icracı (aktarıcı) ve dinleyicinin (alıcının) yapısı göz önünde tutularak (Çobanoğlu, 2016: 337) ürünün aktarıldığı ortamdır. Dede Korkut anlatılarında geçmişimizde birçok kez yeniden kurgulanarak roman, şiir, müzik, öykü, televizyon, sinema gibi yeni bağlamlarda topluma sunulmuştur. Örneğin; Murahan Mungan Deli Dumrul'dan etkilenerek “Dumrul ile Azrail” hikayesini yazmış, Selim Giray Dede Korkut anlatısındaki hikayeyi müzik ortamına uyarlamış, Esat Kabaklı ve Musa Eroğlu halk müziğinde bu anlatılardan etkilenmiş, TRT birçok kez Dede Korkut anlatılarını belgesellerinde ve de çizgi film içeriğinde ele almış, Hatta Gökhan Kırdar bu belgesele müzik hazırlarken anlatılardan etkilenip klip dahi çekmiş, Azerbeycan'da sinema filmine konu olmuş (Aktulum, 2013: 69). İlk Derviş Pasin “Boğaç Han” çizgi filmi ile uğraşmış, sonra Kültür Bakanlığı “Dedem Korkut” çizgi filmini hazırlatmış. Atilla Candemir yönetmenliğinde “Dede Korkut Hikayeleri” dizi filmi çekilmiş (Özdamar, 2014: 126-127; akt: Solmaz, 2015: 141). Oğuz Yalçın'ın yönettiği “Deli Dumrul Kurtlar Kuşlar Aleminde” ayrıca “Hop Dedik: Deli Dumrul” adıyla sinemaya uyarlanmıştır (Solmaz, 2015: 141). Ulusun ortak düşüncesi sonucu oluşan ürünlerin yapısında toplumsallık, millilik, kalıplaşmış kabuller bulunur. Bu açıdan değerlendirildiğinde hikâyelerden yola çıkarak tasarlanmış Dede Korkut pulları (Aktulum, 2013: 150-151) dahi milli değerlerin aktarılması adına önemli ürünlerdir.

SONUÇ

Televizyon, çocukların görme ve duyma duyularına hitap ederek onları kendi ısıltılı dünyasına bağlayabilmektedir. Çocuklar burada izlediği içeriklerden etkilenecek gördükleri şeyleri benimsemekte ve davranışa dönüştürmektedir. TRT Çocuk kanalında yayınlanan Dede Korkut çizgi filminde yer alan minik kahramanlar, izleyici durumundaki çocukların ilgisini çekmekte ve onlara rol model olmaktadır. Çocuklar, kendilerine yakın gördükleri kahramanlarla kendilerini özdeşleştirerek onlar gibi davranmak istemektedirler.

SOKÜM maddelerinde de yer alan kültürün çocuklara aktarımı ile ilgili modern ailelerin yetersiz kaldığı durumlarda çizgi filmler, bu açığı kapatmaya yönelik içerikler sunulabilmektedir. Geleneksel giyimin, saygının, toplumsallaşmaya yönelik normların, inançların, geleneksel çocuk oyunlarının, Türk mutfağının, atasözlerinin, deyimlerin, manilerin vb. pek çok kültürel hazinemizin çizgi filmlerle çocuklarımızın zihinine kolayca yerleştirildiği bir sistem kurulabilmektedir. Yabancı sermayeli çizgi filmlerin; kendi kültürlerini empoze ettiği ve yabancı tüketim alışkanlıklarını çocuklara yansıttığı görülmektedir. Çünkü en iyi tüketici çocuklardır. Günümüzde anne ve babanın iş ve günlük hayat stresinden zaman ayıramadığı çocuğuna, ilgi göstermeye yönelik konusunu dahi bilmediği ama çocuğunun birkaç kez izlediğini anımsadığı yabancı çizgi film karakterlerinin ürünlerini ve de oyuncaklarını satın alması yerli kültürümüzü deformasyona uğratacaktır. Çünkü her milletin kendi kültürü vardır ve kendi kültürünü biricik yapmak, dünya çapında özel kılmak ister. Türk kültürü oldukça zengindir. Bu zenginlik okul öncesi öğrencilerine yönelik olarak düzenlenebilir. MEB, Dede Korkut Hikâyeleri'ni 100 temel eser olarak kabul etmiş ve okullarda okutulması gerektiğini öne sürmüştür. Biz de kültürün; çizgi filmler, boyama kitapları, kes-yapıştır kitapları, hikâye oluşturma kitapları, oyuncaklar, dijital oyunlar ve yapbozlar aracılığıyla daha küçük yaş gruplarına uygun içeriklere dönüştürülerek uygulanabilirliği üzerinde durmaktayız. Bu açıdan değerlendirildiğinde çizgi filmler ucuza ve daha kolay ulaşılabilen ürünlerdir. Dede Korkut hikâyelerinin ilköğretim çağını beklemeden çocuklara görsel ve işitsel yollarla gerek çizgi filmi gerekse sinema sektöründe hayat bulması değerli bir yatırım olacaktır.

Değer ve yargılarımız, kişiliğimizin yerleştiği çocukluk döneminde çocukların en çok ilgilendikleri şey televizyonlardır. Öğrenmeye bu kanal vasıtasıyla başlarlar. Ülkemizde yayınlanan çizgi film sektöründe Batı'nın yoğun gücü bulursa

da son yıllarda yerli üretimlerimiz de dikkat çekmektedir. TRT Çocuk kanalının milli değerlerimizi, kültürümüzü, dilimizi, toplumsal normalarımızı taşıyan yapımları son yıllarda televizyona yansıtması bu konuda içimizi rahatalatmaktadır. Kültürün nesiller arası yaşatılabilmesi için yeniden üretilerek canlandırılması gerekmektedir. Çizgi filmlerde milli kahramanlarımıza ve tarihi şahsiyetlerimize çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Çocuğu kendi kültüründen mahrum bırakmak demek onu kendi ellerimizle yabancı kültürlerin eline teslim etmek demektir. Geleneksel ahlakın, kültürün, toplumsallaşmanın, geçmiş tecrübelerin, mitolojinin, inanç sisteminin, milli destanların, dil zenginliğinin, düşünüş şekillerinin, milli folklorün, misafirperverliğin, aile hayatının ve geleneksel oyunların aktarıldığı ortamlar olarak çizgi filmler bu yaş grubu için idealdir. Çocuklar, bu çizgi filmdeki kahramanları benimseyerek Dede Korkut hikâyelerini geçmişten günümüze taşıyabileceklerdir. Çocuk geçmişinden beslenerek, ona uygun hareket eder ve durum şartlara göre ona eklemeler-çıkarmalar yapar. Daha sonra da kendinden sonraki nesile aktarmaya çalışır.

Çalışmada ilk olarak aidiyet ve güvende olma dürtüsünün insanların bir arada toplanmasını ve gruplar kurmasını sağladığına değindik. Grupların güvenliği tecrübeler sonucu kazanılan normlarla sağlanmıştır. Bu normlar zamanla geleneksel bir hal almış ve kültürün temelini oluşturmuştur. Böylece Türk kültürü, Alman kültürü, İngiliz kültürü gibi dünyayı farklı algılayış şekilleri ve toplumsal gruplaşmalar oluşmuştur. Bu doğrultuda biz de toplumların sürekliliğini sağlayabilmek için ortak belleğe verdiği önemi ve gelecek kuşaklara aktararak aldıkları önlemleri inceledik. Bu bağlamda vardığımız sonuç kültürün ve geleneğin sabit olmadığı ve nesiller arası aktarım esnasında güncellenerek değerini koruduğu şeklinde oldu. İnsanoğlunun yegane gereksiniminin tecrübelerini kendinden sonraki nesile aktararak varlığını devam ettirmek olduğu görülmektedir.

İkinci olarak iletişimin çocuklar üzerindeki etkisini anlayabilmek adına gelişim dönemleri ele alınmıştır. 0-2, 3-6 ve 6-12 gibi yaş gruplarına ayırdığımız çocukluk dönemlerini öğrenme, ahlak, fiziksel ve bilişsel gelişim üzerinden değerlendirdik. Çocukların eğitiminde onlara en iyi hitap edebilecek iletişim kaynağının televizyonlar olacağına karar verdik ve bu doğrultuda yaş gruplarının televizyon karşısında en çok zaman geçirdikleri programın çizgi filmler olduğunu belirledik. Dolayısıyla dünyada ve ülkemizde çizgi film sektörüne verilen değer ve yapılan yatırımlar incelenmiştir. Maalesef günümüzde hala bu konuda teknik

yetersizliklerin olduğu ve yeterli yerel çizgi filmimizin olmadığını gözlemledik. Ülkemizde yabancı sermayeli çizgi filmlerin çokluğu ve kendi kültürlerine ait ürün pazarını ülkemizde yerelleştirmeleri çalışmamızda dikkatimizi çeken bir başka nokta oldu. Böylece, çizgi filmlerin olumlu ya da olumsuz yönde verilmek istenen mesajların direkt olarak çocuklar üzerindeki yaptırımına bu çalışma ile şahit olunmuştur. Çalışmada bu olumsuz yapıyı kırıp yabancı kültürlerin yeni nesile aktarılmasındansa öz değerlerimizin aynı kanallar vasıtasıyla çocuklara aktarılması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Üçüncü olarak yerel çizgi filmlerimizi değerlendirdik ve TRT'nin bu konudaki hassasiyetini dile getirdik. Kültürel ürünlerimizin önce sözlü kültürde üretilip daha sonra yazılı kültüre aktarılan, günümüzde de yeniden hayata geçirilerek televizyon kanallarına aktarılan yapısı üzerinde durduk. Böylece bu kültürel ürünlerimizin KİA vasıtasıyla güncellenerek hem ortak bellekte hem de nesller arasında canlılığını koruduğunu gördük. TRT'nin ve Mavi Rüya Film Prodüksiyon'un ortak çalışması olan *Dede Korkut Hikayeleri* çizgi filmi hem yerel hem de evrensel olarak Türk kültürünü, geleneklerini, göreneklerini, töresini, danslarını, müzik enstrümanlarını, ezgisini, atlı bozkır yaşamını, geleneksel yemeklerini, kıyafetlerini ve ev tiplerini güncel olarak işlemektedir.

Dördüncü ve son olarak Mavi Rüya Film Prodüksiyon'un Dede Korkut anlatılarını ele alıp güncelleliğini, bölümlerle kitaptaki anlatıları karşılaştırarak yorumlanmıştır. Ozanlık, kamlık, şamanlık, Dede Korkut kimliği, olumlu ve olumsuz tipler, geleneksel aile kavramı, kadına verilen önem, atlı-göçebe bozkır hayatı, dini inanış, meslekler, ekonomik düzen, kutlamalar, ziyafetler, geleneksel giyim, Türk mutfağı, geleneksel oyunlar, dil kullanımı ve geleneksel sporlarımıza ait örnekleri çizgi filmde yer alan bölümler üzerinden değerlendirilmiştir. Genel manada orijinal eserle çizgi film arasında oluşan farklılıkları ayırt edip orijinal eserde yer almayan ama çizgi filmde kültürel değerlerimizi çocuklara kazandırmak amacıyla kurgulanan bölümleri incelenmiştir.

Son söz olarak, yerel çizgi filmlerin metinleri oluşturulurken, geleneksel değerlerimizin doğru bir şekilde aktarılabilmesi için halk bilimcilerce ve doğru yaş grubuna etkin hitap edebilmesi için pedagoglarca denetlenmesi gerekmektedir. Destanlarımız, hikâyelerimiz, masallarımız ve mitolojik eserlerimiz de bu şekilde senaryolaştırılmalıdır. Çizgi film sektörümüzün geliştirilebilmesi için gerekli teşvikler, aktiviteler, bir takım teknik kusurları giderici çalışmalar, yasal

düzenlemelerle birlikte sponsorluk çalışmaları ve yerli karakterler gerekli görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktulum, K. (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*. Çizgi Kitabevi.
- Baudelaire, Charles. (1997). *Gülmenin Özü*. İ. Yalçın (çev.). 1. Baskı. İstanbul: İris Yayıncılık.
- Burke, P. (1996). *Yeniçağ Başında Avrupa Halk Kültürü*. G. Aksan (çev.). 1. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çelenk, S. (2005). *Televizyon, Temsil, Kültür: 90'lı Yıllarda Sosyo Kültürel İklim ve Televizyon İçerikleri*. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. 8. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2009b). Türk Halkbilimi Çalışmaları Kadrosuna Göre Atatürk Döneminde Araştırma Eğilimleri ve Sonuçları Üzerine Genel bir Değerlendirme. Osman Horata (Genel Ed.). *Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü; Atatürk Dönemi (1920-1938) / (3 ciltlik 1 tk.)* kitabı içinde. Ankara: Grafiker-Ofset Matbaacılık Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti, 1053-1168.
- Çobanoğlu, Ö. (2009a). *Halk Edebiyatına Giriş*. 1. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Eker, G. Ö. (2011). VIII. Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı. M. Ö. Oğuz (Ed.). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* içinde. Ankara: Grafiker Yayınları, 393-410.
- Ergin, M. (2011a). *Dede Korkut Kitabı I*. 8. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ergin, M. (2011b). *Dede Korkut Kitabı*. 46. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- İçli, G. (2012). *Sosyolojiye Giriş*. 6. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kellner, D. (2013). *Medya Gösterisi*. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2. Baskı. İstanbul: Açılım Kitap.
- Maigret, Eric (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. Halime Yücel (çev.). 4. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları
- Mutlu, E. (2016). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*. 2. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Oğuz, M. Ö. (2009). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Ong, W. J. (2014). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözüün Teknolojileşmesi*. S. Postacıoğlu Banon (çev.). 5. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları. (Oriijinal baskı tarihi 1982)

- Örnek, S. V. (1977). *Türk Halkbilimi*. 1. Baskı. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özdemir, N. (2012). *Medya Kültür ve Edebiyat*. 2. Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yaylagül, L. (2016). *Kitle İletişim Kuramları*. 7. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Ben-Amos, Dan. (1975). *Toward New Perspectives in Folklore*, Ed. By. Americo Parades and Richard Bauman, Published For the American Folklore Society By The University of Texas Press, Austin and London, 1972, Second printing 1975.'dan Çev: Metin Ekici, *Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru*, Milli Folklor, (Bahar 1997), Sayı 33, s.74-87 (sözkonusu bilgiyi Ekici, Ben-Amos'tan almaktadır.) (Ben-Amos 1975; Ekici, 1997: 80)
- Dundes, Alan (1980). *Interpreting Folklore*. Bloomington: Indiana University Press, s. 1-19'dan Çev: Metin Ekici, *Halk Kimdir?*, Milli Folklor, (Bahar 1998), Sayı. 37, s.139-157 (sözkonusu bilgiyi Ekici, Dundes'ten almaktadır.) (Dundes 1980; Ekici, 1998: 139)
- Jones, E. (2007). Psikanaliz ve Folklor. *Milli Folklor*. Çev: Banu Yılmaz, Yıl 19, Sayı 74, 104-115. (sözkonusu bilgiyi Yılmaz, Jones'tan almaktadır)
- Oğuz, M. Öcal. (2007a). Folklor: Ortak Bellek veya Paylaşılan Deneyim. *Milli Folklor*. Yıl 19, Sayı 74, 5-8.
- Oğuz, M. Öcal. (2007b). Folklor ve Kültürel Mekan. *Milli Folklor*. Yıl 19, Sayı 76, 30-32.
- Solmaz, E. (2015). Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında “Duha Koca Oğlu Deli Dumrul” Hikâyesiyle “Deli Dumrul Kurtlar Kuşlar Âleminde” ve “Hop Dedik: Deli Dumrul” Adlı Sinema Filmlerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies* 15/2 Kış-Winter 2015, 139-147.
- Özcan, H. (2008). Halk Edebiyatı Metinlerinin Çocuk Edebiyatına Kaynak Olması ve Örneklem Olarak Dede Korkut Hikayeleri. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume* 3/2 Spring 2008.
- Duman, G.B. ve P. N. Gümüštepe. (2016). “Dede Korkut Hikayeleri” Çizgi Filmi Üzerine Kültür ve Dil Aktarımı Balımından Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi*. Kış 2016 - 2 (8), 5-30
- Gariper, C. ve Y. Küçükcoşkun. (2014). Edebiyat Biliminde Teorik Katkı: Kubilay Aktulum'un Çalışmalarına Toplu Bir Bakış. *Yeni Türk Edebiyatı*. 9, 81-107

Bayraktar, Z. (2014) Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Masaldan Çizgi Filme Keloğlan Tipi Üzerine. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. Cilt:49 Sayı:49, 19-51

Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 28, 31-44

Türkmen, N. (2012). Çizgi Filmlerin Kültürün Aktarılmasındaki Rolü ve Pepee. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:36, Sayı:2, 139-158.

Akalın, L. Sami. (1972) *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. 3. Baskı. İstanbul: Varlık Yayınevi.

Batuş, G. (2004). Sözlü Kültürden Kitle Kültürüne Geçiş Sürecine Direnen Değerler, 2nd International Symposium Communication in the Millennium, Volume 2, 817-825. İnuğur, M. N. (2002). Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul, Matbaa, 45-53. <http://docplayer.biz.tr/13730719-Sozlu-kulturden-kitle-kulturune-gecis-surecine-direnen-degerler.html> (07 Temmuz 2017).

Hacıbektaşoğlu, E. S. (2014). Kültürel Çalışmalar ve Çizgi Filmlerin Çocuk İzleyici Üzerindeki Etkileri Araştırmaları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

Demir Özcan, (2013) Türk Televizyonlarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin İlköğretim Çağı Çocuklarının Toplumsallaşma Sürecine Etkilerinin Değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı.

Bilis Özgökbek Pınar, (2011) Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo ve Televizyon Anabilim Dalı.

Koçak Ömer, (2016) Üç Boyutlu Çizgi Filmlerin Okul Öncesi Çocukların Mekanda Konumla İlgili Kavram Gelişimine Etkisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı.

Can Aytekin, (1995) Okulöncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo - Televizyon Anabilim Dalı.

Çayır Çevik Yasemin, (2014) Türkçe Öğretim Programlarında Değerler ve Dede Korkut Hikayeleri'nin Değerler Açısından İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği.

Uçarcan Çiğdem, (2010) 1970 Sonrasında Türk Çizgi Film (Animation) Sektörünün Gelişmesi ve Sorunlar, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Ana Bilim Dalı.

Uyumuaz Gülcan, (2012) Dede Korkut Hikayeleri'nde Çocuk Eğitimi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Programı.

Ebren Önder, (2015) Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.

Akıncı Ayşegül, (2013) Okul Öncesi Döneme Yönelik Hazırlanan Çizgi Filmlerde Değerlerin Sunumu: TRT Çocuk KanalıÖrneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı.

<http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/hakkimizda> (24.06.2017)

TRT. (2014-2015). Dede Korkut Hikayeleri. <http://www.trt.tv/dede-korkut-hikayeleri/bolumler/80220> (24.06.2017)

<http://www.trtcocuk.net.tr/video/dede-korkut-hikayeleri-bolum-1> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243770/dede-korkut-2-bolum-bamsi-beyrek-in-cesareti> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243771/dede-korkut-3-bolum-tepegöz-un-dogusu> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243775/dede-korkut-4-bolum-obadaki-kayıplar> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243777/dede-korkut-5-bolum-tepegöz-un-obadan-kovulması> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243779/dede-korkut-6-bolum-bamsi-beyrek-in-kahramanlığı> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243780/dede-korkut-7-bolum-kahramanlık-yarışı> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243782/dede-korkut-8-bolum-bamsi-beyrek-in-deli-karcar-ile-tanışması> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243819/dede-korkut-9-bolum-yalancının-oyunları> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243820/dede-korkut-10-bolum-buyuge-kalkan-el> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243821/dede-korkut-11-bolum-orman-cocugunun-cesareti> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243822/dede-korkut-12-bolum-bamsi-beyrek-evleniyor>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243823/dede-korkut-13-bolum-orman-cocugun-isim-almasi>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243824/dede-korkut-14-bolum-deli-dumrul> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243825/dede-korkut-15-bolum-iyiligin-mukafati> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243826/dede-korkut-16-bolum-dede-korkuta-suprizi>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243827/dede-korkut-17-bolum-kervancinin-basina-gelenler>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243828/dede-korkut-18-bolum-sapkadaki-koku> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243830/dede-korkut-19-bolum-yalanin-ortaya-cikmasi>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243831/dede-korkut-20-bolum-tepegozun-kilici> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243832/dede-korkut-21-bolum-obada-bayram-var> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243833/dede-korkut-22-bolum-bamsi-beyrek-obada>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243834/dede-korkut-23-bolum-yalanin-sonu> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243835/dede-korkut-24-bolum-tepegozun-hazinesi>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243836/dede-korkut-25-bolum-uruzun-pismanligi> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243878/dede-korkut-26-bolum-cocuklarin-oyunlari>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243803/dede-korkut-27-bolum-basatin-horozu> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243802/dede-korkut-28-bolum-en-guzel-hazine-paylasmaktir>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243801/dede-korkut-29-bolum-bogacin-gizli-plani>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243800/dede-korkut-30-bolum-gayzere-yolculuk> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243799/dede-korkut-31-bolum-madalyonun-sirri> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243798/dede-korkut-32-bolum-arabalarla-yaris> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243797/dede-korkut-33-bolum-demirdagdan-cikis>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243796/dede-korkut-34-bolum-baskini-onleme-plani>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243795/dede-korkut-35-bolum-sifali-camur> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243794/dede-korkut-36-bolum-ulu-agacin-sirri> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243792/dede-korkut-37-bolum-tepegozun-zayif-yonu>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243791/dede-korkut-38-bolum-sakaci> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243790/dede-korkut-39-bolum-sevimli-yavrular> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243789/dede-korkut-40-bolum-uruz-un-babasi> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243788/dede-korkut-41-bolum-dost-kazanmak> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243787/dede-korkut-42-bolum-tepegoze-veda> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243786/dede-korkut-43-bolum-kirac-ata> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243785/dede-korkut-44-bolum-kirac-ata-nin-marafetleri>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243784/dede-korkut-45-bolum-sudaki-isik> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243783/dede-korkut-46-bolum-yuzugun-gucu> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243805/dede-korkut-47-bolum-hafiza-kaybi> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243778/dede-korkut-48-bolum-uruz-un-yartacuk-a-oyunu>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243776/dede-korkut-49-bolum-keskingozun-yardimi>
(24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243774/dede-korkut-50-bolum-tuzak> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243773/dede-korkut-51-bolum-tekurun-kalesi> (24.06.2017)

<http://www.trt.tv/izle/243772/dede-korkut-52-bolum-salur-kazan-yasiyor>
(24.06.2017)

<http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/trt-cocuk-yayin-ilkeleri-standartlari>
(24.06.2017)

<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> (17.09.2017)

Hünerli, S. (2005). *Canlandırma Sineması Üzerine*, İstanbul: Es Yayınları kitabından
<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> (17.09.2017) (Söz konusu bilgiyi
www.bilisimdergisi.org, Hünerli'den aldı)

Onaran, A. Ş. (1999). *Türk Sineması*. Cilt 1. Ankara: Kitle Yayınları kitabından
<http://www.bilisimdergisi.org/index.php?sayi=147> (17.09.2017) (Söz konusu bilgiyi
www.bilisimdergisi.org, Onaran'dan aldı)

TÜSODER. (2016). *Radio ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun*.
<https://www.tusoder.org.tr/radyo-ve-televizyon-kurulus-ve-yayin-hizmetleri-hakkinda-kanun/>
(11.09.2017).

ALİ ŞEN, “İşte gerçek Pokemon!” Milliyet Gazetesi, 30.10.2000,
<http://www.milliyet.com.tr/2000/10/30/haber/hab08.html> (11.09.2017).

Künüçen H. ve Temel S. (2007). Reklam Filmlerinde Kültürel Kodların Kullanımı: Coca- Cola Örneği. VIII. Uluslararası Görsel Göstergebilim Kongresi (SEMIO 07): İstanbul Kültür Üniversitesi; 27/05/2007 - 02/06/2007
https://www.academia.edu/1030872/Reklam_Filmlerinde_Kültürel_Kodların_Kullanımı_Coca_Cola_Örneği_The_Usage_of_Cultural_Codes_in_Advertising_Films_Sample_of_Coca-Cola (02.11.2017).

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Yayın Planı. (2006).
(https://www.google.com.tr/search?q=TRT+YAYIN+PLANI&oq=TRT+YAYIN+PLANI&aqs=chrome..69i57j0.2788j0j7&sourceid=chrome&espm=210&es_sm=93&ie=UTF-8#es_sm=93&espm=210&q=TRT+YAYIN+PLANI+2006) (Erişim Tarihi: 11.09.2017)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: Eda BAŞPINAR

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: İzmir – 02.09.1993

EĞİTİM DURUMU

02.2015-2018

İstanbul Arel Üniversitesi - Medya ve Kültürel Çalışmalar (Yüksek Lisans)

06.2015

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Sertifikası

09.2011-06.2015

Gediz Üniversitesi - (Örgün Öğretim)Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Lisans)

YABANCI DİL: İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

02.2017-06.2017

21. Yüzyıl Karşıyaka Koleji – Drama Öğretmeni

12.2017-2018

Bornova Beyaz Balon Anaokulu – Öğrenci İşleri (Ön Büro)